

**STUDIUM
UWARUNKOWAŃ I KIERUNKÓW
ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO
MIASTA KRAŚNIK**

CZEŚĆ I

BURMISTRZ MIASTA KRAŚNIK

Kraśnik – 2017

Niniejsze opracowanie wykonane zostało w Autorskiej Pracowni Projektowej Architekt Marzeny Siostrzewitowskiej, Lublin, ul. Świętokrzyska 50. Formalną podstawą opracowania jest umowa nr 37/UM/98 z dnia 28 lipca 1998 roku, zawarta pomiędzy Pracownią a Zarządem Miasta Kraśnika.

ZESPÓŁ AUTORSKI :

mgr Maria Kawalko, upr. urb. nr 955/89 - Główny Projektant, **zagadnienia zieleni i rekreacji**

mgr Jacek Babuchowski, rzecz. TUP nr 231- ochrona środowiska przyrodniczego

mgr inż. arch. Marzena Siostrzewitowska, upr. urb. nr 1487, upr. bud. nr Lb/1600/92

- zagadnienia przestrzenne, ochrona środowiska kulturowego

dr Waldemar Gorzym -Wilkowski - sfera społeczno - gospodarcza

mgr inż. Krystyna Tarkowska - komunikacja i transport

mgr inż. Edward Pomorski, upr. urb. nr 946/89, upr. bud. nr 2321/Lb/74

- inżynieria sanitarna

inż. Stefan Mazurek, upr. bud. nr 2844/Lb/86 - elektroenergetyka i telekomunikacja

Zmianę Studium – część I i tekst jednolity zatwierdzony :

Uchwałą Nr XLIV/439/2017 Rady Miasta Kraśnik z dnia 31 sierpnia 2017 wykonał zespół biura projektowania urbanistycznego „PAWEŁ PIZŁO” w Stalowej Woli w składzie:

- mgr inż. Paweł Pizło - kierownik zespołu
- mgr inż. Łukasz Stęplewski - koordynator projektu
- mgr Michał Pyra

Objaśnienie użytych znaczników w tekście zmiany Studium:

abedef – wyraz bądź ciąg wyrazów skreślony w związku z podjętą uchwałą o zmianie Studium

abcdef – wyraz bądź ciąg wyrazów dodany w związku z podjętą uchwałą o zmianie Studium

Zmianę Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Miasta Kraśnik przyjętą uchwałą Nr ..... Rady Miasta Kraśnik z dnia ..... r.

wykonał zespół w składzie:

mgr inż. Paweł Pizło - kierownik zespołu

mgr inż. Łukasz Stęplewski

mgr inż. Beata Zalewska

mgr Michał Pyra

Objaśnienia użytych znaczników w tekście:

aabbccdd - wyraz bądź ciąg wyrazów dodany w związku z podjętą uchwałą o zmianie Studium

SPIS TREŚCI

WSTĘP

1. CELE I ZADANIA STUDIUM W SYSTEMIE PLANOWANIA PRZESTRZENNEGO

2. CHARAKTERYSTYKA MIASTA

2.1. Podstawowe dane o mieście

2.2. Rys historyczny - rozwój miasta na przestrzeni wieków

CZĘŚĆ I

UWARUNKOWANIA ROZWOJU PRZESTRZENNEGO

1. UWARUNKOWANIA ZEWNĘTRZNE

1.1. Środowisko przyrodnicze - położenie fizyczno-geograficzne

1.2. Uwarunkowania społeczno - gospodarcze - miejsce w sieci osadniczej regionu

1.3. Układ zewnętrznych powiązań komunikacyjnych

1.3.1. Układ zewnętrznych powiązań drogowych

1.3.2. Układ zewnętrznych powiązań kolejowych

1.4. Uwarunkowania regionalne rozwoju rekreacji

1.5. Zadania służące realizacji ponadlokalnych celów publicznych

2. ANALIZA UWARUNKOWAŃ WEWNĘTRZNYCH

2.1. Środowisko przyrodnicze

2.1.1. Uwarunkowania naturalne

a/ Przewodnie cechy środowiska naturalnego

b/ Odporność środowiska przyrodniczego i krajobrazu na antropopresję

c/ Ocena fizjograficzna warunków rozwoju miasta

d/ Walory przyrodnicze

2.1.2. Uwarunkowania antropogeniczne

a/ Degradacja środowiska wynikająca z eksploatacji zasobów naturalnych

b/ Warunki aerosanitarne

c/ Warunki hydrosanitarne

d/ Zagrożenie odpadami

2.1.3. Uwarunkowania ekologiczne wynikające z funkcjonowania systemu ekologicznego

2.2. Zasady funkcjonowania struktury przestrzennej

2.2.1. Układ przestrzenny, główne elementy kompozycji miasta

a/ Osie kompozycyjne

b/ Dominanty przestrzenne

c/ Wnętrza urbanistyczne

2.2.2. Struktura krajobrazu miasta

a/ Strefy atrakcyjnego ukształtowania powierzchni i interesującego krajobrazu

2.2.3. Warunki ekspozycji i percepcji krajobrazu

a/ Punkty widokowe

b/ Wglądy do wnętrza, ukierunkowane widoki na interesujące obiekty

c/ Ulice widokowe

d/ Miejsca szczególne - "najpiękniejsze" w krajobrazie miasta i okolic (poza strefą ochrony konserwatorskiej)

2.2.4. Kolizje przestrzenne

a/ Obiekty destrukcyjne w krajobrazie miasta

b/ Bariery - przesłony

2.3. Środowisko kulturowe

2.3.1. Komponenty kształtujące krajobraz kulturowy Starego Miasta

a/ Układ urbanistyczny

b/ Historyczne parcelacje i stopień ich czytelności w obecnym układzie zabudowy

c/ Zabudowa staromiejska

d/ Sylweta miasta lokacyjnego

e/ Wzgórze zamkowe

2.3.2. Walory historyczno - architektoniczne obiektów wpisanych do rejestru zabytków

2.3.3. ~~Walory historyczno – architektoniczne obiektów figurujących w ewidencji dóbr kultury woj. Lubelskiego~~ Zabytki nieruchome ujęte w Gminnej ewidencji zabytków miasta Kraśnik

2.3.4. Wykaz obiektów o dużych walorach kulturowych lub ważnych dla tożsamości Kraśnika Lubelskiego

2.3.5. Wykaz obiektów świadczących o tożsamości kulturowej Kraśnika Fabrycznego – o reprezentatywnych cechach socrealizmu

2.3.6. Zabudowa drewniana

2.3.7. Stanowiska archeologiczne

a/ Wykaz stanowisk archeologicznych w granicach miasta

b/ Stanowiska archeologiczne położone w najbliższym sąsiedztwie granic administracyjnych miasta

c/ Uwarunkowania konserwatorskie w zakresie prowadzenia prac archeologicznych i wykopaliskowych

2.3.8. Obiekty destrukcyjne w strefie ochrony konserwatorskiej

2.3.9. Analiza osadnictwa

a/ Analiza osadnictwa w aspekcie historycznym

b/ Analiza współczesnego rozwoju osadnictwa w okolicach miasta Kraśnika

2.3.10. Rekomendacje i wnioski zawarte w audycie krajobrazowym lub określenie przez audyt krajobrazowy granic krajobrazów priorytetowych

2.4. Uwarunkowania społeczno - gospodarcze

2.4.1. Ludność

2.4.2. Gospodarka

2.4.3. Budżet miasta

2.4.4. Infrastruktura społeczna

2.4.5. Mieszkalnictwo

2.5. Układ komunikacyjny

2.5.1. Układ zewnętrznych powiązań miasta

a/ Układ zewnętrznych powiązań drogowych

b/ Układ zewnętrznych powiązań kolejowych

2.5.2. Układ wewnętrznych powiązań miejskich

2.5.3. Zaplecze techniczne motoryzacji

a/ Stacje paliw i obsługi

b/ Parkingi i garaże

2.5.4. Transport publiczny

2.6. Systemy infrastruktury technicznej

2.6.1. Zaopatrzenie w wodę

2.6.2. Kanalizacja sanitarna

2.6.3. Kanalizacja deszczowa

2.6.4. Ciepłownictwo

- 2.6.5. Zaopatrzenie w gaz
- 2.6.6. Gospodarka odpadami
- 2.6.7. Elektroenergetyka i telekomunikacja
  - a/ Sieci zasilające 110 KV
  - b/ Źródła zasilania energią elektryczną
  - c/ Układ sieci zasilających średniego napięcia
  - d/ Miejskie stacje transformatorowe
  - e/ Układ sieci niskiego napięcia
- 2.7. Zieleń i rekreacja**
  - 2.7.1. Zagospodarowanie rekreacyjne**
    - a/ Baza noclegowa
    - b/ Cykliczne imprezy kulturalne stanowiące o atrakcyjności miasta
  - 2.7.2. Zieleń**
    - a/ Parki, zieleńce, zieleń osiedlowa
    - b/ Wykaz terenów zieleni miejskiej
    - c/ Ogrody działkowe
  - 2.7.3. Obiekty i urządzenia sportowe**
- 2.8. Uwarunkowania prawne - ochronne**
  - 2.8.1.** Obszary chronione na podstawie ustawy o ochronie przyrody
  - 2.8.2.** Obszary chronione na podstawie ustawy o lasach
  - 2.8.3.** Obszary chronione na podstawie ustawy prawo geologiczne i górnictwo
  - 2.8.4.** Obszary chronione na podstawie prawo wodne
  - 2.8.5.** Tereny chronione na podstawie ustawy o ochronie gruntów rolnych i leśnych
  - 2.8.6.** Obiekty i tereny chronione na podstawie ustawy o ochronie dóbr kultury
  - 2.8.7.**
  - 2.8.8.** Strefy ochronne od terenów specjalnych wprowadzane decyzją Wojewody na podstawie ustawy o ochronie środowiska
  - 2.8.9.** [Wymagania dotyczące ochrony przeciwpowodziowej](#)
- 3. OCENA JAKOŚCI PRZESTRZENI MIEJSKIEJ ORAZ STANDARDÓW ŻYCIA I OBSŁUGI**
  - 3.1.** Jakość zagospodarowania
  - 3.2.** Atrakcyjność krajobrazu miejskiego
  - 3.3.** Ocena stopnia przekształceń krajobrazu kulturowego
  - 3.4.** Sfera społeczno - gospodarcza
    - 3.4.1.** Ocena przestrzeni miejskiej
    - 3.4.2.** Struktura władania gruntami a tereny budowlane
  - 3.5.** Ocena istniejącego układu komunikacyjnego
    - 3.5.1.** Ocena istniejącego podstawowego układu komunikacyjnego miasta
    - 3.5.2.** Ocena stanu istniejącego układu obsługującego miasta wraz z obsługą parkingową i garażową
    - 3.5.3.** Ocena układu kolejowego
    - 3.5.4.** Ocena obsługi komunikacji pasażerskiej
    - 3.5.5.** Ocena obsługi zaplecza technicznego
  - 3.6.** Diagnoza systemów infrastruktury sanitarnej
  - 3.7.** [Zagrożenia bezpieczeństwa ludności i jej mienia](#)

4. OCENA OBOWIĄZUJĄCYCH PLANÓW ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO

- 4.1. Ocena planu ogólnego w aspekcie istniejących i potencjalnych kolizji ekologicznych
- 4.2. Sfera społeczno - gospodarcza.
- 4.3. Ocena zasad obsługi przyjętego w planie ogólnym miasta układu komunikacyjnego
  - 4.3.1. Układ komunikacyjny w relacji do zabudowy
  - 4.3.2. Koncepcja układu komunikacyjnego obowiązującego planu ogólnego zagospodarowania przestrzennego
  - 4.3.3. Obsługa transportowa miasta
  - 4.3.4. Ocena koncepcji obsługi komunikacyjnej miasta i jej elementów
  - 4.3.5. Zagrożenia i szanse

5. SYNTEZA UWARUNKOWAŃ - POTENCJAŁY, PROBLEMY, KOLIZJE, ZAGROŻENIA

- 5.1. Ochrona środowiska - obszary problemowe
  - 5.1.1. Rejon dworca autobusowego
  - 5.1.2. Projektowany zbiornik wodny "Budzyń"
  - 5.1.3. Krasne
  - 5.1.4. Strefy ochrony pośredniej zewnętrzne ujęć wody
  - 5.1.5. Złóża Kraśnik III i Kraśnik IV
  - 5.1.6. Podsumowanie problemów ekologicznych
- 5.2. Problemy i zagrożenia struktury funkcjonalno - przestrzennej
  - 5.2.1. Główne problemy przestrzenne i funkcjonalne
  - 5.2.2. Obszary przestrzeni miejskiej o krajobrazie zdegradowanym
- 5.3. Główne problemy ochrony dziedzictwa kulturowego
  - 5.3.1. Sprzeczności i konflikty związane z dotychczasowymi funkcjami miasta a zasobami kulturowymi
  - 5.3.2. Możliwości i ograniczenia rozwoju miasta na podstawie oceny środowiska kulturowego
    - a/ Uwarunkowania będące silnymi ograniczeniami rozwoju; Identyfikacja czynników zagrażających i modyfikujących analizowane zasoby
    - b/ Uwarunkowania będące silnymi predyspozycjami rozwoju – atutami
- 5.4. Problemy i potencjały rozwoju przestrzennego Kraśnika - sfera społeczno - gospodarcza
- 5.5. Główne problemy wynikające z oceny stanu i rozwoju układu komunikacyjnego
- 5.6. Główne problemy wynikające z oceny stanu infrastruktury technicznej

6. Diagnoza stanu i uwarunkowania dotyczące terenów objętych zmianą Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego miasta Kraśnik.

WSTEP

1. CELE I ZADANIA STUDIUM W SYSTEMIE PLANOWANIA PRZESTRZENNEGO

~~Cel opracowania studium i planów oraz zalecenia dotyczące głównych uwarunkowań, jego treści oraz wymagań formalnych określa art. 6 i 7 ustawy o zagospodarowaniu przestrzennym z dnia 7 lipca 1994 r.~~

~~Charakter studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego miasta wskazuje na potrzebę zapewnienia silnych związków tego dokumentu ze studium zagospodarowania przestrzennego zarówno województwa jak i kraju. Te uwarunkowania zewnętrzne, szczególnie w przypadku, gdy planowane są ponadlokalne inwestycje publiczne, mają często decydujące znaczenie dla rozwoju.~~

~~Studium jest obowiązkowo wykonywaną częścią lokalnego systemu planowania, która wraz z nieobligatoryjnym dokumentem – strategią rozwoju społeczno – gospodarczego, a także strategią informacyjną miasta stanowi pierwszy i najważniejszy poziom planowania w mieście.~~

~~Wraz z opracowaniami o charakterze operacyjnym (programy inwestycyjne, gospodarki gruntami, aktywizacji gospodarczej itp.) oraz opracowaniami i aktami o charakterze regulacyjnym (plany miejscowe, WZiZT, decyzje o pozwoleniu na budowę) – dokumentami niższych poziomów tworzy lokalny system planowania, którego jest główną osią.~~

~~Przedmiotem studium są :~~

- ~~• treści związane ze stanem istniejącym, czyli diagnoza aktualnej sytuacji miasta i uwarunkowań jego rozwoju, dająca rozpoznanie obiektywnych okoliczności rozwoju zgodnie z wymaganiami art. 6 ust. 4 ustawy o zagospodarowaniu przestrzennym,~~
- ~~• treści określające kierunki rozwoju przestrzennego i zasady polityki przestrzennej, a więc podstawowe reguły działania w przestrzeni przyjęte przez samorząd, zgodnie z art. 6 ust.5 ustawy.~~

~~Studium jest dokumentem zawierającym m. in. bardzo bogaty zestaw informacji na temat środowiska miasta, jego społeczności i gospodarki. Temu służy część analityczna studium i zgromadzony zasób wiadomości o mieście, który – uaktualniany i wzbogacany, może być każdorazowo wykorzystany nie tylko dla realizacji polityki przestrzennej, ale także dla promocji rozwoju miasta, sporządzania programów gospodarczych i inwestycyjnych, oraz opracowania ofert ukierunkowanych na potencjalnych inwestorów.~~

~~Studium jest najważniejszym punktem odniesienia i źródłem informacji koordynacyjnych dla opracowanych planów miejscowych oraz decyzji o warunkach zabudowy i zagospodarowaniu – terenu wydawanych bez planu miejscowego.~~

~~Studium zawiera rozwiązania przestrzenne osadzone w realiach społeczno – ekonomicznych w związku z oczywistą potrzebą powiązania kierunków zagospodarowania przestrzennego z podstawami rozwoju społeczno – gospodarczego miasta.~~

~~Podsumowując, można powiedzieć, że **podstawowymi zadaniami studium są:**~~

- ~~• rozpoznanie aktualnej sytuacji miasta, istniejących uwarunkowań oraz problemów związanych z jej rozwojem,~~
- ~~• sformułowanie kierunków zagospodarowania przestrzennego i zasad polityki przestrzennej miasta, w tym zasad ochrony interesu publicznego,~~
- ~~• stworzenie podstawy do koordynacji planów miejscowych i decyzji o warunkach zabudowy i zagospodarowaniu terenu wydawanych bez planów,~~
- ~~• promocja rozwoju miasta.~~

~~W prawidłowym rozwoju miasta, dla realizacji celów społeczno – ekonomicznych w pierwszym rzędzie należy maksymalnie wykorzystać instrumenty gospodarki przestrzennej. Sposób przełożenia „ wizji rozwojowej” zawartej w kierunkach zagospodarowania przestrzennego na język konkretnych działań miasta wywołujących pożądane zmiany struktury przestrzennej w określonych obszarach – czyli sposób formułowania i zapisów polityki przestrzennej zostanie przedstawiony w części V.~~

Studium jest samodzielnym aktem planistycznym wytyczającym kierunki rozwoju przestrzennego, stanowiącym podstawę uchwalenia przyszłych miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego gminy.

Podstawową cechą odróżniającą studium od planów miejscowych jest brak mocy przepisu gminnego uprawniającego do wydawania decyzji o warunkach zabudowy i zagospodarowania terenu. Rada gminy w drodze uchwalenia studium tworzy podstawę do uchwalania w przyszłości przepisów gminnych w formie miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego. Z tego względu ustawodawca wymaga, aby w treści studium określone zostały w szczególności:

- obszary objęte lub wskazane do objęcia ochroną na podstawie przepisów szczególnych,
- lokalne wartości zasobów środowiska przyrodniczego i zagrożenia środowiskowe,
- obszary rolniczej przestrzeni produkcyjnej, w tym wyłączone z zabudowy,
- obszary zabudowane, ze wskazaniem, w miarę potrzeby, terenów wymagających przekształceń lub rehabilitacji, przewidzianych do zorganizowanej działalności inwestycyjnej,
- obszary, które mogą być przeznaczone pod zabudowę, wynikające z potrzeby zaspokajania potrzeb mieszkaniowych wspólnoty samorządowej,
- kierunki rozwoju komunikacji i infrastruktury technicznej, w tym obszary, na których będą stosowane indywidualne i grupowe systemy oczyszczania ścieków a także tereny niezbędne do wytyczania ścieżek rowerowych,
- obszary, dla których sporządzanie miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego jest obowiązkowe na podstawie przepisów szczególnych lub ze względu na istniejące uwarunkowania
- obszary przewidywane do realizacji zadań i programów wynikających z polityki przestrzennej państwa na obszarze województwa.

Studium nie ma żadnej mocy zobowiązującej wobec mieszkańców gminy ani żadnych innych podmiotów samodzielnie gospodarujących na jej obszarze. Studium jest bowiem tzw. aktem kierownictwa wewnętrznego, co oznacza, że ma ono moc zobowiązującą jedynie wobec lokalnych władz samorządowych. Po uchwaleniu studium rada i wójt gminy powinny konsekwentnie realizować założenia polityki przestrzennej gminy, wytyczonej w jego treści.

Ranga uchwalonego studium jest wysoka zarówno w stosunku do miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego wykonywanych w następstwie realizacji studium, jak i w odniesieniu do działań rady i wójta gminy w sferze zagospodarowania przestrzennego. Decyzje rady gminy podejmowane w trybie jej uchwał nie mogą być sprzeczne z polityką przestrzenną gminy.

Zmiana Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego miasta Kraśnik, zwane w dalszej części opracowania „Studium”, została wykonana na podstawie uchwały Rady Miasta nr LVI/346/2014 z dnia 4 sierpnia 2014r. w sprawie przystąpienia do sporządzenia zmiany studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego miasta Kraśnik.

Dokument został opracowany zgodnie z przepisami ustawy z dnia 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym (Dz.U. z 2017 r., poz. 1073) oraz Rozporządzenia Ministra Infrastruktury z dnia 28 kwietnia 2004 r. w sprawie zakresu projektu studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego.

Niniejsza zmiana Studium sporządzona została w następstwie uchwały Nr L/413/2022 Rady Miasta Kraśnik z dnia 26 maja 2022 r. w sprawie przystąpienia do sporządzenia zmiany Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego miasta Kraśnik oraz uchwały Nr LI/431/2022 Rady Miasta Kraśnik z dnia 23 czerwca 2022 r. w sprawie przystąpienia do sporządzenia zmiany Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego miasta Kraśnik.

Dokument został opracowany zgodnie z przepisami ustawy z dnia 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym (Dz.U. z 2022 r., poz. 503 ze zm.) oraz Rozporządzenia Ministra Rozwoju i Technologii z dnia 17 grudnia 2021 r. w sprawie zakresu projektu studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy (Dz.U. 2021 r., poz. 2405).

2. CHARAKTERYSTYKA MIASTA

2.1. Podstawowe dane o mieście, miejsce Kraśnika w regionie [Kraśnik - 2017](#)

1. status - gmina miejska
2. liczba ludności – ~~37816~~ **35 223** osób, w tym ~~18.179~~ **16 698** mężczyzn i ~~19.637~~ **18 535** kobiet
3. przyrost naturalny - ~~2,2%~~ **-2,4**
4. saldo migracji ~~-15 osób~~ **-183**
5. powierzchnia - ~~25,3 km²~~ **26,09 km²**
6. pracujący w gospodarce narodowej - 12.446
7. zarejestrowani bezrobotni - ~~2.034~~ **1.841**
8. podmioty gospodarcze - ~~2.377~~ **2324**
9. dochody budżetu - ~~26.360 tysięcy złotych~~ **94,8 mln**
10. wydatki budżetu miasta - ~~25.916~~ **103,6 mln**

Kraśnik leży w północno-zachodniej części województwa lubelskiego. Jest siódmym co do liczby ludności ośrodkiem miejskim spośród 40 miast nowego województwa (po 4 stolicach byłych województw, Puławach i Świdniku). Z tej racji posiada silną pozycję w regionalnej sieci osadniczej, jest bowiem wielofunkcyjnym ponadlokalnym ośrodkiem osadniczym oraz posiada znaczny i wyraźnie wyodrębniający się subregion węzłowy. Do Kraśnika jako centrum usługowego, kulturowego i ekonomicznego ciąży obszar zamieszkiwany przez ponad 100 tysięcy osób, zatem samo miasto stanowi zaledwie 1/3 potencjału demograficznego własnego subregionu.

Stąd też pozycja Kraśnika w regionie jest niezagrożona, nawet przez dominujący w województwie Lublin, a także przez sąsiadujący od południa subregion (dwukrotnie większej od Kraśnika) Stalowej Woli. Miasto nie ma także konkurencji wewnątrz własnego regionu węzłowego, w którym istnieje jedynie jeszcze 1 niewielkie miasteczko - Annapol. Natomiast zauważalny jest proces odwrotny - wywiera presję na obszary oddziaływania pobliskich, mniejszych miast o randze ponadlokalnej - Opola Lubelskiego, Bychawy, Janowa Lubelskiego.

Kraśnik jest tradycyjnie ukształtowanym ośrodkiem handlowo-usługowym i administracyjnym. Działa tutaj jeden z największych kompleksów szkolnictwa ponadpodstawowego, ochrony zdrowia, siedziba 1 z 20 powiatów w województwie lubelskim, centra wielu samorządowych i rządowych agend samorządowych. Miasto wzmacnia w ostatnich latach swoje znaczenie usługowe, m.in. stając się ośrodkiem zawodowego szkolnictwa wyższego.

Szczególnie znacznie posiada Kraśnik w skali regionu jako ośrodek gospodarczy. Zatrudnienie w przemyśle i budownictwie stawia je na czwartym miejscu w dużym województwie lubelskim (wyżej od m.in. Chełma, Białej Podlaskiej i Świdnika). Dominujący w mieście zakład przemysłowy - Fabryka Łóżysk Toczyńskich - jest także jednym z największych przedsiębiorstw całego regionu.

Przez Kraśnik przechodzą dwie spośród głównych dróg Lubelszczyzny, sytuując to miasto w roli ważnego węzła komunikacyjnego, o randze ponadregionalnej. Przebiega tędy (zaliczona do sieci dróg ekspresowych) droga nr 19 Białystok - Lublin - Rzeszów, obsługująca południkowy transport wschodniej Polski, a także znaczną część ruchu z państw bałtyckich na południe Europy. Przez drogę tę przechodzi również coraz więcej transportu z Warszawy na południowy wschód Polski i południe Europy. Przez Kraśnik wiedzie też droga nr 74, obsługująca ruch z Lublina i większości regionu lubelskiego w kierunku Śląska i Krakowa.

2.2. Rys historyczny - rozwój przestrzenny miasta na przestrzeni wieków. ¹

1. Badania archeologiczne wykazują, że osadnictwo na obszarze miasta rozwijało się od okresu neolitu środkowej epoki kamienia (4500 - 1700 lat p.n.e.). Liczne są też znaleziska z epoki brązu i wpływów rzymskich. Na początku naszych dziejów obszar terytorialny, na którym leży Kraśnik zajmowały

---

¹ Na podstawie Studium historyczno - urbanistycznego - R. Gapski 1988 oraz Uzupełniającego studium historyczno - urbanistycznego - Zespołu Dokumentacji Historycznej s. c. "Mansarda" 1994

plemiona Łędzian, wchodzące pod koniec IX wieku w skład państwa Wiślan. W okresie pierwszych Piastów okolice Kraśnika, bardzo słabo zaludnione, wchodziły w skład Ziemi Sandomierskiej.

2. Wcześniej od Kraśnika rozwinęła się Struża, pełniąca, jak świadczy nazwa, rolę strażnicy na przebiegających tędy szlakach handlowych z Krakowa przez Zawichost do Lublina oraz w kierunku Rusi. W drugiej połowie XII w. w Struży istniał kościół, a w sąsiedztwie pojawiły się wsie Sulów i Zakrzów (ob. Zakrzówek). Natomiast Kraśnik (wcześniej królewska osada targowa) pojawia się po raz pierwszy w źródłach w 1377 r., kiedy to nastąpiła lokacja miasta na prawie magdeburskim. Z 1403 r. pochodzą pierwsze wzmianki o kościele i parafii.
3. Z okresu przedlokacyjnego są jedynie dowody na istnienie osadnictwa na wzgórzu zwanym „Zamczyskiem”. Inwentarz zamku w 1646 r. wzmiankuje też o „starym zamczysku” - górnym (prawdopodobnie z XIII w.) oddzielonym przekopem od zamku wzniesionego w XIV w. - dolnego. Stał tam również drewniany kościół pod wezwaniem NMP. Zamek nowszy był drewniany, kryty gontem, w stylu „starożytnym”, zbudowany w czworobok, otoczony fosami i parkanem z dylów. Otaczały go zabudowania gospodarcze: kuchnie, wozownie, stajnie, piekarnia oraz browar. Do zamku prowadziła brama i most wznoszący się nad „przekopem”. Zamek został ostatecznie spalony przez Szwedów w 1657 r..
4. Nie wiadomo czy miasto powstało na miejscu przedlokacyjnej osady czy też osada ta znajdowała się w rejonie wzgórza zamkowego. Za pierwszym wariantem przemawia nieregularny, trapezoidalny kształt rynku, ze skośnie wybiegającą ulicą Kościuszki. Jest to być może pozostałość po przedlokacyjnym układzie, który dostosowany był do ciągu komunikacyjnego. Wokół placu rynkowego wytyczono cztery bloki zabudowy, wyznaczające podstawową siatkę ulic.
5. Od początku XV w. do połowy XVI w. miasto przeżywało szczególny rozkwit urbanistyczny i architektoniczny. Przed 1469 r. rozpoczęto budowę obecnego kościoła pod wezwaniem NMP. Na północ od rynku, na cyplu wzgórza miejskiego zlokalizowany został klasztor kanoników regularnych, który otoczono murem dostosowanym do przebiegu ulic Klasztornej i Kościuszki. Mur ten połączony został ze wzniesionymi ok. 1485 r. murami otaczającymi miasto. Przebieg murów miejskich dostosowany był do ukształtowania terenu wzgórza i istniejących przypuszczalnie wcześniej wałów ziemnych. W skład obwarowań wchodziły fosy, wały, mur ceglany oraz parkan. U wylotu głównych traktów handlowych usytuowane zostały bramy miejskie, a w kierunku przedmieść furty.
6. W XVI w. miasto sukcesywnie rozwijało się poprzez narastanie przedmieść poza linią obwarowań miejskich. W 1541 r. Kraśnik otrzymał z nadania Tęczyńskich wieś Piaski, pola, łąki i lasy na Podlesiu, a w końcu XVI w. do miasta należało już także przedmieście Zarzecze.
7. Liczba mieszkańców wzrastała, a z nią rozszerzała się zabudowa. Początkowo zajmowała ona tyły bloków rynkowych wzdłuż wewnętrznej linii murów. W 1531 r., poza murami na wzgórzu, u podnóża którego biegł trakt lubelski, został ufundowany szpital i kościół Św. Ducha (pierwotnie drewniany). W 1631 r. Kraśnik liczył 122 domy (z czego 30 należało do Żydów). Otaczające miasto przedmieścia, począwszy od XVI w. posiadały typowo wiejski układ, nie związany z centrum zespołu. Z czasem w pobliżu obwarowań miejskich tworzą się ciągi uliczne, kształtujące w ten sposób układ obrzeży miasta. Część z nich została przekształcona z dróg prowadzących do furt miejskich (Ogrodowa, Bagno), a część wykształciła się z ciągów u podnóża murów lub wałów (Podwalna, Strażacka, Wierzbowa). Zapis z 1631 r. świadczy, że za murami istniała zabudowa mieszkalna: na Podlesiu stało 107 domów, a na Zarzeczu 62. Ukształtowała się komunikacja z połączeniem siatki ulic i ciągów drożnych przedmieść: Rokicina, Podlesia, Gór i Zarzecza. Do początku XVII w. funkcjonowały wodociągi, które później uległy zniszczeniu.
8. W drugiej połowie XVIII w. Kraśnik przeżywa okres stagnacji w swym rozwoju. Widać wyraźne piętno zniszczeń jakich miasto doznało wskutek wojen ze Szwedami (w 1657 r. spalono 95 domów). Przy odbudowie po zniszczeniach „Potopu” miasto uintensywniało zapewne zurbanizowanie przedmieść, ale nie powiększyło już swego obszaru.
9. Następnym obrazem miasta na podstawie map kartograficznych pochodzi z I poł. XIX w., w którym wspomniano wjazdową Bramę Lubelską. Ostateczna likwidacja obwarowań w ciągu XIX w. zmieniła charakter miasta z obronnego - zamkniętego na otwarte. Przyczyniło się to do ściślejszego powiązania śródmieścia z ciągami ulicznymi na obrzeżu i z przedmieściami. Stan ten dawał realne możliwości do uporządkowania układu całego zespołu i do podjęcia planowej regulacji miasta. Plany miasta z 1808 r. i

1923 r. zawierają już niewielkie tylko odcinki murów w rejonie bram. W XIX w. miasto nawiedziły cztery wielkie pożary (np. w 1813 r. spłonęła 1/3 zabudowań).

10. Plan regulacyjny z 1823 r. obejmujący śródmieście w granicach murów miejskich, przewiduje wyrównanie istniejących ciągów podmurnych wewnątrz obwarowań. Plany z 1837 r. notują już uformowany zespół ulic na południowy zachód oraz wschód od dawnych murów. Z opisu z 1860 r. dowiadujemy się, że miastu przybyły trzy nowe przedmieścia (ulice): Piaski, Zarzecze i Góry.
11. Po stłumieniu powstania w 1863 r. rząd carski wybudował, do dzisiaj zachowane koszary wojskowe przy drodze do Urzędowa. W wyniku reformy administracyjnej Kraśnik stracił prawa miejskie w 1878 r., by odzyskać je dopiero w 1918 r.
12. W 1914 r. w pobliżu miasta przeprowadzono linię kolejową Lublin - Rozwadów, co sprzyjało rozwojowi miasta w połączeniu z rozpoczęciem w 1938 r. fabryki amunicji z osiedlem w ramach Centralnego Okręgu Przemysłowego. Tuż przed wybuchem II wojny światowej miasto liczyło 12780 mieszkańców. Działania wojenne doprowadziły do zniszczenia dzielnicy żydowskiej (100 budynków). W 1947 r. wydano pierwsze pozwolenia na budowę. Powoli zaczęło się rozwijać budownictwo indywidualne. W połowie lat 50-tych przystąpiono do stawiania pierwszych bloków wielokondygnacyjnych. Najintensywniejszy rozwój budownictwa mieszkaniowego na potrzeby pracowników fabryki przypada na lata 1952 - 56. W tym czasie powstały też pierwsze ważniejsze obiekty użyteczności publicznej. W 1954 r. Kraśnik Fabryczny otrzymał prawa miejskie. W 1975 r. dokonano połączenia obu miast w jeden organizm miejski.

CZĘŚĆ I

UWARUNKOWANIA ROZWOJU PRZESTRZENNEGO

1. UWARUNKOWANIA ZEWNĘTRZNE

1.1. Środowisko przyrodnicze - położenie fizyczno -geograficzne

Miasto leży w pd.-wsch. części Wzniesień Urzędowskich, jednego z subregionów Wyżyny Lubelskiej. Rozbudowało się na pograniczu dwóch wyraźnie odmiennych od siebie pod względem krajobrazowym mikroregionów geomorfologicznych, rozdzielonych od siebie doliną Wyżnicy. Dzielnice Zarzecze I i II, Piaski, Budzyń i osiedle fabryczne znajdują się w obszarze pagórkowatej wierzchowiny zbudowanej głównie z opok i opok marglistych, dość słabo urzeźbionej, żłobionej suchymi dolinkami denudacyjnymi. Natomiast część miasta położona po pd.-zach. stronie doliny znajduje się na terenie pagórkowatej wierzchowiny z pokrywą lessową. Odznacza się ona b.urozmaiconą rzeźbą /w znaczeniu bogactwa lessowych form morfologicznych/ i dużych deniwelacjach terenu.

1.2. Uwarunkowania społeczno - gospodarcze - miejsce w sieci osadniczej regionu

Kraśnik zajmuje dość ważne miejsce w sieci osadniczej regionu lubelskiego. W obecnym województwie lubelskim jest to trzeci pod względem znaczenia ośrodek centralny - po Lublinie ze Świdnikiem i Puławach. Kraśnik należy do ośrodków, które wytworzyły wokół siebie wyraźny i spójny obszar węzłowy o charakterze subregionu, obsługiwany przez ośrodek centralny w stopniu bezwzględnie dominującym. Znaczenie miasta dla regionu wynika zarówno z posiadanego potencjału demograficznego, jak i z posiadanego zestawu usług publicznych i komercyjnych. Kraśnik jest przy tym jednym z ośrodków równoważących strukturę przestrzenną województwa (obok P i Lubartowa). Nie podlega bezpośredniemu, „konkurencyjny” oddziaływaniu Lublina na poziomie subregionalnym. Nie ma także w swoim sąsiedztwie miasta o porównywalnym potencjale osadniczym.

Z powyższych względów także w nowym, poszerzonym terytorialnie województwie lubelskim Kraśnik ma szansę na utrzymanie, a nawet wzmocnienie swojej rangi. 1 stycznia 1999 roku stanie się stolicą dużego samorządowego powiatu, obejmującego - obok samego Kraśnika - 9 gmin (8 gmin wiejskich i 1 miejsko-wiejską - Annopol). Łączna liczba ludności powiatu wyniesie ok. 105 tysięcy osób, a jego powierzchnia - 1.005 km². Powstanie powiatu niewątpliwie wzmocni oddziaływanie Kraśnika na otaczające

go gminy. Zwiększy m.in. bowiem obszar obsługiwany przez funkcjonujące w mieście funkcje zrejonizowane - o 4 gminy oddzielone dotychczas granica województwa, a liczące ok. 32 tysięcy mieszkańców. Stwarza to dobre perspektywy dla rozwoju funkcji egzogenicznych miasta - przede wszystkim obiektów usługowych o charakterze ponadlokalnym.

Zgodnie z przepisami wprowadzającymi reformę administracyjną, a także w myśl aktualnych (październik 1998 roku) projektów organizacyjnych, lokalizacja siedziby powiatu w Kraśniku będzie oznaczała funkcjonowanie w tym mieście Urzędu Powiatowego (starostwa), a także szeregu organów administracji zespolonych. Będą to: Powiatowa Komenda Policji, Powiatowa Komenda Państwowej Straży Pożarnej, Powiatowy Inspektorat Weterynarii, Powiatowa Stacja Sanitarno-Epidemiologiczna, Geodeta Powiatowy, Powiatowa Inspekcja Budowlana, Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie, Powiatowa Komisja Orzekania o Niepełnosprawności, Powiatowe Centrum Kryzysowe, Powiatowy Rzecznik Konsumenta.

1.3. Układ zewnętrznych powiązań komunikacyjnych miasta.

Powiązania Kraśnika z obszarem województwa i kraju zapewniają drogi krajowe, wojewódzkie oraz powiązania kolejowe. Układ ten wspomagany jest siecią dróg gminnych.

1.3.1. Układ zewnętrznych powiązań drogowych.

■ Drogi krajowe i wojewódzkie.

Miasto leży na ciągach głównych powiązań drogowych krajowych o znaczeniu międzyregionalnym i regionalnym.

Przez obszar miasta z północnego wschodu na południowy wschód ulicami Lubelską, Przemysłową, Janowską przechodzi droga międzyregionalna Nr 19 /Budzisko/ - Augustów - Białystok - Lublin - Kraśnik - Rzeszów. Droga ta zgodnie z rozporządzeniem Rady Ministrów z dnia 23.01.1996 r. w sprawie ustalenia sieci autostrad i dróg ekspresowych została zaliczona do dróg ekspresowych z symbolem S 19 i będzie przystosowana do parametrów drogi II klasy technicznej. Jej całkowita długość w obszarze miasta wynosi 3650m. Ruch przynoszony przez tę drogę w 1995 r. wynosił 6500 p.u./dobę (przy wylocie jej w kierunku Lublina), a na wylocie z Kraśnika w kierunku Janowa 4500 p.u./dobę.

Z północnego wschodu na południowy zachód przez centrum Starego Miasta przechodzi druga droga międzyregionalna Nr 74 Kraśnik - Anapol - Kielce w IV klasie technicznej. Długość całej drogi w granicach miasta wynosi 4600m. Obciążenie ruchem na drodze Nr 74 wynosiło w rejonie ulicy Lubelskiej 6500 p.u./dobę, na ulicy Cegielnianej 4300 p.u./dobę.

Droga nr 833 Chodel - Urzędów - Kraśnik (województwa) wchodzi do miasta od strony północno-zachodniej i w stanie istniejącym jest drogą regionalną IV klasy technicznej. Długość drogi w granicach miasta wynosi 8000m. Wielkości ruchu przynoszone tym ciągiem drogowym to: 3300 p.u./dobę. Łączna długość dróg krajowych w obszarze miasta wynosi 16250 m.

■ Drogi (od 01.01.1999 r.) powiatowe

Poza układem dróg krajowych powiązania Kraśnika z układem zewnętrznym województwa i przyległych obszarów zapewniają istniejące drogi powiatowe:

- Nr 22517 Kraśnik - Dzierzkowice
- Nr 22520 Dzierzkowice - Kraśnik Fabryczny
- Nr 22521 Dzierzkowice - Kraśnik Fabryczny
- Nr 22562 Kraśnik - Popkowice

Drogi te łączą Kraśnik ze wschodnimi terenami województwa.

- Nr 22588 droga w kierunku Trzydnika
- Nr 22613 droga na Rzeczyce długości 507 m

Dwie ostatnie drogi wiążą miasto z terenami południowymi i sąsiednim województwem tarnobrzeskim. Powiązanie Kraśnika z zachodnią częścią województwa lubelskiego i gminą Szastarką w województwie tarnobrzeskim odbywa się poprzez układ dróg wojewódzkich Nr 22590, 22591, 22592 włączających się do drogi krajowej Nr 19 już poza obszarem miasta. Łączna długość dróg powiatowych przelotowych na terenie miasta wynosi 7779 m.

■ Drogi gminne

Z ważniejszych ciągów dróg gminnych wchodzących w obszar miasta należy wymienić drogi:

- Nr 2244007 Kraśnik - Słodków

1.3.2. Układ zewnętrznych powiązań kolejowych

W północno wschodniej części miasta stycznie do obszaru przechodzi pierwszorzędna dwutorowa linia kolejowa Lublin - Przeworsk ze zlokalizowanym przy ulicy Kolejowej dworcem. Długość linii kolejowej wynosi 1,017 km.

W ciągu doby przez stację kolejową Kraśnik przejeżdżają 23 pociągi pasażerskie w obie strony w tym jeden międzynarodowy i jeden pośpieszny.

Wielkość ruchu towarowego zamyka się dwoma pociągami na dobę, sporadyczne trzema, według rozkładu jazdy 11. Wielkość przewozów na stacji wynosi około 580 ton.

1.4. Uwarunkowania regionalne rozwoju rekreacji

Kraśnik położony jest w odległości ok. 50 km od stolicy województwa Lublina w obrębie tzw. kraśnicko - urzędowskiego rejonu rekreacyjnego III kategorii atrakcyjności. Miasto posiada zachowane, mimo pożarów i wojen zabytki m.in.: XV - wieczny kościół pw. Wniebowzięcia Najświętszej Maryi Panny, dawny klasztor z przełomu XV - XVI wieku, przy nim drewniany szpital z tego okresu nazywany dworkiem modrzewiowym, dwie synagogi, zameczko z zachowanymi fosami kryjące pozostałości średniowiecznego zamku. W okolicach Kraśnika bierze swój początek Roztocze - kraina jeszcze zbyt mało znana wśród turystów. Miasto znajduje się w centrum Kraśnickiego Obszaru Chronionego Krajobrazu. Teren ten charakteryzuje się dużymi walorami przyrodniczymi i krajobrazowymi. Na szczególne uwzględnienie zasługują walory geobotaniczne i faunistyczne. Wyjątkowo urozmaicona jest szata roślinna. Występuje tu wiele rzadkich gatunków roślin. Teren bogaty jest w ciekawe zbiorowiska roślinne, a zwłaszcza grądy lipowo - dębowe w licznych lessowych wąwozach, lasy bukowe, jodłowe oraz wiele interesujących gatunków istniejących dzięki małemu przekształceniu środowiska. Dogodne warunki życia mają tu liczne występujące gatunki zwierząt chronionych. Okolice Kraśnika wyróżniają się również dużą atrakcyjnością krajobrazową. Rzeźba terenu jest bardzo urozmaicona i zróżnicowana. Liczne jary, wąwozy, wierzchowiny z łagodnymi stokami, pola wydymowe porośnięte lasami sosnowymi, dolina rzeki Wyżnicy z fragmentami lasów łągowych oraz pozostałościami dawnych stawów w przeważającej liczbie nadających się do rekonstrukcji, to godne zwiedzania elementy malowniczego krajobrazu. Atutem miasta jest również wyjątkowo czyste powietrze. ~~Na terenie gminy Kraśnik znajdują się bardzo duże pokłady lessu, doskonałego materiału do produkcji i wypału cegły ceramicznej. Do dziś na terenie gminy funkcjonuje 18 cegielni. W sąsiedniej gminie Urzędów są również liczne obiekty godne obejrzenia: wały obronne z XVI wieku, kościoły w Urzędowie, Bobach, Popkowiecach, sanktuarium Św. Otylii, ośrodek garncarski w Bęczynie. Rejon Urzędowa znany jest ze sztuki garncarskiej od wielu lat.~~

Rejon kraśnicko - urzędowski jest przewidywany do rozwoju wypoczynku świątecznego głównie dla mieszkańców Kraśnika. Na skupiska tego wypoczynku wskazuje się: Las Rudki, Słodków, Zwierzyniec. Kraśnik winien pełnić rolę ośrodka usługowo - turystycznego dla rejonu. Należy więc przewidzieć i zapewnić możliwość lokalizacji instytucji i obiektów obsługujących ruch turystyczny (m. in. miejsca noclegowe, informacja turystyczna, usługi łączności, ochrony zdrowia, gastronomii, handlu, administracyjno - finansowe). Pożądane jest stworzenie programu zagospodarowania rekreacyjnego obejmującego możliwość różnych form wypoczynku m.in. pobytowego, świątecznego i codziennego z wykorzystaniem walorów kulturowych samego Kraśnika oraz naturalnych predyspozycji obszarów rekreacyjnych z istniejącymi i możliwymi do odtworzenia zbiornikami wodnymi.

1.5. Zadania służące realizacji ponadlokalnych celów publicznych

W studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego miasta Kraśnika uwzględniono zadania służące realizacji ponadlokalnych celów publicznych zawarte w dokumentach strategicznych o znaczeniu ponadlokalnym takich jak: Koncepcja Przestrzennego Zagospodarowania Kraju 2030, Przedsięwzięcia o priorytetowym znaczeniu dla realizacji celów Strategii Rozwoju Województwa Lubelskiego na lata 2014-2020 (z perspektywą do 2030r.), Plan Zagospodarowania Województwa Lubelskiego. Uwzględnienie ww. zadań jest zatem przeniesieniem do ustaleń studium pewnych podjętych ustaleń organów administracji publicznej lub Sejmu RP.

Koncepcja Przestrzennego Zagospodarowania Kraju 2030 jest najważniejszym krajowym dokumentem strategicznym dotyczącym zagospodarowania przestrzennego kraju. Zgodnie z wymogami ustawowymi zawarte w niej ustalenia i zalecenia zostały przeniesione do planów zagospodarowania województw.

Cele i kierunki polityki przestrzennej województwa sformułowane w Planie Zagospodarowania Województwa Lubelskiego są to cele wyprowadzone bezpośrednio z Koncepcji Przestrzennego Zagospodarowania Kraju 2030 oraz innych dokumentów strategicznych przyjętych na poziomie krajowym i wojewódzkim i przekładają się one na odpowiednie zapisy dotyczące rozwoju społeczno- gospodarczego oraz na zagadnienia przestrzennego rozwoju i przekształceń elementów struktury przestrzennej województwa. Cele polityki przestrzennej określone w Planie Zagospodarowania Województwa Lubelskiego to:

Cel główny: policentryczny rozwój sieci osadniczej poprzez dążenie do zwartości i wielofunkcyjności obszarów zabudowanych - skupienie zabudowy i zapewnienie bliskiej dostępności podstawowych usług.

Cele szczegółowe:

1. Wzmocnienie funkcjonowania ośrodków miejskich, jako ogniw procesów dyfuzji aktywności społeczno-gospodarczej,
2. Powstrzymanie żywiołowego rozlewania się miast,
3. Równomierny rozwój wielofunkcyjnych ośrodków lokalnych,
4. Koncentracja osadnictwa wiejskiego,
5. Poprawa dostępu do usług publicznych i infrastruktury społecznej,
6. Rozwój usług i sieci ośrodków pomocy społecznej wynikającej z rosnącej liczby seniorów.

Szczegółowe zasady:

1. Efektywne wykorzystanie terenów przeznaczonych pod zabudowę minimalizujące jej ekspansję na tereny otwarte,
2. Harmonizowanie układów osadniczych z siecią ekologiczną,
3. Projektowanie wielofunkcyjnych jednostek urbanistycznych z zapewnieniem pełnej obsługi w infrastrukturę techniczną i społeczną,
4. Segregacja i strefowanie funkcji wykluczające prawdopodobieństwo wystąpienia kolizji,
5. Restytucja powierzchni biologicznie czynnych i włączenie ich w system zieleni miejskiej w projektach rewitalizacji terenów zdegradowanych,
6. Lokalizowanie szpitali na terenach o korzystnych warunkach sozologicznych.

W zakresie środowiska przyrodniczego cele główne to:

1. Wzbogacanie i racjonalne gospodarowanie zasobami naturalnymi uwzględniające potrzeby przyszłych pokoleń,
2. Utrzymanie walorów środowiska przyrodniczego i krajobrazu,
3. Zintegrowana ochrona jakości życia człowieka,
4. Wzmocnienie stabilności środowiska przyrodniczego.

Cele szczegółowe:

1. Zabezpieczenie potrzeb wodnych regionu,
2. Harmonijne zagospodarowanie przestrzeni krajobrazu,
3. Powiększenie zasobów leśnych,
4. Ochrona i wykorzystanie naturalnych zasobów uzdrowiskowych,
5. Utrzymanie walorów obszarów wyróżniających się szczególnymi cechami przyrodniczymi i krajobrazowymi,
6. Integrowanie regionalnego systemu obszarów chronionych z systemami krajowymi i europejskimi,
7. Przywrócenie walorów przyrodniczych i krajobrazowych obszarom zdegradowanym i o zniekształconych strukturach ekologicznych,
8. Zwiększenie odporności środowiska na antropopresję oraz poziomu bezpieczeństwa przed ekstremalnymi zjawiskami naturalnymi,
9. Zapewnienie prawidłowego funkcjonowania ekosystemów w miastach.

W zakresie środowiska kulturowego główny cel to: wzmocnienie tożsamości kulturowej regionu poprzez ochronę i pielęgnację zasobów kulturowych oraz ich wzbogacanie walorami współczesnymi.

Cele szczegółowe:

1. Identyfikacja, zachowanie i ochrona zasobów dziedzictwa kulturowego oraz różnorodności krajobrazu kulturowego,
2. Zachowanie przed zatarciem specyfiki kulturowej ukształtowanych historycznie struktur przestrzennych,
3. Zachowanie i wzbogacenie zasobów dóbr kultury współczesnej,
4. Rozwój i efektywne wykorzystanie potencjału kulturowego.

W zakresie gospodarki główny cel to: zwiększenie konkurencyjności gospodarki województwa oraz poprawa jego atrakcyjności inwestycyjnej.

Cele szczegółowe:

1. Rozwój potencjału społeczno-ekonomicznego węzłów i ośrodków gospodarczych,
2. Wykorzystanie endogenicznych potencjałów i rozwój specjalizacji regionalnej,
3. Zrównoważone wykorzystanie potencjałów rozwojowych tkwiących w zagospodarowaniu przestrzennym i zasobach naturalnych przestrzeni województwa,
4. Dywersyfikacja działalności gospodarczej na obszarach wiejskich,
5. Zwiększenie konkurencyjności gospodarki rybackiej opartej na wysokiej jakości produktów akwakultury,
6. Rozwój infrastruktury turystycznej,
7. Zapewnienie sprawnej obsługi komunikacyjnej obszarów i terenów rekreacyjnych,
8. Wzmocnienie oferty zatrudnienia i usług w miastach z uwzględnieniem potrzeb obsługi okolicznych terenów wiejskich.

W zakresie transportu główny cel to: poprawa dostępności komunikacyjnej regionu.

Cele szczegółowe:

1. Stworzenie kluczowej infrastruktury umożliwiającej sprawne powiązania transportowe obszaru województwa z głównymi ośrodkami miejskimi w kraju i w Europie,
2. Poprawa wewnętrznych powiązań transportowych,
3. Wzrost roli transportu publicznego w obsłudze podróży,
4. Integracja różnych środków transportu w organizacji systemu przewozów.

W zakresie energetyki główny cel to: zwiększenie bezpieczeństwa energetycznego województwa.

Cele szczegółowe:

1. Zaspokojenie zapotrzebowania odbiorców na media energetyczne,
2. Osiągnięcie stabilności dostaw energii,
3. Dywersyfikacja źródeł energii przy uwzględnieniu odnawialnych źródeł energii.

W zakresie teleinformatyki główny cel to: powszechny dostęp do usług teleinformatycznych.

Cele szczegółowe:

1. Poprawa dostępności do szerokopasmowego Internetu,
2. Zapewnienie łączności telekomunikacyjnej w obszarze całego województwa,
3. Rozwój sieci punktów publicznego dostępu do Internetu.

W zakresie gospodarki wodno-ściekowej główny cel to: wyposażenie jednostek osadniczych w systemy wodno-ściekowe.

Cele szczegółowe:

1. Ochrona obszarów zasobów wód podziemnych oraz ujęć wód,
2. Uporządkowanie gospodarki ściekowej w pierwszej kolejności na obszarach wskazanych do szczególnej ochrony wód,
3. Zapewnienie skutecznej ochrony terenów zurbanizowanych przed ściekami deszczowymi,

4. Zmniejszenie dysproporcji pomiędzy rozwojem sieci wodociągowej i sieci kanalizacyjnej.

W zakresie gospodarki odpadami główny cel to: wyposażenie obszaru województwa w niezbędną liczbę obiektów i instalacji do zagospodarowywania odpadów komunalnych, przemysłowych i niebezpiecznych.

Cele szczegółowe:

1. Optymalizacja zasięgów regionów obsługi systemem gospodarowania odpadami,
2. Zapobieganie degradacji środowiska poprzez zmniejszanie uciążliwości składowisk gminnych, w tym poprzez rekultywację zamkniętych obiektów.

W zakresie obronności i bezpieczeństwa publicznego główny cel to: zapewnienie warunków przestrzennych służących potrzebom obronnym państwa oraz ochronie ludności i jej mienia przed zagrożeniami naturalnymi i cywilizacyjnymi.

Cele szczegółowe:

1. Zabezpieczenie możliwości funkcjonowania i rozwoju infrastruktury niezbędnej do potrzeb obronności państwa,
2. Zwiększenie odporności zagospodarowania przestrzennego na skutki ekstremalnych zjawisk naturalnych,
3. Usprawnienie systemu bezpieczeństwa publicznego,
4. Zapobieganie i zminimalizowanie skutków poważnych awarii przemysłowych.

Miasto Kraśnik należy do obszaru funkcjonalnego „Roztoczańsko – puszczańskiego”, dla którego za priorytet rozwojowy uznano aktywizację gospodarczą poprzez wykorzystanie potencjału uzdrowiskowego, leśnego i turystycznego. Funkcje rozwojowe mają stanowić: podstawowe – gospodarcza (ukierunkowana na przetwórstwo drewna), turystyczna, towarzyszące – rolnicza (ukierunkowana na rolnictwo ekologiczne i produkcję roślin przemysłowych), uzdrowiskowa.

Wiodące kierunki zagospodarowania to:

- rozwój infrastruktury turystycznej (szlaki turystyczne, ośrodki edukacji ekologicznej) i usług obsługi turystyki,
- rozwój gospodarstw agroturystycznych, ekologicznych i agroleśnych,
- rozwój bazy przetwórstwa drewna,
- gospodarcze wykorzystanie zasobów uzdrowiskowych (w tym rozwój bazy sanatoryjnej) i energetycznych,
- rozwój bazy rynku hurtowego i przetwórstwa rolno-spożywczego.

Zasady i warunki zagospodarowania:

- zachowanie drożności i walorów przyrodniczych paneuropejskiego korytarza ekologicznego,
- zachowanie wstążeczkowego układu pól (rozłogów pól) charakterystycznego dla krajobrazu rolniczego Roztocza Zachodniego,
- przeciwdziałanie rozpraszaniu zabudowy na terenach otwartych,
- regulacja stosunków wodnych terenów użytków rolnych,
- wzbogacanie funkcjonalne obszarów wiejskich.

W Planie Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Lubelskiego przyjęto następujące wytyczne dotyczące kształtowania przestrzeni w dokumentach planistycznych (poniżej wymieniono te, które mogą dotyczyć miasta Kraśnik):

- W kształtowaniu przestrzeni publicznych w sporządzanych dokumentach planistycznych należy zapewnić im wysoką jakość funkcjonalną i estetyczną z jednoczesną ochroną historycznych walorów miejsca,
- Przy planowaniu terenów mieszkaniowych, usługowych i innych należy zapewnić ochronę ogólnodostępnych miejsc i możliwości tworzenia nowych przestrzeni publicznych (zieleńców, parków, placów zabaw, pasażów handlowych, terenów sportowo-rekreacyjnych),
- Podniesienie konkurencyjności miast wymaga ich integracji poprzez:
  - Koncentrowanie uciążliwej lub wysokospecjalistycznej aktywności gospodarczej w wyodrębnionych strefach, z dążeniem do równoważenia rozmieszczenia miejsc pracy w obrębie miasta,
  - Kształtowanie atrakcyjnych terenów inwestycyjnych umożliwiających osiągnięcie wysokich standardów zagospodarowania,
  - Zachowanie historycznych założeń, układów urbanistycznych i przestrzeni publicznych,
  - Restrukturyzację i planowanie zagospodarowania w sposób zapobiegający powstawaniu środowiskowych kolizji funkcjonalnych,
  - Uzupełnienie jednolitych funkcjonalnie fragmentów miasta niekolizyjnymi funkcjami uzupełniającymi, z dążeniem do wykształcenia układów wielofunkcyjnych struktur miejskich o skali wyznaczonej zasięgiem dojścia pieszego,
- Krystalizowanie struktur osadnictwa wiejskiego i wykorzystanie potencjałów terenów wiejskich poprzez:
  - Przywracanie struktur przestrzennych z zachowaniem skali i formy charakterystycznej dla obszarów wiejskich,
  - Zapewnienie dostępności do ośrodków skupiających funkcje usługowe,
  - Przywrócenie i usprawnienie powiązań komunikacyjnych miejscowości wiejskich z ośrodkami lokalnymi i ponadlokalnymi,
  - Zachowanie dziedzictwa kulturowego z jego wykorzystaniem do rozwoju turystyki,
  - Zwiększenie funkcji pozarolniczych w kształtowaniu osadnictwa wiejskiego,
  - Rozbudowa infrastruktury technicznej zwłaszcza sanitarnej i utylizacji odpadów,
  - Poprawa stanu technicznego infrastruktury energetycznej i stabilności zaopatrzenia w energię z wykorzystaniem odnawialnych źródeł energii,
- W miejskich i gminnych ośrodkach lokalnych lokalizację funkcji usługowych w zakresie administracji, porządku publicznego i bezpieczeństwa,
- W gminnych dokumentach planistycznych należy zapewniać możliwości kompleksowego rozwoju usług ochrony zdrowia i opieki społecznej, telekomunikacji, ochrony zdrowia ludzi i zwierząt, kultury, oświaty, wychowania, handlu i gastronomii, a także innych usług i drobnej przedsiębiorczości,
- Wskazywanie w dokumentach planistycznych szczytów lokalnego obiektów dziedzictwa kulturowego, które mogą być wykorzystywane jako placówki instytucji kultury,
- Kształtowanie placówek edukacyjnych jako przestrzeni kompleksowych (dydaktycznych, sportowych, kulturalnych),
- Do czasu objęcia ochroną prawną GZWP i w celu ochrony wód podziemnych wskazuje się projektowane obszary ochronne dla zbiornika 407, w których wyklucza się realizację przedsięwzięć wpływających negatywnie na stan jakościowy i ilościowy wód podziemnych,
- W celu zabezpieczenia jakości wód płynących wprowadza się ochronę naturalnej obudowy biologicznej rzek i kształtowanie biologicznych buforów w postaci pasów ochronnych. Szczególną ochroną obejmuje się zbiorowiska łąkowe,
- W celu zwiększenia zasobów wodnych ustala się obowiązek uwzględniania retencjonowania wód deszczowych w planach obszarów funkcjonalnych miast,
- Za kopaliny strategiczne uznaje się kopaliny, które mają szczególne znaczenie dla gospodarki Państwa (węgiel kamienny, margle),
- Za elementy ekspozycji krajobrazowej wskazane do zachowania i ochrony uznaje się: elementy ekspozycji czynnej - punkty widokowe, osie widokowe, powiązania widokowe, elementy ekspozycji biernej - panoramy, panoramy miast i miejscowości, strefy ekspozycji widokowej obiektów,

zespołów i elementów rzeźby terenu, ekspozycje wnętrz krajobrazowych, dominanty naturalne i urbanistyczne, otwarcia widokowe,

- W kształtowaniu zagospodarowania na terenach korytarzy ekologicznych uznaje się za niezbędne:
  - Zapewnienie odpowiedniej infrastruktury umożliwiającej migrację zwierząt, w przypadku konieczności stosowania nasypów poprzecznie do osi korytarza,
  - Kształtowanie naturalnych alternatywnych sposobów łączności ekologicznej w przypadku niemożliwości zachowania naturalnych powiązań bądź realizacji odpowiednich rozwiązań technicznych,
  - Utrzymanie przestrzeni wolnej od zabudowy,
  - Stosowanie przepławek lub innych rozwiązań zapewniających zachowanie wymaganej drożności dla gatunków ryb, dla których wyznaczono korytarz rzeczny,
  - Kształtowanie pasm struktur przyrodniczych,
  - Zwiększenie ciągłości lesistych korytarzy ekologicznych poprzez zalesienia,
  - Restytucję użytków zielonych kosztem gruntów ornych w korytarzach dolinnych,
  - Odbudowę stosunków hydrologicznych,
- Systemy przyrodnicze miast i gmin powinny być ze sobą spójne i uwzględniać elementy regionalnej sieci ekologicznej,
- Obszary odznaczające się trwałym nagromadzeniem najcenniejszych walorów przyrodniczych należy objąć ochroną jako: rezerваты przyrody, użytki ekologiczne, lasy ochronne,
- W ramach kształtowania systemu przyrodniczego miasta należy:
  - Zidentyfikować elementy systemu, które wymagają ochrony,
  - Określić niewralgiczne, najczęściej zdegradowane elementy systemu i kierunki ich rewitalizacji przyrodniczej,
  - Określić optimum powierzchniowe Systemu Przyrodniczego Miasta w granicach miasta,
  - Określić sposób użytkowania terenów znajdujących się w granicach SPM i jego bezpośrednim otoczeniu,
  - Uwzględnić warunki zewnętrzne niezbędne do prawidłowego funkcjonowania systemu,
- W celu poprawy stopnia retencyjności zlewni ustala się:
  - Zalesianie stref wododziałowych w celu zwiększenia stopnia odpływu podziemnego,
  - Budowę zbiorników małej retencji,
  - Ochronę i rewitalizację struktur przestrzennych odpowiadających za mikroretencję,
  - Ochronę i restytucję obszarów mokradłowych,
- W zakresie kształtowania krajobrazu kulturowego uznaje się za niezbędne:
  - Kontynuowanie tradycyjnych form osadnictwa,
  - Utrzymanie regionalno-historycznej skali i struktury jednostek osadniczych,
  - Skupianie zabudowy na zasadach dogęszczania istniejącej struktury osadniczej przy kontynuowaniu historycznego układu i charakteru,
  - Ograniczanie realizacji napowietrznych linii elektroenergetycznych w otoczeniu obiektów i zespołów zabytkowych na rzecz sieci podziemnych,
  - Stosowanie form zabudowy nawiązujących do tradycyjnego budownictwa,
  - Utrzymanie walorów krajobrazowych współtworzących walory krajobrazu kulturowego,
  - Ochronę ciągów alejowych wzdłuż dróg: wojewódzkich, powiatowych, gminnych,
- Dla obiektów zabytkowych ustala się: zachowanie zabytków z wyeksponowaniem ich wartości wraz z ich najbliższym otoczeniem w celu zachowania tożsamości kulturowej miejsca, zagwarantowanie ochrony krajobrazowej historycznych sylwet przestrzennych i osi widokowych a także ekspozycji i obserwacji archeologicznej,
- Jako ogniwa uzupełniającej przestrzeni gospodarczej traktuje się wielofunkcyjne obszary śródmiejskie predysponowane do rozwoju usług nieuciążliwych, zróżnicowanych form aktywności gospodarczej o małej skali, w tym rzemieślniczej skierowanej na zaspokojenie potrzeb mieszkańców,
- Wskazuje się obszary rozwoju rekreacji wypoczynkowej i turystyki krajoznawczej obejmujące obszary chronionego krajobrazu z uwzględnieniem czynnej ochrony ekosystemów służące podnoszeniu walorów turystycznych oraz obszary rozwoju turystyki krajoznawczej obejmujące ostoje siedliskowe Natura 2000 zgodnie z planami działań ochronnych,
- W kształtowaniu zagospodarowania obszarów turystycznych należy:
  - Uzależnić rozwój nowych terenów budownictwa letniskowego od pełnego ich wyposażenia w infrastrukturę sozologiczną,

- Zapewnić dostępność strefy brzegowej zbiorników wodnych wykorzystywanych turystycznie poprzez traktowanie jej jako przestrzeni publicznej,
- Wykluczyć z zabudowy rekreacyjnej tereny łąkowo-torfowiskowe,
- Podnieść estetykę zabudowy oraz zachować naturalne elementy krajobrazu,
- Ze względu na warunek zapewnienia odpowiedniej ochrony przed skutkami ruchu drogowego zaleca się, aby budynki mieszalne i przeznaczone na pobyt ludzi sytuować od zewnętrznej krawędzi jezdni w odległości nie mniejszej niż:
  - dla drogi ekspresowej: 90 m dla budynków jednokondygnacyjnych, 110 m dla budynków wielokondygnacyjnych, 250 m dla budynków szpitali, i innych wymagających szczególnej ochrony,
  - dla drogi krajowej głównej ruchu przyspieszonego: 50 m dla budynków jednokondygnacyjnych, 70 m dla budynków wielokondygnacyjnych, 200 m dla budynków szpitali, i innych wymagających szczególnej ochrony,
- W celu zapewnienia ładu przestrzennego, w przypadku obniżenia kategorii drogi na terenach zabudowanych, rekomenduje się utrzymanie istniejących linii zabudowy,
- Dokumenty strategiczne i planistyczne szczebla lokalnego wskazuje się jako podstawę lokalizacji i realizacji infrastruktury rowerowej w uzgodnieniu z właściwym zarządcą drogi,
- Przy lokalizacji infrastruktury elektroenergetycznej należy:
  - Ograniczyć jej ingerencje w krajobraz,
  - Nie podejmować działań mogących w znaczący sposób pogorszyć stan siedlisk przyrodniczych oraz siedlisk gatunków roślin i zwierząt, a także w znaczący sposób wpłynąć negatywnie na gatunki, dla których wyznaczony został konkretny obszar Natura 2000,
  - Zachować minimalną szerokość pasów technologicznych dla linii 400 kV - 70 m (po 35 m od osi linii) i 40 m dla istniejących linii 110 kV, W ramach wykorzystania biomasy do produkcji energii wyklucza się lokalizację instalacji do produkcji biogazu na terenach zabudowy mieszkaniowej lub w jej bezpośrednim sąsiedztwie, dopuszcza się na terenach zabudowy zagrodowej lokalizację instalacji 0,1 MW, ale nie więcej niż 0,5 MW,
- W ramach wykorzystania energii słońca wskazuje się obszary o zróżnicowanych warunkach lokalizacji elektrowni fotowoltaicznych - preferowane nieużytki w szczególności we wschodnich i południowo-wschodnich obszarach województwa z ograniczeniem lokalizowania na terenach obszarów Natura 2000,
- Z uwagi na możliwą emisję odorów zaleca się uwzględnianie przy lokalizacji biogazowni rolniczych następujących stref możliwego niekorzystnego oddziaływania: 300 m dla biogazowni o mocy powyżej 0,5 MW i 500 m dla biogazowni o mocy powyżej 2,0 MW,
- W zakresie energetyki słonecznej zaleca się nie lokalizowanie farm słonecznych zajmujących powyżej 1,0 ha powierzchni na obszarach chronionych na mocy ustawy o ochronie przyrody lub wskazanych do objęcia ochroną, obszarach dolin rzecznych i korytarzy ekologicznych, obszarach zagrożonych powodzią, obszarach o wysokich walorach krajobrazowych, obszarach gruntów ornych objętych ochroną prawną gleb klas I-III,
- W ramach przeciwdziałania skutkom suszy w zakresie przebudowy systemu melioracji szczegółowych w kierunku zwiększenia ich funkcji nawadniających,
- Wyklucza się lokalizację zakładów stwarzających zagrożenie dla życia lub zdrowia ludzi, a w szczególności wystąpienia poważnej awarii przemysłowej w granicach administracyjnych miast i zwartej zabudowy wsi w innym trybie niż procedura sporządzenia planu miejscowego,
- Obligatoryjność określenia w lokalnych dokumentach planistycznych warunków lokalizacji i funkcjonowania zakładów stwarzających zagrożenie wystąpienia poważnych awarii przemysłowych,
- Kształtowanie zagospodarowania zapewniającego utrzymanie bezpiecznej odległości pomiędzy zakładami stwarzającymi zagrożenie wystąpienia poważnych awarii przemysłowych a osiedlami mieszkaniowymi, obiektami użyteczności publicznej, budynkami zamieszkania zbiorowego, obszarami objętymi formami ochrony przyrody, obszarami ochronnymi ujęć wód oraz obszarami ochronnymi wód śródlądowych, obszarami upraw wieloletnich, drogami krajowymi, innymi takimi zakładami.

W strukturze funkcjonalno-przestrzennej województwa lubelskiego wg Planu Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Lubelskiego, miasto stanowi ośrodek lokalny rekomendowany do

wzmacniania funkcji subregionalnych położony na przebiegu głównych powiązań transportowych opartych o drogi krajowe i wojewódzkie oraz linie kolejowe. W związku z tym przyjmuje się zasadę nadrzędności działań służących utrzymaniu i wzmacnianiu jego funkcji podstawowych (wiodących) oraz preferencje rozwojowe, tj.:

- koncentracji urbanizacji (w tym rozwoju gospodarczego) i jej rozwój na terenach podmiejskich w zorganizowanych układach przestrzennych;
- rozwoju infrastruktury transportowej zapewniającej sprawność powiązań komunikacyjnych, minimalizacji zagrożenia bezpieczeństwa publicznego oraz kolizje z elementami regionalnej sieci ekologicznej.

Ponadto przez teren miasta Kraśnik przebiegają korytarze ekologiczne o znaczeniu regionalnym stanowiące element pasmowy obszaru nadrzędnej funkcji przyrodniczej oraz znajdują się kluczowe w skali krajowej i regionalnej ekosystemy leśne cechujące się dużym stopniem naturalności. Obowiązuje dla nich zasada przyporządkowania wszelkich działań utrzymaniu ciągłości powiązań ekologicznych oraz podporządkowanie wszelkiej działalności utrzymaniu wartości przyrodniczych.

Miasto Kraśnik jest rekomendowane do miast tworzących miejskie obszary funkcjonalne ośrodków subregionalnych o znaczeniu regionalnym (rozdz. VII.2, rys. 20). Dla obszarów tych, jako wiodące kierunki zagospodarowania PZPWL wskazuje:

- realizację układów obwodnicowych;
- rozwój i integrację transportu publicznego;
- usprawnienie i integrację systemów gospodarki komunalnej.

Miasto położone jest w obszarze funkcjonalnym o znaczeniu regionalnym rozwoju gospodarki żywnościowej (roślinnej rolniczej przestrzeni produkcyjnej) oraz Rostoczańsko - puszczańskim obszarze funkcjonalnym. W związku z tym PZPWL wskazuje potrzebę wzmacniania funkcji ośrodka służących obsłudze otaczających terenów wiejskich.

Na terenie miasta Kraśnik znajdują się zadania i inwestycje celu publicznego o znaczeniu ponadlokalnym:

- rozbudowa drogi nr 833 Chodel - Kraśnik od km 0+000 do km 26+679;
- budowa drogi ekspresowej S19 gr. województwa - Międzyrzec Podlaski - Lubartów - Lublin - Kraśnik - gr. województwa;
- modernizacja linii kolejowej nr 68 na odc. Lublin - Stalowa Wola Rozwadów wraz z elektryfikacją;
- rozbudowa krajowej sieci przesyłu gazu DN 700 Rozwadów - Końskowola - Wronów.

2. ANALIZA UWARUNKOWAŃ WEWNĘTRZNYCH

2.1. Środowisko przyrodnicze

2.1.1. Uwarunkowania naturalne

a/ Przewodnie cechy środowiska naturalnego

■ Budowa geologiczna i rzeźba

Miasto Kraśnik leży w obszarze dwóch jednostek strukturalnych: antykliny Kraśnika /sięgającej 5 km długości i 1 km szerokości oraz o amplitudzie 400 m/ i synkliny Liśnika. W strefie antykliny rozwinęła się dolina Wyżnicy, której oś na pd.-wsch. od miasta /tj. od Stróży do wsch. granicy gminy pokrywa się z osią antykliny.

Decydujące znaczenie w budowie geologicznej odgrywają skały kredowe tworzące podłoże przedczwartorzędowe. Ich spąg obniża się od głębokości 100 m w strefie zachodniej granicy miasta do głębokości 500-800 m w części pd. /tj. w synklinie Liśnika/ i do głęb. 250 m w części pd.-wsch. /tj. w rejonie Stróży/. W obszarze miasta skały kredowe odsłaniają się na powierzchni tylko na pd. od Suchyni oraz w prawym zboczu doliny Wyżnicy od dzielnicy fabrycznej przez Piaski do Stróży, miejscami są przykryte cienką warstwą osadów piaszczystych i piaszczysto-pylastych pochodzących z okresu zlodowacenia Odry. Na pd. od Wyżnicy skały kredowe są przykryte warstwą lessów o miąższości 3-10 m, w spągowej części silnie spiaszczonych. Dno doliny Wyżnicy budują utwory holoceniskie /współczesne/, tj. piaski przechodzące w stropowej części w muły i torfy, o łącznej miąższości 3-5 m.

O rzeźbie obszaru zdecydowały skomplikowana tektonika, dość zróżnicowana litologia utworów powierzchniowych, a także procesy rzeźbotwórcze w okresie czwartorzędu. Kierunek doliny Wyżnicy /NW-SE/ jest identyczny z kierunkiem uskoku, a o kierunkach suchych dolin denudacyjnych przesądza spękania kredy.

Osią morfologiczną miasta jest płaskodenna, asymetryczna dolina Wyżnicy. Wcięta jest w przyległy teren na głębokość 23-25 m. Jej lewe, nadbudowane lessom zbocze, jest bardziej strome od prawego /nachylenie na dłuższych odcinkach sięga 15°, lokalnie dochodzi nawet do 25°/ i silniej rozcięte różnowiekowymi formami erozyjnymi. Szerokość dna doliny na ogół stopniowo rośnie od 270 m w Słodkowie I do 500 m przy zachodniej części miasta /w rejonie śródmienia zmniejsza się do 150 m/. Wysokości względne dna sięgają maksimum 3 m.

Charakter rzeźby terenu w granicach miasta jest wyraźnie dwudzielny /lit. a /. Pozbawiona pokrywy lessowej część obszaru miasta położona na pn-wsch. i pn. od doliny Wyżnicy odznacza się niewielkim zróżnicowaniem rzeźby. Dominują tam szerokie doliny denudacyjne oraz połogie, długie stoki. Wypukłymi formami rzeźby są wały wydymowe spotykane w lesie kraśnickim. Natomiast obszar miasta położony na przeciwnym brzegu Wyżnicy charakteryzuje się bardzo żywym ukształtowaniem powierzchni topograficznej. Najbardziej znamienne są młode formy erozyjne, tj. wąwozy i debrza rozcinające strefę zboczową doliny na głębokości do 35 m i przebiegające na ogół prostopadle do jej przebiegu. W granicach miasta znajduje się tylko jeden duży wąwóz-Podlesie

/a ściślej mówiąc tylko jego ujściowy odcinek/, natomiast tereny położone na pn-zach. od Podlesia /rejon Bojanówki/ są silnie przekształcone odkrywkową eksploatacją lessu /wyróbiska poeksploatacyjne, skarpy/. Drugorzędnymi formami morfologicznymi wierzchołki lessowej są niewielkie zagłębienia bezodpływowe i kotły suffożyjne utrudniające budownictwo.

■ Wody

Wody podziemne

Warunki hydrogeologiczne są pochodną skomplikowanej budowy geologicznej. W obszarze miasta występują dwa zasadnicze poziomy wodonośne: kredowy i czwartorzędowy. Pierwszy z nich tworzą wody krążące w systemie warstwowo-szczelinowym w silnie spękanych opokach górnokredowych. Jest to poziom najbardziej zasobny, powszechnie eksploatowany. Zasilany jest poprzez infiltrację opadów atmosferycznych, przy czym jest ona najłatwiejsza w strefach płytkiego występowania spękanych skał kredowych przykrytych cienką warstwą zwietrzliny bądź osadów piaszczystych /rejon Bojanówki, prawe zbocze dol. Wyżnicy/. Zwierciadło wody generalnie obniża się ku pn.-zach. i zach., ale osie drenażu podziemnego i powierzchniowego nie pokrywają się, co jest dowodem ścisłych związków warunków krążenia wód kredowych z tektoniką. Warunki te dodatkowo komplikują strefy nieciągłości zwierciadła wody, będące skutkiem skokowych zmian wysokości położenia zwierciadła wody, będących z kolei efektem zmienności litologicznej warstw wodonośnych /Michalczyk 1988/. W dolinie Wyżnicy poziom kredowy łączy się z czwartorzędowym /w tym przypadku można mówić o jednym poziomie kredowo-czwartorzędowym/. Tworzą go wody aluwialne, płytkie, zasilane bocznymi wpływami wód kredowych, ale silnie reagujące na opady atmosferyczne i stany wód w rzece. Wody te nie nadają się do celów konsumpcyjnych ze względu na silne zanieczyszczenie bakteriologiczne.

Na pd. od obszaru zainwestowania miasta, w rejonie komunalnego ujęcia wody, występują dwa zawieszony poziomy wód czwartorzędowych. Pierwszy z nich jest związany ze śródlessowymi warstwami piasków, zaś drugi - z podlessowymi piaskami zalegającymi na zwietrzelinie skał kredowych /Michalczyk 1988/. Oba poziomy stopniowo ubożają wskutek wykorzystywania ich zasobów przez gospodarstwa indywidualne, a także z uwagi na sąsiedztwo ujęcia komunalnego.

Wody kredowe to wody słodkie, twarde wskutek znacznej zawartości rozpuszczonych związków wapnia i magnezu. Wody czwartorzędowe na ogół mają niższy odczyn i większą twardość niewęglanową /Michalczyk 1993/. Wody podziemne są drenowane przez źródła, a także zasilają rzeki przedostając się do nich poprzez piaszczyste osady aluwialne.

W granicach miasta występują dwa obszary źródłiskowe: w Pasiece i Budzynie, a w jego bezpośrednim sąsiedztwie, również w Słodkowie i Kol. Wyżnianka. Dominują wypływy małe o wydajności do 2 l/sek., położone na obrzeżu dna doliny Wyżnicy. Pod względem rodzaju siły powodującej wpływ wody /tj. stanu napięcia zwierciadła wody zasilającej źródło/ są to źródła spływowe /grawitacyjne/

natomiast ze względu na warunki geologiczne w jakich występują - źródła szczelinowe i szczelinowo-warstwowe. W rejonie Pasieki funkcjonuje 6 źródeł z których największe o wydajności 4 l/sek. zasila staw hodowlany, a w Budzynie - dwa źródła i dwie młaki /Inwent. przyr. 1994/.

Wody powierzchniowe

Okolice Kraśnika znajdują się w takim subregionie Wyżyny Lubelskiej, który odznacza się wyjątkowo małą gęstością sieci wodnej, zjawiska wodne koncentrują się prawie wyłącznie w dolinach rzecznych, podczas gdy wierzchowiny są niemal bezwodne. Wyżnica jest wąską strugą, na dłuższych odcinkach uregulowaną. Pomimo realizacji rowów melioracyjnych dno miejscami pozostaje podmokłe, nawet w okresie suszy.

Zmienność przepływów rzeki jest mała, głównie wskutek regulującego zasilania wodami szczelinowo-warstwowymi /Michalczyk 1988/. Rzeka charakteryzuje się śnieżno- deszczowym reżimem. Maksymalne przepływy występują podczas roztopów, tj. w m-cach luty-kwiecień, a od kwietnia przepływy zmniejszają się, osiągając roczne minimum we wrześniu. W Kraśniku Wyżnica prowadzi średnio 0,4 m³/sek wody, w okresach minimum przepływ nie przekracza 0,1 m³/sek.

W granicach administracyjnych miasta brak powierzchniowych wód stojących. Natomiast w bezpośrednim sąsiedztwie obszaru zainwestowania miasta znajdują się: kompleks stawów hodowlanych o łącznej powierzchni 47 ha na wysokości Budzyna, a także 5 małych stawów w miejscowości Pasieka.

■ Klimat

Klimat jest kształtowany przez powietrze polarno- morskie. Średnie roczne temperatury powietrza na poziomie rzeczywistym wynoszą 7,7° C. Średnia najzimniejszego miesiąca stycznia wynosi - 2,7° C, a średnia najcieplejszego miesiąca - lipca wynosi 18,7° C. Zmienność temperatur z dnia na dzień jest niewielka, co należy uznać za korzystną cechę bioklimatu. Dominują wiatry zachodnie, przy czym największe prędkości / 5 m³/sek/ osiągają w styczniu. Średnia roczna suma opadów sięga 500 mm. Ich rozkład w ciągu roku jest nierównomierny, na lato przypada 340 mm, a na zimę 160 mm.

W przeprowadzonej przez Zinkiewiczów /Zinkiewicz W., Zinkiewicz A., 1975/ regionalizacji klimatycznej województwa lubelskiego rejon Kraśnika znajduje się w tzw. lubelsko - chełmskiej dziedzinie klimatycznej, dla której najbardziej charakterystycznymi wskaźnikami /spośród 6 wyodrębnionych dziedzin/ są, poza znacznymi sumami opadów atmosferycznych, również najwyższe liczby dni z opadami gradowymi /10-18 dni w ciągu roku/ oraz najwyższe wartości usłonecznienia względnego w okresie letnim /45-50 %/.

■ Gleby

Zróznicowany charakter powierzchniowych utworów geologicznych decyduje o niejednorodnej pod względem cech przyrodniczych i wartości użytkowej pokrywie glebowej. I tak na głębokich lessach występujących na pd. od doliny Wyżnicy wykształciły się żyzne bielice lessowe, jedynie na stromiznach występują mniej żyzne gleby brunatne. Z kolei na płytko występującej zwietrzelinie kredowej w strefie krawędziowej doliny w rejonie Bojanówki powstały rędziny. W prawobrzeżnej części miasta dominują bielice wytworzone z piasków słabo gliniastych. W dolinie Wyżnicy natomiast na bazie utworów aluwialnych powstały mady pyłowe i pyłowo-ilaste. W lokalnych zakłębłościach na madach występują torfy na ogół o miąższości 0,5 - 0,7 m.

Pod względem wartości produkcyjnej przeważają gleby klasy IIIa /33,4 % powierzchni gruntów ornych/ i IIIb /32,4 % pow.gr.ornych/. Gleby kl. IVa zajmują 17,5 % ogólnego arealu, natomiast odsetek gleb pozostałych klas jest znikomy. Nieco odmienne proporcje występują wśród gleb łąkowych, tu zdecydowanie przeważają gleby w kl.II /39,3 %/, a w dalszej kolejności występują gleby kl. III /25,9 %/ i V /21,4 %/.

Pod względem walorów agroekologicznych w ogólnym areale gleb ornych dominują gleby w kompleksie 2-gim, tj. pszennym dobrym /41,5 %/, natomiast w areale gleb łąkowych proporcje kompleksów 1z, 2z i 3z są b.wyrównane, a ich odsetek kolejno jest następujący 39,3 %, 35,7 % i 25,0 %.

■ Szata roślinna

Pomimo długotrwałej, a w ostatnich dekadach nasilającej się antropopresji na środowisko w mieście zachowały się dwa rejonu z roślinnością w części odznaczającą się cechami względnie naturalnymi. Do rejonów tych należą:

- las Kraśnik Fabryczny,
- zadrzewienia oraz roślinność łąkowo-pastwiskowa w podmokłych częściach doliny Wyżnicy.

Las Kraśnik Fabryczny to subkontynentalny grąd lipowo-grabowy, występujący na glebach brunatnych wytworzonych z piasków gliniastych, zdegradowany wskutek wieloletniego sztucznego preferowania w nich głównie sosny i dębu. W dolinie Wyżnicy incydentalnie występują płaty łągu jesionowo-olchowego i olsu porzeczkowego.

Zbiorowiska łąkowe i łąkowo-pastwiskowe to mozaika zbiorowisk trawiastych w różnym stopniu przekształconych wskutek nawożenia, uprawy traw i roślin dwuliściennych wysokoproduktywnych oraz zmeliorowania terenu /Świąż 1990/. Zbiorowiska wodne i nadwodne są związane ze stawami, rzadziej występują w rozlewiskach Wyżnicy. Najliczniejsze skupiska roślinności ruderalnej występują w obszarach gęsto zainwestowanych miasta i w rejonie stacji PKP, natomiast w obszarze gruntów ornych - roślinność segetalna. W bezpośrednim sąsiedztwie obszaru administracyjnego miasta /Karpiówka, Podlesie/ na nasłonecznionych zboczach stwierdza się występowanie muraw ciepłolubnych.

■ Świat zwierzęcy

W obszarze miasta panuje fauna /awifauna, entomofauna/ synantropijna, przy czym zgrupowania fauny w pd.-zach. części miasta, silniej urzeźbionej i urozmaiconej pod względem użytkowania terenu, są bogatsze gatunkowo od mało zróżnicowanych hipsometrycznie i ekologicznie terenów w pn.-wsch. części miasta.

Bardziej urozmaicona fauna, choć z przewagą gatunków synantropijnych występuje w dolinie Wyżnicy pomiędzy Słodkowem I i Budzyniem. Najbardziej natomiast urozmaicona zoocenoza jest związana z podmokłymi zadrzewiozami i zakrzewionymi łąkami w Budzynie oraz z kompleksem stawów. Szczególną uwagę zwracają gatunki związane ze środowiskiem wodnym, wśród nich stwierdza się występowanie kilku rzadkich gatunków ptaków.

b/ Odporność środowiska przyrodniczego i krajobrazu na antropopresję

Odporność środowiska przyrodniczego na antropopresję określa się pod względem podatności geokomponentów na działanie czynników zewnętrznych i wewnętrznych. Odporność krajobrazu ocenia się pod kątem jego wrażliwości na zmiany w zagospodarowaniu /zwłaszcza na zabudowę/.

Najmniej odporna jest hydrosfera, zarówno ze względu na minimalne przepływy w rzece /które bardzo ograniczają jej zdolność do samooczyszczania/, a także z uwagi na dużą przepuszczalność warstwy aeracyjnej. Okoliczności te wywołały konieczność objęcia hydrosfery specjalną ochroną, odcinek Wyżnicy pomiędzy punktem zrzutu ścieków z oczyszczalni w Kraśniku do miejscowości Dzierzkowice - Rynek uznano za odcinek regeneracji jakości wody. Wiąże się z tym zakaz zrzutu ścieków na tym odcinku, a prawie całą zlewnię rzeki zaliczono do tzw. Obszaru Wysokiej Ochrony /OWO/ wód podziemnych.

Odporność pedosfery w mieście jest bardziej zróżnicowana. W kontekście presji urbanizacyjnej najistotniejsza jest podatność pokrywy glebowej na inżynierskie prace ziemne. Prowadzone, zwłaszcza w nieostrożny sposób, w obrębie terenów lessowych, mogą przyczyniać się do wzrostu dynamiki procesów rzeźbotwórczych, głównie erozyjnych. Pod tym względem część miasta rozwijająca się na skalistym podłożu /a więc położona w pn.-wsch. i pn. stronie dol. Wyżnicy/ posiada lepsze możliwości rozwoju.

Dla ekspansji przestrzennej miasta Kraśnika mniejsze znaczenie posiada odporność szaty roślinnej na antropopresję, ponieważ potencjalne tereny możliwe do zabudowy pozbawione są naturalnych fitocenz.

c/ Ocena fizjograficznych warunków rozwoju miasta

Do zasadniczych kryteriów oceny fizjograficznych warunków funkcjonowania i kształtowania przestrzeni miejskiej należą: charakter morfometryczny rzeźby, warunki gruntowo-wodne /geologiczno-inżynierskie/ i warunki klimatyczne /mezo- i topoklimat/. Mniejsze znaczenie posiadają kryteria glebowe /walory przyrodnicze gleb/, roślinne i krajobrazowe, choć w konkretnych okolicznościach ich ranga może być pierwszoplanowa lub co najmniej równorzędna z pierwszymi trzema.

Cechy morfometrii i morfografii rzeźby terenu po pd. i pd.-zach. stronie doliny Wyżnicy są niekorzystne w aspekcie potrzeb budownictwa. Dla lekkiej zabudowy /budynki do 3-ch kondygnacji, obiekty małej architektury/ panują tu zaledwie dostateczne warunki /deniwelacje 5-10 m, spadki 10-15 %/, a miejscami /rejon Podlesia/ określane są jako niedostateczne. Natomiast dla zabudowy ciężkiej o dużej powierzchni /budynki mieszkalne powyżej 3-ch kondygnacji, budownictwo przemysłowe/ w tej części miasta przeważają warunki niedostateczne. Warunki dostateczne /deniwelacje 2-5 m, spadki 5-10 %/ dla tego typu zabudowy występują głównie w rejonie Bojanówki. Podobnie jak dla budownictwa ciężkiego ocenia się warunki realizacji podziemnych tras wodociągów i kanalizacji sanitarnej.

Odmienne warunki w tym względzie występują po przeciwległej stronie doliny. Tu, zarówno dla lekkiej jak i ciężkiej zabudowy panują dobre morfometryczne warunki dla posadawiania budynków. Wyjątkiem jest strefa tzw. Rygołtowych Dołów, rozciągających się od dzielnicy przemysłowej w kierunku zabudowy jednorodzinnej Kwiatkowiec.

Spod oceny przydatności pod zabudowę pod omawianym kątem wyłączono dno doliny Wyżnicy, uznając, że względy ekologiczno-klimatyczne i przyrodnicze nie pozwalają na traktowanie tego terenu jako możliwego do pozyskania dla celów mieszkaniowych.

Podobnym przestrzennym zróżnicowaniem, co morfometria i morfografia rzeźby, odznaczają się warunki geologiczno- inżynierskie podłoża. W pd.-wsch. części miasta położonej na lessach warunki geol.-inż. podłoża utrudniają budownictwo. Przyczyną takiej oceny są aktywne zjawiska geodynamiczne, szczególnie niebezpieczeństwo suffozji chemicznej i mechanicznej /tej ostatniej szczególnie w pobliżu strefy zboczowej doliny i stref krawędziowych wąwozów/, a także erozja. Po prawej stronie doliny warunki geol.-inż. są korzystne dla budownictwa. Dominują tam grunty spoiste, zwarte i półzwarne, w obrębie których nie występują zjawiska geodynamiczne.

W obu częściach miasta głębokość do wody gruntowej przekracza 2 m. Jedynie w dolinie rzecznej wody gruntowe występują na mniejszych głębokościach.

Klimat miasta /tzw. mezoklimat/ określają czynniki klimatyczne charakterystyczne dla lubelsko-chełmskiej dziedziny klimatyczne /pkt. 1.2.3./, modyfikowane zainwestowaniem terenu i istnieniem wielu źródeł ciepła wpływających na temperaturę i wilgotność powietrza, wiatr i inne elementy klimatu. Dla warunków zamieszkania decydujące znaczenie posiada topoklimat, tj. zespół czynników klimatycznych ściśle związanych z określonymi formami morfologicznymi rzeźby. I w tym aspekcie prawobrzeżna część miasta posiada lepsze warunki rozwoju. Występują tam bowiem zbocza o ekspozycji pd. i pd.-zach. /rzadziej pd.-wsch. - Budzyń/ o optymalnych warunkach solarnych. Ponadto b.korzystnym modyfikatorem klimatycznym jest las Kraśnik Fabryczny, który łagodzi termikę powietrza, zmniejsza turbulencję i prędkości wiatru i podnosi walory zdrowotne bioklimatu. Natomiast najbardziej niekorzystne są zbocza o ekspozycji pn. oraz cieniste wąwozy, a te dominują w lewobrzeżnej części miasta.

Topoklimat, w aspekcie potrzeb budownictwa mieszkaniowego, poprawia się w części skrajnie pd.-zach., tj. najwyższej wyniesionej w tej części miasta ponad dno doliny Wyżnicy. Ona sama odznacza się w mieście najgorszymi warunkami termiczno- wilgotnościowymi i insolacyjnymi, narażona jest na sploty i stagnowanie chłodnego powietrza /częste w zimie tzw. mrozowiska, a także najczęstsze w jej strefie są mgły radiacyjne i opary oraz inwersje termiczne.

d/ Walory przyrodnicze

W obszarze miasta stosunkowo najmniej przekształcone środowisko zachowało się w dolinie Wyżnicy i w lesie Kraśnickim. Najbardziej mozaikowata struktura ekologiczna występuje w rejonie stawów w Budzynie, gdzie sąsiadują ze sobą zbiorowiska wodne, łąkowe i zaroślowe. Taka sytuacja ekologiczna sprzyja występowaniu zróżnicowanym gatunkowo zoocenozom, wśród których stwierdzono występowanie kilku rzadkich gatunków. Również wśród roślin naczyniowych spotyka się rzadkie gatunki z pełnikiem europejskim na czele.

Na wyróżnienie pod względem przyrodniczym zasługuje również rejon kilku stawów występujących w zakolu doliny Wyżnicy, w obrębie którego uchodził niegdyś do Wyżnicy potok Krasny. Ten zakrzewiony i zatrawiony biotop jest siedliskiem dla ptaków wodnych i zaroślowych. Zachowały się tam również naturalne zbiorowiska łąkowe z chronionym storczykiem.

Interesująca przyroda ożywiona jest również związana z doliną Wyżnicy pomiędzy śródmieściem Kraśnika a Suchynią, głównie dzięki licznym podmokłościom. W ich obrębie ocalało wiele rzadkich i chronionych gatunków roślin i zwierząt /głównie płazów/. Ponadto łąki stanowią dość bogate żerowisko dla entomofauny, spośród spotykanych tu owadów na wyróżnienie zasługuje paż królowej.

Las Kraśnicki jest silnie zantropogenizowany, ale i w jego obszarze, oprócz gatunków synantropijnych w awifaunie, rejestruje się gatunki związane z naturalnymi wielogatunkowymi lasami mieszanymi.

2.1.2. Uwarunkowania antropogeniczne

a/ Degradacja środowiska wynikająca z eksploatacji zasobów naturalnych

■ Eksploatacja wód podziemnych

Głównym poziomem eksploatacyjnym jest poziom kredowy. Jego eksploatacja podlega wahaniom w zależności od potrzeb warunkowanych koniunkturą gospodarczą. Pierwsze duże ujęcie wody wybudowano dla potrzeb Fabryki Amunicji w latach 30-tych. Po II wojnie światowej ujęcie zmodernizowano i rozbudowano o 6 dalszych studni. Obecnie pracuje 8 studni o łącznej wydajności 675 m³/h, a obecny średnio-dobowy pobór wody sięga 14 % wydajności ujęcia. Ujęcie komunalne zaopatrujące w wodę Kraśnik Fabryczny składa się z 10 otworów eksploatacyjnych i jednej studni niepracującej/ Inwent. przyr. 1994/. U schyłku lat 80-tych dobowa wydajność ujęcia wynosiła 250 m³/h i nie pokrywała potrzeb, a deficyt częściowo był pokrywany z ujęcia FŁT. Aktualny pobór wody w pełni pokrywa potrzeby dzielnicy. W 1975 r. uruchomiono ujęcie wody dla Zakł. Przetwórstwa Owocowo- Warzywnego, złożone z 5 studni o dużych wydajnościach. Koncentracja wymienionych ujęć wód podziemnych na niewielkim obszarze, a także kolejno powstające ujęcia dla niewielkich zakładów przemysłowych i usługowych oraz instytucji spowodowały obniżenie się zwierciadła wody w północnej części miasta. W efekcie utworzył się płaski lej depresyjny wspólny dla FŁT, ZPOW i ujęcia komunalnego o powierzchni ok. 22 km². W 1984 r. w południowej części miasta na wierzchołku uruchomiono 4 z 7 studni ujęcia komunalnego. Obecnie eksploatowanych jest 6 studni, a łączna wydajność pracujących studni wynosi 260 m³/h i, podobnie jak ujęcia komunalne dla dzielnicy fabrycznej zaspokajają potrzeb dzielnicy. Również i tu wytworzyła się depresja o zbliżonej powierzchni /ok. 19 km²/, której efekty /zanik wody w studniach gospodarczych/ są notowane w Spławach i Podlesiu. Trzecim ujęciem wody, oprócz ujęć komunalnych w dzielnicy fabrycznej /ul. Żwirki i

Wigury/ i w starym Kraśniku /ul. Głęboka/, pozostającym w dyspozycji Kraśnickiego Przedsiębiorstwa Komunalnego, jest ujęcie wody "Kolejowa". Jako najmniejsze /30-40 - krotnie mniejszy pobór od dwóch poprzednich/ wytworzyło b. małą depresję. Obecnie wydajność eksploatacyjna ujęć komunalnych przekracza o 65 % aktualny pobór wody, a ujęć zakładowych o 84 %,co zabezpiecza możliwość pokrycia zwiększonego poboru wody w okresie perspektywicznym.

■ Eksploatacja kopalin

Do występujących w obszarze miasta kopalin należą kruszywa naturalne, surowce ilaste i surowce węglanowe. Brak jednak szczegółowego rozpoznania tego ostatniego surowca, którego złoża miejscami odsłaniają się w północnej części miasta.

Kruszywa naturalne są reprezentowane przez piaski aluwialne i wodnolodowcowe. Występują na niewielkich powierzchniach w Budzynie, Piaskach i w rejonie stacji kolejowej i są eksploatowane na potrzeby lokalnego budownictwa. Dotychczas nie udokumentowano żadnego ze złóż tego surowca.

Najpowszechniej występują lessy przydatne do produkcji cegły pełnej niskich klas i klinkieru drogowego. Do niedawna były one eksploatowane przede wszystkim w położonych na terenie miasta i gminy złożach Kraśnik 1, Kraśnik 2, Kraśnik 3, Kraśnik 4, Kraśnik 5 i Wyżnica. Ze względu na wyeksploatowanie trzech z nich /Kraśnik 1, Kraśnik 2 i Kraśnik 4/ oraz położenie pozostałych trzech na żyznych terenach rolnych zostaną one wszystkie zdjęte z bilansu zasobów. Obecnie na terenie miasta funkcjonują dwie cegielnie znajdujące się po pn. stronie ul. Kościuszki i eksploatujące znajdujące się w bezpośrednim sąsiedztwie złoża. Ponadto w dwóch punktach w Budzynie eksploatowany jest piasek. W granicach gminy znajdują się 23 punkty eksploatacji kopalin. W sumie na terenie miasta i gminy zinwentaryzowano 27 punktów eksploatacji, z których w 20 stale lub okresowo eksploatuje się less, a w 7 - piasek. Obszary prognostyczne występowania lessów bądź piasków występują poza obszarem administracyjnym miasta, na pd., pd.-wsch. i wsch. od terenów zainwestowanych /rys. 1:50.000/.

Wieloletnia eksploatacja głównie surowców ilastych i brak rekultywacji wyrobisk poeksploatacyjnych doprowadziły do deformacji naturalnego ukształtowania terenu, zniszczenia pokrywy glebowej i degradacji krajobrazu. Wydobywanie lessu niezgodnie z przepisami prawa geologicznego i górniczego spowodowało również wzrost dynamiki procesów erozyjnych na terenach przylegających do miejsc wydobycia surowców. Wszystkie te niekorzystne zjawiska koncentrują się w pd. części miasta pomiędzy Spławami i Podlesiem. Należy podkreślić, że każde nieczynne wyrobisko jest potencjalnym miejscem nielegalnego gromadzenia odpadów, wiele z nich stanowi już dzikie wysypisko.

b/ Warunki aerosanitarne

W mieście występuje duża koncentracja źródeł zanieczyszczeń powietrza. Przytłaczający udział w ogólnej emisji posiadają Fabryka Łóżysk Toczných i Kraśnickie Przeds. Energetyki Ciepłej /tab. II i III/. Oba zakłady emitowały w 1996 r. 94,8 % ogólnej ilości pyłów i gazów. Pozostałe większe znajdujące się na obszarze miasta emitory zanieczyszczeń, wytwarzają nieporównanie mniejsze ilości pyłów i gazów od FŁT i KPC, bo w granicach 20-100 Mg/rok.

Jednak o ogólnym tle zanieczyszczeń powietrza w rejonie miasta decydują również dziesiątki niewielkich kotłowni lokalnych, setki palenisk domowych, komunikacja i transport, a także zapylenie lessowe.

O specyfice sytuacji Kraśnika w omawianym problemie stanowią:

- koncentracja na niewielkim obszarze dwudziestu cegielni okresowo zanieczyszczających powietrze w bezpośrednim ich otoczeniu,
- wyjątkowo duża uciążliwość transportu /trudne warunki terenowe, brak obwodnicy/,
- naturalne zapylenie /duże stężenie pyłu lessowego/.

Z tych trzech okoliczności najbardziej dotkliwe skutki dla warunków aerosanitarnych południowej "starej" części miasta wywołuje transport, szczególnie ciężki tranzyt przez śródmieście. Z kolei zapylenie lessowe jest najbardziej odczuwalne podczas wietrznych i bezśnieżnych zim.

c/ Warunki hydrosanitarne

Kraśnik posiada bardzo trudne warunki absorpcji ścieków oczyszczonych i nie oczyszczonych przez wody płynące bez szkody dla ich stanu sanitarnego /niewielkie przepływy Wyżnicy, częste b.głębokie niżówki/.

Precyzyjna liczba odprowadzanych ścieków do górnej Wyżnicy w obszarze miasta i powyżej niego jest trudna do ustalenia, szacuje się, że powyżej śródmieścia ilość ta przekracza 200-300 l/sek. Nie do uchwycenia są również przecieki z nieszczelnych szamb usytuowanych na obrzeżu bądź wręcz w dnie doliny. Największy skoncentrowany zrzut ścieków oczyszczonych /choć w nie zadawalającym stopniu/ ma miejsce z mechaniczno - biologicznej oczyszczalni komunalnej w dzielnicy fabrycznej. Przepustowość oczyszczalni wynosi 23500 m³/d, a ilość ścieków do niej odprowadzanych /1998 r./ - 6500 m³/d. Porównanie obu liczb daje wyobrażenie o niedorozwoju sieci kanalizacyjnej w mieście. W sąsiedztwie, tj. w Fabryce Łóżysk Toczných funkcjonuje mechaniczno-chemiczna oczyszczalnia ścieków przemysłowych o wydajności 9100 m³/d.

Na stan wód Wyżnicy w mieście wpływa również pracująca /z licznymi przerwami wskutek powtarzających się awarii/ dla potrzeb mleczarni w Kwiatkowicach przestarzała mechaniczno- biologiczna oczyszczalnia o wydajności 600 m³/d.

W 1996 r. stan czystości wód Wyżnicy był następujący:

- odcinek rzeki od źródeł do OSM w Kwiatkowicach - II klasa,
- odcinek rzeki od OSM do oczyszczalni komunalnej - III klasa /okresami woda nie odpowiada normom/,
- rzeka poniżej punktu zrzutu ścieków z oczyszczalni komunalnej - poza klasyfikacją.

Przekroczenia dopuszczalnych norm występują najczęściej ze względu na niską ilość tlenu, wysokie BZT5 i zawartość metali, a także fosfor ogólny, fosforany i miano Coli.

Wieloletnim problemem są również ścieki deszczowe, szczególnie mocno obciążone zawiesiną lessową, a także zanieczyszczenie wód podziemnych. Kraśnik należy do nielicznych miast w woj. lubelskim, obok Lublina i Puław, gdzie stwierdzono zanieczyszczenie użytkowego poziomu wodonośnego produktami ropopochodnymi. W studniach wierconych w mieście stwierdza się podwyższone stężenie chlorków /31,25 - 37,5 mg/dm³/, a w studniach kopanych jeszcze wyższe, bo w

granicach 52,5 - 61,25 mg/dm³. Ponadto stwierdza się podwyższoną zawartość azotanów w studniach wierconych i kopanych /ponad 3,0 mg/dm³/ i azotynów w studniach wierconych /ponad 0,01 mg/dm³ - Michalczych, Suchorab 1991/. Parametry jakościowe wód w głębszych wskazują na ich lepszą jakość od wód płytszych, ujmowanych przez studnie kopane. Z wyjątkiem żelaza odpowiadają wymogom stawianym wodzie przeznaczonej do picia.

Zmiany jakości wód podziemnych w rejonie Kraśnika następują pod wpływem czynników antropogenicznych i geogenicznych. Do pierwszych z nich należą głównie przecieki z szamb, wspomniane już przenikanie do gruntu produktów ropopochodnych, spływ i infiltracja zanieczyszczonych wód z miejsc składowania odpadów oraz roztworów soli z jezdnii w okresie zimowym. Do przyczyn geogenicznych należą przede wszystkim intensywny pobór wód podziemnych i melioracje osuszające w dolinie Wyżnicy.

d/ Zagrożenie odpadami

Zagrożenie środowiska odpadami na terenie miasta jest relatywnie niewielkie, duże natomiast jest na obrzeżu obszaru administracyjnego miasta, głównie w strefie wąwozów i na terenach przyleśnych. W mieście funkcjonuje zorganizowany zbiór odpadów komunalnych do kontenerów. Odpady są wywożone na położone na terenie gminy miejsko-gminne wysypisko w Wilczych Dołach, wypełnione w 96 %. Odpady przemysłowe składowane są również na tym wysypisku /są to osady ponutralizacyjne, pogalwanizerskie, zużyte stale hartowane i odpady lakiernicze z FŁT/ oraz w położonych na terenie FŁT dwóch składowiskach przemysłowych: na odpady technologiczne /gromadzone są tymczasowo, do czasu wywiezienia na wysypisko w Wilczych Dołach/ i żužel. W bezpośrednim sąsiedztwie wysypiska komunalnego funkcjonuje wylewisko odpadów płynnych pochodzących z FŁT, których nie może oczyścić oczyszczalnia zakładowa /nafta, emulsje olejowe, pasty polerskie/. Stan sanitarny wysypiska miejsko-gminnego budzi obawy. Wskutek niewystarczającej izolacji niecki wysypiska /jednowarstwowe utwardzenie gruntu gliną/, a także braku nieprzepuszczalnych utworów naturalnych, rejestruje się skażenie gleb cynkiem, niklem, kadmem i miedzią. Zanieczyszczone wody opadowe odpływają do wąwozu w kierunku SW. Wyżnica przepływa w odległości 3 km w tym właśnie kierunku, a najbliższa studnia wiercona w Lasach znajduje się w odległości 1,2 km.

Z 26 stwierdzonych dzikich wysypisk na terenie miasta i gminy większość koncentruje się w rejonie Budzyna i Wilczych Dołów na północy oraz w wąwozach Podlesia i Suchyni.

2.1.3. Uwarunkowania ekologiczne wynikające z funkcjonowania systemu ekologicznego

Przyjmując zlewnię górnej Wyżnicy za fizjocenozę, tj. strukturalną jednostkę krajobrazową /Babuchowski, Sempliński 1994/ trafna identyfikacja kanałów przepływu materii żywej i jej skupisk pozwala na określenie tych ogniw i rejonów systemu ekologicznego, które współdecydują o stopniu jej koherencji. Niezbędnym elementem takiej analizy jest określenie najbardziej newralgicznych punktów systemu, zarówno z punktu widzenia potencjału ekologicznego, jaki reprezentują jak i zagrożeń oddziaływujących na system.

Czynnikiem przesądzającym o stopniu rozwinięcia systemu w mieście /a w dużym stopniu i w gminie/ jest rzeźba. Natomiast największe zakłócenia w funkcjonowaniu systemu powodują liniowe bariery ekologiczne i źródła antropopresji znajdujące się w obrębie obszarów zasilania ekologicznego.

Głównymi elementami systemu /rusztu/ ekologicznego są:

- węzeł poliekosystemowy Budzyń,
- korytarz ekologiczny regionalny, który współtworzy las kraśnicki,
- korytarz ekologiczny lokalny, jakim jest dolina Wyżnicy.

Z uwagi na potencjał biotyczny, jaki reprezentuje węzeł ekologiczny Budzyń można go uznać za węzeł I-go rzędu /tj. regionalny/, choć jego zasilający wpływ na otoczenie jest dość ograniczony zabudową starego Kraśnika w dnie doliny. **W sąsiedztwie miasta, a na terenie gminy identyfikuje się jeszcze 2 węzły ekologiczne: źródłiskowy w Stróży i leśny k.Polichny.** Płynącą pomiędzy węzłami Stróża i Budzyna i dalej w kierunku zachodnim Wyżnicę można uznać za ciąg ekologiczny, szczególnie dobrze funkcjonujący poniżej Kraśnika. Powiązania ekologiczne doliny Wyżnicy, z zalesionymi wododziałami są słabe. W obszarze miasta i jego bezpośrednim sąsiedztwie jedynie leśne powiązanie doliny z lasem kraśnickim na kierunku Budzyna - Opoczna Góra - Dąbrowa Bór nosi znamiona quasi - korytarza ekologicznego, pozostałe mają

charakter ekologiczno-funkcjonalny, tzn. wymagają intensywnego kształtowania ekomelioracyjnego /tj. zadrzewień i zakrzewień w układach pasmowych/.

Głównym wnioskiem wynikającym porównania systemu ekologicznego z systemem /układem/ antropogenicznym jest konstatacja, że główny element systemu ekologicznego - węzeł Budzyń - funkcjonuje w sąsiedztwie największego w mieście węzła antropopresji, jaki współtworzą oczyszczalnie ścieków i Fabryki Łożysk Toczyńskich. W miarę skutecznym przeciwdziałaniem degradującemu wpływowi obu źródeł antropopresji jest /Babuchowski, Sempliński 1994/ budowa, na bazie stawów, zbiornika wodnego, którego wpływ na otaczające tereny byłby bardziej odczuwalny.

Liniovymi barierami ekologicznymi w mieście są przejścia drogowe przez dolinę Wyżnicy w Kwiatkowicach, Budzynie i Wyżniance. Barię potencjalną jest projektowana obwodnica miasta.

B.uciążliwym dla bliższego i dalszego sąsiedztwa są ogniska zanieczyszczeń skoncentrowane w północnej dzielnicy przemysłowej. Lokalizacja zakładów metalowych w lesie rozerwała ciągłość równoleżnikowego kompleksu leśnego, a wybudowanie osiedla fabrycznego spowodowało izolację lasu od doliny.

Przykładem "korka ekologicznego" utrudniającego komunikację ekologiczną w ciągu doliny jest ta część śródmieścia Kraśnika, która jest położona w dnie doliny. Ponadto okolicznością niesprzyjającą pożądanej w każdych warunkach ekologicznej wymiany międzystrefowej jest obudowa doliny pasami zabudowy mieszkaniowej.

2.2. Zasady funkcjonowania struktury przestrzennej

2.2.1. Układ przestrzenny, główne elementy kompozycji miasta

Kraśnik, jako struktura funkcjonalno - przestrzenna składająca się z dwóch sztucznie połączonych organizmów miejskich, Kraśnika Lubelskiego i Fabrycznego, nie posiada komponowanego układu urbanistycznego, osi kompozycyjnych i założeń. Jako całość **tworzy układ pasmowy** wzdłuż osi komunikacyjnej jaką jest ulica Urzędowska. Na końcach tej ulicy znajduje się Kraśnik Fabryczny i dzielnica Kraśnika Starego - „Piaski - Zarzecze”, uformowane na układach kratowych ulic. Pasmowy układ pomiędzy w/w dzielnicami, bardzo przewężony w części środkowej (Budzynie), charakteryzuje się monotonnym ciągiem zabudowy zagrodowo - jednorodzinnej. Jedyнным urozmaiczeniem trzy - kilometrowego pasma jest rozwidlenie ulic Budzyńskiej, Długiej i Nadstawnej z otwarciem widokowymi w dolinę rzeki i w kierunku północnym.

Najstarsza część miasta, powstała na wzgórzu nad doliną rzeki Wyżnicy, posiada bardzo czytelny układ urbanistyczny. Główna oś kompozycyjna, biegnąca po dawnym szlaku handlowym (z Krakowa przez Zawichost do Lublina i na Ruś) przechodzi po przekątnej rynku, wokół, którego powstało ufortyfikowane uprzednio miasto. **Linia dawnych murów** obronnych, biegnąca po naturalnych skarpach i **pierścieniowo otaczająca miasto** jest do dziś czytelna w przestrzeni. Stare Miasto może poszczycić się układem urbanistycznym wpisany do rejestru zabytków o wybitnych walorach kompozycyjnych - z centralnie usytuowanym rynkiem, interesującym układem ulic wychodzących z jego naroży, ulicami przymurzymi (Wąską, Niecałą) i podmurnymi (Wierzbową, Strażacką, Podwalną, Okopową) otaczającymi dawne miasto lokacyjne i podkreślającymi jego usytuowanie na wzgórzu. Wokół tej najstarszej części miasta, na osiach ulic wybiegających z rynku (Rycerskiej, Ogrodowej, Kościuszki, Lubelskiej, Bagno, Narutowicza) lub d. przymurzymi (Strażacka, z kontynuacją w Podleskiej) ukształtowały się przedmieścia. Ulice Piłsudskiego, Szewska, część ulicy Narutowicza i Oboźnej tworzą następny (nie zamknięty) pierścień. Dalej położona ulica Dąbrowskiej, kierunek wewnętrznej ulicy Grodzkiej, również podkreślają ten układ. **Stare Miasto, jak też cała dzielnica Śródmieście tworzy układ koncentryczny**, ograniczony ukształtowaniem powierzchni: doliną rzeki i wąwozami. Wąwozy - ulice, schodzące do doliny ul. Szewskiej i ulicy Zaklikowskiej (Stroma, Skośna, Rzeczycka, Szewska) to również część zmodyfikowanego układu koncentrycznego uwarunkowanego ukształtowaniem powierzchni. Dalej powstałe **dzielnice: Góry, Bojanówka, Zarzecze, Piaski, Kwiatkowice mają charakter pasmowy** - są "rozwinęte" po dwóch stronach doliny Wyżnicy. Są to dzielnice powstałe **wzdłuż ulic poprzecznych** Zaklikowskiej i Oboźnej - Suchyńskiej, Janowskiej i Jagiellońskiej oraz Urzędowskiej) **do głównego ciągu komunikacyjnego** - ulicy Lubelskiej.

Współczesne miasto w Kraśniku Lubelskim - dzielnica Piaski Zarzecze - **powstało na kratowym układzie ulic** w kwartale ograniczonym ulicami Urzędowską, Lubelską i Al. Tysiąclecia. Jest to dzielnica wielorodzinna z enklawami zabudowy wielorodzinnej "przyczepiona" do północno - wschodniego końca

ulicy Urzędowskiej. Ulice na tym osiedlu nie mają kontynuacji po południowej stronie Urzędowskiej, gdzie pomiędzy nią, a ulicą Jagiellońską zachował się krajobraz zdegradowanej wsi. Zabudowa zagrodowa została tu miejscami zastąpiona przez „miejskie klocki” zabudowy jednorodzinnej, powstałe na części siedlisk lub na wydzielonych z nich działkach. Siedliska nie zostały jednak polikwidowane i tak budynki gospodarcze: stodoły i obory wymieszane są z pudełkami krytymi w większości dachem kopertowym. Gdzieś królują jak perełki, szczególnie od strony ul. Jagiellońskiej, malownicze drewniane chałupy o dużych walorach architektonicznych i regionalnych, wartościowym wystroju elewacji. Obszar tej zabudowy odcina blokowisko położone na północ od Urzędowskiej (na całej jego długości) od doliny rzeki Wyżnicy.

Kraśnik Fabryczny, powstały wokół „przypiętej” do ul. Urzędowskiej pętli ulic (Al. Niepodległości, Gazowa, Krasieńskiego, Słowackiego), przecinają dwie znaczące dla układu, główne ulice poprzeczne, o kierunku północ - południe: Wyszyńskiego i Mickiewicza. Miasto wewnątrz i wokół pętli - to najstarsza, powojenna część Kraśnika Fabrycznego z charakterystyczną dla tego okresu socrealistyczną zabudową mieszkaniową i użyteczności publicznej. Ta **przeskalowana w stosunku do wielkości miasta, wielkokubaturowa zabudowa** o typowych cechach reprezentatywnych dla socrealizmu, jest najbardziej „miejską”, a nawet „wielkomiejską” enklawą w krajobrazie całego miasta. Niewątpliwie też jest świadectwem powstania Kraśnika Fabrycznego i pewnego rodzaju strefą jego „tożsamości”. Stwarza też specyficzny klimat w aspekcie porównania jej gabarytów do skali niewielkiego miasteczka. ■ **Osie kompozycyjne**

Ulicę Urzędowską można uznać jedynie za potencjalną oś kompozycyjną miasta, gdyż obecnie nie posiada ona równomiernie rozłożonego zainwestowania lub w sposób komponowany zagospodarowanych pierzei, wnętrza urbanistycznych, dominant i punktów krystalizujących układ pasmowy.

Główna ulica wprowadzająca do miasta - ul. Lubelska (również potencjalna oś) obudowana jest na odcinkach samotnymi budynkami jednorodzinnymi i użyteczności publicznej jak: Urząd Miejski, Zakład Doskonalenia Zawodowego, czy przemysłowymi, a na części osiedlem wielorodzinnym. Faktyczną osią kompozycyjną staje się na obszarze Śródmieścia, posiadając swą kontynuację w ulicy Strażackiej, a następnie Podleskiej. Od mostu na Wyżnicy, wspinająca się pod górę Lubelska, jest malowniczą i widokową ulicą, mimo, że miejscami zaniedbaną. Szczególnie skrzyżowanie Lubelskiej, Narutowicza i Strażackiej stanowi miejsce widokowe z panoramą rozciągającą się na północ aż do Zakładu Energetycznego.

■ Dominanty przestrzenne

W panoramie Kraśnika dominanty przestrzenne tworzą: kościół p.w. Wniebowstąpienia NMP i kościół Św. Ducha w Kraśniku Starym oraz kościół przy ul. Krasieńskiego w Kraśniku Fabrycznym.

■ Wnętrza urbanistyczne

Najważniejszym wnętrzem urbanistycznym jest Rynek Starego Miasta, którego walory opisano w rozdz. "Środowiska kulturowe".

Współczesny Kraśnik Lubelski właściwie jest takich wnętrza pozbawiony. Przy ulicy Urzędowskiej znajduje się jedno takie wnętrza - Plac 22-go Pułku Ułanów - z usytuowaną w nim dawną twierdzą Pułku (obecnie Urząd Stanu Cywilnego). Pomiędzy blokami na osiedlu wielorodzinnym wytworzyło się zielone wnętrza, czytelne raczej dzięki obniżeniu terenu niż ukształtowaniu otaczającej zabudowy. Wnętrza to, przeznaczone na cele rekreacyjne, zagospodarowane jest trawnikami, ścieżkami spacerowymi i boiskiem sportowym.

W Kraśniku Fabrycznym centralnym wnętrzem wytworzonym przez otaczającą zabudowę jest skwer "20 - lecia" na rogu ul. Mickiewicza i Al. Niepodległości. Porośnięty wysokimi drzewami i mający kontynuację za ulicą Sikorskiego jest bardziej odbierany jako park niż wnętrza. Najładniejszy skwer - bardziej czytelny jako wnętrza dzięki małej ilości wysokich drzew, znajduje się przy Al. Niepodległości obok Domu Kultury. Wnętrza to posiada centralnie usytuowaną fontannę i atrakcyjnie skomponowaną zieleń. Mniejsze wnętrza i poszerzenia ulic znajdują się na skrzyżowaniu ul. Wyszyńskiego i Al. Niepodległości.

2.2.2. Struktura krajobrazu miasta.

Miasto zlokalizowane jest na wysokości dwustu metrów nad poziomem morza, na krawędzi doliny ograniczonej stromym zboczem, które stwarza jednocześnie jakby naturalną granicę pomiędzy starym i współczesnym Kraśnikiem. Teren miasta od południa i południowego - wschodu łagodnie wznosi się, osiągnąwszy w punkcie kulminacyjnym ponad 270 m n. p. m.

W obszar miasta „wchodzi” od południa (wzdłuż ulicy Podleskiej) **dolina mająca swą kontynuację w ulicy Szewskiej**, z ciągnącą się wzdłuż tych ulic, atrakcyjną widokowo, wielką skarpią. Dolina, bardzo zaniedbana z powodu zarezerwowania jej pod przebieg ulicy zbiorczej, jest pięknym zielonym sięgaczem podkreślającym poprzez swe obniżenie wzgórze miasta lokacyjnego. **Malownicze wąwozy** biegnące do dzielnicy Góry i Pasieka od ulicy Szewskiej i Zaklikowskiej (Krzywa, Śliska, Skośna i inne) **są charakterystyczne dla wschodniej części Śródmieścia..** Prawie nie zagospodarowane obszary ze względu na trudne ukształtowanie terenu (istnieją tylko dwie urządzone ulice Rzeczycka i Widerlika) są najpiękniejszą krajobrazowo (po Starym Mieście i Wzgórzu Zamkowym) dzielnicą Kraśnika. Szczególny urok posiadają tereny wzdłuż ulicy Spokojnej, położone na wzniesieniu nad głębokim wąwozem biegnącym w kierunku doliny Wyżnicy (od ulicy Widerlika do Zaklikowskiej) oraz wąwóz ulicy Krzywej. **Wzgórza** (staromiejskie i "Zamczysko") **wraz ze skarpami i wąwozami** (w których znajdowały się niegdyś fosy) - to elementy krajobrazu charakterystyczne dla części zachodniej Śródmieścia (ciągnące się dalej w stronę Bojanówki).

Należy podkreślić, że ukształtowanie powierzchni, rzeźba terenu, na którym położony jest Kraśnik Lubelski stwarza wielkie możliwości wykreowania przestrzeni miejskiej o pięknym i niepowtarzalnym krajobrazie.

Główną osią zieloną, w Kraśniku Starym (niestety czytelna lepiej na mapie miasta, niż w realnej przestrzeni) **jest dolina rzeki Wyżnicy.** Walory tej doliny widoczne są z kilku punktów widokowych Starego Miasta i przy cmentarzu oraz w dzielnicy Góry i Pasieka (przy stawach już za granicami administracyjnymi miasta), z ulic Janowskiej i Jagiellońskiej biegnących nad samą doliną. Niestety współczesna część Kraśnika Lubelskiego, jak wyżej wspomniano, odcięta jest od doliny wzrokowo i funkcjonalnie.

■ Strefy atrakcyjnego ukształtowania powierzchni i interesującego krajobrazu:

1/ wzgórze Starego miasta w obrębie dawnych murów obronnych wraz ze strefą jego ekspozycji wzdłuż ul. Obożnej

2/ wzgórze: Zamczyska i dalsze zlokalizowane na zachód, wzdłuż ul. Obożnej (na północ od cmentarza parafialnego)

3/ wzgórze wzdłuż doliny Wyżnicy i ul. Zaklikowskiej wraz z wąwozami, np. równoległym do ul. Spokojnej.

2.2.3. Warunki ekspozycji i percepcji krajobrazu.

Położony na wzgórzach Kraśnik Lubelski jak również Fabryczny posiada dużo miejsc widokowych, z których rozciągają się wspaniałe panoramy. Najważniejszy z nich położony jest u wejścia na cmentarz parafialny, usytuowany na wysokim wzniesieniu. Roztacza się z niego bardzo piękny widok na położony po drugiej stronie doliny Kraśnik Fabryczny. Drugi taki punkt znajduje się u wjazdu z kierunku Lublina w ulicę Przemysłową, skąd widać położoną na drugim wzniesieniu, za doliną rzeki, osadę Pasiekę i Góry. Interesujący widok na Kraśnik Fabryczny rozciąga się też z pól na północ od dzielnicy Piaski, przysłonięty jednak ostatnio zabudową wielorodzinną. Punkt widokowy w Kraśniku Fabrycznym z panoramą na Stary Kraśnik znajduje się przy ul. Urzędowskiej, na zboczu wzniesienia - nad oczyszczalnią. Dwa piękne miejsca widokowe znajdują się na ulicach biegnących ku dolinie Wyżnicy, z których rozciąga się widok na usytuowaną za rzeką osadę Kol. Wyżnicę i pola. Ważny punkt widokowy, chociaż położony poza granicami miasta, znajduje się na grobli pomiędzy stawami w dolinie rzeki. Widać z niego zlokalizowane na wzgórzu Stare Miasto.

■ Punkty widokowe:

1/ na ul. Przemysłowej przy wjeździe z ul. Lubelskiej - szeroka panorama na południową stronę Wyżnicy - wzgórze dzielnicy Góry,

2/ przy cmentarzu parafialnym, od strony Budzynia - widok na Kraśnik Fabryczny , 3/ w północnej części wzgórza „Zamczysko” - widok na dolinę rzeki Wyżnicy i zbocze po jej północno - wschodniej stronie (zabudowę przy ul. Jagiellońskiej i Urzędowskiej),

4/po północnej stronie Al. Tysiąclecia (w połowie odległości pomiędzy ul. Św. Faustyny a Nową) - szeroka panorama w kierunku północnym na pola zamknięte lasami; widok na Kraśnik Fabryczny został przesłonięty nowym osiedlem wielorodzinnym, 5/ na czołowej (od strony wschodniej) grobli stawów w Budzyniu - panorama na Stare Miasto i zespół klasztorny (przesłonięty w dużym stopniu

- wysokimi drzewami), 6/ przy ul. Reymonta, w pobliżu ogródków działkowych - widok na dolinę rzeki Wyżnicy i usytuowane tam stawy,
- 7/ na ul. Krasieńskiego, przy skrzyżowaniu z Al. Młodości - widok na południową stronę doliny Wyżnicy
- 8/ na ul. Mickiewicza, na odcinku od Al. Młodości do ul. Żeromskiego - szeroka panorama na południową stronę doliny Wyżnicy
- 9/ na ul. Wyszyńskiego, na krawędzi skarpy, poniżej osiedla wielorodzinnego - szeroka panorama na południową stronę doliny Wyżnicy
- 10/ na ul. Gazowej, u podnóża osiedla wielorodzinnego - szeroka panorama na południową stronę Wyżnicy
- Wglądy do wnętrza, ukierunkowane widoki na interesujące obiekty.
    - 1/ widok ze skarpy przy ul. Niecałej obok schodków prowadzących do ul. Zgoda na zabudowania po północnej stronie ul. Jagiełłońskiej
    - 2/ widok na wieżę kościoła p.w. Wniebowzięcia NMP z ulicy Kochanowskiego
    - 3/ wglądy do doliny rzeki Wyżnicy i na jej przeciwległy brzeg z ul. Urzędowskiej, w tym na wieżę kościoła na Starym Mieście
    - 4/wglądy z ul. Konopnickiej i ul. Sikorskiego na zielone wnętrze (trawnik) ograniczone ścianą lasu przy ul. Urzędowskiej
  - Ulice widokowe Starego Kraśnika:
    - 1/ ul. Przemysłowa, w północnej części
    - 2/ ul. Bagno - Bożnicza
    - 3/ część ul. Lubelskiej, w dół (na północ) od skrzyżowania z ul. Strażacką
    - 4/ ul. Zgoda, na odcinku od ul. Podwalnej do ul. Oboźnej
    - 5/ część ul. Rzeczyckiej, od skrzyżowania z ul. Widerlika oraz Kraśnika Fabrycznego:
    - 6/ ul. Krasieńskiego
    - 7/ ul. Mickiewicza
    - 8/ ul. Wyszyńskiego
    - 9/ ul. Gazowa - przedłużenie w kierunku doliny Wyżnicy
  - Miejsca szczególne - „najpiękniejsze” w panoramie miasta i okolic (poza strefą ochrony konserwatorskiej):
    - 1/ skwer przy Al. Niepodległości, przy Domu Kultury i wejściu na stadion - miejsce wyjątkowo estetyczne, z ładnie skomponowaną i urządzoną zielenią wysoka i niską oraz centralnie usytuowaną fontanną.
    - 2/ park na rogu Al. Niepodległości, ul. Mickiewicza i Sikorskiego - miejsce z dużą ilością starych i wysokich drzew oraz alejkami i fontanną (zielen niską jest mniej zadbane); pełni ono bardzo ważną rolę jako miejsce autentycznej przestrzeni publicznej, gdzie odbywają się spotkania towarzyskie mieszkańców.
    - 3/ zespół stawów na zakończeniu ulicy Zaklikowskiej otoczony wspaniałą skarpią porośniętą drzewami (poza granicami administracyjnymi miasta, jednak blisko centrum, ok. 500 m) - miejsce „magiczne” o wielkim uroku i zachwycającym krajobrazie; ze skarpy rozciąga się piękny widok na stawy oraz na dolinę Wyżnicy i położone za nią Zarzeczce (przeznaczone do zniszczenia przez projektowaną obwodnicę).
    - 4/ wąwóz ulicy Krzywej - miejsce zaniedbane, lecz malownicze, stwarzające atmosferę tajemniczości; skarpa porośnięta atrakcyjnym drzewostanem, potencjalny ciąg turystyczny i spacerowy
    - 5/ skarpa i wąwóz pomiędzy ul. Zaklikowską i Widerlika - miejsce o bardzo ciekawym ukształtowaniu powierzchni; głęboki wąwóz i wysoka skarpa o malowniczej nieregularnej krawędzi, porośnięte wspaniałym drzewostanem; obecnie znajduje się tam kilka obiektów drewnianych w stanie ruiny. Należy zaznaczyć, że cała dzielnica Góry odznacza się wybitnymi walorami krajobrazowymi, przy czym stanowi obszar zabudowy mieszkaniowej, w znacznej ilości zdegradowanej lub zaniedbanej.
    - 6/ulica Zamkowa - malownicze przejście pieszce, prowadzące po schodkach z wysokiej skarpy; na części w wąwozie.

3/ dolina ul. Szewskiej wraz ze skarpią po jej południowo - wschodniej stronie 4/ skarpa przy ul. Zaklikowskiej oraz znajdujący się obok niej wąwóz prowadzący do ul. Widerlika (od ul. Spokojnej na wschód)

2.2.4. Kolizje przestrzenne

■ Obiekty destrukcyjne w krajobrazie miasta.

W części współczesnej Kraśnika Lubelskiego obiektem stwarzającym nieporządek w przestrzeni jest budynek usługowy pomiędzy zabudową wielorodzinną przy ul. Lubelskiej, położony pod dziwnym kątem w stosunku do otaczających bloków. Drugim takim obiektem jest sklep - "stodoła" (blaszane pudełko) zlokalizowany na rogu ul. Koszarowej i Al. Tysiąclecia. Wiele małych budynków destrukcyjnie wpływających na krajobraz skupiło się na terenie objętym m.p.z.p. "Koszarowa". Zbiorowisko zdegradowanej zabudowy znajduje się w paśmie pomiędzy ul. Urzędowską a Jagiellońską, głównie w środkowej jego części oraz przy zabytkowym młynie i przy ul. Parkowej – w dolinie rzeki Wyźnicy. Zgrupowanie garaży - blaszaków straszy swoim wyglądem przy

Al. Tysiąclecia - ulicy prowadzącej na najnowsze osiedle wielorodzinne Kraśnika.

W Kraśniku Fabrycznym główne obiekty destrukcyjne to zabudowa przemysłowa znajdująca się przy Al. Niepodległości u wjazdu do miasta z ul. Urzędowskiej, obiekty usługowe na rogu Al. Niepodległości i Konopnickiej, zabudowa przemysłowo - składowa przy Komunalnej z barakiem usługowym stojącym frontem do Al. Niepodległości. Innym rażącym obiektem jest blok mieszkalny stojący za budynkiem przy ul. Sportowej, prostopadłe do Al. Niepodległości. Wykonana na tym obiekcie (zlokalizowanym pomiędzy dwoma ciężkimi budynkami w stylu socrealistycznym, z gzymsami i attykami typowymi dla tego okresu) "fatalna" nadbudowa w postaci stromego dachu wyraźnie dezorganizuje przestrzeń. Należy również wymienić jako przykłady destrukcyjnej zabudowy sklepy "pudełka" przy ul. Krasieńskiego, parterowy budynek zlokalizowany w pierzei zachodniej Parku 20 - lecia obok budynków wyższych, garażowiska pod lasem - na zamknięciach widokowych ulic Komunalnej i Garażowej, oraz bardzo dużo porzucanych po całym mieście obiektów małokubaturowych, głównie stacji trafo, garaży i śmietników. Zgrupowania garaży - blaszaków znajdują się u podnóża skarpy, na której "przysiadł" Kraśnik Fabryczny - obok ul. Wyszyńskiego i Mickiewicza.

■ Bariery - przesłony

Największą barierą wzrokową uniemożliwiającą odbiór walorów Starego Miasta i Zespołu Klasztornego z kościołem pod wezwaniem MNP jest zieleń wysoka porastająca wzgórze staromiejskie. Barierą w odbiorze wizualnym sylwetki Kraśnika Fabrycznego - z punktu widokowego przy Al. Tysiąclecia - jest powstałe "za bardzo na północ" nowe osiedle wielorodzinne. Bariery w percepcji krajobrazu doliny rzeki Wyźnicy są obiekty mieszkalne i gospodarcze usytuowane obok zabytkowego młyna przy projektowanym przebiegu ulicy Żytniej. Wiele opisanych w poprzednim punkcie obiektów destrukcyjnych stanowi istotne bariery wzrokowe w odbiorze krajobrazów miasta, jak np. budynki wielokubaturowe przy Rynku i ul. Ogrodowej, kioski "tymczasowe" przy Strażackiej (przesłaniające widok na biegnącą pod górę ul. Bożniczą). Barierę wzrokową w odbiorze panoramy prawobrzeżnego Kraśnika Lubelskiego oraz Budzynia z punktu widokowego położonego na wzgórzu "Zamczyska" stanowi zabudowa w dolinie przy ul. Obożnej (mieszkańcowa i usług opieki społecznej). Bariery te nie tyle przesłaniają panoramy, co zakłócają ich odbiór, stwarzając przeszkody, nieporządek i bałagan przestrzenny oraz powodując niepokój i "rozproszenie wzroku" w percepcji krajobrazu.

2.3. Środowisko kulturowe

2.3.1. Komponenty kształtujące krajobraz kulturowy Starego Miasta².

a/ Układ urbanistyczny o wyjątkowej jak na warunki Lubelszczyzny regularności, dostosowany do warunków topograficznych wzniesienia.

- Głównym elementem kompozycji układu jest **rynek o kształcie zbliżonym do trapezu wydłużonego w kierunku zachodniego naroża**. Odstępstwo od typowego kwadratowego rynku jest cechą, podnoszącą wartość zachowanego układu, charakteryzującą miasta powstałe na przelotowych trasach

komunikacyjnych (w przypadku Kraśnika trasa przebiega po diagonalnej rynku). Staropolski rynek nie posiadał nawierzchni utwardzonej, dopiero w XIX w. uzyskał bruk z kamieni polnych. Środek rynku nigdy nie był zabudowany. Ratusz XVI - wieczny (drewniany) był

- skromny i stał zapewne w pierzei. Kolejny ratusz z całą pewnością usytuowany był w pierzei południowo - zachodniej.

- **Układ szachownicowy, z parami ulic wybiegających pod kątem prostym z rynku jest jedną z najważniejszych wartości kompozycyjnych i historycznych.** Miasto posiada prostopadłościenną siatkę ulic wewnątrz obszaru objętego linią d. murów oraz ulice obiegające wokół wewnętrznej strony obrębu murów (wprowadzone prawdopodobnie w wyniku regulacji w 1823 r.): Wąską i Niecałą (dawniej Zatylną); po stronie zewnętrznej d. murów ulice podkreślające również linię tych murów bądź wałów: Podwalną i Wierzbową.

- **Ważnymi elementami układu podkreślającymi szersze ulice przelotowe były nieistniejące dzisiaj bramy:** Lubelska (przy ob. Ul. Narutowicza, rozebrana w wyniku pożaru w 1870 -tych latach) i Sandomierska (przy ob. Ul. Kościuszki) oraz furty prowadzące na przedmieścia : Podleska i u wylotu dzisiejszej ul. Okopowej Prawdopodobnie spod zespołu synagogałnego miała być wyprowadzona droga (furta) na mogiłki żydowskie. **Źródła pisane mówią też o istnieniu baszty zwanej „Baba”** (co na ogół wiązało się z okrągłym kształtem), flankującej Bramę Lubelską u szczytu skarpy na płn.-wsch. narożu założenia. Podobnego strategicznego punktu można upatrywać na północnym narożu obwarowań.

- Bloki (kwartały) zabudowy wyznaczane były wg zasady mającej na celu uzyskanie ich kwadratowych narysów (ich głębokość odpowiadała krótszemu bokowi rynku - 50 m liczone bez światła ulic) po wschodniej i zachodniej stronie rynku. **Dłuższe boki rynku posiadają na ok. 2/3 swojej długości wąskie uliczki (Ratuszowa, Tęczyńskich),** które i tu pozwoliły zastosować tę zasadę. Bloki przy wałach posiadają połowę normalnej głębokości. Regularne rozmieszczenie dotyczy pierwszego rzędu bloków przy rynku, natomiast regularność drugiego uzależniona jest od warunków topograficznych wzniesienia, którego skrajem przeprowadzono wały, parkany, a potem mury.

- Bardzo cenną **wartością układu czytelną do dzisiaj jest linia przebiegu dawnych murów, widoczna w ukształtowaniu terenu,** szczególnie skarp wzdłuż ulicy Podwalnej i Lubelskiej oraz skarpy i uskoku terenu przy ul. Strażackiej. Ostatnio zniszczono historyczną rzeźbę terenu przy ul. Ogrodowej poprzez budowę wielkokubaturowego budynku ordynarnie przecinającego dawną linię murów. Struktura murowana obwarowań na pewno występowała po stronie południowej miasta wzdłuż ulicy Wierzbowej oraz od d. Bramy Lubelskiej wzdłuż ob. ul. Strażackiej. Po północnej stronie murów należy przewidywać raczej parkany obronne na wałach.

b/ Historyczne parcelacje i stopień ich czytelności w obecnym układzie zabudowy.

- Daleko idące przebudowy pierzei rynkowych w znacznym stopniu zatarły pierwotne podziały, dlatego wnioski dotyczące ich historycznego rozplanowania są tylko hipotetyczne. Wydaje się być bezspornym fakt dużej rozpiętości szerokości działek od 8 m do 24 m (co wynika zapewne z łączenia działek pod budowę zajazdów). Można przyjąć, że pierwotna wielkość parceli wynosiła na terenie całego miasta ujętego murami obronnymi **8 m x 50 m,** zaś w blokach o mniejszej głębokości **11 m x 36 m.** Obecnie **historycznych podziałów można doszukiwać się jedynie w kwartale wzdłuż ulicy Krakowskiej,** lub analizować szerokości całych kwartałów, ponieważ w innych blokach przyrynkowych wszystkie historyczne parcelacje zostały zniszczone.

² Na podstawie Uzupełniającego studium historyczno - urbanistycznego Starego Miasta w Kraśniku - Zespół Dokumentacji Historycznej s. c. "Mansandra" 1994

- Kształt parceli wynikał z chęci ulokowania wokół rynku jak największej liczby budynków przeznaczonych na cele handlowe lub rzemieślnicze. Front działek zajmował budynek mieszczący na parterze warsztat lub sklep, a na poddaszu lub piętrze pomieszczenia mieszkalne. W głębi parceli znajdowały się budynki gospodarcze i ogród. Większość parceli, mimo przekształceń własnościowych zachowała swój pierwotny układ zabudowy. Odstępstwem od okresu polokacyjnego było nadanie zwartości zabudowie głównych ulic dojazdowych.

- Wzrastające zapotrzebowanie na ziemię w mieście przyniosło podziały wynikające z **przepełnienia głębokości bloków, tworząc w ten sposób zwartą dookólną zabudowę kwartałów**

(kwartał ograniczony ulicami Narutowicza, Olejna, Bożnicza i Rynek), diametralnie odbiegającą od wcześniejszej, mającej rozluźniony charakter.

c/ Zabudowa staromiejska.

- Główne skupiska zabudowy staromiejskiej znajdują się w miejscach, gdzie koncentrowała się pierwotna zabudowa miasta lokacyjnego: wokół rynku oraz przy ul. Olejnej, w sąsiedztwie zespołu kościelnego (ul. Klasztorna i górny odcinek ul. Kościuszki), przy głównych wlotach do miasta (ul. Narutowicza i Kościuszki - 7, 9, 11), przy ul. Podwalnej.
- Siedemnastowieczny Kraśnik (gdyż dopiero ta zabudowa jest uchwytna źródłowo) posiadał ok. 120 domów drewnianych, których **cechą charakterystyczną były podcienia biegnące zwracając wokół rynku**. Ich tradycja przetrwała do XIX w. Pierwotna jednokondygnacyjna zabudowa występowała w dwóch typach. Jeden to obiekty płytkie, wąskofrontowe (izba, kuchnia, dwie podpiwniczone komórki od strony frontowego podcienia), drugi to obiekty aż czterotraktowe, z sienią przejazdową z boku, w której odbywał się handel, z podcieniem i „wielką izbą” w trakcie tylnym oraz wysokim użytkowym poddaszem. Na pocz. XX w. we wszystkich pierzejach przeważała jednokondygnacyjna, murowana, kalenicowa zabudowa zwarta, zróżnicowana kilkoma kamienicami jednopiętrowymi i wyjątkowo dwupiętrową w pierzei zachodniej.
- Dzisiaj, **najlepiej zachowana pierzeja północno - zachodnia kontynuowana w ul. Krakowskiej, najwartościowsza jako zespół na starym mieście, reprezentuje właśnie zabudowę parterową**. Znaczna głębokość zabudowy przesądziła o ujednoliconym charakterze dwuspadowych lub trójspadowych dachów z ostrym kątem nachylenia połaci, pokrytych blachą. Gładko tynkowane wydłużone fasady posiadają skromną dekorację architektoniczną, głównie w postaci gzymsów.
- Typową zabudową dla miasta położonego na trakcie komunikacyjnym były liczne zajazdy oraz browary (w XVII w. - 23 karczmy i 13 browarów). Zajmowały one działki o zróżnicowanej powierzchni; część z nich była murowana. Cztery zajazdy, zachowane do okresu powojennego usytuowane były w pierzejach rynku. Dwa najokazalsze (na miejscu ob. budynku poczty oraz na pustym obecnie placu żużlowym - tzw. „Adria” lub „zajazd skarbowy”) niestety nie przetrwały, wyburzone w latach 60 - 70 pod nową bezstylową zabudowę. Pozostały - jako tym cenniejsze relikty - znacznie przebudowane zajazdy przy ul. Krakowskiej. Jeden z nich posiada cechy pierwotnego układu z szeroką sienią przejazdową na osi. **Cechą charakterystyczną architektury zajazdów była „rozsiadła”, przysadzista bryła z potężnym czteropłaciowym dachem** (pierwotnie pod gontem) i szeroką sienią przejazdową z odcinkowym lub uskokowym otworem bramnym w fasadzie. Skromna dekoracja architektoniczna zajazdów klasycystycznych ograniczała się do profilowanych gzymsów (skrytych pod wydatnymi okapami) oraz boniowania narożników i obramień otworów.
- Wcześniejszy charakter rynku jest typowy dla małego miasta południowej Lubelszczyzny. Należy podkreślić jednak **walor indywidualności rynku kraśnickiego przejawiający się w wyjątkowym nagromadzeniu malowniczych zajazdów** oraz różnicującym formę zestawieniem parterowych obiektów o „rozciągniętych” fasadach wąskofrontowymi, dwu- i trzykondygnacyjnymi kamieniczkami czynszowymi. Kres charakterowi miasta przyniosło wprowadzenie wielkokubaturowych, zunifikowanych pod względem architektonicznym budynków: domu handlowego, poczty oraz budynku wielorodzinnego.
- Poza strefą przyrynkową, historyczna zabudowa niska i wysoka występuje w podobnych proporcjach (z przewagą obiektów dwukondygnacyjnych) i podobnym udziałem, z reguły niewłaściwych pod względem konserwatorskim, najnowszych uzupełnień. Pod względem chronologicznym obecna zabudowa poza rynkiem pochodzi głównie z pocz. XX w. i z okresu międzywojennego. Nosi cechy eklektyczne, z użyciem motywów klasycznych. **Zwraca uwagę prawidłowa interpretacja motywów architektonicznych z dostosowaniem do niewielkiej skali miasta**. Do najciekawszych obiektów należą: kamienica przy ul. Narutowicza 20 (1927) oraz zespół kamienic w północno - zachodniej pierzei ulicy Olejnej wzniesionych na przełomie XIX/XX wieku. Przy ul. Kościuszki zachowały się obiekty architektoniczne z początku XX wieku i okresu międzywojennego, należące do najciekawszych realizacji w mieście. Najokazalszym jest gmach d. Towarzystwa Opiekuńczego (ob. siedziba ZOZ), wybudowany w 1912 r., przy ul. Kościuszki 26. Dobre proporcje oraz interesujący detal eklektyczny posiadają również kamienice i domy pod nr 7 (1927 r.), 9, i 11 (1928 r.).
- Istnieje również niezbyt liczna grupa obiektów drewnianych, głównie parterowych z użytkowym poddaszem, rozrzuconych na obszarze całego zespołu. Są to budynki na murowanych przyziemiach,

ozdobnie oszalowane drewnem impregnowanym w naturalnym kolorze, o dachach dwuspadowych z pokryciem blachą ocynkowaną (przy ul. Szkolnej, Podwalnej).

■ Obiekty sakralne, wpisane do rejestru zabytków stanowią najważniejszą wartość kulturową Kraśnika. Są to zespół klasztorny z kościołem NMP oraz barokowy kościół szpitalny z drugiej połowy XVII w., a przy nim drewniany szpital dla ubogich z tego okresu zwany dworkiem modrzewiowym. Oba kościoły stanowią dominanty, przysłonięte jednak drzewami, przy czym (ze względu na większą kubaturę) kościół MNP jest dominanta bardziej znaczącą w panoramie miasta.

d/ Sylweta miasta lokacyjnego.

■ Od strony północnej miasto posiadało trzy zespoły eksponujące się na wysokiej skarpie: zespół zamkowy, kościelno - klasztorny i północne naroże zespołu staromiejskiego z murami obronnymi. Z tych trzech zespołów zamek i mury obronne miasta nie istnieją; pozostało po nich jedynie ukształtowanie terenu. Główny zatem walor atrakcyjności w panoramie miasta widzianej od północy przypada na zespół klasztorny. Zespół jednakże oraz całe wzgórze miejskie porośnięte jest wysoką roślinnością, która uniemożliwia właściwą ich ekspozycję.

e/ Wzgórze zamkowe.

■ Z ukształtowania wzgórza wynika gruszkowaty kształt dawnego założenia (brak jest historycznej kartografii), zwróconego tylko wąskim dojazdem w kierunku miasta, otoczonego od północy wodą, a od wschodu i zachodu fosami wykorzystującymi naturalne wąwozy. Dojazd do zamku musiał przebiegać po nasypie ziemnym z mostem zwodzonym u wjazdu do bramy zamkowej. Wymagało to dużego obniżenia terenu, które wykorzystano przy budowie amfiteatru, całkowicie niszcząc charakter dawnego podzamcza. Jedyną pozostałością dawnego ukształtowania jest przejście w kierunku zamczyska skrajem skarpy. Zamek, wg odnalezionych opisów, nie posiadał murów obronnych, a jedynie parkan na wale, z basztami na narożach i bramę wjazdową na osi boku południowego (w miejscu ostrego wcięcia dzisiejszego parkingu - targowiska). Założenie było kształtu obłego, z wyraźnie wyodrębnionym suchą fosą zamkiem górnym

o szczupłym czworokątnym obrysie ((sądząc z XII - wiecznej metryki była to raczej wieża mieszkalno-obronna z zabudowaniami na ówczesnym podzamczu, które w czasach Tęczyńskich przekształciło się w zamek dolny, również drewniany). Powierzchniowo na wzgórzu brak jest wszelkich reliktów oprócz **charakterystycznego ukształtowania terenu, które stanowi o ogromnej wartości kulturowej, poświadczającej historię i metrykę Kraśnika.**

■ Wielką wartość stanowi rzadkie już zachowanie się w całości obrysu wzgórza, które od końca XVII w. określano jako „Zamczysko Skarbowe”. Fakt, iż **traktowano je jako własność narodową, a nie prywatną, pozwolił mu przetrwać wszelkie systemy bez podziału na działki i bez zabudowy.** Dopiero w ostatnich czasach w zachodniej części obszaru pojawiły się prywatne uprawy ogrodnicze, duża ilość współczesnych nasadzeń drzew i krzewów, a nawet ślady zieleni komponowanej z lat 1970 - tych w pobliżu zamku górnego - wszystkie o bardzo negatywnym wpływie dla wartości kulturowych.

■ Tereny przyległe do przedzamcza od zachodu charakteryzuje bezład architektoniczny

i urbanistyczny, typowy dla zabudowy obrzeży małych miast, powstałej po II wojnie światowej. Teren ten, mimo braku historycznej zabudowy ma jednak znaczenie ze względu na położenie w strefie ekspozycji zamczyska.

2.3.2. Walory historyczno - architektoniczne obiektów wpisanych do rejestru zabytków:² _____

Wszelkie prace prowadzone w obiektach wpisanych do rejestru zabytków jak również znajdujących się w obrębie układu urbanistycznego Kraśnika wpisanego do rejestru zabytków wymagają uzyskania zezwolenia Wojewódzkiego Konserwatora zabytków w Lublinie.

² Na podstawie Katalogu Zabytków Województwa Lubelskiego i decyzji Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków o wpisie do rejestru zabytków.

1/ układ urbanistyczny miasta - **A/641**; XIV - wieczne założenie urbanistyczne o typowym układzie regularnego miasta średniowiecznego, zamykającego się w obrębie dawnych obwarowań, przedmieść rozciągniętych wzdłuż dawnych szlaków komunikacyjnych; układ dostosowany do warunków terenowych, które nadały miastu malowniczą sylwetę i walory widokowe w panoramie miejskiej; w tym:

a/ wzgórze „Zamczysko”

2/Zespół klasztorny kanoników regularnych, ul. Klasztorna 3 - **A/482**; szczególnie cenny przykład zespołu architektonicznego, narastającego od gotyku poprzez renesans do baroku, bogato wyposażony w cały szereg ciekawych dzieł sztuki a także w unikalną dekorację architektoniczno - rzeźbiarską wnętrza, kamienną o charakterze gotycko - renesansowym.:

a/ kościół parafialny p.w. Wniebowzięcia NMP i św. Augustyna, wzniesiony przed 1469 r., wielokrotnie rozbudowywany, przekształcany i odnawiany w XV - XVII wieku, w duchu gotycko renesansowym i barokowym oraz na początku XX wieku, wraz z pełnym wystrojem architektonicznym i całym wyposażeniem w zabytki ruchome.

b/ kaplica p.w. św. Jacka, klasycystyczna, wzniesiona w końcu XVIII wieku na rzucie trójkąta; bryła zwarta przylegająca do muru kościelnego; prostokątne wejście na osi elewacji frontowej; dach dwuspadowy, kryty papą, drzwi dwuskrzydłowe, płycinowe; elewacja frontowa trójosiowa z prostokątnymi oknami na osiach bocznych, opilastrowana na narożach i między otworami, zwieńczona trójkątnym szczytem z półkolistą niszą na osi; szczyt obwiedziony gzymsem gierowanym nad głowicami pilastrów i przerwany nad wejściem.

c/ dzwonnica, barokowa, wzniesiona przed 1682 rokiem na planie kwadratu; restaurowana w XVII i XIX w.; dwukondygnac., połączona z otaczającym murem; elewacje jednoosiowe, opracowane jednolicie, na narożach zdwojone pilastry filungowe w obu kondygnacjach; parter na cokole przerwany otworem wejściowym umieszczonym w elewacji frontowej; na osiach płyciny obramione opaskami w tynku, nad nim okrągłe otwory; kondygnacje przedzielone gzymsem; gzyms koronujący gierowany trójstopniowo; wnętrze o planie krzyża równoramienne, wpisane w kwadrat.

d/ cmentarz przyklasztorny z zadrzewieniem, żelaznym ogrodzeniem z bramami z pocz. XX w.

e/ dziedziniec klasztorny otoczony murem, z pierwszej poł. XVII w., z bramą wjazdową, barokową, wzniesioną w XVII lub XVIII w.

e/ dawne zabudowania gospodarcze ciągnące się wzdłuż ogrodzenia dziedzińca klasztornego.

3/ zespół kościelny przy kościele św. Ducha, ul. Narutowicza 31 - **A/545**; przykład XVIII - wiecznej barokowej budowli sakralnej o cechach architektury prowincjonalnej, nawiązującej układem wnętrza i linearnym traktowaniem fasady do typowego schematu siedemnastowiecznych świątyń Lubelszczyzny

a/ kościół rektoralny (poszpitalny) p.w. św. Ducha, wzniesiony w latach 1758 - 61 z fundacji Zamojskich, w 1945 r. powiększony o kruchtę, murowany, usytuowany na wzniesieniu, orientowany, jednonawowy z wydłużonym prezbiterium, zamkniętym łukiem odcinkowym; rozczłonkowane pilastrami wnętrze kościoła jest sklepienie, fasada bezwieżowa, zwieńczona szczytem barokowym ze spływami i wazonami, a narożniki opięte wydatnymi przyporami.

b/ cmentarz przykościelny z kamiennymi nagrobkami c/ drzewostan, z czterema pomnikami przyrody

4/ szpital przykościelny tzw. „dworek modrzewiowy”, ul. Narutowicza 29 - **A/1105**; wzniesiony pierwotnie w 1531 r., drewniany; obecny z II poł. XVIII w. również drewniany; przerabiany i remontowany w XIX i XX w.; późnobarokowy, na rzucie prostokąta, kryty dwuspadowo, z dwoma gankami; wnętrze dwutraktowe z dwoma sieniami przelotowymi, w których znajdują się arkadowe kominy.

5/ synagoga I (duża), w granicach działki, ul. Bożnicza 6a - **A/565**; dawna bóżnica, później dom kahalny, wzniesiona być może w XVII w., przebudowana w XVIII w., murowana na rzucie prostokąta, o wnętrzu złożonym z kwadratowej sali z bimą na czterech słupach i niszą na rodąły oraz przylegającego do niej od zachodu przedsionka; przykład żydowskiej budowli kultowej o charakterze architektury barokowej.

6/ synagoga II (mała), w granicach parceli, ul. Bożnicza 6a - **A/566**; dawna bóżnica, wybudowana zapewne w drugiej połowie XVII w., murowana, założona na rzucie prostokąta, o elewacjach z podziałami pilastrowymi i z wnętrzem składającym się z części głównej męskiej oraz przedsionka i usytuowanej ponad nim małej części kobiecej; nakryta dachem czterospadowym, łamanym z wystającym okapem, wspartym na

profilowanych drewnianych kroksztynach; wewnątrz zachowane fragmenty dekoracji malarskiej, pochodzącej zapewne z XIX w., typowy przykład barokowej świątyni żydowskiej.

7/ cmentarz z I Wojny Światowej, ul. Lipowa - **A/1059**, o pow. 2242 m², na działce nr ew. 314/2; założony na rzucie prostokąta ze słabo czytelnym układem mogił, w tym symetrycznie ułożonych - zbiorowych; typowy przykład wojennego cmentarza z czasów I - ej Wojny Światowej.

2.3.3. Zabytki nieruchome ujęte w Gminnej ewidencji zabytków miasta Kraśnik

Lp.	Określenie obiektu lub zespołu obiektów wraz z datowaniem	nr rej. zabytków
1.	układ urbanistyczny miasta Kraśnika w obrębie d. obwarowań miejskich, wzgórza zamkowego i rejonu kościoła szpitalnego wraz z sylwetą miasta i skalą jego zabudowy, w gran. wg zał. planu	A/641
2.	zespół d. kościoła i klasztoru kanoników regularnych: kościół paraf. pw. Wniebowzięcia NMP z wystrojem architektonicznym i wyposażeniem w zabytki ruchome, d. klasztor z wystrojem architektonicznym i dekoracją sgraffitową oraz zabytkowymi ruchomościami, kaplica pw. św. Jacka (d. kostnica), dzwonnica, cmentarz kościelny z zadrzewieniem i żelaznym ogrodzeniem z bramkami, dziedziniec klasztorny otoczony murem z bramą wjazdową, d. zabudowania gospodarcze (wzdłuż ogrodzenia dziedzińca klasztornego od wewnątrz)	A/482
3.	kościół poszpitalny pw. św. Ducha z wyposażeniem wnętrza, otaczający drzewostan i kamienne nagrobki w gran. cmentarza kościelnego (4 zabytkowe nagrobki), ogrodzenie cmentarza (wg postanowienia), wzgórze na którym usytuowany jest kościół	A/545
4.	dawny szpital przykościelny tzw. dworek modrzewiowy, z działką, w gran. wg zał. planu, ul. Narutowicza 29	A/1105
5.	bożnica (później dom kahalny), w gran. działki, ul. Bożnicza 6, 6a/ ul. Ogrodowa	A/565
6.	d. bożnica, w gran. Parceli, ul. Ogrodowa	A/565
7.	cmentarz z I wojny światowej, ul. Lipowa	A/1059
8.	dawny zajazd, Plac Wolności 11/13	
9.	kapliczka z figurą św. Floriana, u zbiegu ul. Piłsudskiego i Strażackiej	
10.	kamienica, ul. Kościuszki 6/8	
11.	kamienica ul. Kościuszki 11	
12.	kamienica ul. Kościuszki 26	
13.	dom, ul. Kościuszki 7	
14.	kamienica ul. Narutowicza 20	
15.	kamienica ul. Narutowicza 34	
16.	kamienica ul. Narutowicza 36	
17.	kamienica ul. Narutowicza 38	
18.	cmentarz parafialny Kościuszki	
19.	cmentarz żydowski najstarszy I ul. Podwalna	
20.	cmentarz żydowski stary II ul. Ogrodowa/Strażacka	
21.	cmentarz wojenny I wojna św., Kraśnik Fabryczny	
22.	układ urbanistyczny Kraśnika Fabrycznego	
23.	budynek Archiwum Państwowego, Kraśnik Fabryczny, ul. Niepodległości 41	

24.	budynek Domu Kultury, Kraśnik Fabryczny, ul. Niepodległości 44	
25.	pomnik ku czci pomordowanych Kraśnik Fabryczny.	
26.	głaz pamiątkowy poświęcony 100 rocznicy śmierci Tadeusza Kościuszki	
27.	pomnik-krzyż poświęcony pamięci poległych powstańców styczniowych	
28.	pomnik poświęcony pamięci ofiar hitlerowskiego terroru (na cmentarzu parafialnym)	
29.	pomnik na zbiorowej mogile żołnierzy Armii Radzieckiej	
30.	pomnik ku czci poległych żołnierzy 24 Pułku Ułanów	

~~2.3.3. Walory historyczno – architektoniczne obiektów figurujących w ewidencji dóbr kultury woj. lubelskiego (podany numer jest numerem z ewidencji prowadzonej przez Lubelskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków):³ _____~~

~~Wszelkie prace prowadzone przy obiektach figurujących w ewidencji dóbr kultury woj. lubelskiego wymagają uzyskania opinii Lubelskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków.~~

~~8/ dom, ul. Rynek 10 – Nr 12210; dawny zajazd usytuowany narożnie przy Rynku i ul. Kościuszki; parterowy, murowany, otynkowany, przykryty trójpołaciowym dachem z szerokim okapem, pokryty blachą w arkuszach; elewacja wsparta na cokole; zachowane pozostałości boniowania.~~

~~9/ Rynek – Plac Wolności – Nr 10435~~

~~10/ kapliczka, Kraśnik Lasy – Nr 10431 (poza granicami administracyjnymi miasta)~~

~~11/ kapliczka, ul. Piłsudskiego – Nr 10432~~

~~12/ kapliczka, ul. Urzędowska – Nr 10433 (drewniana)~~

~~13/ kapliczka, ul. Janowska – Nr 10434~~

~~14/ kamienica, ul. Kościuszki 6/8 – Nr 10436; kamienica w zwartej zabudowie; murowana z cegieł, tynkowana, dwukondygnacyjna; nakryta dwuspadowym dachem, pokrytym blachą ocynkowaną w arkuszach; elewacja frontowa symetryczna z przelotową bramą na osi, powyżej której balkon z metalową oryginalną balustradą; górna kondygnacja z podziałami ramowymi; otwory okienne ujęte profilowanymi opaskami i prostymi uskokowymi gzymsami; poniżej linii okien pas płycin; stolarka częściowo zachowana z okresu międzywojennego.~~

~~15/ kamienica, ul. Kościuszki 9 – Nr 10437; wolnostojąca, murowana z cegły, otynkowana, z poddaszem użytkowym, nakryta dachem mansardowym, przykrytym gontem oraz blachą ocynkowaną w arkuszach; fasada sześciosiowa, rozdzielona w kierunku pionowym pilastrowanym gzymsem, zwieńczona pasem zredukowanego belkowania; na wysokości parteru dwa balkony na dekoracyjnych murowanych wspornikach, z metalowymi, ażurowymi balustradami; okna w profilowanych obramieniach zdobnymi dekoracją płaskorzeźbioną w tynku, dwuskrzydłowe z prostokątnymi naślemionami na osi I piętra, z podziałem o układzie odwróconym; typ okazałej kamienicy czynszowej z bogatą dekoracją architektoniczną.~~

~~16/ kamienica, ul. Kościuszki 11 – Nr 10438; wolnostojąca, frontowa, murowana z cegieł, tynkowana, dwukondygnacyjna, nakryta dachem czterospadowym, pokrytym blachą otynkowaną; elewacja frontowa ujęta w dolnej części boniowanymi lizenami, na piętrze kanelowanymi pilastrami; otwory pietra flankowane pilastrami wspierającymi uskokowy gzyms; fasadę wieńczy półkoliście zamknięty szczyt ujęty splawami; Na osi balkon z metalową balustradą z okresu budowy; typ kamienicy czynszowej z eklektycznym wystrojem elewacji.~~

³ Na podstawie Katalogu Zabytków Województwa Lubelskiego oraz Uzupełniającego studium historyczno - urbanistycznego - Zespołu Dokumentacji Historycznej s. c. "Mansarda" 1994

~~17/ kamienica, ul. Kościuszki 24 – Nr 10439; frontowa w zwartej zabudowie, murowana z cegły, otynkowana, piętrowa, nakryta dachem dwuspadowym; fasa da sześciosiowa, zwieńczona szerokim pasem zredukowanego belkowania; okna w profilowanych obramieniach, dwuskrzydłowe, z prostokątnym naswietlem.~~

~~18/ kamienica, ul. Kościuszki 26 – Nr 10440; najbardziej reprezentacyjny obiekt w mieście; kamienica murowana z cegły, otynkowana, sytuowana w zabudowie zwartej, z jednym przejazdem na tyły; dwukondygnacyjna, z trójkondygnacyjnymi ryzalitami bocznymi, zwieńczonymi dekoracyjnymi attykami; oś środkowa zaakcentowana płytkim ryzalitem z głównym wejściem, zwieńczona trójkątnym szczytem wspartym na kolumnach korynekich podtrzymujących zredukowane belkowania; fasada rozełnkowana pasem fryzu, zwieńczona zredukowanym belkowaniem; przekrycie dachu spadami poszytymi blachą w arkuszach; otwory o zróżnicowanych przekryciach prostokątnych i półkolistych; na wysokości I pietra dekoracyjne balkony o murowanych balustradach; parter boniowany; okna ościeżnicowe, o współczesnych podziałach z nadświetleniami.~~

~~19/ dom, ul. Kościuszki 7 – Nr 10441; narożny, wolnostojący, parterowy, murowany z cegieł, tynkowany, z dachem dwuspadowym pokrytym blachą ocynkowaną w arkuszach; ze ściętym narożnikiem, w którym znajduje się otwór wejściowy z pseudoportalem, zwieńczony trójkątnym szczykiem; otwory ujęte profilowaną wstęgą z uszakami; elewacje wieńczy gzymsy koronujące; typ małomiasteczkowej architektury użyteczności publicznej, z wystrojem eklektycznym.~~

~~20/ kamienica, ul. Narutowicza 20 – Nr 10442; kamienica wolnostojąca, frontowa, murowana z cegieł tynkowana, dwukondygnacyjna, z użytkowym poddaszem; nakryta dachem dwuspadowym pokrytym blachą ocynkowaną; elewacja frontowa symetryczna z dekoracją na górnej kondygnacji w formie pionowej artykulacji otworów okiennych pilastrami; okna ujęte kanelowanymi pilastrami wspierającymi gzymsy w kształcie płycin zdobionych motywami kwiatowymi; elewacje wieńczy dwuosiowy szczyt poddasza.~~

~~21/ kamienica, ul. Narutowicza 34 – Nr 10443; wzniesiona w 1926 r.; po 1945 r. wymieniono pokrycie dachu na blachę ocynkowaną; murowana z cegły, otynkowana, na planie prostokąta, dwutraktowa, wąskofrontowa, dwukondygnacyjna, pokryta dachem dwuspadowym; w tylnej części klatka schodowa; elewacja frontowa dwuosiowa, artykułowana gzymsem międzykondygnacyjnym i zębatym gzymsem wieńczącym; okna drugiej kondygnacji ujęte w profilowane obramienia; elewacje: boczna i tylna – proste, bez dekoracji i podziałów.~~

~~22/ kamienica, ul. Narutowicza 36 – Nr 10444; dom mieszkalny z 1926 r., murowany z cegły, otynkowany; na planie prostokąta, wąskofrontowy; wewnątrz o układzie jednotraktowym z klatką schodową dostawioną z tyłu; trójkondygnacyjny (w tym poddasze); dach typu mansardowego; frontowa elewacja siedmioosiowa; na osi ryzalit wydzielony lizenami; gzyms międzykondygnacyjny i gzyms wieńczący ujmujący od dołu mansardę; okna I-go pietra w profilowanych obramieniach z gzymsami nadokiennymi; na środkowych i skrajnych osiach balkony zdobione żeliwną balustradą; w partii poddasza okna facjatowe przebite w połaci dachowej, ujęte we własne odcinki, nakryte daszkiem.~~

~~23/ kamienica, ul. Narutowicza 38 – Nr 10445; z lat 20 – tych XX w.; usytuowana w zwartej pierzei, murowana z cegły, otynkowana, na rzucie prostokąta, dwutraktowa z klatką schodową w części tylnej, wąskofrontowa, trzykondygnacyjna, z dachem typu mansardowego; elewacja frontowa czterosiowa; gzyms pośredni i wieńczący; okna I-go pietra ujęte w profilowane obramienia, poniżej prostokątne płyciny; od góry gzymsy nadokienne; w partii poddasza facjatowe okna w drewnianej obudowie zamknięte naczółkami z daszkiem dwuspadowym.~~

~~24/ kamienica, ul. Narutowicza 46 – Nr 10446~~

~~25/ kamienica, ul. Pl. Wolności 14? – Nr 10447 – (wyburzony, do usunięcia ze spisu)~~

~~26/ młyn, tzw. Grzebień, zabytek techniki, ul. Jagiellońska – Nr 10448; drewniany, z XIX w.; nieczynny; śluza zniszczona~~

~~27/ młyn, zabytek techniki, ul. Jagiellońska 5 – Nr 10449; młyn wodny wymieniany od XV wieku~~

~~28/ młyn, zabytek techniki, ul. Urzędowska (w dolinie rzeki) – Nr 10450; drewniany, z I ćw. XX w., dawniej wodny, potem elektryczny, nieczynny.~~

~~29/ ementarz parafialny, ul. Kościuszki – Nr 10451; założony ok. 1840 r., o pow. 6 ha~~

~~30/ ementarz żydowski najstarszy 1, ul. Podwalna – Nr 10452~~

~~31/ ementarz żydowski stary 2, ul. Strażacka – Nr 10452~~

- 32/ cmentarz wojenny z I –ej WŚ, Kraśnik Fabryczny – Nr 10453; założony w 1915 r., regularny, zbliżony do prostokąta, ze zdewastowanymi płytami nagrobkowymi, położony w niewielkim zagłębieniu terenu, ok. 300m od ujęcia wody, ok. 500 m na zach. od obiektów sportowych i w bezpośrednim sąsiedztwie szkoły podstawowej przy Al. Niepodległości (zlikwidowany w 1962 r. decyzją władz miasta); teren zdewastowany.
- 33/ kapliczka, ul. Jagiellońska – Nr 10454
- 34/ cmentarz żydowski – Nr 10456
- 35/ mogiła wojenna z II WŚ , Kraśnik Góry – nr 10457 – (mogiła położona jest poza granicami administracyjnymi miasta).
- 36/ dom, Rynek 12 – Nr 12210; dawny zajazd usytuowany kalenicowo przy zajeździe narożnym; parterowy murowany i otynkowany, przykryty dachem dwuspadowym, pokryty częściowo gontem; wraz z zabudową tylną oparty na klasycznym planie litery T; frontowa część posiada obszerną sien przejazdową, usytuowaną lekko z boku osi; otwór bramny z łukiem spłaszczonym; fasada gładka, zwieńczona profilowanym gzymsem.
- 37/ dom, ul. Krakowska 1/3 – Nr 12211; dom mieszkalny narożny w zwartej zabudowie pierzei ulicy; murowany z cegiel, tynkowany, parterowy, nakryty dachem dwu spadowym; fasada ze skromnym detalem architektonicznym ograniczonym do gzymsu koronującego i pilastrów.
- 38/ dom, ul. Krakowska 5 – Nr 12211; kamienica frontowa, w zwartej zabudowie pierzei ulicy; murowana z cegły, otynkowana, dwukondygnacyjna, nakryta dachem dwuspadowym, pokrytym blachą ocynkowaną w arkuszach; fasada symetryczna, z balkonem na osi, z metalową balustradą .
- 39/ dom, ul. Krakowska 7 – Nr 12211; dom mieszkalny frontowy, w zwartej zabudowie, murowany z cegły, tynkowany, parterowy, nakryty dwuspadowym dachem, pokrytym blachą ocynkowaną w arkuszach; detal architektoniczny ograniczony do uskokowego gzymsu.
- 40/ dom, ul. Krakowska 9 – Nr 12211; kamienica frontowa w zwartej zabudowie; murowana z cegły, otynkowana, dwukondygnacyjna, nakryta dwuspadowym dachem, pokrytym blachą ocynkowaną w arkuszach; fasada gładka, zwieńczona profilowanym gzymsem, ze skrajnymi osiami podkreślonymi pilastrami.
- 41/ dom, ul. Wesola 5 – Nr 12214; kamienica usytuowana frontowo w zabudowie zwartej, murowana z cegiel, tynkowana, trójkondygnacyjna, nakryta dachem o mocno spłaszczonych połaciach dachowych, krytych blachą ocynkowaną w arkuszach; elewacje pozbawione dekoracji architektonicznej, artykułowane na skrajnych osiach balkonami z dekoracyjnymi metalowymi balustradami; stolarka drzwiowa z okresu międzywojennego.
- 42/ dom, ul. Bożnicza 5 / Olejna 10 – Nr 12216; kamienica usytuowana narożnie u zbiegu ulic, w zwartej zabudowie ulicy Bożniczej; murowana z cegiel, tynkowana, dwukondygnacyjna, nakryta dachem czteropołaciowym z mansardą, pokrytym blachą ocynkowaną w arkuszach; elewacje przedzielone gzymsem kordonowym, podciętym fryzem kostkowym i zwieńczone uskokowo gzymsem koronującym; okna górnej kondygnacji ujęte profilowanymi opaskami, poniżej zdobione prostokątnymi płycinami z rombem na osi; na parterze wschodniej elewacji resztki boniowania; środkowa oś elewacji południowej podkreślona balkonem z metalową balustradą z przełomu XIX/XX wieku.
- 43/ dom, ul. Olejna 8 – Nr 12216; kamienica usytuowana w zabudowie rozluźnionej, frontowa, murowana z cegły, tynkowana, nakryta dachem dwuspadowym, pokrytym blachą ocynkowaną w arkuszach; elewacja frontowa z resztkami dekoracji architektonicznej na II piętrze w postaci uskokowych profilowanych obramień otworów oraz prostych gzymsów o analogicznym profilu; na wewnętrznych osiach II piętra balkony z metalowymi balustradami.
- 44/ dom, ul. Kościuszki 10/12 – Nr 12212; kamienica usytuowana w zwartej zabudowie, murowana z cegiel, tynkowana, dwukondygnacyjna, z dwoma oficynami od strony północno – zachodniej; nakryta dachem dwuspadowym, pokrytym blachą ocynkowaną w arkuszach; elewacja frontowa – symetryczna, z przejazdową bramą na osi, powyżej której balkon z metalową oryginalną balustradą; dekoracja ograniczona do uskokowego gzymsu koronującego.
- 45/ dom, ul. Ogrodowa 1 / Bożnicza 2 – Nr 12217; kamienica narożna w zabudowie zwartej, murowana z cegiel, tynkowana, dwukondygnacyjna, nakryta dachem dwuspadowym, pokrytym blachą ocynkowaną w arkuszach; elewacja frontowa dwufasadowa, pozbawiona detalu architektonicznego, ze ściętym narożem, niesymetryczna; w narożu balkon z metalową balustradą.
- 46/ dom, ul. Wierzbowa 4 – Nr 12213; kamienica frontowa wolnostojąca, murowana z cegiel, tynkowana, dwukondygnacyjna, z suterrenami, nakryta dachem z naczółkiem na osi, pokrycie dachu

~~blachą ocynkowaną w arkuszach; elewacja frontowa artykułowana w narożach i osiach ryzalitu boniowanymi pilastrami; okna ujęte profilowanymi opaskami; na osi elewacji balkon z metalową oryginalną balustradą; typ prowincjonalnej architektury z użyciem eklektycznego detalu architektonicznego.~~

~~47/ kamienica, ul. Lubelska 4~~

2.3.4. Wykaz obiektów o dużych walorach kulturowych lub ważnych dla tożsamości Kraśnika Lubelskiego.

- 1/ kamienica przy ul. Podwalnej 38
- 2/ kamienica przy ul. Podwalnej 6/8
- 3/ dom mieszkalny przy ul. Podwalnej 2; parterowy
- 4/ dom mieszkalny przy ul. Podwalnej 4; parterowy
- 5/ dom mieszkalny przy ul. Rycerskiej, parterowy, drewniany
- 6/ dom mieszkalny przy ul. Rycerskiej, parterowy, drewniany
- 7/ dom mieszkalny przy ul. Szkolnej 5; parterowy, drewniany
- 8/ dom mieszkalny przy ul. Oboźnej, parterowy, murowany
- 9/ budynek użyteczności publicznej (ob. Przychodnia Przeciwalkoholowa), ul. Kościuszki, parterowy, murowany
- 10/ budynek gospodarczy (powyżej amfiteatru) przy ulicy bez nazwy, parterowy, murowany
- 11/ dom mieszkalny na rogu ul. Wesolej i Krakowskiej, piętrowy, murowany
- 12/ dom mieszkalny przy ul. Niecałej, piętrowy, murowany, na skarpie, przy schodkach ulicy Zgoda
- 13/ dom mieszkalny na rogu ulicy Lubelskiej i Jagiellońskiej, parterowy, drewniany
- 14/ budynek użyteczności publicznej przy ul. Lubelskiej (przedszkole z lat 60 - tych), na wysokiej skarpie
- 15/ budynki (obecnie o funkcji składowo-przemysłowej), dawne koszary carskie, przy ul. Urzędowskiej, Kopernika i Nowej
- 16/ budynek użyteczności publicznej (wł. Szpitala Rejonowego), przy Al. Tysiąclecia
- 17/ dworzec PKP przy ul. Kolejowej, Nr 50301
- 18/ dom mieszkalny przy ul. Budzyńskiej 45, parterowy, drewniany
- 19/ Pomnik ku czci pomordowanych, Kraśnik Fabryczny, Nr 50003
- 20/ kapliczka przy ul. Widerlika
- 21/ kapliczka przy ul. Rzeczyckiej
- 22/ kapliczka przy ul. Jagiellońskiej
- 23/ kapliczka przy ul. Cegielnianej
- 24/ figura Matki Boskiej na rogu ul. Urzędowskiej i Nadstawnej 25/ Bank Spółdzielczy przy ul. Kościuszki

2.3.5. Wykaz obiektów świadczących o tożsamości kulturowej Kraśnika Fabrycznego - o reprezentatywnych cechach socrealizmu:

- 1/ gmach Archiwum Państwowego na rogu ul. Wyszyńskiego i Al. Niepodległości
- 2/ Dom Kultury przy al. Niepodległości
- 3/ budynek mieszkalny na rogu ul. Dekutowskiego i Al. Niepodległości
- 4/ budynek mieszkalny przy Al. Niepodległości, narożny przy parku
- 5/ gmach Poczty Polskiej na rogu ul. Wyszyńskiego i Sikorskiego
- 6/ Dom Dziecka przy ul. Sikorskiego
- 7/ budynek Liceum Ekonomicznego przy ul. Sikorskiego (część starsza)
- 8/ starsza, zachodnia część Szkoły Podstawowej przy Al. Niepodległości
- 9/ zespół budynków mieszkalnych z usługami w parterach przy Al. Niepodległości (obie strony), na odcinku od ul. Dekutowskiego do ul. Wyszyńskiego
- 10/ zespół obiektów mieszkalnych i użyteczności publicznej przy ul. Wyszyńskiego, na odcinku od Al. Niepodległości do ul. Sikorskiego.

2.3.6. Zabudowa drewniana

Drewniane kraśnickie „chałupy i zagrody, często bardzo piękne i odznaczające się regionalną specyfiką, w przeszłości padły ofiarą ognia, a te, które się uchowały zastępowane były (i są nadal) bunkrowatymi

domami z pustaków bądź suporeksu, przekrytymi najczęściej płaskimi, kopertowymi lub niesymetrycznymi dachami. Dawna drewniana horyzontalna chałupa została zastąpiona miejskim bloczkiem o trzech lub czterech poziomach".⁴

Ostatnie "resztki" drewnianych zespołów zabudowy zachowały się w dzielnicy Budzyń przy ul. Nadstawnej (mniejsze przy Budzyńskiej i Świerkowej) oraz przy Jagiellońskiej 1 pojedyncze na Starym Mieście oraz przy ul. Podleskiej (ale głównie poza granicami administracyjnymi miasta).

„Drewniane budownictwo Kraśnika było wznoszone według dwóch typów - domy o konstrukcji węglowej i późniejsze częściej szalowane dodatkowo deskami. Zewnętrznie różniły się głównie rodzajem przekryć dachowych. Jedną formą to dach dwuspadowy o prostym szczycie oraz bardziej urozmaicony dach dwuspadowy z naczółkami. Kryte były słomą lub gontem. Dzisiaj ostały się kryte blachą lub dachówką. Często na osi budynku znajdował się ganek, nieraz na słupkach”.⁵

Obydwa typy domów do dzisiaj spotyka się w Kraśniku, o czym świadczą załączone fotografie. Można jeszcze spotkać ostatnie domy o konstrukcji węglowej (ul. Podleska, Jagiellońska) z oboma typami dachów malowane wapnem z oknami dwudzielnymi z naświetlem oraz z okapami - również na ścianach szczytowych (na linii stropu). Istnieje też kilka domów z wyprowadzonymi pod okap belkami stropowymi (Rycerska, Podleska). Wiele budynków szalowanych posiada ciekawy detal architektoniczny w postaci drewnianych fryzów (czasami podwójnych) - ząbkowanych wzorków wyciętych w poziomej desce biegnącej wzdłuż dolnej lub górnej linii okien, a niekiedy na wysokości stropu w przypadku domów ze ścianką kolankową. Zdobienia „ząbkowe” (w postaci małych trójkątów) występują też na ścianie szczytowej domów jako zakończenie desek stanowiących szalowanie samego szczytiku. Domy poniżej linii okien szalowane są deskami pionowymi, w strefie okien zaś poziomymi. W przypadku wyższych domów lub ze ścianką kolankową - nad oknami występuje znowu szalowanie pionowe. Spotyka się jeszcze domy z okiennicami: przy Jagiellońskiej, na rogu Jagiellońskiej i Lubelskiej, Podleskiej, Urzędowskiej (dom ten zastąpiony już nowym budynkiem zapewne w najbliższym czasie zniknie bezpowrotnie).

Najwspanialszym zabytkiem drewnianym jest oczywiście dworek modrzewiowy (opisany w rozdziale 1.3.2 pkt.4), wpisany do rejestru zabytków, z pięknymi dwoma gankami wspartymi na drewnianych, żłobkowanych kolumnach zakończonych płaskorzeźbionymi, drewnianymi głowicami. Słupy - kolumny w narożach budynku również posiadają drewniane głowice. Na jednej części elewacji frontowej ostały się jeszcze okiennice, druga zaś jest już ich pozbawiona (zastąpiono je współczesnymi metalowymi kratami). Dworek mieści nieodpowiednie funkcje: sklep zoologiczny i metalowy. Zabytek posiada zaniedbane wnętrze, rozsypującą się podmurówkę, pęknięty i odarty z drewnianej ozdoby narożny słup.

2.3.7. Stanowiska archeologiczne

Na terenie miasta i gminy Kraśnik obserwuje się niezwykle liczne ślady osadnictwa pradziejowego od okresu neolitu po średniowiecze i nowożytność (teren Zamczyska), które w przeważającej części skupiają się na stoku jak i w samej dolinie Wyżnicy.

a/ Wykaz stanowisk archeologicznych w granicach miasta

AZP 83-77

Kraśnik	AZP 83-77 nr stanowiska na obszarze 11, nr stanowiska w miejscowości 7
Kraśnik	AZP 83-77 nr stanowiska na obszarze 12, nr stanowiska w miejscowości 8
Kraśnik	AZP 83-77 nr stanowiska na obszarze 13, nr stanowiska w miejscowości 9
Kraśnik	AZP 83-77 nr stanowiska na obszarze 14, nr stanowiska w miejscowości 10
Kraśnik	AZP 83-77 nr stanowiska na obszarze 15, nr stanowiska w miejscowości 11
Kraśnik	AZP 83-77 nr stanowiska na obszarze 25, nr stanowiska w miejscowości 38
Kraśnik	AZP 83-77 nr stanowiska na obszarze 26, nr stanowiska w miejscowości 39
Kraśnik	AZP 83-77 nr stanowiska na obszarze 27, nr stanowiska w miejscowości 40
Kraśnik	AZP 83-77 nr stanowiska na obszarze 52, nr stanowiska w miejscowości 41
Kraśnik	AZP 83-77 nr stanowiska na obszarze 53, nr stanowiska w miejscowości 42
Kraśnik	AZP 83-77 nr stanowiska na obszarze 54, nr stanowiska w miejscowości 43

⁴ sformułowania zaczerpnięto z " TOŻSAMOŚĆ ARCHITEKTURY POLSKIEJ" Krzysztof Chwalibóg 1998

⁵ "Studium historyczno - urbanistyczne Kraśnika" R. Gapski 1988

Kraśnik	AZP 83-77 nr stanowiska na obszarze 55, nr stanowiska w miejscowości 44
Wyżnianka kolonia	AZP 83-77 nr stanowiska na obszarze 23, nr stanowiska w miejscowości 11
Wyżnianka kolonia	AZP 83-77 nr stanowiska na obszarze 24, nr stanowiska w miejscowości 12

AZP 83-78

Kraśnik	AZP 83-78 nr stanowiska na obszarze 1, nr stanowiska w miejscowości 45
Kraśnik	AZP 83-78 nr stanowiska na obszarze 2, nr stanowiska w miejscowości 46
Kraśnik	AZP 83-78 nr stanowiska na obszarze 3, nr stanowiska w miejscowości 47
Kraśnik	AZP 83-78 nr stanowiska na obszarze 4, nr stanowiska w miejscowości 48

AZP 84-77

Kraśnik	AZP 84-77 nr stanowiska na obszarze 27, nr stanowiska w miejscowości 35
Kraśnik	AZP 84-77 nr stanowiska na obszarze 28, nr stanowiska w miejscowości 36
Kraśnik	AZP 84-77 nr stanowiska na obszarze 29, nr stanowiska w miejscowości 37

AZP 84-78

Kraśnik-Ośrodek	AZP 84-78 nr stanowiska na obszarze 1, nr stanowiska w miejscowości 1
Kraśnik Piaski	AZP 84-78 nr stanowiska na obszarze 2, nr stanowiska w miejscowości 2
Kraśnik Ośrodek	AZP 84-78 nr stanowiska na obszarze 7, nr stanowiska w miejscowości 6
Kraśnik Ośrodek	AZP 84-78 nr stanowiska na obszarze 8, nr stanowiska w miejscowości 12
Kraśnik Bojanówka	AZP 84-78 nr stanowiska na obszarze 9, nr stanowiska w miejscowości 13
Kraśnik Ośrodek	AZP 84-78 nr stanowiska na obszarze 10, nr stanowiska w miejscowości 14
Kraśnik Piaski	AZP 84-78 nr stanowiska na obszarze 12, nr stanowiska w miejscowości 16
Kraśnik Bojanówka	AZP 84-78 nr stanowiska na obszarze 22, nr stanowiska w miejscowości 17
Kraśnik Ośrodek	AZP 84-78 nr stanowiska na obszarze 23, nr stanowiska w miejscowości 18
Kraśnik Góry	AZP 84-78 nr stanowiska na obszarze 24, nr stanowiska w miejscowości 19
Kraśnik Piaski	AZP 84-78 nr stanowiska na obszarze 28, nr stanowiska w miejscowości 20
Kraśnik Piaski	AZP 84-78 nr stanowiska na obszarze 29, nr stanowiska w miejscowości 21
Kraśnik Piaski	AZP 84-78 nr stanowiska na obszarze 30, nr stanowiska w miejscowości 22
Kraśnik Fabryczny pld.	AZP 84-78 nr stanowiska na obszarze 31, nr stanowiska w miejscowości 23
Kraśnik Fabryczny pld.	AZP 84-78 nr stanowiska na obszarze 32, nr stanowiska w miejscowości 24
Kraśnik Fabryczny pld.	AZP 84-78 nr stanowiska na obszarze 33, nr stanowiska w miejscowości 25
Kraśnik Fabryczny pld.	AZP 84-78 nr stanowiska na obszarze 34, nr stanowiska w miejscowości 26
Kraśnik Fabryczny pld.	AZP 84-78 nr stanowiska na obszarze 35, nr stanowiska w miejscowości 27
Kraśnik Fabryczny pld.	AZP 84-78 nr stanowiska na obszarze 39, nr stanowiska w miejscowości 31
Kraśnik	AZP 84-78 nr stanowiska na obszarze 40, nr stanowiska w miejscowości 32

Numeracja: (nr stanowiska / liczba porządkowa spisu u Konserwatora Zabytków)

- 14/1— osada z epoki brązu
- 13/2— domniemana osada z wczesnego średniowiecza
- 9/3— osada z wczesnego średniowiecza
- 1/4— osada z wczesnego średniowiecza
- 2/5— ementarz z okresu wpływów rzymskich
- 3/6— skarb z okresu wpływów rzymskich
- 7/7— osada z wczesnego średniowiecza
- 8/8— osada z wczesnego średniowiecza
- 9/9— osada z wczesnego średniowiecza
- 10/10— osada z epoki brązu oraz z okresu wpływów rzymskich
- 12/11— osada z epoki brązu
- 23/12— osada z wczesnego średniowiecza?
- 28/13— domniemana osada z epoki brązu oraz z wczesnego średniowiecza
- 29/14— osada ze średniowiecza
- 30/15— domniemana osa z epoki brązu oraz z wczesnego średniowiecza
- 31/16— osada z epoki neolitu oraz z epoki brązu
- 32/17— domniemana osada z epoki neolitu oraz z wczesnego średniowiecza
- 33/18— osada z epoki brązu
- 34/19— osada z epoki brązu oraz z wczesnego średniowiecza?
- 35/20— osada z epoki neolitu, brązu oraz z wczesnego średniowiecza?
- 36/21— osada z epoki brązu
- 37/22— osada z epoki brązu? oraz z wczesnego średniowiecza
- 38/23— osada z epoki brązu oraz z wczesnego średniowiecza
- 39/24— osada z wczesnego średniowiecza
- 3/33— osada z wczesnego średniowiecza
- 4/34— obozowisko z epoki brązu
- 5/35— obozowisko z ?
- 6/36— obozowisko z epoki brązu
- 7/37— obozowisko z epoki brązu
- 10/38— kurhan?
- 15/39— ementarz z okresu wpływów rzymskich
- 16/40— obozowisko z?
- 19/41— Zamezysko, osada, z epoki wczesnego średniowiecza i późnego średniowiecza
- 21/42— osada z wczesnego średniowiecza
- 22/43— osada z wczesnego średniowiecza
- 23/44— obozowisko z epoki brązu
- 24/45— obozowisko z epoki brązu
- 25/46— obozowisko z epoki neolitu, osada z epoki żelaza oraz z okresu wpływów rzymskich,
Dwór z wczesnego i późnego średniowiecza
- 27/47— osada z epoki żelaza
- 28/48— obozowisko z?
- 29/49— osada z wczesnego średniowiecza
- 30/50— obozowisko z epoki brązu, osada z wczesnego średniowiecza
- 31/51— osada z okresu wpływów rzymskich
- 32/52— osada z epoki brązu, żelaza, okresu wpływów rzymskich, wczesnego średniowiecza
- 33/53— obozowisko z epoki brązu i okresu wpływów rzymskich, osada z wczesnego średniowiecza
- 34/54— obozowisko, osada, z epoki brązu oraz z okresu wpływów rzymskich
- 35/55— obozowisko z okresu wpływów rzymskich
- 36/56— osada z epoki brązu
- 39/57— obozowisko z?

b/ Stanowiska archeologiczne położone w najbliższym sąsiedztwie granic administracyjnych miasta ~~Na terenie GMINY KRAŚNIK w Ośrodku Wyżnica znajduje się kilka osad, ślad osadnictwa oraz obozowisk z epoki neolitu, brązu, pradziejowych, wczesnego i późnego średniowiecza, XIV—XVII w. (nr stanowisk od 17 do 21 oraz od 8 do 20), w Kol. Wyżnica ślad z okresu wpływów rzymskich (nr stanowiska 7), w Pasiece osady z epoki brązu i wczesnego średniowiecza (nr stanowisk 2-5 i 26), w Słodkowie osada z wczesnego średniowiecza (nr stanowiska 27), w Suchyni ślady i obozowiska z wczesnego i późnego średniowiecza, nowożytności (nr stanowisk od 1 do 6), osada z epoki neolitu (nr stanowiska 15).~~

Na terenie miasta Kraśnika ~~jak i Gminy Kraśnik oraz Dzierzkowice~~, tj. na wspomnianym stoku i w samej dolinie Wyżnicy wyznaczone są strefy zainteresowania archeologicznego (obserwacji archeologicznej). Są to strefy niezwykle wartościowe z punktu widzenia archeologii, stąd potrzeba ich skutecznej ochrony przed zniszczeniem. Wszelkie inwestycje związane z pracami ziemnymi, prowadzonymi w rejonach wyznaczonych stref - głównie w obszarze położonym wzdłuż, jak i w samej dolinie Wyżnicy - mogą naruszyć istniejące stanowiska archeologiczne, powodując bezpowrotną utratę informacji o rozwoju osadnictwa na tym terenie.

c/ Uwarunkowania konserwatorskie w zakresie prowadzenia prac archeologicznych i wykopaliskowych

Z uwagi na duże nasycenie zabytkami i stanowiskami archeologicznymi zarówno Starego Kraśnika jak i doliny rzeki Wyżnicy, wszelka działalność inwestycyjna wymaga nadzoru archeologicznego lub poprzedzających je badań archeologicznych - na stanowiskach o dużej wartości kulturowej.

W stosunku do stanowisk archeologicznych wymienionych w lit. a/ oraz oznaczonych na planszy uwarunkowań studium specjalnym symbolem i numeracją istnieje

- obowiązek uzgadniania z Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków wszelkich inwestycji naruszających powierzchnię gruntu poniżej 30 cm (kubaturowych, liniowych, drogowych, poboru surowców mineralnych itp.) oraz zmian w użytkowaniu gruntów,
- roboty ziemne, związane z uzgodnionymi inwestycjami muszą być prowadzone pod nadzorem uprawnionego archeologa, po uprzednim uzyskaniu zezwolenia Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków na prowadzenie prac archeologicznych,
- w przypadku natrafienia podczas w/w nadzorów na ślady obiektów archeologicznych, prace ziemne muszą być przerwane na czas niezbędny do przeprowadzenia archeologicznych prac wykopaliskowych,
- w/w prace muszą być finansowane zgodnie z obowiązującymi przepisami,
- Wojewódzki Konserwator Zabytków, w uzasadnionych przypadkach zastrzega sobie prawo do nakazania wyprzedzających badań wykopaliskowych lub do odstąpienia od warunku nadzoru archeologicznego.

W stosunku do stref zainteresowania archeologicznego oznaczonych na planszy uwarunkowań studium specjalnym symbolem istnieje obowiązek zawiadamiania Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków o planowanym terminie przeprowadzania wszelkich prac ziemnych na 14 dni przed ich rozpoczęciem.

2.3.8. Obiekty destrukcyjne z strefie ochrony konserwatorskiej

Obiekty destrukcyjne w krajobrazie zabytkowym to budynki wielokubaturowe (budynek mieszkalny przy ul. Narutowicza, Dom Handlowy Poczta, budynek przy Ogrodowej) oraz wiele budynków małokubaturowych: na skarpie przy ul. Podwalnej, przy ul. Zamkowej i Okopowej (w strefie ekspozycji Zespołu Klasztornego), wokół bożnic, na skarpie poniżej ulicy Podwalnej (widocznych z ul. Oboźnej). Obiekty destrukcyjne na przedpolu Starego Miasta - w dolinie Wyżnicy to: dworzec PKS, "pudełkowaty" sklep spożywczy na przeciwko dworca, mur przy samym korycie rzeki (obok sklepu) oraz obiekt na rogu Jagiełońskiej i Zgoda. Przy granicy strefy ochrony konserwatorskiej obiekty destrukcyjne znajdują się na zamknięciu widokowym odcinka ul. Narutowicza, biegnącego od Wyżnicy - u wejścia do doliny ul. Szewskiej. Z obiektów tzw. tymczasowych najbardziej rażą kioski na rogu ul. Bożniczej i Strażackiej.

2.3. 9. Analiza osadnictwa

■ Analiza osadnictwa w aspekcie historycznym

Na podstawie analizy mapy kwaternistrzowskiej z ok. 1830 r. można stwierdzić, że w XIX w. osadnictwo na ziemi kraśnickiej rozwijało się głównie wzdłuż brzegów rzeki Wyżnicy. Poczynając od górnego biegu rzeki były to osady: Słodków i dalej Góry oraz Pasieka na lewym brzegu i Stróża na prawym. Słodków, Góry i Pasieka tworzyły prawie nieprzerwany ciąg zabudowy do samego Kraśnika położonego po tej samej południowo - zachodniej stronie doliny rzeki, który dalej miał swą kontynuację w zabudowaniach Suchyni, Kol. Wyżnicy, Wyżnianki i Dzierzkowic. Do miasta od południa przylegało wówczas Przedmieście Podlesie, ukształtowane w dolinie strumyka Podlesianki. Na prawym brzegu Wyżnicy usytuowane były: Przedmieście Zarzecze, Piaski, a dalej Budzyń. Wszystkie osady położone były wzdłuż doliny rzeki. Pozostałe obszary zajmowały lasy z usytuowanymi już w znacznych odległościach od ciągu osadniczego nad rzeką Wyżnicą miejscowościami: Olbięcín, Urzędów, Pułankowice.

■ Analiza współczesnego rozwoju osadnictwa w okolicach miasta Kraśnika

Należy stwierdzić, że dzisiaj ciągi zabudowy sytuują się również wzdłuż brzegów Wyżnicy, czy też Urzędówki, przypadku Urzędowa. Oczywistym wydaje się więc wniosek, że najnowsza zabudowa Kraśnika, "wybiegająca" na północ - w pola, jest lokalizowana sztucznie i poza miejscami historycznego rozwoju osadnictwa. Patrząc na granice miasta, trzeba podkreślić, że tworzą one zaskakujący "dziwoląg" z wielkim śmiesznym przewężeniem w rejonie Budzynia. Niezrozumiałym jest fakt, że silnie rozbudowane, dawne przedmieścia Kraśnika (jak to widać z dawnej kartografii), takie jak Podlesie i Góry leżą obecnie poza granicami administracyjnymi miasta. Osada Suchynia oraz Kolonia Wyżnianka też wydają się być sztucznie odcięte od Kraśnika - choć wyraźnie ciążą ku miastu.

2.3.10. Rekomendacje i wnioski zawarte w audycie krajobrazowym lub określenie przez audyt krajobrazowy granic krajobrazów priorytetowych

Ustawą z dnia 24 kwietnia 2015 roku o zmianie niektórych ustaw w związku ze wzmocnieniem narzędzi ochrony krajobrazu, został wprowadzony obowiązek sporządzenia przez organy samorządu województwa audytu krajobrazowego. Dokument ten ma być sporządzany dla obszaru całego województwa nie rzadziej niż raz na 20 lat.

Audyt krajobrazowy identyfikuje krajobrazy występujące na obszarze danego województwa, wskazuje lokalizację krajobrazów priorytetowych, granice: parków kulturowych, parków narodowych, rezerwatów przyrody, parków krajobrazowych, obszarów chronionego krajobrazu, obiektów znajdujących się na listach Światowego Dziedzictwa UNESCO, obszarów Sieci Rezerwatów Biosfery UNESCO. Ponadto audyt krajobrazowy wskazuje: zagrożenia dla możliwości zachowania wartości krajobrazów priorytetowych i krajobrazów obszarów chronionych oraz rekomendacje i wnioski dotyczące ochrony tych krajobrazów, a także lokalne formy architektoniczne w obrębie krajobrazów priorytetowych.

Rekomendacje i wnioski zawarte w audycie krajobrazowym lub określenia przez audyt krajobrazowy granic krajobrazów priorytetowych uwzględnia się, między innymi, w studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy. Pierwsze audyty krajobrazowe muszą zostać opracowane w terminie 3 lat od wejścia w życie ustawy, czyli do 11 września 2018 roku. W związku z nałożonym na niego nowym obowiązkiem, Zarząd Województwa Lubelskiego w dniu 4 lutego 2016 roku Uchwałą Nr LXXXIII/1734/2016 przystąpił do wykonania audytu krajobrazowego dla województwa lubelskiego. Na etapie sporządzania Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego miasta Kraśnik prace nad audytem krajobrazowym są we wstępnej fazie, w związku z czym rekomendacje i wnioski nie są jeszcze znane.

2.4. Uwarunkowania społeczno-gospodarcze

2.4.1. Ludność

Liczba mieszkańców Kraśnika wynosi obecnie (tj. 31 grudnia ~~1997~~ 2015 roku) ~~37.816~~ 35 233 osób. Wśród mieszkańców ~~18.179~~ 16 698 osób (~~48,1%~~ 47,3%) to mężczyźni, a ~~19.637~~ 18 535 (~~51,9%~~

52,7%) - kobiety. Na 100 mężczyzn przypada więc w mieście ~~108,0~~ 111,0 kobiet. Zatem wskaźnik feminizacji jest nieco niższy od średniego w miastach województwa (111,2), choć zbliżony do wskaźnika występującego w kilku innych miastach województwa (w .in. w Puławach, Lubartowie, Poniatowej, Bychawie, Opolu Lubelskim). Wśród mieszkańców Kraśnika 867 osób (413 mężczyzn i 454 kobiety) to osoby zameldowane na pobyt czasowy (ponad 2 miesiące). Z drugiej zaś strony 872 mieszkańców miasta (420 mężczyzn i 452 kobiety) przebywa czasowo poza Kraśnikiem.

Gęstość zaludnienia jest w Kraśniku stosunkowo wysoka, wynosi bowiem ~~1,236~~ 1350 osób na 1 km² powierzchni administracyjnej miasta. Gęstość taka sytuuje Kraśnik na 4 miejscu wśród 17 miast dotychczasowego województwa lubelskiego - po Lublinie, Świdniku i Lubartowie. Tak duża gęstość zaludnienia świadczy zarówno o intensywnym wykorzystaniu przestrzeni miejskiej, jak i zapewne o tym, że znaczna część miejskiego układu osadniczego leży poza granicami administracyjnymi miasta. Leżące w (oddzielnej) gminie Kraśnik lub w gminie Dzierzkowice skupiska zabudowy (Paseka, Podlesie, Wyżnica) są przestrzennie, morfologicznie i funkcjonalnie częściami układu urbanistycznego miasta.

Wobec roku 1996 ludność miasta ~~wzrosła spadła~~ w roku ~~1997~~ 2015 o ~~6,0~~ 6,8%, ~~czyli (przy całej nieznacznosci tego wzrostu) więcej niż ludność wszystkich miast województwa lubelskiego - w których indeks wzrostu wyniósł tylko 1,7%. Wzrost liczby ludności Kraśnika mający miejsce w roku 1997 jest także wyższy od średniorocznego tempa wzrostu w latach 1991-97, które osiągnęło poziom tylko 3,6%.~~

~~W „starej” części Kraśnika mieszka (według ewidencji meldunkowej, odmiennej od statystyki publicznej) 17.086 osób (44,5%), natomiast w dzielnicy Fabrycznej - 21.274 osoby (55,4%). Demograficznie zatem, a zapewne także pod względem endogenicznych funkcji miejskich, środek ciężkości miasta zaczyna się przesuwać w kierunku jego nowej dzielnicy.~~

Spśród wszystkich mieszkańców Kraśnika ~~26,5~~ 15,3% to osoby w wieku przedprodukcyjnym, ~~61,3~~ 61,5% - w wieku produkcyjnym, a ~~12,2~~ 23,2% - w wieku poprodukcyjnym. ~~Taka struktura wieku tworzy w mieście nieco korzystniejszą sytuację demograficzną niż przeciętna we wszystkich miastach województwa lubelskiego, w których powyższe proporcje wynoszą odpowiednio: 25,2% : 62,7% : 12,4%. Co prawda - w latach 1990-97 nastąpiło wyraźne pogorszenie struktury wiekowej ludności miasta. W roku 1990 osoby w wieku przedprodukcyjnym stanowiły 32,4%, w wieku produkcyjnym - 58,3%, a w wieku poprodukcyjnym - tylko 9,3%. Tym niemniej, większy wciąż od przeciętnego w miastach odsetek dzieci i młodzieży oznacza lepsze perspektywy odtwarzania pokoleń. Jednocześnie jednak powoduje większe obciążenie ekonomiczne struktury demograficznej - na 100 osób w wieku produkcyjnym przypada w Kraśniku 63,31 osób w wieku nieprodukcyjnym, wobec średniej w miastach województwa - 59,5 osób. Mediana wieku ludności jest w Kraśniku zbliżona do mediany wszystkich miast województwa lubelskiego. Wiek środkowy mieszkańców miasta wynosi (31 grudnia 1997 roku) 34,3 lat, przy 34,2 lat w miastach ogółem. Kraśnik jest jednak jednym z miast o wyższym środkowym wieku ludności (5 miejsce - po Kazimierzu, Piaskach, Lublinie, Puławach i Świdniku). Taki poziom mediany wieku, przy jednoczesnym dość wysokim odsetku osób w wieku produkcyjnym świadczy niewątpliwie o większym niż w większości pozostałych miast województwa udziale osób w wieku produkcyjnym niemobilnym (powyżej 44 roku życia). Oznacza to zarówno stosunkowo małą elastyczność przestrzenną i branżową siły roboczej, jak i perspektywę w ciągu najbliższych kilkunastu lat - dość szybkiego wzrostu liczby osób w wieku poprodukcyjnym.~~

~~W roku 1997 w Kraśniku urodziło się 390 dzieci, a zmarło w tym czasie 305 osób. Przyrost naturalny netto wyniósł więc 85 osób, czyli 2,3%. Taka skala przyrostu naturalnego (nieco większa od średniego w miastach województwa lubelskiego - 1,4%) sytuuje Kraśnik wśród miast o średniej aktywności demograficznej. Jednocześnie w roku 1997 do Kraśnika napłynęło 425 osób, a odpłynęło - 440 osób. Saldo migracji było więc nieznacznie ujemne - wyniosło bowiem - 15 osób (- 0,4%). Przy czym można zapewne przyjąć, że w istocie znaczna część odpływu migracyjnego oznaczała osiedlanie się mieszkańców Kraśnika na leżących poza jego granicami administracyjnymi terenach podmiejskich (czyli kontr- lub suburbanizację). Tym niemniej, zauważalne jest, że zasadniczym czynnikiem wzrostu potencjału demograficznego jest w mieście ruch naturalny. Oznaczać to może, że wzrost liczby ludności miasta, jako organicznie związany z jego strukturą demograficzną, ma szansę na utrzymywanie się w dłuższym okresie. Z drugiej zaś strony oznaczać to może niedostateczną jednak atrakcyjność osiedleńczą miasta - wynikającą zapewne przede wszystkim ze zbyt małego potencjału ekonomicznego. Zarówno wśród osób napływających do miasta, jak i wśród emigrujących z niego przeważają kobiety - co jest zjawiskiem~~

typowym dla ruchów wędrowniczych. Co więcej—na każdych 100 napływających mężczyzn przypadło w roku 1997 102 kobiety, wobec aż 113 kobiet w skali miast województwa.

Obrót migracyjny w Kraśniku (tj. suma napływu i odpływu ludności, przypadająca na 100 mieszkańców) wynosi 18,4%. Jest on niższy od obrotu migracyjnego wszystkich miast województwa i lokuje Kraśnik wśród miast o przeciętnym poziomie aktywności migracyjnej (niżej niż np. Bychawa, Dęblin, Koek, Łęczna czy Piaski, a na poziomie zbliżonym do Lublina, Opola Lubelskiego i Ryk).

Według zdezagregowanej prognozy demograficznej Głównego Urzędu Statystycznego dla miast województwa lubelskiego należy oczekiwać, że liczba ludności Kraśnika będzie wynosiła (przy zachowaniu dotychczasowych mechanizmów zmian demograficznych, w obecnych granicach administracyjnych oraz przy zakładanych przez GUS zmianach warunków makroekonomicznych):

- w roku 2000 — 38,1 — 38,2 tys. osób;
- w roku 2020 — 41,5 — 42,0 tys. osób.

Mogą jednakże zaistnieć okoliczności, które wskazywałyby na konieczność założenia nieco większego przyrostu ludności miasta. Okoliczności te (zależne lub niezależne od władz miasta) to przede wszystkim:

- odzyskanie przez Kraśnik rangi stolicy powiatu — powiat ten, obsługujący większy niż dotychczas obszar i zakres przedmiotowy, będzie niewątpliwie powodował rozrost bazy usług publicznych zlokalizowanych w mieście;
- rozwój innych funkcji centralnych — koncentrujących się w związku i w wyniku rozwoju usług publicznych;
- stworzenie większej realnej podaży działek budowlanych, ułatwiającej lokalizowanie nowej zabudowy w granicach miasta.

Przy założeniu średniego rocznego wzrostu na poziomie 6,0% (występującego w roku 1997) lista mieszkańców Kraśnika może wynieść w roku 2000 38,5 tys. osób, a w roku 2020 — 43,4 tys. osób. Przy bardzo optymistycznym założeniu wzrostu o 8,0% — odpowiednio 38,7 tys. w roku 2000 i 45,4 tys. w roku 2020. Zatem efektywny wzrost liczby mieszkańców miasta może wynieść w ciągu najbliższych 22 lat od 3,7 tys. do maksimum 7,6 tysięcy.

2.4.2. Gospodarka

Na obszarze Kraśnika zarejestrowanych jest (według stanu na 31 grudnia 1997-2015 roku) 2.377 2673 podmiotów gospodarczych. Podobnie, jak w innych miastach, także tutaj bezwzględnie dominują podmioty o najmniejszej z reguły skali - zakłady osób fizycznych i spółki cywilne. Podmiotów tego typu funkcjonuje bowiem aż 2.223 2450, podczas gdy przedsiębiorstw o innej formule organizacyjnej - tylko 154 223. Poniższa tabela obrazuje zmiany liczby najważniejszych rodzajów podmiotów gospodarczych na obszarze Kraśnika w ostatnich 3 18 latach:

Typ przedsiębiorstwa	31.12. 1995	31.12. 1996	31.12. 1997	31.12. 2015
Przedsiębiorstwa państwowe	4	4	4	1
Przedsiębiorstwa komunalne	1	1	1	21
Spółki akcyjne	2	2	2	6
Spółki z ograniczoną odpowiedzialnością	42	45	46	130
- w tym z udziałem zagranicznym	7	8	9	29
Spółdzielnie	19	18	18	18
Stowarzyszenia	10	16	18	18
Zakłady osób fizycznych i spółki cywilne	1.826	2.139	2.223	2.450

Źródło: dane Urzędu Statystycznego w Lublinie

Widoczny jest więc stosunkowo powolny, lecz wyraźny wzrost liczby podmiotów prowadzących w Kraśniku działalność gospodarczą. Jednakże zauważalny jest spadek tempa wzrostu liczby przedsiębiorstw w ciągu roku 1997 w stosunku do wzrostu mającego miejsce w roku 1996. W okresie od 1997 do 2015 roku nastąpił znaczny wzrost liczby podmiotów prowadzących działalność gospodarczą, w szczególności osób fizycznych i spółek cywilnych (wzrost o około 10%). Może to oznaczać, że potencjał gospodarczy miasta przybliżył się do pewnego pułapu - możliwego do osiągnięcia w obecnych warunkach zewnętrznych (zwłaszcza makroekonomicznych i lokalizacyjnych). Znamienne jest także utrzymywanie się stałej, choć niewielkiej, liczby przedsiębiorstw państwowych i komunalnych oraz niewielki spadek liczby spółdzielni.

Wśród podmiotów gospodarczych ~~nie będących zakładami osób fizycznych lub spółkami cywilnymi~~ 46 zajmują się rolnictwem, 17 111- produkcją, 26 zaopatrzeniem w energię elektryczną, gaz i wodę, 11 37- budownictwem, 29 169- handlem i naprawami, 5 45- transportem, 1 11- pośrednictwem finansowym, 7 161- obsługą nieruchomości i firm, 9 11 - administracją i obroną narodową, 12 81 edukacją, a 16 35- ochroną zdrowia.

~~Z kolei spośród zakładów osób fizycznych i spółek cywilnych rolnictwem zajmują się 34, działalnością produkcyjną 240, budownictwem 221, handlem i naprawami 941, gastronomią i hotelarstwem 61, transportem 154, pośrednictwem finansowym 48, obsługą nieruchomości i firm 8, administracją i obroną narodową 12, edukacją 1, ochroną zdrowia 19.~~

Spośród zakładów osób fizycznych i spółek cywilnych najwięcej - 406 876 (18,3% 35%) stanowią stacjonarne placówki handlu detalicznego (sklepy, księgarnie, domy handlowe i stacje benzynowe). Udział handlu detalicznego w strukturze w strukturze gospodarczej miasta jest wyraźnie wyższy niż generalnie w miastach województwa lubelskiego, gdzie wynosi on tylko 13,5% 28%. Świadczy to o szczególnej roli Kraśnika jako centrum handlowego i o znaczeniu obrotu towarowego dla gospodarki miasta. Inne podmioty gospodarcze to m.in.: 66 98 hurtowni, 63 162 ruchome punkty sprzedaży, 102 185 przedsiębiorstwa wytwórcze i przetwórcze, 210 215 zakładów remontowo-budowlanych, 211 315 zakładów produkcyjno- naprawczych i 131 187 zakładów transportowych. Struktura gospodarcza miasta jest zatem dość zróżnicowana gałęziowo. ~~Szczególnym jej rysem jest dość znaczna sieć zakładów przemysłowych zorientowanych surowcowo reprezentowanych przez 12 cegielni, stanowiących tradycyjny element krajobrazu gospodarczego Kraśnika i jego okolic. Cegielnie te produkują cegłę czerwoną, w oparciu o istniejące tutaj złoża gliny lessowej.~~

Wśród 406 876 sklepów detalicznych należących do osób fizycznych i spółek cywilnych, 54 261 to sklepy ogólnospożywcze, 8 35 - mięsno-wędliniarskie, 53 75- spożywcze wyspecjalizowane, 36 38- odzieżowe, 5 9- meblowe, 8 - ze sprzętem domowym, a 3 - księgarnie. Struktura gałęziowa sieci handlowej Kraśnika jest więc typowa dla miast średniej wielkości pełniących funkcje ponadlokalnych ośrodków centralnych. Odzwierciedleniem takiej funkcji jest także słaba sieć handlu detalicznego w gminach sąsiadujących bezpośrednio z Kraśnikiem. Charakterystyczną cechą struktury ekonomicznej miasta jest natomiast stosunkowo duża liczba (67 169) zakładów obsługi i naprawy pojazdów mechanicznych. Liczba takich zakładów stale przy tym wzrasta (w roku 1995 było ich tylko 51), co wydaje się świadczyć o względnie wysokim poziomie życia w mieście i jego obszarze obsługi.

Liczba zatrudnionych (w statystyce publicznej nie uwzględnia się podmiotów liczących do 5 osób pracujących) wynosi w Kraśniku 12.446 osób. Spośród tej liczby 6.519 osób pracuje w przemyśle, 486 - w budownictwie, 748 - w handlu i naprawach, 806 - w transporcie, a 816 - w szkolnictwie. Pomimo oczywistego niedoszacowania udziału handlu w strukturze zatrudnienia zwraca uwagę fakt, że aż 52,3% uwzględnianych w publicznej w statystyce pracujących przypada na przemysł - wobec tylko 28,3% średnio we wszystkich miastach województwa. Jednocześnie zaś ma miejsce bardzo duża koncentracja zatrudnienia w przemyśle - aż 4.480 osób zatrudnia Fabryka Łożysk Toczących (ul. Fabryczna 6). Innymi większymi (choć o całym już nieporównywalnej z FŁT skali) zakładami są m.in.:

- o Spółdzielnia Inwalidów „JEDNOŚĆ” (produkująca artykuły drzewne, opakowania metalowe, artykuły szkolno-biurowe i sanitarno-kosmetyczne) - zatrudniająca ok. 320 uczniów,
- o Zakład nr 4 Spółdzielni Pracy Przemysłu Spożywczego „SOLIDARNOŚĆ” (wyrabiający słodczyce), ul. Mieszka I 16 - zatrudniająca ok. 300 osób,
- o Przedsiębiorstwo PKS, ul. M. Konopnickiej 27 - zatrudniająca ok. 300 osób,
- o Okręgowa Spółdzielnia Mleczarska, ul. Janowska 135 - zatrudniająca ok. 240 osób,

- Przedsiębiorstwo Handlowo-Usługowe „ATUT” (hurtownia), Al. Niepodległości 7 - zatrudniające ok. 120 osób,
- Rejon Energetyczny, ul. Lubelska 9 - z ok. 120 osobami zatrudnionymi,
- Przedsiębiorstwo Drogowo-Mostowe, ul. Kolejowa 6, zatrudniające ok. 110 osób,
- Przedsiębiorstwo Produkcyjno-Wdrożeniowe „NABOR” (wytwarzające wyroby gumowe i z tworzyw sztucznych), ul. Fabryczna 8 - zatrudniające ok. 105 pracowników,
- powiązane ze sobą: Przedsiębiorstwo Usług Wodno-Budowlanych „WOD-BUD” i Zakład Usług Hydrogeologicznych (wykonawstwo odwiertów, ujęć wody, sieci wodociągowych), ul. J. Piłsudskiego 14 - zatrudniające łącznie ok. 100 osób,
- Miejskie Przedsiębiorstwo Komunikacyjne, ul. Obwodowa 7 - zatrudniające ok. 90 osób,
- Kraśnickie Przedsiębiorstwo Energetyki Ciepłej, ul. Obwodowa 5 - zatrudniające ok. 70 pracowników,

Na obszarze Kraśnika można wskazać kilka wyodrębniających się stref aktywności gospodarczej; są to:

- centralna część „starego” Kraśnika - na której skupiają się przede wszystkim niewielkie placówki handlowe i usługowe, obsługujące lokalny i ponadlokalny popyt, ale także działa tutaj kilka placówek bankowych i ubezpieczeniowych,
- obszar Kraśnika Fabrycznego - gdzie dominującym podmiotem jest oczywiście Fabryka Łożysk Toczných, jednak licznie przeważają małe i średnie zakłady handlowe i (dość liczne) usługowo-produkcyjne, rozproszone w całej strukturze przestrzennej dzielnicy mieszkaniowej,
- oś ul. Urzędowskiej (wraz z ulicami do niej przylegającymi) - przy której funkcjonuje kilkadziesiąt małych firm, z dużym odsetkiem usług o pewnej (niewielkiej) uciążliwości,
- rejon ul. Obwodowej (wraz z przylegającymi do niej odcinkami ul. Lubelskiej i ul. Kolejowej) - gdzie istnieje stosunkowo niewiele przedsiębiorstw, są jednak wśród nich obiekty o znacznym zaangażowaniu kapitału i wyraźnym (niekiedy niekorzystnym) wpływie na otoczenie, a także zajmujące stosunkowo duże powierzchnie (m.in. baza MPK, KPEC, Zarząd Dróg, zakłady produkcji okien i szkła, hurtownie),
- rejon dworca PKP - gdzie tworzy się zapewne skupisko zakładów korzystających z dogodnych warunków transportowych.

Wśród dominujących przedsiębiorstw przemysłowych Kraśnika charakterystyczny jest wysoki poziom zużycia środków trwałych. Wysoki poziom amortyzacji widoczny jest zwłaszcza w odniesieniu do maszyn i urządzeń, które w niektórych zakładach (łącznie z FŁT) zużyte są nawet w 90%. Oznaczać to może słaba konkurencyjność i wyczerpywanie się prostych rezerw rozwojowych tych firm. Zakłady wytwórcze działające w Kraśniku opierają swoje istnienie zarówno na rynku lokalnym, jak i zewnętrznym - o zasięgu subregionalnym, regionalnym, krajowym, a nawet międzynarodowym. Stan ekonomiczny (oceniany przez same przedsiębiorstwa) jest na ogół zadowolający. Jednakże w większości przypadków nie pozwala na znaczące rozwijanie działalności, w szczególności zaś na powiększanie zatrudnienia. Co więcej - nawet podmioty gospodarcze zakładające możliwość rozwoju i umocnienia swojej pozycji rynkowej przewidują jednocześnie możliwość redukcji zatrudnienia (FŁT - o ok. 1/5). Perspektywy redukcji zatrudnienia wynikają zapewne nie tylko z obecnego stanu ekonomicznego poszczególnych przedsiębiorstw, ale w równym stopniu także z przerostów zatrudnienia w szeregu zakładów. Obok rezerw siły roboczej podmioty gospodarcze dysponują także niewykorzystanymi lub nieefektywnie wykorzystanymi terenami i obiektami o różnym charakterze. Szereg podmiotów gospodarczych - przede wszystkim większych - deklaruje posiadanie możliwych do zagospodarowania rezerw terenu. Największe tereny pozostające w swojej dyspozycji wskazuje Fabryka Łożysk Toczných - ok. 13 ha. Także przedsiębiorstwa nie stwierdzające posiadania nadmiernych terenów wydają się niekiedy dość ekstensywnie gospodarować gruntami.

Lokalne, istniejące na obszarze miasta, warunki funkcjonowania przedsiębiorczości pozarolniczej są oceniane przez przedsiębiorców jako przeciętne. Ocena ta dotyczy zarówno atrakcyjności lokalizacyjnej, jak i polityki władz samorządowych. Podatek od budynków związanych z działalnością usługową wynosi na terenie Kraśnika (w roku ~~1998-2016~~) ~~10,0~~ 16,50 zł/1 m². Ponadto miasto oferuje pomoc dla inwestorów podejmujących przedsięwzięcia dające miejsca pracy - możliwość zwolnienia z podatku od nieruchomości, pomoc administracyjno- prawną w szybkim załatwieniu formalności związanych z uruchomieniem produkcji, pomoc w uzyskaniu podłączenia do sieci telekomunikacyjnej. Rodzaj i skala pomocy jest efektem oceny przydatności nowego przedsięwzięcia dla rozwoju miasta.

Liczba zarejestrowanych bezrobotnych wynosi na obszarze Kraśnika ~~2,034~~ 1841 osoby, spośród których ~~1,108~~ 1087 stanowią kobiety. ~~147~~ 198 bezrobotnych to absolwenci szkół ponadpodstawowych, ~~68~~

74- zwolnieni z przyczyn dotyczących zakładu pracy, 895 841- osoby pozostające bez pracy od ponad 12 miesięcy. Skala długotrwałości bezrobocia jest w Kraśniku zbliżona do średniej w miastach województwa - ponad rok bez pracy pozostaje tutaj 44,0% 48,02% bezrobotnych, podczas gdy we wszystkich miastach 43,2%-47,25%

W ciągu ostatnich kilku lat nastąpił wyraźny spadek zarejestrowanego bezrobocia. W roku 1995 wynosiło ono bowiem 2.614 osób, a w 1996 - 2.330 osób. Efektem tego spadku jest także obniżenie się społecznego wymiaru bezrobocia. O ile w roku 1995 na 1.000 osób w wieku produkcyjnym przypadało 115,8 bezrobotnych, a w roku 1996 - 101,8, to w roku 1997 - 87,8. Wskaźnik bezrobocia jest wyższy od średniego w miastach województwa - wynoszącego 66,3 osób. Jednakże pomimo to Kraśnik mieści się wśród miast o relatywnie mniejszym poziomie bezrobocia (które np. w pobliskim Opolu Lubelskim dotyka 139,3 osób na 1.000 osób w wieku produkcyjnym). Większy problem stanowi w mieście bezrobocie kobiet - spośród których 96,4 na każdy 1.000 w wieku aktywności zawodowej pozostaje bez pracy, podczas gdy tylko 79,4 mężczyzn. Jedynie 22,2% bezrobotnych ma prawo do zasiłku. W końcu roku 1997 liczba ofert pracy wynosiła jedynie 27, co oznacza 1 ofertę na 75 bezrobotnych (w miastach województwa ogółem - 1 oferta przypada na 122 bezrobotnych).

Pomimo, że Kraśnik jest miastem, elementem jego potencjału ekonomicznego jest także 1.445 gospodarstw rolnych. Są to w większości małe gospodarstwa sadownicze, zajmujące się produkcją malin, wiśni, truskawek, porzeczek.

Stosunkowo dobrze rozwinięta jest w mieście sieć placówek obsługi przedsiębiorczości - m.in. banki lub ich filie: Pierwszy Komercyjny Bank, PKO BP, PKO S.A, Bank Depozytowo-Kredytowy, Bank Spółdzielczy.

2.4.3. Budżet miasta

~~W roku 1997 dochody miasta Kraśnika wyniosły 26.360 tysięcy złotych. Struktura dochodów przedstawiała się następująco:~~

- ~~• podatki i opłaty lokalne - 7.475 tys. zł. (podatek rolny - 96 tys. zł, podatek od nieruchomości - 4.269 tys. zł, podatek od środków transportu - 713 tys. zł., opłata skarbową - 87 tys. zł);~~
- ~~• udział w podatkach państwowych - 5.156 tys. zł (udział w podatku od osób prawnych - 147 tys. zł, udział w podatku od osób fizycznych - 5.009 tys. zł);~~
- ~~• dotacje celowe - 2.208 tys. zł,~~
- ~~• subwencja ogólna - 9.045 tys. zł.~~

~~Na 1 mieszkańca miasta przypadło w roku 1997 w Kraśniku 697 zł, co jest niewysokim poziomem. W skali województwa dochody per capita osiągnęły bowiem kwotę 861, a w głównych miastach województwa były jeszcze wyższe - w Lublinie 955 złotych, a w Puławach 849 złotych.~~

~~Jednocześnie jednak stosunkowo duży udział miały w budżecie miasta dochody własne - 28,3%, przy średniej 26,0% we wszystkich gminach miejskich województwa, a tylko 23,5% we wszystkich gminach tego obszaru. Dotacje celowe stanowiły jedynie 8,4% budżetu - wobec 10,4% we wszystkich gminach miejskich i 12,9% w gminach województwa ogółem. Natomiast z kolei ważne znaczenie miały subwencje - stanowiące aż 34,3% budżetu (w miastach województwa - 20,5%, we wszystkich gminach - 28,8%). Można zatem przyjąć założenie, że struktura dochodów budżetowych daje władzom miasta Kraśnika (pomimo niskiego budżetu) stosunkowo dużą swobodę w kształtowaniu wydatków.~~

~~W tym samym roku 1997 wydatki budżetu wyniosły 25.916 tysięcy złotych, były więc niższe od dochodów. Oznacza to stosunkowo małą aktywność kształtowanie np. wydatków inwestycyjnych przez samorząd lokalny. Wśród wydatków budżetowych 6.157 tys. złotych przypadło na wynagrodzenia, 3.950 tys. zł - na zakup materiałów i usług, 4.455 tys. zł - na dotacje na wydatki bieżące, a 5.756 stanowiły wydatki na majątek gminy.~~

2.4.4. Infrastruktura społeczna

Kraśnik jest jednym z głównych skupisk instytucji usługowych w województwie lubelskim. Sieć obiektów świadczących usługi publiczne jest więc tutaj stosunkowo dobrze rozwinięta. Wśród placówek o znaczeniu lokalnym kluczowe znaczenie mają szkoły podstawowe, do których (w roku szkolnym 1997/98) uczęszcza 5.076 uczniów. Szkoły te dysponują łącznie 193 pomieszczeniami do nauczania (w tym 136 izbami lekcyjnymi). Szkoły dysponują dość zróżnicowaną bazą lokalową. Spośród 8 placówek tego typu będących własnością miasta 7 posiada sale gimnastyczne (niektóre nawet po 2), a 5 także stołówkę.

Pozbawiona tych urządzeń jest 1 placówka komunalna, a ponadto także szkoła niepubliczna (mieszcząca się w obcej bazie lokalowej).

Zarówno wśród uczniów szkół podstawowych, jak i w odniesieniu do bazy szkół rysuje się wyraźna przewaga nowej („fabrycznej”) części miasta nad starą jego częścią. Ok. 62% dzieci szkolnych uczęszcza do placówek położonych w Kraśniku Fabrycznym, a jedynie pozostałe ok. 38% - do obiektów funkcjonujących w Starym Kraśniku. Poziom wykorzystania bazy w obu częściach miasta jest przy tym zbliżony, gdyż nowa jego część skupia ok. 63% pomieszczeń do nauczania (sal i pracowni lekcyjnych), a stara - ok. 37% tych pomieszczeń. Zarówno w starej, jak i w nowej części miasta dzieci pochodzące spoza Kraśnika stanowią jedynie nieznaczny odsetek uczniów szkół podstawowych.

Stosunkowo rozbudowana jest w mieście sieć przedszkoli - których funkcjonuje aż 8, skupiających łącznie 989 dzieci. 7 spośród tych placówek stanowią przedszkola miejskie, natomiast 1 jest integracyjnym przedszkolem niepublicznym.

Dla rangi ponadlokalnej miasta najważniejsze znaczenie mają szkoły ponadpodstawowe. W Kraśniku działają 4 licea ogólnokształcące (z 1.791 uczniami w roku szkolnym 1997/98) i 11 szkół zawodowych, z których 8 ma status szkoły średniej (o łącznej liczbie uczniów wynoszącej 2.430). Szkoły ponadpodstawowe zorganizowane są w przede wszystkim w 3 zespoły szkół, z których każdy dysponuje sala gimnastyczną, stołówka i internatem. Ponadto działa w mieście zespół szkolny przy Zakładzie Doskonalenia Zawodowego, dysponujący jedynie izbami lekcyjnymi. Wśród specjalności kształcenia zawodowego występuje w mieście m.in. kierunek ekonomiczny, mechaniczny, elektryczny.

Większość bazy szkół ponadpodstawowych zlokalizowana jest w dzielnicy fabrycznej. Funkcjonujące tutaj obiekty dysponują 63 pomieszczeniami do nauczania (klasami i pracowniami), czyli ok. 71 % bazy, wobec tylko 26 pomieszczeń (ok. 29%) w starej części miasta. Jednocześnie jednak baza zlokalizowana w tej dzielnicy obsługuje aż ok. 44% wszystkich uczniów, wobec ok. 56% uczniów uczących się w Kraśniku Fabrycznym. Według deklaracji szkół ponadpodstawowych, uczniowie pochodzący spoza Kraśnika stanowią ok. 46%. Zasięg przestrzenny miejsc pochodzenia uczniów jest dość szeroki - obejmuje m.in. gminy: Józefów, Urzędów, Szastarka, Modliborzyce, Gościeradów, Dzierzkowice, Wilkołaz, Trzydnik, Chodel, Borzechów, Annapol, Janów Lubelski. W szkołach ponadpodstawowych zlokalizowanych w Kraśniku Fabrycznym uczniowie spoza miasta stanowią 40,5%, natomiast w Starym Kraśniku są większością - aż 53,6%. Taka różnica może wynikać z różnic w profilu kształcenia pomiędzy szkołami działającymi w 2 częściach miasta. Może jednak także być efektem lepszej dostępności przestrzennej z zewnątrz do starego Kraśnika.

Spółród wszystkich uczniów aż 2.210 osób (czyli ok. 52%) pochodzi spoza terenu samego miasta. Większość uczniów spoza Kraśnika to mieszkańcy pobliskich gmin - w tym także leżących poza obecna granicą województwa lubelskiego.

Od marca 1997 roku działa w Kraśniku Profesjonalna szkoła Biznesu, powiązana organizacyjnie z analogiczną szkołą działającą w Krakowie. Szkoła ta, w której nauka trwa 2 lata, daje możliwość uzyskania (w efekcie zaliczenia trzeciego roku nauki w Krakowie) uzyskania stopnia licencjata. Szkoła prowadzi studia o specjalnościach: zarządzanie biznesem, zarządzanie turystyką oraz administracja samorządowa. W roku 1998/99 szkoła kształci 180 słuchaczy, z których większość pochodzi z miasta Kraśnika.

W mieście działa także szereg instytucji kultury: miejski i osiedlowy dom kultury, świetlica, 2 kina, galeria „Odnowa”, 5 bibliotek publicznych, 3 muzea (Regionalne, 24 Pułku Ułanów, Pożarnictwa) i 5 placówek pocztowych.

Jako jedno z niewielu miast województwa lubelskiego, Kraśnik dysponuje 2 placówkami szpitalnymi o stosunkowo szerokim profilu leczniczym. Szpital Rejonowy posiada łącznie 217 łóżek szpitalnych na 6 oddziałach (wewnętrzny, chorób płuc

• gruźlicy, zakaźnym, chirurgicznym, ginekologii i położnictwa oraz dziecięcym). Natomiast Szpital Miejski ma 140 łóżek na 4 oddziałach (kardiologicznym, chirurgii urazowej, wewnętrznym i ginekologiczno-położniczym). Ponadto w mieście działa 7 przychodni (w tym 1 przychodnie przemysłowej służby zdrowia).

Ważną rolę dla rangi osadniczej miasta reprezentują także liczne instytucje administracyjne - przede wszystkim:

- Śąd Rejonowy,
- Prokuratura Rejonowa,
- Rejonowa Komenda Policji,
- Rejonowa Komenda Państwowej Straży Pożarnej,

- Inspektorat Zakładu Ubezpieczeń Społecznych,
- Urząd Rejonowy
- Rejonowy Urząd Pracy
- Urząd Skarbowy
- Wojskowa Komenda Uzupełnień
- Archiwum Państwowe
- Terenowa Stacja Sanitarno-Epidemiologiczna
- Rejon Dróg Publicznych

Na obszarze miasta Kraśnika ma również swoją siedzibę Urząd Gminy Kraśnik - co zapewne nie pozostaje bez znaczenia dla lokalnego oddziaływania miasta.

2.4.5. Mieszkalnictwo

Zasoby mieszkaniowe na obszarze miasta Kraśnika reprezentowane są przez 11.300 mieszkań, o 39.365 izbach i łącznej powierzchni 637,8 tys. m². Przeciętne mieszkanie w Kraśniku ma powierzchnię 56,4 m², co jest wskaźnikiem nieco korzystniejszym niż przeciętny w miastach województwa lubelskiego (54,4m²). Jednakże zagęszczenie mieszkań jest w Kraśniku nieco większe od przeciętnego w miastach - na 1 mieszkanie przypada 3,25 osoby (w miastach 3,04 osoby), a na 1 osobę przypada 17,4m² powierzchni użytkowej (w miastach 18,6 m²).

Mieszkania kraśnickie są stosunkowo dobrze wyposażone w infrastrukturę techniczną. 34,4 tysięcy mieszkańców (czyli 91,0%) korzysta z wodociągu, 31,2 tysięcy (82,4%) - z kanalizacji, a aż 36,1 tysięcy (tj. 95,4%) ma dostęp do sieci gazowej.

2.5. Układ komunikacyjny

2.5.1. Układ zewnętrznych powiązań miasta.

Powiązania Kraśnika z obszarem województwa i kraju zapewniają drogi krajowe, wojewódzkie oraz powiązania kolejowe. Układ ten wspomagany jest siecią dróg gminnych.

• Układ zewnętrznych powiązań drogowych.

Drogi krajowe i wojewódzkie.

Miasto leży na ciągach głównych powiązań drogowych krajowych o znaczeniu międzyregionalnym i regionalnym.

Przez obszar miasta z północnego wschodu na południowy wschód ulicami Lubelską, Przemysłową, Janowską przechodzi droga międzyregionalna Nr 19 /Budzisko/ - Augustów - Białystok - Lublin - Kraśnik - Rzeszów. Droga ta zgodnie z rozporządzeniem Rady Ministrów z dnia 23.01.1996 r. w sprawie ustalenia sieci autostrad i dróg ekspresowych została zaliczona do dróg ekspresowych z symbolem S 19 i będzie przystosowana do parametrów drogi II klasy technicznej. Jej całkowita długość w obszarze miasta wynosi 3650m; szerokość jezdni zróżnicowana 7,0-8,0m; szerokość w liniach rozgraniczających 11,5- 30,0m. Ruch przenoszony przez tę drogę w 1995 r. wynosił 6500 p.u./dobę (przy wylocie jej w kierunku Lublina), a struktura rodzajowa 68-18-3 (tzn. procentowy udział w ruchu pojazdów osobowych / ciężarowych / autobusów). Na wylocie z Kraśnika w kierunku Janowa było 4500 p.u./ dobę, a struktura rodzajowa wynosiła 75-12-4.

Z północnego wschodu na południowy zachód przez centrum Starego Miasta ulicami Lubelską, Struga /Mostową/ Narutowicza, Kościuszki, Cegielnianą przechodzi druga droga międzyregionalna Nr 74 Kraśnik - Anapol - Kielce w IV klasie technicznej. Włączenie jej do drogi Nr 19 odbywa się także poprzez ulicę Janowską. Długość całej drogi w granicach miasta wynosi 4600m, a szerokości w liniach rozgraniczających są zmienne: od 15,0 do 40,0m, szerokości jezdni 7,0-10,0m. Obciążenie ruchem na drodze Nr 74 wynosiło w rejonie ulicy Lubelskiej 6500 p.u./dobę, na ulicy Cegielnianej 4300 p.u./dobę; struktura rodzajowa kształtowała się odpowiednio 68-18-3, 65-19-4.

Droga znr 833 Chodel - Urzędów - Kraśnik (województwo) wchodzi do miasta od strony północno-zachodniej i w stanie istniejącym jest drogą regionalną IV klasy technicznej. Przechodzi ulicą Urzędowską włączającą się do drogi Nr 19 poprzez ulicę Narutowicza i Janowską. Długość drogi w granicach miasta wynosi 8000m, szerokość w liniach rozgraniczających 20,0-40,0m, jezdni szerokości 7,0-9,0m. Wielkości ruchu przenoszone tym ciągiem drogowym to: 3300 p.u./dobę procentowy udział poszczególnych rodzajów pojazdów w ruchu 79-5-5.

Łączna długość dróg krajowych w obszarze miasta wynosi 16250 m.

Drogi wojewódzkie (od 01.01.1999 r. powiatowe)

Poza układem dróg krajowych powiązania Kraśnika z układem zewnętrznym województwa i przyległych obszarów zapewniają istniejące drogi powiatowe:

- Nr 22517 Kraśnik - Dzierzkowice w obszarze miasta ciąg tej drogi stanowią ulice: Oboźna i Suchyńska
- łącznej długości 2218 metra o średniej szerokości jezdni 6,3 metra i 11,8 metra w liniach rozgraniczających
- Nr 22520 Dzierzkowice - Kraśnik Fabryczny -/droga krajowa Nr 833/ przebiega ulicą Nadstawną długości 508 m., jezdni szerokości 6,0m., w liniach rozgraniczających 10,0m.
- Nr 22521 Dzierzkowice - Kraśnik Fabryczny -/droga krajowej Nr 833/ trasa przechodzi ulicą Krasieńskiego długości 2555 m; szerokość w liniach rozgraniczających 17 m, jezdni 7,25 m.
- Nr 22562 /droga krajowa Nr 833/ Kraśnik -Popkowice przebieg ulicą Budzyńską o długości 658m. szerokości jezdni 6,0 m, linii rozgraniczających 11,0 m.

Drogi te łączą Kraśnik ze wschodnimi terenami województwa.

- Nr 22588 droga w kierunku Trzydnika - stanowią ją ulice Podleska i Strażacka o łącznej dł. 1333 m, w liniach rozgraniczających w granicach 13 m, jezdni 6,5 m.
- Nr 22613 droga na Rzeczycę długości 507 m - jej przebieg w obszarze miasta to ulica Rzeczycka szerokości w liniach rozgraniczających 12,0m, jezdni 6,0m.

Dwie ostatnie drogi wiążą miasto z terenami południowymi i sąsiednim województwem tarnobrzeskim. Powiązanie Kraśnika z zachodnią częścią województwa lubelskiego i gminą Szastarką w województwie tarnobrzeskim odbywa się poprzez układ dróg wojewódzkich Nr 22590, 22591, 22592 włączających się do drogi krajowej Nr 19 już poza obszarem miasta. Łączna długość dróg powiatowych przelotowych na terenie miasta wynosi 7779 m. W obszarze miasta kierunki dróg powiatowych wzmocnione są ulicami zwanymi powiatowymi wewnętrznymi.

Wykaz w/w

Tabela Nr1

Nazwa ulicy woj. wewnętrzna	Długość w metrach	Szerokość jezdni w metrach	linia rozgraniczająca w metrach
Jagiellońska	2885	7,0	8,5
Koszarowa	420	6,5	18
Kwiatkowskiego	329	6,5	16
Mickiewicza	278	7,0	19,0
Niepodległości	2077	9,0	34,0
Sikorskiego	902	6,5	15,0
Chopina	420	7,5	15,0
Tysiąclecia	1000	7,5	22,0
część Janowskiej	600	9,25	16,0
Kolejowa	2350	7,5	17,0
Obwodowa	1950	6,0	10,0
Piłsudskiego	324	7,0	17,0
Widerlika	394	6,0	12,0
Zaklikowska	256	6,0	11,5

Drogi wewnętrzne wojewódzkie posiadają długość 14165 m.

Drogi gminne

Z ważniejszych ciągów dróg gminnych wchodzących w obszar miasta należy wymienić drogi:

- Nr 2244007 Kraśnik - Słodków: przedłużenie ulicy Widerlika - powiatowej wewnętrznej omówionej wyżej.
- Nr 2244003 Kraśnik - Mikulin: przedłużenie ulicy Głębokiej. •

Układ zewnętrznych powiązań kolejowych

W północno wschodniej części miasta stycznie do obszaru przechodzi pierwszorzędna dwutorowa linia kolejowa Lublin - Przeworsk ze zlokalizowanym przy ulicy Kolejowej dworcem. W obszarze występuje tylko jeden przejazd (skrzyżowanie niestrzeżone w kategorii D z ulicą Zakrzowiecką). Ulica nie posiada dalszej kontynuacji po przekroczeniu torów, poza ciągiem drogi gruntowej. Długość linii kolejowej wynosi 1,017 km.

W ciągu doby przez stację kolejową Kraśnik przejeżdżają 23 pociągi pasażerskie w obie strony w tym jeden międzynarodowy i jeden pociąg ekspresowy. Na stacji Kraśnik przeciętnie sprzedawanych jest około 75 biletów kolejowych jednorazowych na dobę nie uwzględniając biletów miesięcznych. Liczba podróżnych nabywających kolejowe bilety miesięczne w Kraśniku wynosi średnio 860 osób.

Wielkość ruchu towarowego zamyka się dwoma pociągami na dobę, sporadyczne trzema, według rozkładu jazdy 11. Wielkość przewozów na stacji wynosi około 580 ton.

Poza głównymi torami szlakowymi w obszarze miasta występują bocznicę kolejową zlokalizowaną głównie w obrębie terenów dworca oraz dwa tory bocznicowe w kierunku Fabryki Łożysk Tocznych krzyżujące się z ulicą Lubelską w jednym poziomie jako przejazd nie strzeżony w kategorii D. Długość budowlana bocznic wynosi 16,076 km i leży poza terenem wyłączeń PKP.

2.5.2 Układ wewnętrznych powiązań miejskich.

W stanie istniejącym część miasta położona po północnej stronie rzeki Wyżnicy (część nowego Kraśnika Lubelskiego) oparta jest na układzie zbliżonym do prostokątnego. Stara część miasta leżąca po stronie południowej posiada układ ulic zbliżony do promienisto- obwodowego ze zbiegającymi się w obszarze centrum kierunkami zewnętrznych powiązań dróg krajowych, wojewódzkich i powiatowych. Na kierunkach obwodnic z racji dużych spadków terenu istniejące ulice są nie przejezdne dla ruchu samochodowego, stąd ruch zewnętrzny także ciężarowy odbywa się przez Stare Miasto.

Ulice w ciągach dróg krajowych i wojewódzkich i powiatowych w obszarze miasta pełnią potrójną funkcję:

- powiązań zewnętrznych,
- stanowią podstawowy układ miasta oraz obsługują bezpośrednio przyległy teren -pełnią funkcję lokalnego układu wewnętrznego. Będą to ulice :
- w ciągach dróg krajowych i wojewódzkich - Lubelska, Urzędowska, Mostowa, Struga, Narutowicza, Plac Wolności, Kościuszki, Cegielniana, Przemysłowa, Janowska

- w ciągach dróg powiatowych - Strażacka, Podleska, Oboźna, Suchyńska, Rzeczycka, Widerlika, Nadstawna, Krasieńskiego, Budzyńska.

Parametry w/w ulic zestawiono w tabeli Nr 2 poniżej. Dane dotyczą stanu na dzień 31.12.1997r.wg materiałów uzyskanych w Urzędzie Miasta Kraśniku oraz Rejonu Dróg Miejskich z siedzibą w Kraśniku uzupełnione danymi zebranymi w terenie oraz na podstawie map geodezyjnych w skali 1:1000 i 1:500.

Tabela Nr 2

ZESTAWIENIE PARAMETRÓW ULIC W CIĄGACH DRÓG POWIATOWYCH I ICH WYPOSAŻENIE

LP	Ulica	Funkcja ulicy Nr ew. drogi	Dł. ulic (m)	Szerokość ulicy		Pow. ulicy (m ²)	Parkingi place o nawierzchni bitumicznej (m ²)	Naw. gruntowa naturalna (m)	Naw. brukowa (m)	Naw. brukowa (m ²)	Naw. powierz. utrwalona (m)	Naw. powierz. utrwalona (m ²)	Naw. bitumiczna (m)	Naw. bitumiczna (m ²)	Chodniki o naw. bitumicznej (m)	ch ni o na bi m ne m
				w jezdni/ w liniach rozgranicz. (m)												
1	Budzyńska	województwa 22562	658	11,0	6,0	7238		1615	658	3948						
2	Jagiellońska	województwa	2885	8,5	7,0	24523							1270	8890		
3	Janowska	województwa	600	16,0	9,25	9600							600	5550		
4	Kolejowa	województwa	2350	17,0	7,5	39950	475						2350	17625		
	Koszarowa	województwa	420	18,0	6,5	7560	755						420	2730	391	9
6	Krasińskiego	województwa 22521	2555	17,0	7,25	43435							2555	19651		
7	Kwiatkowskiego	województwa	329	16,0	6,5	5264							329	2138		
8	Lubelska	województwa 22517	326	15,0	7,0	4890							326	2282		
9	Mickiewicza	województwa	278	19,0	7,0	5282	522				278	1946				
10	Nadstawna	województwa 22520	509	10,0	6,0	5080							508	3048		

Cd. tabela nr 2

11	Niepodległości	województwa	2077	34,0	9,0	70618	84					2077	18693	575	1	
12	Oboźna	województwa 22517	1258	12,5	6,5	15725	250			1258	8177			115		
13	Obwodowa	województwa	1950	10,0	6,0	19500						1950	11700			
14	Piłsudskiego	województwa	324	17,0	7,0	5508				324	2268					
15	Podleska	województwa 22588	663	11,5	6,5	7625						663	4310			
16	Rzeczycka	województwa 22613	507	12,0	6,0	6084				507	3042					
17	Sikorskiego	województwa	902	15,0	6,5	13530	28			902	5863					
18	Słowackiego	województwa 22521	1150	20,0	9,5	23000	144			1150	10925					
19	Strażacka	województwa 22588	370	15,0	6,5	5550	122					370	2405			
20	Suchyńska	województwa 22517	960	10,0	6,0	9600				960	5760					
21	Szopena	województwa	420	15,0	7,5	6300	155					420	3150			
22	Tysiąclecia	województwa	1000	22,0	7,5	22000	395					1000	7671			
23	Winderlika	województwa	394	12,0	6,0	4728						394	2364			
24	Zaklikowska	województwa	256	11,5	6,0	2944						256	1536			
	RAZEM		2314 0			36553 3	2930	1615	658	3948	5379	37981	15488	11374 3	1081	2

Cd. Tabela nr 2

obiekty mostowe					nośność nawierzchni		wysepkі	znaki drogowe		
rodzaj	sztuki	metry	przepusty sztuk	przepusty metrów	< 80	80	regulacyjne	ogółem	odblaskowe	malow
					1615	1270		16	10	2
			2	26		600		16	12	0
			1	15		2350	150	30	8	12
						420		12	1	11
						2555	112	52	22	27
						329	32	10	0	9
M. KL.	1 1	16,5 23,4				326		21	15	2
					278			14	4	10
						808		1	1	0
						2077		57	4	50
					1258			15	12	2
						1950	56	5	2	2
					324		100	14	9	5
				7,5		663		2	0	2
					507			11	5	3
					902			24	5	19
					1150		477	30	12	18
				9,5				10	7	3
					960			2	0	0
								17	3	14
							56	25	4	20
							69	8	7	0
			1	8,5				5	3	2
M.	1	16,5	6	66,5	7652	15488	1052	403	147	218
K	1	23,4								
Ł										

Tabela nie obejmuje parametrów technicznych dróg krajowych, które to parametry są objęte tajemnicą służbową, zgodnie z informacją uzyskaną w DODP Lublin Zarządzie Dróg w Kraśniku. Poza ciągami dróg krajowych i wojewódzkich podstawowy układ miasta tworzą ponadto ulice wojewódzkie, miejskie oraz lokalna ul. Graniczna zrealizowana na długości 1211,0 m o parametrach: jezdnia 11,0 m; linie rozgraniczające 27,0m. W planie zagospodarowania przestrzennego miasta przewidziana jest w kategorii ulicy zbiorczej. Pozostałe ulice to ulice układu obsługującego w parametrach ulic lokalnych, miejskich, dojazdowych oraz pieszo-jezdnych i pieszych.

Łączna długość ulic w ciągach dróg wojewódzkich wynosi 23140 m., powierzchnia tych ulic 365533 m², czyli 36,5 ha. Parkingi i place o nawierzchni bitumicznej zlokalizowane przy tych ulicach wynoszą 2930 m² powierzchni. Długość ulic tej funkcji - nie urządzonych - gruntowych naturalnych wynosi 1615 m, o nawierzchni brukowcowej - 658 m, o nawierzchni powierzchniowo utrwalonej - 5379 m, bitumicznej - 15488 m. Chodniki zlokalizowane przy ulicach w ciągach dróg wojewódzkich posiadają długość 22930 m, w tym: o nawierzchni bitumicznej 1081 m, z płyt betonowych 19389 m, o innej nawierzchni 2460 m. Pasy zieleni usytuowane w chodnikach mają ogólną długość 17864 m i średnią szerokość około 5 m. Obiektów mostowych na w/w ulicach jest sztuk 1+1 o długości 16,5 + 23,4 m.; przepusty - sztuk 6 długości 66,5 m. Liczba punktów świetlnych na drogach wojewódzkich wynosi 504. Wykaz ulic lokalnych i ich parametry zestawiono w tabeli nr 3

WYKAZ ULIC LOKALNYCH MIEJSKICH Z ICH PARAMETRAMI TECHNICZNYMI

Tabela Nr 3.

LP	Nr drogi	Nazwa ulicy	Długość jezdni	Szerokość jezdni	Szerokość linii roz.	Nawierzchnia			Miejsca post.
						bitum.	grunt.	z kostki	
1	2204100	Aleja Młodości	1123	7,0	18,5	1123			
2	2204101	Armii Krajowej	908	66-6,0 842-9,0	18,0	338	570		
3	2204102	Żwirki i Wigury	215	2*4,0	22,0	215			
4	2204103	Asnyka	486	10,0	10,0				
5	2204104	Bagno	64	5,0	10,0	64			50
6	2204105	Balladyny	227	10,0	24,0	227			222
7	2204106	Batalionów Chłopskich	556	3,0	5,0		556		
8	2204107	Bojanowska	686	3,0	5,0	75	611		
9	2204108	Bożnicza	105	5,0	9,0	57		48	
10	2204109	Bracka	86	2,2	3,0	40	46		
11	2204110	Ceramiczna	282	5,0	10,0	282			50
12	2204111	Chłodna	816	3,5	5,5	300	516		
13	2204112	Cicha	253	5,5	10,0	253			
14	2204113	Cmentarna	108	3,0	9,5	108			
15	2204114	Dąbrowskiej	250	3,5	6,5		210		
16	2204115	Dębowa	151	5,5	10,0	151			
17	2204116	Długa	873	6,0	7,0	200	673		
18	2204117	Dojazd do działek os. Suchyń	380	3,5	8,5		380		377
19	2204118	Dojazd do oczyszczalni ścieków	115	4,0	10,0	115			

20	2204119	Dojazd do PSS	159	5,4	6,0	159			
21	2204120	Dolna	175	4,0	4,0		175		
22	2204121	Dygasińskiego	135	3,5	6,0	135			
23	2204122	Energetyczna	740	6,0	15,0	740			
24	2204123	Festiwalowa	125	7,0	12,0	125			1350
25	2204124	Filaretów	311	5,5	12,0				
26	2204125	Gałczyńskiego	522	6,0	12,0	522			
27	2204126	Graniczna	3463	1211*1 1,0 2252*3, 5	1211*2 7,0 2252*9, 0	1211	2252		
28	2204127	Grodzka	172	5,0	10,5	172			
29	2204128	Grunwaldzka	234	6,0	18,0	234			
30	2204129	Harcerska	75	3,2	11,0	75			41
31	2204130	Jasna	209	8,0	16,7		209		
32	2204131	Kasztanowa	81	6,0	10,0	81			
33	2204132	Klasztorna	99	5,3	12,0	99			
34	2204133	Kołatąja	106	3,5	6,0	106			
35	2204134	Komisji Edukacji Narodowej	247	6,0	12,0	177		70	54
36	2204135	Komunalna	157	6,0	14,0	157			
37	2204136	Konopnickiej	546	10,0	245*30, 0 324*19, 0	546			
38	2204137	Kopernika	155	4,5	12,5			155	
39	1104138	Krakowska	172	4,6	8,5	144			
40	2204139	Krańcowa	150	4,0	5,0		150		
41	2204140	Krasickiego	115	4,0	17,0			115	
42	2204141	Kraszewskiego	280	10,0	10,0		280		
43	2204142	Krzywa	306	3,5	6,0		306		
44	2204143	Kwiatkowicka	1265	6,0	6,0		1145	120	
45	2204144	Kwiatkowskieg o	107	3,5	12,0	107			36
46	2204145	Leśna	268	167*6 101*4	10,0	268			
47	2204146	H.Dekutowski go „Zapory”	126	9,0	23,0	126			67
48	2204147	Lipowa	606	9,0	9,0		606		
49	2204148	Wojska Polskiego	324	6,0	9,0	139		185	
50	2204149	Łącznik I ul.Szopena- Mieszkal	128	6,0	10,5	128			43
51	2204150	Łącznik II ul.Szopena- Mieszkal							

52	2204151	Łącznik III ul.Koszarowa- Reja	66	3,0	9,0	66			170
53	2204152	Łąkowa	122	2,5	2,8		122		
54	2204153	Łożyskowa	109	6,0	15,0	109			
55	2204154	3-go Maja	364	4,0	6,0		364		
56	2204155	Makuszyńskiego	262	7,0	35,0	262			
57	2204156	Mała	122	70*6 52*4,5	8,0	122			
58	2204157	Staszica	143	3,5	12,0	143			
59	2204158	Matejki	203	4,0	20,0	50		153	76
60	2204159	Mickiewicza	599	7,0	15,0	599			
61	2204160	Miedziana	180	5,5	10,0	180			
62	2204161	Mieszka I	402	5,5	12,0	402			253
63	2204162	Miła	87	3,0	3,0		87		
64	2204163	Mleczarska	256	4,5	8,5		256		
65	2204164	Młyńska	768	464*3,0 322*8,0	8,0	60	216	492	40
66	2204165	Nadstawna	260	10,0	10,0		260		
67	2204166	Nałkowskiej	200	5,0	10,0	200			114
68	2204167	Niecała	166	5,0	5,5	35	131		
69	2204168	Norwida	154	5,5	10,0	154			
70	2204169	Nowa	425	5,0	12,0		425		
71	2204170	Ogrodowa	268	5,0	8,5	108	160		
72	2204171	Okopowa	94	5,0	5,0		94		
73	2204172	Olejna	76	4,5	9,0	76			
74	2204173	Orzeszkowej	85	4,0	14,0	34		51	
75	2204174	Ostrowiecka	1225	4,0	11,0			1225	
76	2204175	Parkowa	180	3,0	5,0		180		
77	2204176	Piaskowa	871	6,0	17,0	416	355	100	485
78	2204177	Piastowska	394	6,5	10,5	394			
79	2204178	Plac Wolności	170	3,5 5,0 3,2	10,0	170			197
80	2204179	Podwalna	240	5,0	9,0	240			
81	2204180	Polna	133	5,5	10,0	133			
82	2204181	Konarskiego	114	3,5	6,0	114			
83	2204182	Powstańców Śląskich	230	6,0	10,0	150		80	
84	2204183	Północna	745	560*6,0 185*4,5	6,0 10,0	185		560	
85	2204184	Prusa	181	96*5,0 85*3,0	7,0	181			
86	2204185	Przechodnia	206	7,5	21,0	206			
87	2204186	Moniuszki	522	4,7	13,0	288		234	166
88	2204187	Pułaskiego	110	2,5	4,5		110		
89	2204188	Raławicka	140	6,0	25,0	140			193
90	2204189	Ratuszowa	48	2,5	2,5			48	
91	2204190	Reja	305	5,0	11,0	305			

92	2204191	Reymonta	560	6,0	12,0	262	298		
93	2204192	Różana	87	3,5	12,0	87			
94	2204193	Rybna	52	4,5	8,0			52	
95	2204194	Rycerska	167	3,5	8,0			167	
96	2204195	Sienkiewicza	1096	6,5	10,0	1096			
97	2204196	Skośna	86	3,0	3,0		86		
98	2204197	Spacerowa	144	6*2,0	4*10,0	83	61		
99	2204198	Spokojna	240	3,0	3,0		240		
10 0	2204199	Sportowa	76	6,0	15,0	76			
10 1	2204200	Stroma	274	3,0	3,0		274		1300
10 2	2204201	Szewska	750	210*4,0 540*3,0	7,5	120	540	90	
103	2204202	Szkolna	101	4,5	8,5	101			
10 4	2204203	Szpitalna	237	6,5	18,0	137			263
10 5	2204204	Śliska	263	5,0	5,0		165		
10 6	2204205	Świerkowa	933	5,0	7,0	933			
10 7	2204206	Tęczyńskich	45	5,5	15,5	45			208
108	2204207	Towarowa	550	209*7,0 341*5,0	15,0	209	341		
109	2204208	Tuwima	65	4,0	8,0			65	
110	2204209	Ułańska	70	6,0	9,0		70		
11 1	2204210	Wałowa	148	3,0	3,0		148		
112	2204211	Wąska	80	5,0	5,0		80		
113	2204212	Wesoła	153	6,0	14,5	153			
11 4	2204213	Wierzbowa	163	5,0	9,5	163			
11 5	2204214	Wojskowa	2088	5,0	7,0		2088		
116	2204215	Wyspiańskiego	333	7,0	17,0	333			
117	2204216	Wyszyńskiego	852	317*6,5 205*10,5 330*5,0	522*20, 0 330*9,0	523	330		
118	2204217								

119	2204218	Zaklikowska	212	44*5,0 186*3,5	7,0	44	44		
120	2204219	Zakrzowiecka	1510	668*4,0 842*4,5	668*7,0 842*10,0	842	668		
121	2204220	Zawackiego „Zośki”	218	5,5	20,0	218			172
122	2204221	Zielona	220	5,5	10,0	220			
123	2204222	Styki	142	4,0	14,0	60		82	
124	2204223	Związku Inwalidów Wojennych	305	9,5	20,0	305			156
125	2204224	Zgoda	181	3,25	6,7	181			
126	2204225	Żeromskiego	487	9,0	9,0		487		
127	2204226	Żytnia	1025	3,0	9,5		785	240	
128	2204227	C. Pieszy Słowack.- Niepodl-Szpital	380		12,3				
129		Trasa W-Z	440	-	6,5				
130		Małachowskiego	425	5,0	10,0	425			
131		Zamkowa	244	-	5,5				
132		Dworaka	128	3,0	5,5	128			
133		Gmeinera	485	9,7	19,0	485			636
134		Pogodna	183	6,0	22,0	183			45

2.5.3. Zaplecze techniczne motoryzacji.

Liczbę zarejestrowanych pojazdów w obszarze miasta Kraśnika ~~oraz gminy~~ z rozbiciem na rodzaje zestawione poniżej, dotyczy to stanu na dzień 15.03.1998 rok. Dane uzyskano w Wojewódzkim Biurze Ewidencji Pojazdów w Lublinie.

	ogółem	sam. osobowe	autobusy	ciężarowe	ciągniki	motocykle
miasto Kraśnik	16074	11199	407	2111	787	902
~~gmina Kraśnik~~	~~2065~~	~~1324~~	~~3~~	~~131~~	~~326~~	~~191~~

- Stacje paliw i obsługi

Kraśnik posiada 4 publiczne stacje paliw:

- dwie przy ulicy Lubelskiej: w rejonie skrzyżowania z ulicą Przemysłową oraz z ulicą Kolejową. Ta ostatnia posiada własną bocznice kolejową oraz jest wyposażona w stację obsługi, myjnię i stację diagnostyki. Usługi te świadczone są przez CPN dla całego obszaru miasta oraz okolicznych terenów Bychawy, Bełzyc, Józefowa nad Wisłą, Wilkołaza itp.
  - w dzielnicy Kraśnika Fabrycznego przy Al. Niepodległości (wlot od ulicy Urzędowskiej)
  - przy ulicy Kopernika, rejon skrzyżowania z Urzędowską.
- Poza wymienionymi publicznymi stacjami paliw i obsługi, usługi tego typu świadczone są także w bazach transportu samochodowego:
- Państwowej Komunikacji Samochodowej w dzielnicy Fabrycznej przy ulicy M. Konopnickiej 27 (PKS dysponuje 8 stanowiskami naprawczymi, myjnią i 2 stanowiskami diagnostycznymi oraz stacją paliw z trzema dystrybutorami
  - podobnie Miejskie Przedsiębiorstwo Komunikacyjne posiada wolne moce przerobowe i może wykonywać naprawy dla osób fizycznych i instytucji, posiada także stacje paliw wykorzystywane nie tylko dla potrzeb własnych przedsiębiorstwa.

W zakresie obsługi technicznej układu komunikacyjnego w obszarze miasta funkcjonuje Baza Obwodu Drogowego przy ul. Obwodowa 9, która swym zasięgiem obejmuje także Dzierzkowice, Urzędów, Zakrzówek, Wilkołaz i część Chodla.

Poza wyżej wymienionym obwodem utrzymaniem ulic miasta zajmuje się także Przedsiębiorstwo Drogowo Mostowe przy ulicy Kolejowej 6.

- przy usługach wzdłuż Urzędowskiej
- przy ul. Św. Faustyny
- przy ul. Piaskowej

Ilości miejsc parkingowych w obszarach osiedli mieszkaniowych zostały naniesione na planszy komunikacyjnej. Do miejsc postojowych zaliczane były nie tylko stanowiska na parkingach wydzielonych czy też postoje w zatokach przykrawężnikowych lecz także dojazdy do stacji trafo, placyki nawrotowe itp. Uwzględniono także parkingi nie urządzone. Szacunkowa liczba miejsc parkingowych urządzonych i nieurządzonych w obszarze miasta (łącznie z parkingami przy usługach i miejscach pracy itp.) wynosi około 2500 miejsc parkingowych. Na terenie Śródmieścia szacuje się ilość miejsc parkingowych na około 170. W wielorodzinnych osiedlach mieszkaniowych znajduje się około 1130 stanowisk.

Kompleksy garaży murowanych występują w dzielnicy Kraśnik Fabryczny w rejonie ulic Garażowej, Komunalnej, Kwiatkowskiego, Ostrowieckiej, Obwodowej, Łożyskowej, Raclawickiej, Szopena, Orzeszkowej, Krasickiego; mniejsze zespoły przy Kwiatkowskiego, Krasickiego, Sikorskiego, Al. Niepodległości, Dąbrowszczaków, Matejki. Zestawienie ilości garaży komunalnych podano niżej

LP	Kompleks garażowy	Ilość boksów ogółem
1	Komunalna	330
2	Garażowa	165
3	Kwiatkowskiego	212
4	Ostrowiecka	64
5	Obwodowa	131
6	Kwiatkowskiego (mały)	10
7	Sikorskiego	12
8	Krasickiego	18
9	Raclawicka	32
10	Al. Niepodległości	16
11	Łożyskowa	48
12	Dąbrowszczaków	8
13	Matejki	7
14	Orzeszkowej	26
15	Szopena	35

16	Solskiego	7
	Razem	1021
	Garaże blaszaki	
	Konopnickiej Garażwa	117
	Łącznie	1138

2.5.4. Transport publiczny

Przez obszar miasta Kraśnika przebiegają linie komunikacji publicznej. Ruch autobusowy komunikacji zamiejscowej odbywa się ulicami: Mostową, Narutowicza, Janowską, Obwodową, Lubelską, Struga, Kościuszki, Cegielnianą, Urzędowską, Al. Niepodległości, Mickiewicza, Krasińskiego, Obozną, Suchyńską, Nadstawną.

Przystanek dworcowy zlokalizowany jest w obszarze Kraśnika Starego przy ulicy Jagiellońskiej. Posiada osiem stanowisk odjazdowych i jedno przyjazdowe, ma do dyspozycji ponad 100 autobusów. Jednocześnie na dworcu przebywa max. 350 osób. Powierzchnia dworcowa wynosi 0,384 ha.

Baza zaplecza technicznego PKS mieści się przy ulicy Konopnickiej 27 i ma powierzchnię 4,569 ha. Zatrudnienie ogółem w całym przedsiębiorstwie wynosi 265 osób.

Usługi transportowe w ruchu pasażerskim świadczą przewoźnicy zarówno prywatni (głównie na linii wahadłowej Kraśnik-Lublin i kierunek powrotny) jak i Państwowa Komunikacja Samochodowa, która obsługuje zarówno powiązanie Lublin - Kraśnik jak i linie dalekobieżne oraz powiązania bliskie do przyległych gmin.

W ciągu dnia PKS odbywa 589 kursów na 38 liniach. Najwyższa częstotliwość występuje na kierunku Lublin-Kraśnik. Średnie napełnienie autobusów wynosi około 40%. PKS posiada ponad 100 autobusów. Liczba podróżnych przewożonych w ciągu miesiąca wynosi w granicach 450 tys. pasażerów.

Kraśnik posiada także Miejską Komunikację Publiczną, która świadczy usługi przewozowe zarówno w obszarze miasta ~~jak i w obszarze gminy~~. Posiada 21 jednostek autobusowych i zatrudnia ogółem 90 osób. Odległość pomiędzy najbardziej wysuniętymi końcami miasta wynosi około 16 km.

~~Pięć z spośród jedenastu linii MPK wychodzą swym zasięgiem na teren gminy: linia nr 3 przedłużeniem Janowskiej do Kwiatkowie linia nr 5 i 1 ulica Cegielniana linia nr 6 w kierunku Podlesia linia nr 11 ementarz w Kolonii Wyznianka Góry.~~ Liczba przewożonych podróżnych wynosi 230 tys./na miesiąc. Średnie napełnienie autobusów 64%; średnia prędkość jazdy wynosi 29,5 km / h. Miasto posiada 103 km ulic pokrytych komunikacją miejską, w gminie jest ich 78 km.

2.6. Systemy infrastruktury technicznej

2.6.1. Zaopatrzenie w wodę

Miasto Kraśnik zaopatrywane jest w wodę z trzech komunalnych ujęć wody eksploatowanych przez Kraśnickie Przedsiębiorstwo Wodociągów i Kanalizacji Spółka z o.o. w Kraśniku. Są to ujęcia:

- „Zwirki i Wigury” w Dzielnicy Fabrycznej (pozwolenie wodnoprawne decyzja z dnia 15.07.1996r. znak OS.II.6210/194/96),
- „Głęboka” w Dzielnicy Starej (pozwolenie wodnoprawne decyzja z dnia 17.02.1998r. znak OS.II.6210/66/98),
- „3-go Maja” w osiedlu Kolejowym (pozwolenie wodnoprawne decyzja z dnia 10.08.1993r. znak OS-II-6210/206/93).

Ponadto na terenie Kraśnika eksploatowane jest przez FŁT-Kraśnik S.A. jedno ujęcie wód podziemnych (pozwolenie wodnoprawne decyzja z dnia 05.10.2005r. znak ŚiR-III-6811/228-1/05). Wszystkie ujęcia wód podziemnych posiadają ustanowione strefy ochrony bezpośredniej oraz pośredniej wewnętrznej i zewnętrznej. Ujęcia wód podziemnych znajdujące się w Dzielnicy Fabrycznej tj. ujęcie FŁT-Kraśnik S.A. i ujęcie komunalne „Zwirki i Wigury” posiadają wspólną zewnętrzną strefę ochrony pośredniej wyznaczoną 25-letnim czasem wymiany wody w warstwie wodonośnej. Pozostałe ujęcia wody podziemnej posiadają odrębne własne strefy ochronne.

~~Podstawową rolę w zaopatrzeniu w wodę miasta Kraśnika spełnia komunalny system wodociągowy, który obsługuje aktualnie około 92 % ogólnej liczby mieszkańców. Wodociąg ten posiada dwa odrębne układy~~

sieciowe zabezpieczające obsługę Dzielnicy Fabrycznej i Dzielnicy Lubelskiej. Wodociąg komunalny w Dzielnicy Lubelskiej zasilany jest z ujęcia i stacji wodociągowej „Lubelska” zlokalizowanej przy ul. Głębokiej. Ujęcie to posiada sześć studni wierconych a zasoby eksploatacyjne zatwierdzone w kategorii „B” wynoszą 620³, przy depresji s=18 m (decyzja Prezesa CUG z dnia 6-06-1971 r, znak KNH013/3424/B/72). Woda ze studni doprowadzana jest dwoma oddzielnymi przewodami o średnicach ϕ 400 mm i ϕ 250 mm do dwóch połączonych ze sobą zbiorników wyrównawczych o pojemnościach każdy po 1000 m³. Woda ze zbiorników grawitacyjnie rozprowadzana jest siecią wodociągową bezpośrednio do odbiorców. Główne ciągi sieci magistralnej wychodzące ze stacji wodociągowej posiadają średnicę 2 x ϕ 400mm. Omawiane ujęcie zaopatruje w wodę Dzielnice Lubelską, wsie Splawy, Pasięka oraz część Dzielnicy Fabrycznej. Stacja wodociągowa oddana została do eksploatacji w roku 1985. Aktualny średni godzinowy pobór wody z całego ujęcia wynosi 260 m³/h. Przewiduje się że w perspektywie pobór ten nie przekroczy wielkości 360 m³/h. Aktualne pozwolenie wodnoprawne na pobór wód z tego ujęcia w ilości 360 m³/h ważne jest do końca roku 2000 (decyzja Urzędu wojewódzkiego w Lublinie z dnia 1992-03-06 znak OS.II.6210/38/1407/92).

Istniejąca dzielnica przemysłowo-składowa zlokalizowana w północno-wschodniej części miasta zasilana jest w wodę z indywidualnych ujęć zlokalizowanych na terenach poszczególnych zakładów. Z indywidualnego ujęcia i własnej hydroforni zaopatrywane jest także w wodę osiedle „Kolejowa”. Urządzenia te podobnie jak wodociąg komunalny eksploatuje Kraśnickie Przedsiębiorstwo Komunalne Sp. z o.o. Zasoby studni podstawowej tego ujęcia wynoszą 48,5 m³/godz., natomiast studni awaryjnej 48 m³/godz. Średni pobór wody z tego ujęcia wynosi 115 m³/d. Dzielnica fabryczna zaopatrywana jest w wodę z odrębnego komunalnego układu sieci wodociągowej zasilanego z ujęcia i stacji wodociągowej, które usytuowane są przy ul. Żwirki i Wigury. Ujęcie to składa się z ośmiu studni głębinowych. Wydajność eksploatacyjna tego ujęcia wynosi 500 m³/godz. Średni dobowy pobór wody z tego ujęcia wynosi 3200 m³/d. Natomiast pobór maksymalnie dobowy wynosi 4000 m³/d. Woda ze studni doprowadzana jest trzema oddzielnymi przewodami o średnicach ϕ 200 mm do dwóch zbiorników wyrównawczych o pojemności 2x500 m³ usytuowanych na terenie stacji wodociągowej. Główne ciągi sieci przesyłowej wychodzącej ze stacji posiadają średnicę ϕ 200 mm i ϕ 300 mm.

Z odrębnych własnych ujęć zaopatrywane są w wodę dwa główne zakłady przemysłowe t.j. Fabryka Łożysk Tocznych oraz Okręgowa Spółdzielnia Mleczarska. FŁT posiada ujęcie wód podziemnych o wydajności 675 m³/godz. Aktualny średnio-dobowy pobór wody z tego ujęcia wynosi 2313 m³/d. i stanowi 14 % wydajności ujęcia. Pobór wody przez OSM z własnego ujęcia wynosi aktualnie 175 m³/d. Dla ujęć tych zakładów oraz ujęć komunalnych ustanowione zostały strefy ochrony sanitarnej spełniające wymogi rozporządzenia Ministra Ochrony Środowiska, Zasobów Naturalnych i Leśnictwa z dnia 5 listopada 1991r. w sprawie zasad ustanawiania stref ochronnych źródeł i ujęć wody (Dz.U.Nr 116, poz. 504).

Na terenie miasta Kraśnika oprócz FŁT i OSM z ujęć własnych zaopatrywane są w wodę następujące zakłady:

- Przedsiębiorstwo Drogowo-Mostowe przy ul. Kolejowej 6
- Rejonowa Spółdzielnia Samopomoc Chłopska przy ul. Kolejowej 12
- Zakład Transportu i Spedycji Lasów Państwowych przy ul. Janowskiej 139
- Kraśnickie Przedsiębiorstwo Energetyki Ciepłej Sp z o.o. przy ul. Obwodowej 5
- Lubelskie Zakłady Drobiarskie S.A. Lubdrob - Hurtownia Drobiu przy ul. Obwodowej 15
- Lubelskie Przedsiębiorstwo Budownictwa Ogólnego S.A. przy ul. Chmielnej 10

Łączna długość komunalnej sieci wodociągowej na terenie miasta wynosi aktualnie około 162 km. Około 50 % tej sieci wykonana jest z rur azbestocementowych. Ogólna ilość przyłączy wodociągowych wynosi 2546 szt.

Zestawienie struktury poboru wody na poszczególne cele z wodociągu komunalnego i wskaźników jednostkowych zużycia wody na w/w cele

Lp.	Pobór wody na cele	Pobór średni [m ³ / d]	Wskaźnik jednostkowy [dm ³ / M.d]	Udział %
1.	Bytowo gosp. mieszk.	3500	92,7	46
2.	Produkcyjne	250	6,6	3
3.	Pozostałe	3865	102,3	51
4.	Razem:	7615	201,6	100

Zestawienie struktury ogólnego poboru wody w mieście na poszczególne cele i wskaźników jednostkowych zużycia wody na te cele

Tab. 2.

Lp.	Pobór wody na cele	Pobór średni [m ³ / d]	Wskaźnik jednostkowy [dm ³ / M.d]	Udział %
1.	Bytowo gosp. mieszk.	3500	92,7	34
2.	Produkcyjne	1676	44,3	16
3.	Pozostałe	5125	135,7	50
4.	Razem:	10301	272,7	100

Zestawienie wydajności ujęć i poboru wody z ujęć eksploatowanych na obszarze miasta

Tab. 3.

Wyszczególnienie	Roczny pobór wody [m ³]	Pobór średni dobowy [m ³]	Wydajność ujęć [m ³ / d]	Stopień wykorzyst. [%]
Ujęcia komunalne	2779475	7615	21804	35
Ujęcia zakładowe	980537	2686	16573	16
Razem:	3760012	10301	38377	27

2.6.2. Kanalizacja sanitarna

Miasto Kraśnik posiada rozdzielczy system kanalizacji z odrębnymi układami sieciowymi dla odprowadzania ścieków sanitarnych i ścieków deszczowych. Miejski system kanalizacji sanitarnej obejmuje dwa oddzielne układy sieciowe obsługujące Dzielnicę Fabryczną i Dzielnicę Lubelską, które odprowadzają ścieki sanitarne na istniejącą komunalną oczyszczalnię ścieków zlokalizowaną w dolinie rzeki Wyżnicy, w południowo-wschodniej części Dzielnicy Fabrycznej. Z miejskiej sieci kanalizacji sanitarnej korzysta około 82 % ogółu mieszkańców. Całkowita długość rozdzielczej sieci kanalizacji sanitarnej w mieście na koniec roku 1996 wynosiła około 51 km. Aktualna długość tej sieci wynosi około 69-73 km. Dzielnica Fabryczna objęta jest prawie w całości zasięgiem obsługi miejskiej sieci kanalizacji sanitarnej. Poza zasięgiem tej sieci znajdują się niewielkie fragmenty rozproszonej zabudowy zagrodowej w południowej i zachodniej części tej dzielnicy. Główne ciągi przesyłowe o średnicach ϕ 400 - 800 mm odprowadzają ścieki z tej części miasta do mechaniczno- biologicznej oczyszczalni ścieków o przepustowości około 23500 m³ / d. ~~Zo względu na niezadawalający stan techniczny obiekt ten przewidywany jest w najbliższym czasie do modernizacji. Po modernizacji w pierwszym etapie oczyszczalnia posiadała będzie przepustowość 23500 m³ / d. Natomiast przepustowość oczyszczalni w drugim etapie osiągnie poziom 37100 m³ / d. Aktualnie do oczyszczalni tej odprowadzanych jest ok. 6500 m³ / d ścieków sanitarnych, w tym także ścieki sanitarne z zakładu FLT.~~ W skład obiektu wchodzi następujące urządzenia technologiczne:

- krata, dwukomorowy piaskownik, przepompownia ścieków, komora wstępnego napowietrzania, osadnik wstępny poziomy, stacja koagulacji, komora napowietrzania z osadem czynnym, osadnik wtórny Dorra, jedna laguna osadowa, przepompownia wód drenazowych. Oczyszczalnia ta przekazana została do rozruchu w grudniu 1992 r. Zasięg strefy uciążliwości dla realizowanej oczyszczalni ustalono w projekcie na 300 m, natomiast zasięg strefy uciążliwości dla pół załadowania osadu ustalono na 100 m. Dzielnica Lubelska posiada mniej zaawansowany w rozwoju układ kanalizacji sanitarnej. W znacznej części miasta ścieki sanitarne są jeszcze odprowadzane do lokalnych zbiorników bezodpływowych. Nieliczne kanały odprowadzają ścieki oczyszczone mechanicznie bezpośrednio do rzeki Wyżnicy. Główny układ miejskiej sieci kanalizacji sanitarnej obsługującej tą część miasta opiera się na kolektorze o średnicy ϕ 400 - 600 mm przebiegającym wzdłuż ul. Jagiellońskiej do miejskiej oczyszczalni ścieków. Do kolektora tego podłączone są sieci obsługujące znaczną część istniejącej starej zabudowy mieszkaniowej, nowe osiedla mieszkaniowe zrealizowane w ostatnim czasie po północnej stronie ul. Szymańskiego oraz niektóre zakłady przemysłowe zlokalizowane przy ulicach Lubelskiej i Szymańskiego.

Zakład Okręgowej Spółdzielni Mleczarskiej zlokalizowany przy ul. Janowskiej posiada własną oczyszczalnię mechaniczno-biologiczną o przepustowości wynoszącej 600 m³/d, której technologia oparta jest na osadzie czynnym, z jego tlenową stabilizacją. Średnia ilość ścieków odprowadzanych do wód rzeki Wyżnicy w sezonie wynosi ok. 300 m³ / d (poza sezonem ok. 200 m / d). Skuteczność oczyszczania wynosi około 95 %. Obiekt ten posiada następujące urządzenia technologiczne:

- krata płaska, piaskownik, zbiornik wstępnego napowietrzania, rów biologiczny z siedmioma szczotkami napowietrzającymi, osadnik wtórny, zbiornik regeneracji i stabilizacji osadu. Stan techniczno-eksploatacyjny powyższych urządzeń ocenia się jako zadawalający.

Największym zakładem przemysłowym prowadzącym własną gospodarkę ściekową jest Fabryka Łożysk Tocznych. W zakładzie tym występują następujące rodzaje ścieków:

- ścieki przemysłowe (popłuczne kwaśne, alkaliczne, chromowe, chłodziwa alkaliczne, itp.)
- ścieki sanitarne,
- ścieki deszczowe.

W celu utylizacji ścieki przemysłowe kierowane są na urządzenia mechaniczno-chemicznej oczyszczalni o przepustowości 9100 m / d . Sprawność w zakresie strącania związków chemicznych wynosi ponad 95 %. Ścieki sanitarne z terenu tego zakładu od roku 1993 odprowadzane są na mechaniczno-biologiczną oczyszczalnię komunalną. Ścieki deszczowe z terenu zakładu podczyszczane są w zespole osadników ziemnych a następnie wspólnie z oczyszczonymi ściekami przemysłowymi odprowadzane są początkowo kolektorem podziemnym a dalej rowem otwartym do rzeki Wyżnicy. Aktualnie średnia dobowa ilość oczyszczonych ścieków przemysłowych wynosi około 4000 m³ / d.

W skład oczyszczalni mechaniczno-chemicznej wchodzi następujące urządzenia technologiczne:

- krata, piaskownik, 2 zbiorniki reakcji ścieków chromowych, 3 zbiorniki uśredniające z mieszadłami i odolejącami, komora szybkiego mieszania, 2 osadniki radialne, wirówki do odwadniania osadu.

Zestawienie ilości ścieków sanitarnych i przemysłowych odprowadzanych na istniejące oczyszczalnie ścieków

Tab. 4.

Lp.	Oczyszczalnia	Średnia ilość odprow. ścieków [m ³ / d]	Przepustowość oczyszczalni [m ³ / d]	Rezerwa przepust [%]
1.	Oczyszcz. komunalna	6500	23500	72
2.	Oczyszcz. WSK	4000	9100	56
3.	Oczyszcz. OSM	300	600	50
	Razem:	10800	33200	67

2.6.3. Kanalizacja deszczowa

W mieście występują nieliczne lokalne układy kanalizacji deszczowej odwadniające niektóre ulice lub fragmenty ulic. W Dzielnicy Fabrycznej rozwinięty układ kanalizacji deszczowej występuje głównie na obszarze zabudowy mieszkaniowej wielorodzinnej. Odbiornikiem wód opadowych z tych sieci jest rów melioracyjny na północ od miasta. Zabudowa jednorodzinna jest przeważnie odwadniana powierzchniowo do gruntu.

W Dzielnicy Lubelskiej rozwój kanalizacji deszczowej jest mniej zaawansowany. Wody opadowe odprowadzane są siecią kanalizacji deszczowej z obszaru dzielnicy mieszkaniowej Zarzecze, oraz z kilku ulic Starego Miasta bezpośrednio do rzeki Wyżnicy. Żaden z tych kanałów nie posiada urządzeń podczyszczających.

2.6.4. System ciepłowniczy

Miejska sieć ciepłownicza zasilana jest przez dwa centralne źródła ciepła, którymi są:

- elektrociepłownia EC-FŁT o mocy 171 MW zlokalizowana na terenie FŁT
- Kotłownia Rejonowa o mocy 29 MW zlokalizowana w dzielnicy przemysłowej przy ul. Obwodowej.

Każde z tych źródeł zasilają oddzielny układ sieci ciepłowniczej. Sieć ciepłownicza zasilana z EC- FŁT obsługuje Dzielnicę Fabryczną. Natomiast Dzielnicę Lubelską obsługuje sieć zasilana z Kotłowni Rejonowej.

Długość sieci ciepłowniczej na obszarze miasta wynosi aktualnie około 22 km. Obliczeniowy pobór energii cieplnej przez odbiorców zasilanych z tej sieci wynosi 71,56 MW. Sieci ciepłownicze w Dz. Lubelskiej będące na stanie KPEC w większości budowane były w drugiej połowie lat 70-tych, z wyjątkiem sieci dosyłowej do osiedla Piaski oraz odcinka w ul. Lubelskiej od Sądu Rejonowego do ul. Urzędowskiej. Stan sieci z lat 70-tych jest nie zadowalający ze względu na niedostateczną termoizolacyjność. Natomiast stan techniczny przewodów jest dobry. Ewentualna wymiana tych sieci na preizolowane może być brana pod uwagę po roku 2000.

W Dz. Fabrycznej sieć ciepłownicza w większości budowana była w latach 50-tych oraz w latach 80-tych. Sieć z lat 50-tych posiada stan zadowalający poza izolacyjnością. Aktualnie sprawą najpilniejszą jest wymiana sieci niskoparametrowej, którą dosyłana jest energia cieplna z wymiennikowni grupowej przy ul. Sikorskiego 22.

Oprócz sieci ciepłowniczej na obszarze miasta funkcjonują lokalne kotłownie. Aktualnie kotłowni tych jest 48 szt.

Zestawienie mocy cieplnej i aktualnego obliczeniowego poboru ciepła z poszczególnych grup źródeł ciepła przedstawia się następująco:

Rodzaj źródła ciepła	Ilość	Nominalna moc źródła ciepła [kW]	Obliczeniowa moc źródła ciepła [kW]	Rezerwa mocy źródła ciepła [kW]	Udział [%]
Kotłownie gazowe	30	5396	4705	691	3,0
Kotłownie olejowe	2	234	222	12	0,2
Kotłownie węglowe	16	9848	8597	1251	5,5
Razem:	48	15478	13524	1954	8,7
Ciepłownia Rejonowa	1	29000	23560	5440	15,0
Elektro - ciepłownia	1	171000	119700	51300	76,3
Ogółem:	50	215478	156784	58694	100,0

W powyższym zestawieniu uwzględniona została moc cieplna trzech kotłowni parowych (Szpitala Rejonowego, Szpitala Miejskiego oraz masarni), których łączna moc cieplna wynosi 1707 kW.

Rezerwa mocy cieplnej dwóch podstawowych źródeł miejskiego systemu ciepłowniczego (Ciepłowni Rejonowej i EC FLT) szacowana jest aktualnie na około 56740 kW, co stanowi około 28 % wartości ich łącznej mocy dyspozycyjnej.

Obliczeniowa wielkość zapotrzebowania ciepła pokrywana przez lokalne kotłownie węglowe wynosi aktualnie 8597 kW i stanowi około 6 % łącznego zapotrzebowania ciepła pokrywanego przez wykazane powyżej źródła ciepła.

2.6.5. Zaopatrzenie w gaz

Przez zachodnią i południową część miasta przebiega istniejący magistralny gazociąg wysokopiętny systemu krajowego o średnicy DN 700, relacji Jarosław - Puławy. Gazociąg ten zasila trzy stacje redukcyjno-pomiarowe SRP I-go stopnia zlokalizowane:

- w Dzielnicy Lubelskiej przy ul. Jagiellońskiej 71
- w Dzielnicy Fabrycznej przy ul. Krasieńskiego
- w miejscowości Splawy gmina Kraśnik

Parametry techniczno-eksploatacyjne tych źródeł przedstawiają się następująco:

Stacja redukcyjna przy ul. Jagiellońskiej posiada przepustowość $Q_h = 6000 \text{ Nm}^3/\text{h}$.

Roczne zużycie gazu z tej stacji w roku 1997 wyniosło około 5862 tys. Nm^3 .

Stacja redukcyjna przy ul. Krasieńskiego posiada przepustowość $Q_h = 6000 \text{ Nm}^3/\text{h}$.

Roczne zużycie gazu w 1997 r. wyniosło około 4810 tys. Nm^3 .

Stacja redukcyjna w Sławach posiada przepustowość $Q_h = 1600 \text{ Nm}^3/\text{h}$.

Roczne zużycie gazu w 1997 r. wyniosło 732 tys. Nm^3 .

Miejska sieć gazownicza rozwiązana została w układzie dwustopniowym jako średnioprężna i niskoprężna. Źródłami zasilania dla sieci średnioprężnej są stacje redukcyjne SRP I-go stopnia omówione powyżej. Sieci niskoprężne obsługujące głównie zabudowę mieszkaniową wielorodzinną zasilane są z dwóch stacji redukcyjno-pomiarowych SRP II-go stopnia zlokalizowanych przy ulicach Wyszyńskiego i Piaskowej.

Stacja usytuowana przy ul. Wyszyńskiego posiada przepustowość $Q_h = 650 \text{ Nm}^3/\text{h}$.

Taką samą przepustowość posiada stacja usytuowana przy ul. Piaskowej.

System gazowniczy miasta obejmuje 84,83 km sieci rozdzielczej średniego ciśnienia oraz 3,66 km sieci rozdzielczej niskiego ciśnienia. Ogólny stan techniczny sieci gazowej w mieście oceniany jest przez użytkownika jako dobry.

Ogólna liczba odbiorców gazu wynosi -11114 w tym:

- odbiorców w gospodarstwach domowych -10920
- w zakładach -1
- pozostałych -193

Miejska sieć gazowa obsługuje aktualnie około 95 % ogólnej liczby mieszkańców miasta.

Wyszczególnienie źródeł	Roczny pobór gazu [tys. Nm^3/r]	Max. godzinowy pobór gazu [Nm^3/h]	Nominalna wydajność stacji [Nm^3/h]	Rezerwa przepustowości [%]
SRP-1 ul. Jagiellońska	5862	2500	6000	58
SRP-2 ul. Krasieńskiego	4810	2100	6000	65
SRP-3 Sławy	732	310	1600	80
Razem:	11404	4910	13600	64

Wskaźniki jednostkowe ogólnego zużycia gazu w mieście w przeliczeniu na jednego mieszkańca są aktualnie następujące:

$$W_r = 302 \text{ Nm}^3/\text{r.M}$$

$$W_h = 0,13 \text{ Nm}^3/\text{h.M}$$

2.6.6. Gospodarka odpadami

Miasto Kraśnik posiada zorganizowany system zagospodarowania odpadów komunalnych i przemysłowych. Centralne składowisko odpadów znajduje się na terenie gminy Kraśnik w bezpośrednim sąsiedztwie północnej granicy miasta (m. Wilcze Doły). Powierzchnia składowiska odpadów komunalnych wynosi 5,91 ha a jego pojemność wynosi 1300000 m^3 . Wydzielona niecka pod składowisko przemysłowe posiada powierzchnię 0,3 ha i pojemność 12000 m^3 . Na centralnym składowisku deponowane są stałe odpady komunalne z miasta oraz płynne odpady przemysłowe z F&T. Składowisko oddane zostało do eksploatacji w roku 1979. Zakończenie eksploatacji tego składowiska planowane jest w roku 2000. Aktualnie w bezpośrednim sąsiedztwie tego składowiska przygotowywana jest realizacja nowego składowiska odpadów komunalno-przemysłowych, które zabezpieczy dla miasta odbiór odpadów w okresie perspektywicznym.

2.6.7. Elektroenergetyka

■ Sieci zasilające 110 kV

Na terenie Kraśnika nie ma zlokalizowanych elektrowni ani elektrociepłowni.

Jako źródło energii elektrycznej dla miasta wykorzystywana jest stacja transformatorowa 110/30/15kV Budzyń.

Stacja może być zasilana napięciem 110 kV z trzech stron tzn. : od strony Zaklikowa (Stalowa Wola) od strony Opolu (Puławy) oraz od strony Bychawy (Abramowice) . Na podstawie tego układu sieci 110 kV można stwierdzić , że trzy zasilacze dla stacji Budzyń stanowią pewne i niezawodne zasilanie napięciem 110 kV . Istniejący układ zasilania w ciągu najbliższych lat może ulec pewnym zmianom na skutek budowy nowych GPZ (w Kraśniku) i wpięcie ich w istniejące linie 110 kV . Zmiany te nie pogorszą pewności zasilania dla stacji Budzyń jak też każdego nowego GPZ wpiętego w istniejące linie . Każdy z nowych GPZ będzie miał co najmniej dwustronne zasilanie .

■ Źródła zasilania energią elektryczną

Stacja transformatorowa 110/15 kV w Budzynie wyposażona jest w dwa transformatory 110/30/15 kV o mocach 32 MVA. Z tej stacji zasilone są dwie linie 110 kV zasilające Kraśnicką Fabrykę Łożysk Toczyńskich. Napięciem 30 kV zasilane są dwie linie napowietrzne w kierunku Abramowic i Rachowa. W najbliższych latach te dwie linie 30 kV przeizolowane będą na napięcie 15 kV.

Z powyższego wynika , że zainstalowana obecnie moc w transformatorach łącznie 64 MVA jest wystarczająca dla zasilania miasta Kraśnika i sąsiednich najbliższych gmin. Większym problemem jest wyprowadzenie tej mocy z GPZ do miasta. Zagadnienie to zostanie szczegółowo omówione w dalszej części

opracowywanej koncepcji. Jeśli chodzi o pewność zasilania miasta w zakresie mocy instalowanej w źródle to obecny stan nie zapewnia dostawy energii dla miasta w przypadku uszkodzenia transformatora. Także ta część istniejącego stanu i jego poprawy zostanie omówiona w dalszej części koncepcji, dotyczącej projektowanego rozwoju sieci 110 kV miasta Kraśnika i źródeł zasilania energią elektryczną. Z przedstawionego powyżej stanu istniejącego układu zasilania linii 110 kV i źródła energii jakim jest stacja 110/30/15 kV Budzyń wynika, że w najbliższej perspektywie dla utrzymania harmonijnego rozwoju miasta, zajdzie potrzeba budowy nowych linii 110 kV i nowych stacji transformatorowych 110 / 15 kV w Kraśniku.

■ Układ sieci zasilających średniego napięcia

Obecnie na terenie miasta Kraśnika występują dwa rodzaje sieci średniego napięcia 15 kV: napowietrzna i kablowa. Ponieważ stacja Budzyń wybudowana jest w północno-zachodniej części miasta, wybudowane sieci średniego napięcia obejmują miasto z dwóch stron tzn. od północy i od południa. Są to w przeważającej części sieci napowietrzne, od których odczepowo wykonane są odgałęzienia wprowadzone w kierunku centrum miasta. Generalnie przeważają sieci napowietrzne 15 kV i stacje transformatorowe słupowe lokalizowane na obrzeżach obszarów zabudowanych. W mieście można wyróżnić trzy obszary o zabudowie zwartej, które są zasilane siecią kablową 15 kV.

Największym takim obszarem jest Kraśnik Fabryczny, drugi obszar to dzielnica Piaski i trzeci obszar to Stare Miasto. Jeśli chodzi o stacje transformatorowe to występują one, jak już wyżej wspomniano jako napowietrzne słupowe, oraz jako wewnętrzne typu MSTW składane z elementów betonowych. Przekroje przewodów w liniach napowietrznych i kablowych są bardzo różne i często niedostosowane do mocy, które należałoby przez nie przesyłać. Te sprawy są ściśle związane w zasadzie z jedną stacją zasilającą miasto Kraśnik. W dalszej części koncepcji dotyczącej perspektywy zostanie to szczegółowo omówione ze wskazaniem kolejności i kierunków działania jakie należy podjąć dla poprawy istniejącego stanu sieci średniego napięcia, wraz ze stacjami transformatorowymi SN/nn.

■ Miejskie stacje transformatorowe

Większość stacji transformatorowych SN/nn w Kraśniku jest w wykonaniu wewnętrznym; około 70% - są to stacje MSTW i MSTP z transformatorami dobranymi do obciążeń występujących w rejonie zasilanym z tych stacji. Na obrzeżach miasta występuje także część stacji napowietrznych zasilanych z linii 15 kV. Są to stacje typu STSa 20/100 i STSa 20/250 oraz stacje STSPbK. W miarę remontów sieci 15 kV jej modernizacji i rozbudowy, będą wchodziły do eksploatacji stacje wewnętrzne nowych typów lub stacje napowietrzne typu STSPbK. Preferowane typy stacji zostaną ustalone w części opracowania dotyczącej stanu perspektywy.

■ Układ sieci niskiego napięcia

Występująca na terenie miasta sieć niskiego napięcia, napowietrzna i kablowa zostanie w najbliższej przyszłości i dalszej perspektywie utrzymana w obu istniejących rozwiązaniach. O wyborze rodzaju sieci będą decydowały głównie względy ekonomiczne tzn. koszt jej budowy, ale także względy urbanistyczne np. w rejonie objętym ochroną konserwatorską. Obecnie preferowanym kierunkiem rozwoju sieci niskiego napięcia w całej energetyce, jest rozwój sieci kablowej. Wiąże się to ściśle z coraz wyższą jakością kabli nn i coraz niższym ich kosztem. Należy dążyć do zwiększenia ilości sieci kablowej niskiego napięcia oraz do zmiany rodzaju przewodów w sieciach napowietrznych z przewodów gołych na przewody izolowane. Poprawia to estetykę miasta, gdyż przewody izolowane stają się mniej widoczne w krajobrazie i nie wymagają wycinania gałęzi wokół nich.

2.7. Zieleni i rekreacja

2.7.1. Zagospodarowanie rekreacyjne

■ Baza noclegowa

Zagospodarowanie rekreacyjne Kraśnika i okolic jest bardzo ubogie w stosunku do walorów wypoczynkowych, jakie występują na tych terenach. Przede wszystkim bardzo słabo jest rozwinięta baza noclegowa. Ogółem na terenie miasta funkcjonuje 110 miejsc noclegowych, w tym 85 całorocznych.

Obiektem o najwyższym standardzie jest Motel "Chemo - Protex" usytuowany przy ul. Lubelskiej i posiadający 33 miejsca noclegowe. Ponadto w mieście funkcjonuje Hotel "Iwona" przy ul. Jagiellońskiej oraz Hotel Pracowniczy przy Fabryce Łożysk Toczyńskich mieszczący się przy ul. Kard. St. Wyszyńskiego mający do dyspozycji poza miejscami dla pracowników 30 miejsc w pokojach gościnnych.

Ponadto w internacie Zespołu Szkół nr 2 przy ul. Armii Krajowej organizowane jest w okresie wakacyjnym schronisko młodzieżowe.

W rejonie Kraśnika, podobnie jak w innych miejscach Lubelszczyzny, zaczyna rozwijać się agroturystyka. Daje ona największe możliwości uzyskania bezpośrednich zysków przez mieszkańców atrakcyjnych terenów, w zasadzie w ciągu całego roku. Obok opłat za wynajęcie kwater, rolnicy mogą osiągać dodatkowe dochody np. za przygotowywanie posiłków dla turystów, sprzedaż żywności, wyrobów sztuki ludowej i rzemiosła artystycznego, korzystanie z dodatkowych atrakcji turystycznych np. konie, bryczki. Istotą agroturystyki jest to, że nie wymaga ona dużych nakładów finansowych i budowy nowych obiektów. Ważna jest jednak pomoc dla rodzin decydujących się na rozwinięcie tego typu działalności zarówno finansowa - poprzez udzielanie odpowiednich kredytów, jak i merytoryczna - poprzez fachowe doradztwo dotyczące zarówno adaptacji obiektów, jak i obsługi turystów. Rolę tę na terenie województwa lubelskiego spełnia Wojewódzki Ośrodek Doradztwa Rolniczego w Końskowoli. W 1998 roku w rejonie Kraśnika było jeszcze niewiele gospodarstw proponowanych turystom przez rolników, a mianowicie: 2 gospodarstwa - w miejscowości Bęczyn gm. Urzędów oraz pojedyncze w miejscowościach Słodków III - gm. Kraśnik, Podwody - gm. Urzędów i w Urzędowie.

Wielkość i różnorodność bazy noclegowej jest niewystarczająca dla Kraśnika - miasta o randze powiatu. Należy zwiększyć liczbę miejsc zarówno o wysokim standardzie np. hoteli dla organizowania konferencji, czy pensjonatów - poszukiwanych dla kameralnego wypoczynku. Ważne jest również wypromowanie i podniesienie poziomu usług schronisk młodzieżowych dla wycieczek krajoznawczych czy np. wykorzystywanych z okazji imprez sportowych.

Lp	Wyszczególnienie	Adres	miejsca noclegowe	w tym sezonowe
1	2	3	4	5
1	Motel "Chemo - Protex"	ul. Lubelska 2	33	-
2	Hotel "Iwona"	ul. Jagiellońska 14	22	-
3	Hotel Pracowniczy przy FŁT	ul. Kard. Wyszyńskiego 5	30	-
4	Schronisko Młodzieżowe w Zespole Szkół nr 2	ul. Armii Krajowej 25	25	25
	Razem		110	25

■ Cykliczne imprezy kulturalne stanowiące o atrakcyjności miasta

Życie kulturalne Kraśnika ogniskuje się wokół wielu placówek takich jak domy kultury, kluby, biblioteka publiczna, muzea itp. Są one organizatorami wielu imprez kulturalnych głównie o charakterze lokalnym, ale i regionalnym.

Miejski Dom Kultury przy Al. Niepodległości 44 powstał 1992 roku po przejęciu przez Urząd Miasta placówki zakładowej FŁT. Stała oferta MDK to: taniec, muzyka, teatr, plastyka, fotografia, film. MDK jest inspiratorem i organizatorem wielu różnych wydarzeń kulturalnych w mieście. Przy MDK działają:

- Formacje taneczne: Fantan, "Kidnaper",
- Zespół bluesowo - rockowy,
- Zespół wokalny "Ożanki",
- Dziecięcy Zespół Tańca Ludowego,
- Teatr młodzieżowy, pary taneczne.

Sala widowiskowa, którą dysponuje MDK ma około 500 miejsc.

Ponadto na terenie miasta prężnie działa klub "Mix" - przy Spółdzielni Mieszkaniowej "Metalowiec". W budynku klubu przy ul. ks. St. Zielińskiego 5 pracują stałe grupy zainteresowań: dziecięcy teatr lalkowy, teatr młodzieżowy, koło plastyczne, sekcja tenisa stołowego, klub seniora.

Osiedlowy Dom Kultury Spółdzielni Mieszkaniowej "Pomoc" działający w Kraśniku Starym, prowadzi unikalne spotkania, konkursy, koła zainteresowań (m. in. Spotkania z Kolędą i Pastorałką,

przeeglądy muzyczne, wokalne, dziecięce rozgrywki w piłkę nożną, konkurs na najładniejszy balkon). Klub korzysta z sali na około 200 miejsc przystosowywanej dla celów widowiskowych przez wstawianie krzeseł.

Działalność kulturalno - oświatową, związaną z obchodami rocznic i uroczystości oraz wydarzeniami społeczno - kulturalnymi w takich formach jak: wystawy, prelekcje, konkursy, imprezy historyczne, literackie, prowadzi również Miejska Biblioteka Publiczna.

Inną placówką kulturalną działającą na terenie miasta jest Muzeum Regionalne. Powstało ono w 1976 roku, posiada bogate zbiory. W 1995 roku utworzony został oddział pod nazwą Muzeum 24 Pułku Ułanów im. Hetmana Wielkiego Koronnego Stefana Żółkiewskiego. Muzeum jest współorganizatorem corocznego Święta Pułku Ułanów obchodzonego tradycyjnie w dniu 6 lipca.

Do imprez kulturalnych o charakterze cyklicznym organizowanych na terenie miasta należą:

- Dni Kraśnika obchodzone w czerwcu, Święto Konstytucji 3 - go Maja, Święto 11 - go Listopada, Wojewódzki Dzień Pszczelarza, Kraśnicki Przegląd Amatorskich Teatrów Dziecięcych, Ogólnopolski Turniej Tańca Towarzyskiego, Spotkanie z Kolędą i Pastorałką, Przegląd zespołów młodzieżowych muzyczno - wokalnych i chórów, Koncert Wakacyjny

Ponadto Agencja Rozwoju Lokalnego i Ośrodek Wspierania Biznesu są od 1997 r. organizatorami Targów Kraśnickich, przygotowywanych w celu wypromowania różnych firm z Kraśnika i innych miejscowości z tego rejonu.

2.7.2. Zielen

Zielen urządzona, pomimo swojej różnorodności nie zaspokaja w pełni potrzeb mieszkańców miasta. Dotyczy to przede wszystkim zieleni zlokalizowanej w pobliżu miejsca zamieszkania. Co prawda dzielnica fabryczna, z uwagi na sąsiadujące bezpośrednio tereny leśne, posiada dużo lepsze warunki wyposażenia mieszkańców w tereny otwarte niż tzw. Stary Kraśnik, jednakże nie jest ona zlokalizowana równomiernie w stosunku do terenów mieszkaniowych.

■ Parki, zieleńce, zielen osiedlowa

Zielen miejska w Kraśniku Starym ogranicza się głównie do terenów "zamczyska", parku jordanowskiego, zieleni towarzyszącej obiektom usługowym, sportowym itp. Do największych skupisk zieleni urządzonej w dzielnicy starej należy ogród jordanowski przy ul. Jagiellońskiej.

Kraśnik Fabryczny powstał w bezpośrednim sąsiedztwie lasu, z którym graniczy od północy, w związku z tym zapotrzebowanie na tereny zieleni w tej części miasta nie jest zbyt duże. Do najładniejszych obiektów należy tutaj zaliczyć parki: 1000-lecia (k/Kamienia) i 20- lecia.

Rozkład przestrzenny terenów zieleni wynika z historycznego rozwoju miasta. Zielen, szczególnie w Kraśniku Fabrycznym, jest dość bogata głównie z uwagi na otaczające lasy komunalne. Niestety, z powodu zbyt małych nakładów, zielen w przeważającej większości jest zaniedbana, brak jest wyposażenia w urządzenia małej architektury itp. Problem ten dotyczy również zieleni osiedlowej związanej z zabudową wielorodzinną. Ważna jest nie tylko odpowiednia powierzchnia, ale i właściwe urządzenie zieleni. Zbyt mało jest placów zabaw dla dzieci, a sposób ich urządzenia pozostawia sporo do życzenia. Bardzo ważne jest, aby place zabaw były wykonane w sposób bezpieczny z wyeliminowaniem utwardzonej (asfaltowej) nawierzchni. Urządzenia zabaw dla dzieci winny być wykonane z materiałów naturalnych - drewno oraz gruby sznur. Do niektórych elementów można zastosować tworzywo sztuczne. Nawierzchnię dla bezpieczeństwa można wysypać korą, która ponadto zabezpiecza podłoże przed nadmiernym rozwojem chwastów.

Zielen przyuliczna również wymaga zabiegów pielęgnacyjnych i rekonstrukcji, dotyczy to m. in. rzadko dziś spotykanych jako zielen przyuliczna - drzew owocowych w Kraśniku Fabrycznym.

■ Wykaz terenów zieleni miejskiej DZ. STARA pow. Trawników (m²)

pow. trawników (m²)

ul.Arмии Krajowej	895	ul. Bóżniczna	48
ul. Cegielniana	3.294	ul. Chopina	6.600
ul. Klasztorna	6.600	ul. Kościuszki	1.980
ul. Lubelska	2.160	ul. Lubelska - parking	113
ul. Mostowa	550	ul. Narutowicza	2.965
ul. Oboźna	2.700	ul. Ogrodowa	5.577
Park przy USC	3.785	Park Miejski (Jordanowski)	49.500
Plac Surdackiego - skwer	3.400	ul. Piłsudskiego - skwer	1.200
Plac Wolności - skwer	1.200	ul. Podwalna	.990
Postój TAXI - skwer	3.960	Róg ul. Pow. Śl. i ul. Kolejowej	957
ul. Przechodnia	2.230	Rondo przy PKS	1.120
ul. Strażacka	718	ul. Struga	100
ul. Tęczyńskich	121	Trasa W-Z	300
ul. Urzędowska	900	ul. Wierzbowa	158
ul. Wesoła	550	ul. Zamkowa	3.900
Zamczysko	16.600	ul. Zgoda	270
DZ. FABRYCZNA			
Al. Niepodległości	12.300	ul. Balladyny	10.165
ul. Dekutowskiego	96	Dojście do Śl. Polany	1.960
ul. Gmeinera	3.000	ul. Graniczna	1.048
ul. Grunwaldzka	705	ul. Inwalidów Wojen. - lasek	2.465
ul. Komunalna	464	ul. Krasieńskiego - parking	1.190
ul. Kwiatkowskiego	504	ul. Makuszyńskiego	5.500
ul. Mała	644	ul. Matejki	1.973
ul. Mickiewicza	3.631	ul. Konopnickiej	1.550
Park 20 - lecia k/fontanny	6.085	Park 1000 - lecia k/Kamienia	10.320
ul. Piastowska	2.030	skwer przy MDK	8.338
Przechodni deptak	3.990	ul. Raclawicka	225
Rondo Słowackiego	452	Skrzyżowanie FŁT	4.332
ul. Wyspiańskiego	4.600	ul. Szpitalna	1.330
ul. Szpitalna - lasek	4.890	ul. Urzędowska - Marzenie	2.490
ul. Wyszyńskiego	7.150	ul. Zwirki i Wigury	1.610
Al. Młodości	850		
Ogółem :	231.328		

P

owierzchnia zieleni urządzonej w Kraśniku wynosi ogółem 23,13 ha. Zgodnie z powyższym wykazem wskaźnik zieleni na jednego mieszkańca wynosi 6,10 m².

Źródło: Urząd Miejski w Kraśniku, Wydział Gospodarki Komunalnej

Oprócz parków i zielenców wliczona tu została zieleń przyuliczna w związku z czym wskaźnik jest nieco zawyżony. Wielkość terenów zieleni winna być zwiększona i rozmieszczona równomiernie w stosunku do terenów zabudowy mieszkaniowej - głównie wielorodzinnej.

■ Ogrody działkowe

Zieleń działkowa usytuowana jest w dużej części na terenie Kraśnika Fabrycznego. Korzystają z niej przede wszystkim mieszkańcy zabudowy wielorodzinnej tej części Kraśnika. Na terenie miasta funkcjonuje 6 ogrodów działkowych różnej wielkości. Łączna powierzchnia wynosi około 30 ha, a wskaźnik na jednego mieszkańca - 7,90 m².

W dotychczas obowiązującym planie zagospodarowania przestrzennego miasta zarezerwowany został teren pod rozwój zieleni działkowej głównie w części fabrycznej, ale również w pewnym stopniu w obrębie tzw. Starego Kraśnika. Wydaje się, że wielkość zaproponowana w planie jest wystarczająca. Wielkość i rozmieszczenie ogrodów działkowych ilustruje załączona tabela:

Lp	Nazwa ogrodu	Lokalizacja	Pow. w ha	Ilość działek
1	2	3	4	5
1	SUCHYNIA	ul. Suchyńska	8,23	168
2	SPLAWY	Bojanówka	1,50	23
3	MARZENIE	ul. Urzędowska	13,75	471
4	SŁONECZNY	ul. Reymonta	2,36	63
5	ZARZECZE	ul. Janowska	1,64	45
6	PÓLNOC	ul. Północna	2,27	66
	Razem		29,75	

Źródło: Polski Związek Działkowców Zarząd Wojewódzki w Lublinie
Wskaźnik na 1 mieszkańca wynosi 7,9 m².

2.7.3. Obiekty i urządzenia sportowe

Kraśnik - szczególnie Fabryczny może poszczycić się dość dużą ilością i urozmaiceniem terenów i obiektów sportowych. Są to zarówno obiekty miejskie jak i przyszkolne. Na terenie miasta działają kluby sportowe: "Stal" i "Tęcza" oraz od niedawna Kraśnicki Międzyszkolny Klub Sportowy Piłki Ręcznej.

Fabryczny klub sportowy "Stal" istnieje od 1951 r. Siedzibą klubu i bazą szkoleniową jest Miejski Ośrodek Sportu i Rekreacji. Głównym sponsorem "Stali" jest Fabryka Łożysk Toczących. Klub posiada 3 sekcje: piłki nożnej, zapasów, brydża sportowego.

Ludowy Klub Sportowy "Tęcza" mieszczący się przy ul. Oboźnej 18 powstał w 1967 r. Klub posiada boisko z trybuną na 1500 osób. W klubie działają 3 sekcje: tenisa stołowego, piłki nożnej, szachowa.

W Kraśniku Fabrycznym działa Miejskie Towarzystwo Krzewienia Kultury Fizycznej, które jest również organizatorem wielu imprez sportowych.

Miejski Ośrodek Sportu i Rekreacji mieści się w Kraśniku Fabrycznym przy ul. Żwirki i Wigury 2 i zajmuje powierzchnię ok.8,00 ha. W skład ośrodka wchodzi:

- zespół boisk do piłki nożnej,
- stadion z trybuną na 3.000 miejsc,
- boiska treningowe,
- 2 boiska do piłki ręcznej (asfaltowe),
- korty tenisowe,

- lodowisko otwarte (latem jazda na łyżworolkach),
- kryta pływalnia o wymiarach 25 x 12,5m wraz z brodzikiem dla dzieci o wymiarach 12,5 x 8 m,
- duży plac zabaw dla dzieci z "drewnianą wioską",
- odkryta pływalnia z sauną i hydromasażem - obecnie nieczynna.

Obiekt przygotowywany jest do remontu - modernizacji. Pływalnia ma wymiary 50x21 m, obok ma powstać plastikowy brodzik dla dzieci.

Przy obiektach szkolnych z reguły zlokalizowane są tereny i urządzenia sportowe:

Szkoła Podstawowa nr 1 ul. Kościuszki 23	sala gimnastyczna, 2 boiska (do piłki nożnej i ręcznej)
Szkoła Podstawowa nr 2 ul. Urzędowska 10	2 sale gimnastyczne, 2 boiska asfaltowe do piłki ręcznej, 1 boisko do koszykówki, 1 boisko treningowe
Szkoła Podstawowa nr 3 ul. Urzędowska 435	sala gimnastyczna, sala do gimnastyki korekcyjnej, boiska do piłki nożnej, koszykówki, siatkówki, kort tenisowy
Szkoła Podstawowa nr 4 ul. Kolejowa 28	sala gimnastyczna, 1 boisko do piłki nożnej, 1 boisko asfaltowe do piłki ręcznej
Szkoła Podstawowa nr 5 Al. Niepodległości 54	sala gimnastyczna, sala do gimnastyki korekcyjnej, 1 boisko asfaltowe
Szkoła Podstawowa nr 6 ul. Grunwaldzka 2	sala gimnastyczna, 1 boisko sportowe
Szkoła Podstawowa nr 7 ul. Ks. J. Popiełuszki 1	funkcję Sali gimnastycznej pełni sala widowiskowa, Jest miejsce pod budowę Sali gimnastycznej i urządzenie boisk sportowych.
Szkoła Podstawowa Specjalana nr 8 ul. Kościuszki 23	mała sala gimnastyczna, jest tylko „zielone boisko”, dzieci korzystają z obiektów Szk. Podst. nr 1
Zespół Szkół nr 1 ul. Gen. Wł. Sikorskiego 25	sala gimnastyczna, siłownia, boisko sportowe
Zespół Szkół nr 2 ul. Armii Krajowej 25	sala gimnastyczna, boisko sportowe
Zespół Szkół nr 3 ul. Słowackiego 7	hala sportowa 48 x 24 m, sala gimnastyczna 24 x 12 m, boisko treningowe, kort tenisowy

W zespole szkół nr 3 funkcjonuje Sportowe Liceum Ogólnokształcące. W szkolnym internacie kluby przyjeżdżające na zawody do Kraśnika rezerwują miejsca noclegowe dla swoich zawodników.

Na terenie miasta organizowane są przez różne instytucje cykliczne imprezy sportowe cieszące się dużą popularnością:

- Turniej w zapasach o puchar ziemi kraśnickiej, bieg "Złota Milla", Biegi Listopadowe, Turnieje piłkarskie, Ogólnopolski turniej halowej piłki nożnej, Kraśnicka liga amatorów halowej piłki nożnej, Kraśnicka liga amatorów w tenisie stołowym, "Bieg po uśmiech", duathlon dla dzieci (jazda na rowerze oraz bieg), "Jupiter"
- dziecięce rozgrywki w piłkę nożną, turniej szachowy.

O randze Kraśnika w dziedzinie sportu świadczy fakt, że w 1998 roku odbyły się tu Mistrzostwa Polski Seniorów w Zapasach oraz I turniej Sumo.

Reasumując, prawie wszystkie szkoły wyposażone są w sale gimnastyczne i boiska sportowe, niektóre z nich - np. Szk. Podst. nr 7 w Kraśniku Fabrycznym - mają zarezerwowany teren, ale budowa sali gimnastycznej i boiska sportowego wymaga jeszcze nakładów finansowych. Lepiej wyposażony jest w

obiekty i urządzenia sportowe Kraśnik Fabryczny, natomiast w Kraśniku Starym należałoby rozwinąć sieć obiektów, ponieważ konieczność dojeżdżania młodzieży na zajęcia sportowe 6 - 7 km z jednej części Kraśnika do drugiej, wpływa na zmniejszenie zainteresowania.

2.8. Uwarunkowania prawne - ochronne

2.8.1. Obszary chronione na podstawie ustawy o ochronie przyrody

Na podstawie ustawy o ochronie przyrody szczególną ochroną w mieście są objęte:

- las Kraśnik Fabryczny, należący do Kraśnickiego Obszaru Chronionego Krajobrazu,
- fragment dna doliny Wyżnicy objęty statutem użytku ekologicznego,
- 10 obiektów /w tym 9 drzew i 1 aleja/ jako pomniki przyrody.

Kraśnicki Obszar Chronionego Krajobrazu obejmuje w sumie powierzchnię 292,74 km², z czego na miasto przypada 1,5 km², tj. 6,2 % jego terytorium. Z obszaru chronionego została wyłączona skrajnie południowa część miasta, choć ze względu na silne urzeźbienie niewątpliwie zasługuje na ochronę, w rejonie Podlesia i Gór granica obszaru chronionego krajobrazu biegnie granicą administracyjną miasta. Ponieważ w kręgu zainteresowania władz miejskich znajdują się tereny obecnie chronione, jako potencjalny obszar do włączenia w granice miasta i do zabudowy podaje się poniżej najistotniejsze ustalenia dla zagospodarowania przestrzennego zawarte w Rozporządzeniu Nr 28 Wojewody Lubelskiego z dnia 2 czerwca 1998 r. w sprawie Obszarów Chronionego Krajobrazu:

1. Tereny wchodzące w skład chronionego krajobrazu, pozostają w wykorzystaniu gospodarczym zgodnie z ustaleniami miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego.

2. Na terenach obszarów chronionego krajobrazu obowiązuje:

1/ Szczególna dbałość o estetykę krajobrazu, w tym:

a/ ochrona punktów i panoram widokowych,

b/ ochrona naturalnego krajobrazu dolin rzecznych i zbiorników wodnych, c/ ochrona krajobrazu naturalnych ekosystemów.

2/ Szczególna dbałość o harmonię użytkowania gospodarczego z wartościami przyrodniczo - krajobrazowymi.

3/ Wymóg zachowania przestrzennej zwartości oraz przestrzennych powiązań pomiędzy obszarami o wysokiej aktywności biologicznej.

3. Na terenie obszarów chronionego krajobrazu wprowadza się zakaz lokalizowania inwestycji szczególnie szkodliwych dla środowiska, z wyjątkiem gazociągów.

4. Na terenie obszarów chronionego krajobrazu ustanawia się obowiązek każdorazowego uzyskania opinii Dyrektora Zespołu Lubelskich Parków Krajobrazowych w sprawach:

1/Lokalizacji inwestycji przemysłowych i usługowych mogących pogorszyć stan środowiska,

2/Dokonywania zmian stosunków wodnych,

3/Projektów zmian miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego, 4/Budowania lub rozbudowy obiektów istotnie zmniejszających walory przyrodnicze i krajobrazowe. Uchwałą z 1994 r. Rada Miejska w Kraśniku ustanowiła użytek ekologiczny w do-linie Wyżnicy w rejonie ul. Oboźnej i stadionu "Tęczy". Użytek obejmuje fragment torfowiska oraz łąki i tereny podmokłe i zabagnione o dużych walorach florystycznych. Na terenie użytku obowiązują zakazy i ograniczenia, określone w pkt 2 tej uchwały.

Statusem pomnika przyrody są objęte:

1/ kasztanowiec zwyczajny /aesculus hippocastanum/ o obwodzie pnia 254 cm na cmentarzu przykościelnym kościoła pw. Świętego Ducha /nr ewid. 277/,

2/ lipa drobnolistna /tilia cordata/ o obwodzie pnia 352 cm na tym samym cmentarzu /nr ewid. 278/,

3/ kasztanowiec zwyczajny /aesculus hippocastanum/ o obwodzie pnia 292 cm na skwerzy przy ulicy Narutowicza 29 Inr ewid. 279/,

4/ jesion wyniosły /fraxinus excelsior/ o obwodzie pnia 280 cm na tym samym skwerze /nr ewid. 280/,

5/ dąb szypułkowy /quercus robur/ o obwodzie pnia 245 cm, tzw. Rotmistrz, w pasie drogowym Alei Tysiąclecia, działka nr 389 /nr ewid. 314/,

6/ dąb szypułkowy /quercus robur/ o obwodzie pnia 232 cm, tzw. Chorąży, na terenie ZOZ, przy wjeździe do szpitala od ul. Chopina 13 /nr ewid. 315/,

- 7/ kasztanowiec zwyczajny /*aesculus hippocastanum*/ o obwodzie pnia 291 cm, tzw. Starszy Wachmistrz, na terenie ZOZ, przy wjeździe do szpitala od ul.Chopina 13, między magazynami /nr ewid.316/,
- 8/ grusza pospolita /*pyrus communis*/ o obwodzie pnia 178 cm, tzw. Sanitariuszka, na terenie ZOZ, przy ul.Chopina, za ujęciem wody /nr ewid. 317/,
- 9/ kasztanowiec zwyczajny /*aesculus hippocastanum*/ o obwodzie pnia 231 cm, tzw. Wachmistrz, na terenie ZOZ przy ul.Chopina 13, przy prosektorium /nr ewid. 318/,
- 10/ trójrzędowa aleja grabowa /*carpinus betulus*/ złożona z 60 szt. drzew o obwodach pni 32-108 cm, tzw. Szwadron, na terenie ZOZ przy ul.Chopina 13, przy drodze wjazdowej /nr ewid. 319/.

W odniesieniu do pomników przyrody obowiązują następujące ograniczenia i zakazy:

- 2 pozyskiwania i niszczenia lub uszkodzenia obiektów poddanych ochronie,
- 3 dokonywania wszelkich istotnych zmian obiektów,
- 4 niszczenia gleby, palenia ognisk, stosowania środków chemicznych w otoczeniu obiektów,
- 5 wieszania na obiektach tablic, napisów, ogłoszeń reklamowych i innych znaków nie związanych z ochroną obiektu,
- 6 wysypywania, zakopywania i wylewania odpadów i innych nieczystości,
- 7 budowy, rozbudowy obiektów budowlanych, linii komunikacyjnych, urządzeń lub instalacji w otoczeniu obiektów.

2.8.2. Obszary chronione na podstawie ustawy o lasach

Do czasu weryfikacji lasów ochronnych zgodnie z aktualną ustawą o lasach z 28.09.1991 r. i Rozporządzenia MOŚZNiL z 25.08.1992 r. w sprawie szczegółowych zasad i trybu uznawania lasów za ochronne oraz szczegółowych zasad prowadzenia w nich gospodarki leśnej, obowiązują kategorie ochronności ustanowione ustawą z 20.12.1949 r. o państwowym gospodarstwie leśnym z późniejszymi zmianami. Zgodnie z tą regulacją prawną las Kraśnik Fabryczny zaliczony jest do lasów ochronnych jako las strefy zieleni wysokiej oraz jako las pozostający pod wpływem przemysłu. W kompleksie tym wspomnianymi powyżej kategoriami ochrony są objęte oddziały 6-37 o łącznej powierzchni 566,83 ha, w tym w granicach miasta oddziały 25-37.

Zasady gospodarki leśnej w lasach ochronnych określa Rozporządzenie MOŚZNiL Z 25.08.1992 r. Nie wpływają one bezpośrednio na kierunki zagospodarowania przestrzennego miasta, mogą natomiast ograniczać udostępnianie lasu dla ludności. Szczegółowe sposoby prowadzenia gospodarki leśnej określi akt o uznaniu lasu za ochronny, zgodnie z nową ustawą o lasach.

2.8.3. Obszary chronione na podstawie ustawy prawo geologiczne i górnicze

Na terenie miasta położone są następujące obszary i tereny górnicze:

- „Suchynia” ustanowione dla eksploatacji surowców ilastych ceramiki budowlanej (złóże zagospodarowane),
- „Kraśnik Suchynia E” ustanowione dla eksploatacji surowców ilastych ceramiki budowlanej (eksploatacja złoża zaniechana).

Granice terenów i obszarów górniczych, dla których wydano koncesje na wydobycie pokrywają się ze sobą. Obszary te położone są w południowo – zachodniej części miasta w obrębie geodezyjnym Bojanówka. Jedynie w obrębie obszaru koncesyjnego Suchynia II prowadzona jest okresowa eksploatacja. Dla tych terenów ustanowiony został rolny lub leśny kierunek ich rekultywacji.

Dla terenów eksploatacji kopalin ustala się:

- spełnienie wymogów dotyczących ochrony środowiska, w tym: ochrony złoża i obiektów budowlanych (optymalna gospodarka złożem),
- wyznaczenie wzdłuż obrzeża wyrobisk pasów ochronnych dla terenów sąsiednich nie objętych eksploatacją, o szerokości zgodnej z przepisami odrębnymi,
- ograniczenie w użytkowaniu terenów górniczych, w tym zakaz zabudowy w obszarze górniczym, za wyjątkiem realizacji obiektów kubaturowych, urządzeń komunikacyjnych oraz urządzeń pomocniczych bezpośrednio związanych z eksploatacją kopalin,
- wykonanie rekultywacji terenu po zakończonej eksploatacji kopalin w oparciu o ustalony kierunek i warunki przeprowadzenia rekultywacji

~~Ochroną przed trwałym zagospodarowaniem uniemożliwiającym eksploatację surowców mineralnych, obecnie i w przyszłości, są objęte tereny złóż, znajdujących się w bilansie zasobów, udokumentowane w kategorii A, B, C1. W obszarze administracyjnym miasta brak złóż bilansowych, natomiast z sześciu tego typu złóż występujących w gminie, trzy /Suchynia, Bojanówka i Bojanówka—Dół Kamienny/ znajdują się w bezpośrednim sąsiedztwie południowo-zachodnich granic miasta. Jako pewne ograniczenie w omawianym względzie należy również brać pod uwagę /ale z istotnym zastrzeżeniem, o czym poniżej/ tzw. obszary prognostyczne, w obrębie których istnieje możliwość udokumentowania złóż kruszywa i surowców ilastych.~~

~~Z uwagi jednak na położenie tych obszarów w rejonie występowania gleb wysokiej jakości /II-III kl. bonitacyjna/, a częściowo również w granicach Kraśnickiego Obszaru Chronionego Krajobrazu, zarówno istniejące złoża jak i potencjalne, mogą być eksploatowane tylko częściowo, tzn. wyłączenie dla potrzeb lokalnych.~~

2.8.4. Obszary chronione na podstawie ustawy prawo wodne

Spśród przewidzianych Rozporządzeniem MOŚZNiL z dnia 5.11.1991 r. stref ochronnych ujęć wód podziemnych zasadnicze znaczenie dla kierunków rozwoju przestrzennego miasta posiadają, ze względu na zazwyczaj duży obszar, strefy ochrony pośredniej zewnętrzne /rys. 3/. Z jednej strony stwarzają one ograniczenia dla funkcji i inwestycji uciążliwych dla środowiska, z drugiej zaś wymuszają odpowiednio wysoki standard zagospodarowania w odniesieniu do warunków hydrosanitarnych.

Dla ujęcia komunalnego w dzielnicy Kraśnik Fabryczny i ujęcia FŁT ustanowiono wspólną strefę ochrony pośredniej zewnętrzną o powierzchni 21,7 km².

W jej granicach obowiązują następujące zakazy i nakazy:

- 1/ odprowadzania ścieków do ziemi za wyjątkiem właściwie oczyszczonych wód opadowych,
- 2/ lokalizowania ferm hodowlanych i innych zakładów przemysłowych mogących wpłynąć na jakość wód podziemnych.
- 3/ przy realizacji nowych obiektów konieczne jest opracowanie oceny oddziaływania na środowisko,
- 4/ należy zlikwidować dzikie wysypiska śmieci i nie dopuszczać do lokalizacji nowych,
- 5/ lokalizacji nowych stacji benzynowych, 6/ lokalizacji nowych kotłowni na paliwo stałe.

O wiele mniejszą strefę ochrony pośredniej zewnętrzną ustanowiono dla ujęcia komunalnego "GŁĘBOKA" w Kraśniku, bo o powierzchni 1,92 km². W jej granicach obowiązują następujące zakazy i nakazy:

- 1/ wprowadzania ścieków do ziemi,
- 2/ składowania odpadów hodowlanych /obornika/ oraz kiszzonek na nie-utwardzonych podłożach,
- 3/ stosowania nawozów mineralnych i organicznych oraz chemicznych środków ochrony roślin niezgodnie z zaleceniami agrochemicznymi,
- 4/ zaprawiania ziarna siewnego preparatami grzybobójczymi, które zawierają rtęć /GT i RG/,
- 5/ lokalizowania ferm hodowlanych,
- 6/ lokalizowania magazynów produktów ropopochodnych i rurociągów do ich transportu,
- 7/ lokalizowania zakładów produkcyjnych, których działalność może powodować zagrożenia dla jakości wód podziemnych,
- 8/ lokalizowania wysypisk i wylewisk odpadów komunalnych i przemysłowych,
- 9/ lokalizowania cmentarzy i grzebania zwierząt,
- 10/ lokalizowania nowych kopalni glin i innych surowców,
- 11/ lokalizowania nowych ujęć wód podziemnych,
- 12/ lokalizowania dróg tranzytowych /szybkiego ruchu/ bez uzyskania warunków realizacji od służb Wojewódzkiej Stacji Sanitarно-Epidemiologicznej i Wydziału Ochrony Środowiska UW.

Miasto Kraśnik leży w obrębie obszaru objętego ochroną na mocy przepisów ustawy prawo wodne - Obszar szczególnej ochrony Główny Zbiornik Wód Podziemnych (GZWP) 406 –Niecka Lubelska. Jest to zbiornik szczelinowo-porowy, w którym jako główny poziom użytkowy występuje poziom kredowy. Jakość wód kredowych jest bardzo dobra. Szacunkowe zasoby dyspozycyjne zbiornika GZWP nr 406 wynoszą 1330,0 tys. m³/d, a średnia głębokość ujęć 85 m. W związku z powyższym szczególne znaczenie w mieście

w zakresie ochrony i zrównoważonego gospodarowania zasobami naturalnymi posiada zachowanie i kształtowanie zasobów wodnych. Konieczna zatem jest ochrona ilościowych i jakościowych zasobów wodnych występujących w powierzchniowych pokładach kredowych. Zasady zagospodarowania:

- wykonywanie robót lub innych czynności, które mogą spowodować trwałe zanieczyszczenie gruntów lub wód,
- zakaz lokalizowania inwestycji zaliczanych do przedsięwzięć mogących znacząco oddziaływać na środowisko z wyjątkiem obiektów infrastruktury telekomunikacyjnej.

2.8.5. Tereny chronione na podstawie ustawy o ochronie gruntów rolnych i leśnych

Najistotniejszą przesłanką dla rozwoju przestrzennego miasta wpływającą z tej ustawy jest ochrona gleb o wysokich wartościach bonitacyjnych, tj. klas I-IV. Gleby o najwyższych wartościach przyrodniczych /kl.bonitac. II-III/ panują w lewobrzeżnej części miasta, natomiast w części prawobrzeżnej, tj. na północ i północny-wschód od Wyżnicy występuje względna równowaga pomiędzy glebami kl. I- III, a glebami kl. IV i niższych .

Wyłączenie gleb kl. I-III z użytkowania rolniczego, jeżeli ich zwarty obszar projektowany do przeznaczenia na cele nierolnicze przekracza 0,5 ha wymaga uzyskania zgody Ministra Rolnictwa i Gospodarki Żywnościowej.

2.8.6. Obiekty i tereny podlegające ochronie na mocy ustawy z dnia 15.02.1962 r. o ochronie dóbr kultury (zgodnie z obwieszczeniem nr 1/98 Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków z dnia 1marca 1998 r. w sprawie wykazu zabytków nieruchomych z terenu województwa lubelskiego - Dz. Urz. Woj. Lub. Nr 8 z dnia 8 maja 1998 r., poz. 140; zał. nr 2 do obwieszczenia)

- układ urbanistyczny miasta w granicach określonych na planie stanowiącym załącznik do decyzji - A/641
- zespół klasztoru kanoników regularnych z kościołem p.w. Wniebowzięcia NMP i św. Michała Archanioła, ul. Klasztorna 3 - A/482
- kościół poszpitalny św. Ducha, ul. - A/545
- szpital przykościelny tzw. „dworek modrzewiowy" - A/1105
- synagoga I, ul. Bóżnicza 6a - A/565
- synagoga II, ul. Bóżnicza 6a - A/566
- cmentarz z I wojny światowej - A/1059

Na wszelkie prace prowadzone w obiektach wpisanych do rejestru zabytków jak również znajdujących się w obrębie układu urbanistycznego Kraśnika wpisanego do rejestru zabytków wymagane jest uzyskanie zezwolenia Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków w Lublinie.

W stosunku do stanowisk archeologicznych wymienionych w rozdz. 2.3 lit. a, zgodnie z ustawą o ochronie dóbr kultury, wszelka działalność inwestycyjna wymaga nadzoru archeologicznego lub - na stanowiskach o dużej wartości kulturowej - poprzedzających je badań archeologicznych.

Przy prowadzeniu prac na terenie stanowisk archeologicznych i w strefach zainteresowania archeologicznego obowiązuje Rozporządzenie Ministra Kultury i Sztuki z dnia 11.01.1994 r. (Dz. U. Nr 16, poz. 55) - o zasadach i trybie udzielania zezwoleń na prowadzenie prac konserwatorskich przy zabytkach oraz prac archeologicznych i wykopaliskowych, warunkach ich prowadzenia i kwalifikacji osób, które mają prawo prowadzenia takiej działalności.

2.8.7. Strefy ochronne od terenów specjalnych - wprowadzane decyzją Wojewody Lubelskiego na mocy art. 71 ust. 3 ustawy o ochronie środowiska.

Ze względu na trwającą procedurę uzyskania decyzji proponuje się wprowadzenie strefy o promieniu 300 m od terenów specjalnych zlokalizowanych przy ul. Lubelskiej 159, z wyłączeniem obszaru dzielnicy

przemysłowej przy ul. Kolejowej (na odcinku sąsiadującym z dzielnicą przemysłowa proponuje się przeprowadzenie granicy strefy w osi ulicy Kolejowej).

W strefie obowiązuje:

- użytkowanie terenu poprzez uprawy ogrodnicze i polowe,
- utrzymanie istniejącej infrastruktury i zainwestowania, w tym obiektów kubaturowych - bez prawa ich rozbudowy oraz budowy nowych obiektów,
- zachowanie 300 - metrowej odległości od zwartych masywów leśnych, nowych obiektów mieszkalnych i przemysłowych (z wyłączeniem wyżej wspomnianego zainwestowania w dzielnicy przemysłowej przy ul. Kolejowej).

2.8.7. Wymagania dotyczące ochrony przeciwpowodziowej

Na terenie miasta znajdują się obszary bezpośredniego zagrożenia powodzią wyznaczony na rysunku w „Studium dla potrzeb ochrony przeciwpowodziowej dla rzeki Wyżnica”, opracowanym przez Regionalny Zarząd Gospodarki Wodnej w Warszawie. Obszary te obowiązują jako obszary szczególnego zagrożenia powodzią.

Na obszarach szczególnego zagrożenia powodzią, zgodnie z przepisami odrębnymi z zakresu prawa wodnego, zabrania się wykonywania robót oraz czynności utrudniających ochronę przed powodzią lub zwiększających zagrożenie powodziowe, m.in.: budowy obiektów budowlanych, z wyjątkiem dróg rowerowych oraz zmiany ukształtowania terenu. Na obszarach szczególnego zagrożenia powodzią, w celu zapewnienia właściwych warunków przepływu wód powodziowych, dyrektor regionalnego zarządu gospodarki wodnej może, w drodze decyzji, wskazać m.in. sposób uprawy i zagospodarowania gruntów oraz rodzaje upraw wynikające z wymagań ochrony przed powodzią, możliwe jest jednak również zwolnienie z wymienionych zakazów, jeśli nie utrudni to ochrony przed powodzią.

Określa się następujące zasady ochrony przeciwpowodziowej:

- opracowanie kompleksowego programu ochrony przeciwpowodziowej dla Miasta Kraśnik;
- utrzymywanie urządzeń hydrotechnicznych cieków w dobrym stanie technicznym dla zapewnienia szczelności i stabilności wałów przeciwpowodziowych;
- podjęcie starań o budowę nowych kanałów i rowów melioracyjnych;
- regulacja cieków wodnych;
- stworzenie systemu monitorowania zjawisk powodziowych i sprawne funkcjonowanie systemu ostrzegania przed niebezpiecznymi zjawiskami zachodzącymi w atmosferze oraz hydrosferze;
- stosowanie odbudowy biologicznej cieków (szata roślinna i ukształtowanie terenu stanowią o dużej retencji terenowej zapewniającej spokojny i długi spływ wód opadowych do rzeki);
- racjonalne retencjonowanie wód oraz użytkowanie budowli przeciwpowodziowych, a także sterowanie przepływami wód; zwiększenie retencyjności zlewni poprzez budowę i odbudowę obiektów małej retencji;

Szczegółowe zasady zagospodarowania dla tych terenów określone powinny być w ustaleniach miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego zgodnie z przepisami odrębnymi z zakresu prawa wodnego.

3. OCENA JAKOŚCI PRZESTRZENI MIEJSKIEJ⁶

Spójne i precyzyjne sposoby oceny jakościowych przemian zachodzących w przestrzeni mają bardzo duże znaczenie praktyczne w gospodarowaniu przestrzenią miast, zwłaszcza w procesie decyzyjnym władz samorządowych i doborze instrumentów realizacji polityki przestrzennej. Dlatego mierniki i metody oceny

---

⁶ Pomysł oceny oraz wstęp do rozdziału zaczerpnięto z książki "ZMIANY JAKOŚCI DUŻYCH ZMIAN W POLSCE Mierniki i metoda oceny - Instytut Gospodarki Przestrzennej i Komunalnej O/kraków 1996

zmian jakości przestrzeni miejskiej są niezbędnym narzędziem w zarządzaniu rozwojem oraz w praktyce planowania przestrzennego.

Kompleksowy i względnie zobiektywizowany sposób pomiaru i oceny zmian jakości przestrzeni miejskiej, może być narzędziem wspomagającym formułowanie i realizację polityki władz samorządowych w zakresie:

- sterowania w kierunku równoważenia rozwoju miasta,
- promowania atrakcyjności przestrzeni miast dla rozwoju biznesu, nauki kultury i turystyki na forum krajowym i międzynarodowym,
- kreowania wartości przestrzeni przez promowanie pożądanych przekształceń,
- wykorzystania cen nieruchomości i gospodarowania własnością komunalną w tworzeniu budżetu gminy,
- polepszenie stanu wiedzy o środowisku miejskim, jego rozwoju w czasie i przestrzeni,
- poprawie oceny i efektywności działań lub polityk dotyczących środowiska miejskiego,
- poprawie i obiektywizacji informacji publicznej.

„Przez jakość przestrzeni miasta rozumie się taki zespół jego właściwości ukształtowanych dominującymi relacjami zachodzącymi pomiędzy wyróżnionymi elementami przestrzeni miejskiej, który z jednej strony decyduje o swoistości (odrębności) danego miasta, z drugiej natomiast ukazuje stopień przydatności przestrzeni do aktywności człowieka (np. zamieszkania lub rozwoju biznesu)”.

Można wskazać na dwa typy ocen jakości przestrzeni miasta wyróżnione w oparciu o kryterium podstawy odniesienia, a mianowicie oceny bezwzględne (jednoznaczne opinie np. oceny formułowane w oparciu o odczucia ludności lub też w oparciu o powszechne obowiązujące - uznane w danej dziedzinie normatywy) oraz oceny względne (formułowane na podstawie analizy porównawczej zbioru jednostek terytorialnych o podobnej wielkości osiągniętych przez dane miasto w innych okresach czasu - prawdziwe tylko w kontekście przyjętej bazy odniesienia).

W ocenie miasta przeważać będą oceny względne, co jest warunkowane trudnościami w formułowaniu ocen o charakterze bezwzględnym.

Oceniono jakość przestrzeni miejskiej w oparciu o dwie podstawowe kryteria ocen: 1/ ocena jakości przestrzeni miasta z punktu widzenia atrakcyjności dla biznesu 2/ ocena jakości przestrzeni miasta z punktu widzenia atrakcyjności dla mieszkańców (tj. wyboru lub akceptacji miejsca zamieszkania).

Wyniki oceny jakości przestrzeni miejskiej mogą okazać się przydatne w formułowaniu koncepcji wykorzystania mocnych i redukcji słabych stron miasta. Oceniono tereny położone w miejscach centralnych miasta, porównując je ze wskaźnikami dla postulowanej w tych obszarach zabudowy intensywnej (wykorzystującej maksymalnie cenne położenie).

3.1. Jakość zagospodarowania

1. **Średnia gęstość zaludnienia terenów zainwestowanych** reprezentuje intensywność wykorzystania terenów mieszkaniowych oraz innych elementów zagospodarowania, sygnalizując ich udział w terenach zainwestowanych w relacji do terenów mieszkaniowych. W Kraśniku średnia gęstość zaludnienia terenów zainwestowanych wynosi 57,8 osób na hektar (Puławy - 53,32os/ha, Świdnik - 144,41os/ha, Lubartów - 70,05 os/ha, Lublin - 75,6 os/ha), natomiast średnia gęstość zaludnienia terenów mieszkaniowych wynosi 98,6os/ha. Kraśnik reprezentuje średnią gęstość zaludnienia zbliżoną do niższych wartości względem miast podobnej wielkości i większych w województwie. Jest to cecha, która plasuje miasto jako mało atrakcyjne dla biznesu, ze względu na mały stopień koncentracji kontrahentów i klientów, lecz atrakcyjne dla zamieszkania.

2. **Gęstość zaludnienia w wybranych dzielnicach mieszkaniowych** (lub ich częściach) kształtuje się różnorodnie. W osiedlu zabudowy jednorodzinnej położonego pomiędzy ul. Urzędowską i Jagiellońską (w odległości 225 m od ul. Przechodniej na wschód) wynosi ona 22,2 osoby/ha, zaś w osiedlu pomiędzy ul. Słowackiego, Makuszyńskiego, Mickiewicza i Al. Młodości - 81,13os/ha. Porównując te wskaźniki z podanymi w tabeli wskaźnikami prawidłowymi i pożądanymi należy stwierdzić, że Kraśnik Fabryczny wykorzystuje swoje tereny ekonomicznie. 81,3os/ha jest to wielkość zbliżona do dolnego progu pożądanego standardu w dzielnicach położonych w centrum miasta. Parcelacja na działki jest prawidłowa. Przy ich całkowitej zabudowie (obecnie część działek jest jeszcze niezabudowana) wskaźnik ten wzrośnie i osiągnie normatywną wielkość. Natomiast gęstość zaludnienia w Kraśniku starym na terenach położonych na całym obszarze pomiędzy ul. Jagiellońską i Urzędowską jest nieprawidłowa. Świadczy o degradacji terenu położonego w centrum miasta. Wynika to z lokalizacji na tym terenie znikomej ilości domów

jednorodzinnych (**gęstość mieszkaniowa** Gm wynosi 4,79 domów/ha) i dużej ilości zabudowy gospodarczej - zagrodowej (w tym stodoły i obór). Wielkości normatywne podane w tabeli dla różnych odmian budownictwa jednorodzinnego (na obszarach zabudowy intensywnej) zawierają się w granicach od 19 do 54 domów na hektar. Porównanie tych wielkości wykazuje, że omawiane tereny w centrum miasta są zupełnie nieodpowiednio wykorzystane. Należy zaznaczyć, że ekstensywnie i nieprawidłowo wykorzystane są również tereny zainwestowane (mieszkaniowe) przy ul. Janowskiej i Armii Krajowej, Jasnej, M. Dąbrowskiej i w dzielnicy Góry - gdzie gęstość ta jest jeszcze niższa. Wszystkie te obszary leżą w bezpośredniej bliskości centrum miasta (zarówno gdy przyjmuje się za takowe Stare Miasto czy też ul. Urzędowską przy skrzyżowaniu z ul. Lubelską). W mieście wielkości Kraśnika - porównania do tych wskaźników można stosować tylko do obszarów centralnych, gdyż pozostałe, położone w innych częściach miasta, powinny mieć niskie wskaźniki intensywności (a tym samym większy standard zamieszkiwania). Generalnie cały Kraśnik Stary rozwija się nieekonomicznie, tracąc szansę na powstanie zwartego organizmu miejskiego lub w ogóle organizmu o cechach miasta. Tworzy on w zasadzie tylko oddzielne wyspy terenów zainwestowanych, nie połączonych bezpośrednio ze sobą w logiczną i funkcjonalną całość. Gdyby pokazać tereny miasta o w miarę „miejskiej” intensywności okazałoby się, że mamy w Kraśniku dwie wyspy: Stare Miasto i osiedle wielorodzinne i częściowo jednorodzinne pomiędzy ul. Urzędowską i Al. Tysiąclecia. Pozostałe tereny posiadają intensywność i rodzaj zabudowy (zagrodowa mieszana z jednorodziną) typową dla osiedli wiejskich lub dalekich przedmieść „suburbanów” dużych miast. Zwraca uwagę wysoki procent zabudowania terenu (12%) pomiędzy ul. Jagiellońską i Urzędowską, przy znikomej liczbie zamieszkałych tam osób. Świadczy to o dużych zasobach terenowych w źle wykorzystanej istniejącej tkance miejskiej.

Gęstość mieszkaniowa dla analizowanego osiedla w Kraśniku Fabrycznym - 17,5 domu /hektar jak również intensywność zabudowy 0,3 jest prawidłowa - typowa dla terenów centralnych miast średniej wielkości, takich jak Kraśnik.

3. Intensywność zabudowy dla osiedli wielorodzinnych w Kraśniku Fabrycznym wynosi: dla osiedla położonego pomiędzy ulicami 22 lipca, Grunwaldzką i Al. Niepodległości - $I_n=0,78$; 16% terenu zabudowanego, dla osiedla położonego pomiędzy ul. Zawadzkiego, Al. Niepodległości, skwerem i ul. Sikorskiego - $I_n=0,63$; 21 % zabudowania terenu. Pierwsze osiedle cechuje bardzo wysoka intensywność (zbliżona do maksymalnego progu), typowa dla okresu powstania osiedla tj. blokowiska socjalistycznego. Drugie osiedle z lat pięćdziesiątych jest bardziej przyjazne dla człowieka. $I_n=0,63$ to wielkość bardziej odpowiednia dla typu zabudowy i wielkości miasta (choćbyż pożądanym wskaźnikiem byłoby $I_n=0,5$). Procent zabudowania terenu (21%) przy średniej ważonej liczbie kondygnacji 3,0 jest prawidłowy. Wielki stopień nasycenia całego osiedla zielenią wysoką, mimo slumsowej architektury niektórych bloków typuje to osiedle na pierwsze miejsce wśród terenów osiedlowych Kraśnika Fabrycznego. Należy zauważyć, że na opisywanym terenie lub na jego obrzeżach znajduje się duża ilość monumentalnych obiektów o reprezentatywnych cechach socrealizmu - świadcząca o okresie powstania miasta, o jego tożsamości (bez względu na ich ocenę architektoniczną, kulturową czy też ideową).

4. Intensywność zabudowy w dzielnicach wytwórczości i usług wynosi: w dzielnicy usługowo-przemysłowej wzdłuż Al. Niepodległości (od ul. Garażowej na wschód do osiedla wielorodzinnego) - $I_n=0,18$; 17% zabudowania terenu, zaś w dzielnicy przemysłowej pomiędzy ulicą Obwodową i Kolejową - $I_n=0,12$; 10,9% zabudowania terenu. Porównując te wskaźniki ze wskaźnikami dla dzielnic niskiej intensywności dużych miast (0,2-1,1) należy stwierdzić, że tereny te są wykorzystane ekstensywnie i nieekonomicznie. Przy tym zachodzi zmiana funkcji terenów przeznaczonych pod przemysł, składy i bazy przy ul. Obwodowej na dzielnicę składową (hurtownie) oraz postępujące rozdrobnienie własności. W ten sposób miasto pozbysza się cennych i dobrze usytuowanych pod względem komunikacyjnym terenów przemysłowych.

5. Intensywność zabudowy mieszkaniowej dla całego miasta wynosi $I_b=0,2$. Jest więc niska w porównaniu ze średnim wskaźnikiem w Polsce - 0,35. Biorąc pod uwagę całe miasto, należy ocenić je jako zabudowane ekstensywnie i nieekonomicznie.

3.2. Atrakcyjność krajobrazu miejskiego

Krajobraz miasta stanowi fizjonomię środowiska, odwzorowuje całokształt rzeczy i zjawisk zachodzących zarówno w środowisku przyrodniczym jak i kulturowym. Jakość fizjonomii środowiska, w tym także środowiska życia mieszkańców miasta wpływa na jakość ich życia i jest postrzegana jako atrakcyjność krajobrazu ich miasta. Krajobraz jest także powszechnie odbieraną informacją o atrakcyjności przestrzeni

miejskiej przez przybywających do miasta, w tym potencjalnych inwestorów. O atrakcyjności krajobrazu miasta decydują walory przyrodnicze i kulturowe krajobrazu wynikające z ukształtowania terenu jak i jego pokrycia czyli cech i komponentów przyrodniczych i kulturowych miasta.

1. Udział terenów pofaldowanych w ogólnej powierzchni miasta jest średni ze względu na jego ekspansję w kierunku północnym i dążenie do połączenia się dwóch, oddzielnych uprzednio miast - Kraśnika Fabrycznego i Kraśnika Starego. Obiektywna ocena atrakcyjności ukształtowania terenu i położenia Kraśnika Starego jest bardzo wysoka - maksymalna. Można stwierdzić, że Stary Kraśnik położony jest w wybitnie atrakcyjnym krajobrazie, w tym szczególnie Stare Miasto. Atuty położenia i ukształtowania terenu wykorzystywane są jednak w minimalnym stopniu. Świadczy o tym polityka przestrzenna i dotychczasowe kierunki rozwoju miasta, pozostawiające na uboczu inwestycje, które podkreśliłyby i wyeksponowały walory krajobrazu. W magmie rozlewającego się bezładnie nowego zainwestowania te pierwszoplanowe atuty miasta powoli zostają zatracone bezpowrotnie.

2. Udział zespołów zabytkowych w krajobrazie miejskim (powstałych do końca 1 ćw. XX w) wynosi 4,7% (strefa ochrony konserwatorskiej + obszar koszar carskich), natomiast udział terenów objętych ochroną konserwatorską w powierzchni terenów zainwestowanych wynosi 4,55%. Dla dużych miast w Polsce średnia ta wynosi 13,23%. Można przyjąć, że (dla miasta wielkości Kraśnika) udział ten jest średni w skali całego miasta, natomiast bardzo duży w skali Kraśnika Lubelskiego. Należy ocenić, że dla potencjalnych inwestorów zasoby dziedzictwa kulturowego są bardzo dużej rangi z uwagi na znaczenie ich walorów historycznych i estetycznych w ocenie miasta (przy traktowaniu turystyki jako segmentu biznesu). Jest to duży atut miasta, ale tylko potencjalny, gdyż obecnie ze względu na zaniedbanie obszaru strefy ochrony konserwatorskiej (zły stan techniczny obiektów zabytkowych, nieuporządkowanie i brak dbałości o nawierzchnie, małą architekturę, wielką ilość małokubaturowych zniszczonych obiektów - komórki, garaże) jej wpływ na atrakcyjność krajobrazu miejskiego można ocenić na średni.

Udział powierzchni terenów zainwestowanych objętych ochroną konserwatorską w ogólnej powierzchni terenów zainwestowanych odzwierciedla rozległość terenów miasta z zasobami kulturowymi o wysokich walorach historycznych, artystycznych i estetycznych oraz wyraża politykę władz konserwatorskich i samorządowych w zakresie ochrony dóbr kultury. Należy żałować, iż wartościowa kulturowo, ze względu na zespoły architektury drewnianej, dzielnica Budzyń, nie zyskała do tej pory żadnej formy ochrony konserwatorskiej bądź planistycznej.

3. Istniejące walory kompozycji przestrzeni publicznych znajdujące się w obrębie zespołu miejskiego o charakterze zabytkowym określa ilość wewnątrz konkretnych (place, ulice poszerzone) o czytelnej kompozycji oraz występowanie dominant, akcentów, osi kompozycyjnych, monumentalnych obiektów zabytkowych. Walory kompozycyjne wewnątrz urbanistycznych kształtują image miasta. W krajobrazie zabytkowym Kraśnika występuje jedno wnętrze urbanistyczne o czytelnej kompozycji - Rynek (dla dużych miast w Polsce liczba ta kształtuje się od 4 do 31). Przyjęto, że 4 wnętrza dla miasta wielkości Kraśnika to zadawalający standard. Występowanie tylko jednego wnętrza należy ocenić jako minimum i dążyć do kreacji wartości kulturowych w postaci wewnątrz placów, osi itp. na terenach Śródmieścia przyległych do strefy ochrony konserwatorskiej. W krajobrazie zabytkowym Kraśnika wyróżniają się dwie dominanty - kościoły oraz 5 obiektów monumentalnych, w tym jeden nie będący zabytkiem (2 kościoły, 2 bożnice, Bank Spółdzielczy), które każą ocenić ten krajobraz pozytywnie.

■ **Liczba czytelnych wewnątrz urbanistycznych w przestrzeni całego miasta**- konkretnych i komponowanych (z wyłączeniem wewnątrz krajobrazowych naturalnych) wynosi 5. Przy czym niektóre z nich nie mają wysokich walorów estetycznych. Wzięto je pod uwagę ze względu na ubogą różnicowanie tkanki miejskiej i brak przestrzeni publicznych typu wnętrza i place. Są to: Rynek, wnętrze przy ul. Urzędowskiej - plac 24 Pułku Ułanów, skwer w Kraśniku Fabrycznym przy domu kultury, skwer w Kraśniku Fabrycznym na rogu ul. Mickiewicza i Urzędowskiej, wnętrze z zielenią niską i średnią stworzone w terenach budownictwa wielorodzinnego przez otaczające bloki - położone pomiędzy ul. Urzędowską i Al. Młodości. Najwyższe walory kulturowe posiada oczywiście Rynek, natomiast duże walory estetyczne (wnętrze bardzo przyjazne dla człowieka) zostało stworzone w kompozycji skweru przy domu kultury i wejściu na stadion w Kraśniku Fabrycznym. Wnętrze - Park przy ul. Mickiewicza i Al. Niepodległości - to potencjalne miejsce współczesnego rynku Kraśnika Fabrycznego i autentyczne obecnie miejsce spotkań mieszkańców. W skali całego miasta ilość atrakcyjnych miejsc należy uznać za znikomą. Szczególnie komponowanych wewnątrz urbanistycznych brakuje przy najbardziej uczęszczanych szlakach komunikacyjnych Kraśnika - ul. Lubelskiej i

Urzędowskiej. Szara i monotonna zabudowa jednorodzinna i zagrodowa ciągnąca się kilometrami wzdłuż ulicy Urzędowskiej - głównej osi łączącej dwa organizmy miejskie stwarza wrażenie przygnębiające i odpychające oraz absolutnie „niemiejskie”. Brak „miejskości” tej ulicy i wrażenie peryferyjnego przedmieścia są przyczyną (mimo znajdujących się w nim wielu pięknych miejsc) negatywnego odbioru miasta jako całości. Ul. Lubelska - będąca w zasadzie ulicą miejską na obszarze Śródmieścia, zaś na odcinku wcześniejszym obudowana tylko w niektórych miejscach, sprawia wrażenie ulicy wprowadzającej do miasta, a nie „wewnątrzmijskiej”.

3.3. Ocena stopnia przekształceń krajobrazu kulturowego.

a/ **Stare miasto zachowało** niezmienny układ urbanistyczny i czytelną ciągłość w terenie

linię dawnych murów obronnych, zniszczoną tylko na odcinkach (przy ul. Ogrodowej w wyniku wybudowania wielkokubaturowego gmachu b. Spółdzielni Krawieckiej, przy ul. Strażackiej w wyniku usytuowania budynków szeregowych pod murem oraz przy ul. Lubelskiej również w wyniku zlokalizowania budynków szeregowych). Pozostała część linii dawnych murów obronnych, szczególnie przy ul. Podwalnej, na części ul. Strażackiej i przy ul. Wierzbowej oraz wzdłuż obwarowań Klasztoru jest nadal widoczna w ukształtowaniu powierzchni, w znacznej mierze poprzez zachowanie skarpy. Kilka zanikłych uliczek ma szansę na odtworzenie (głównie przy Rynku), a tylko ich nieznaczna część, mająca niewielkie znaczenie dla kompozycji układu, nie może być powtórnie wytrasowana. b/ W obszarze strefy ochrony konserwatorskiej znajduje się **kilka miejsc, w których zniszczono bądź historyczne ukształtowanie powierzchni i zabytkową tkankę miejską** Starego Miasta, bądź **historyczne parcelacje działek**, a w szczególności wyburzono wiele kamieniczek, budując w ich miejsce obiekty, które zniszczyły klimat i sylwetę pierzei rynkowych. Te zdegradowane całkowicie miejsca to: amfiteatr przy ul. Festiwalowej, gdzie zniszczono bezpowrotnie przedpole wzgórza zamkowego, ul. Narutowicza, gdzie wybudowano w latach 80-tych blok wielorodzinny - wielką kubaturę bardzo źle wkomponowaną w krajobraz sąsiedniej zabudowy oraz pierzeje Rynku z domem handlowym i pocztą, jak też wspomniany wyżej obiekt Spółdzielni Krawieckiej przy ul. Ogrodowej (również budynki wielkokubaturowe, o złej skali, nieprawidłowej bryle i rozwiązaniach elewacji obcych dla krajobrazu kulturowego).

c/ **Tereny przekształcone, ale nie rażące w krajobrazie Starego Miasta** to południowa pierzeja ul. Narutowicza (obok Rynku) i tworząca ten sam kwartał zabudowy południowo - wschodnia pierzeja Rynku zabudowana współczesnymi kamieniczkami o odpowiedniej skali, mimo niedociągnięć w opracowaniu elewacji. Główny błąd popełniony w tej zabudowie to karygodne zamknięcie światła historycznej uliczki Ratuszowej. Za teren przekształcony, ale pozytywnie wpisany w krajobraz Starego Miasta i będący już jego nierozdzielalną i akceptowaną częścią należy uznać budynek Banku Spółdzielczego przy ul. Kościuszki.

d/ Do terenów i obiektów najlepiej zachowanych należą: północno -zachodnia pierzeja Rynku i jej przedłużenie - ul. Krakowska, odcinki ul. Kościuszki, jedna strona ul. Olejnej, teren z bożnicami oraz kościoły i dworek modrzewiowy.

3.4. Strefa społeczno-gospodarcza

3.4.1. Ocena przestrzeni miejskiej

Tabela. Przestrzeń miasta Kraśnika – sfera społeczno-gospodarcza

Miernik	Stan istniej.	Ocen a (1-6)	Ocena opisowa	Porównanie z innymi Miastami		
				Lubartów	Puławy	Świdnik
1	2	3	4	5	6	7

Przyrost naturalny na 1000 mieszkańców (w %i>)	2,2	4	Kraśnik należy do ośrodków o przeciętnej (jednak nie najgorszej) tendencji ruchu naturalnego. Stopa przyrostu naturalnego, choć mniejsza niż np. w Łęcznej (7,8‰) i spadająca w ostatnich latach, jest wciąż dodatnia i zbliżona do wskaźnika występującego w miastach o porównywalnej randze i wielkości. Przyrost naturalny jest aktualnie głównym czynnikiem wzrostu demograficznego miasta, co oznacza że wzrost ten ma szansę pewnej trwałości (w najbliższych kilku lub kilkunastu latach).	2,6	2,4	
Liczba lekarzy na 1.000 mieszkańców	40,7	4	Liczba lekarzy w Kraśniku świadczy o średnio dodatnim poziomie zaspokojenia zapotrzebowania na usługi medyczne. Należy jednak przyjąć, że samonasylenie miasta wyższym personelem medycznym nie ma bezpośredniego związku ze stanem zagospodarowania i będzie płynnie dostosowywać się do zmiennych potrzeb. Potrzeby te zaś będą wynikały nie tylko ze stanu zdrowia mieszkańców miasta i subregionu	54,9	33,4	26,1
Łóżka szpitalne na 1.000 mieszkańców powiatu	5,1	5	Baza lokalowa szpitali jest stosunkowo rozwinięta, a ponadto znajduje się w trakcie rozbudowy. Efektem tej rozbudowy będzie poprawa wskaźnika ilościowego. Dalszego zwiększenia jakości obsługi można poszukiwać przede wszystkim w poprawie stanu wyposażenia szpitali w sprzęt medyczny. Ewentualne dalsze zwiększanie liczby łóżek może okazać się zależne od kształtu ogólnopństwowych reform służby zdrowia.	4,8	5,9	3,6
Przyrost liczebny ludności w latach 1990-97 (%%)	3,0	4	Przyrost liczby ludności jest stosunkowo wysoki, a ponadto w dużej części oparty na „wewnętrznym” czynnikiem, tj. przyroście naturalnym. Oznacza to relatywnie dobre (choć nie pozbawione zagrożeń) perspektywy dalszego rozwoju demograficznego miasta – przy założeniu korzystnego rozwoju jego potencjału gospodarczego.	5,9	2,8	1,2
Odsetek ludności z wyższym wykształceniem m (%% - według NSP 1988)	5,1	4	Udział osób o najwyższych kwalifikacjach jest jednym z głównych czynników rozwoju lokalnego. Z drugiej zaś strony jego wysokość świadczy o możliwościach wykorzystania zasobów pracy wysoko wykwalifikowanej. Obecne zasoby kadr z wyższym wykształceniem w Kraśniku odzwierciedlają dotychczasową rangę i potencjał miasta, jednak wydają się zbyt niskie w sytuacji ewentualnego szybkiego rozwoju zarówno potencjału gospodarczego, jak i rangi osadniczej Kraśnika.	5,9	7,7	

Bezrobotni na 1.000 osób w wieku produkcyjnym (ogółem/ /mężczyźni/ kobiety)	87,8 79,4 96,4	3	Poziom zarejestrowanego bezrobocia jest w Kraśniku przeciętny na tle innych miast województwa o podobnej randze. Dość wysoki jest jednak wskaźnik dotyczący mężczyzn - co jest szczególnie negatywnie odczuwalne społecznie.	105,3 82,0 127,6	74,3 52,0 96,4	67,7 49,9 87,7
Odsetek bezrobotnych posiadających prawo do zasiłku (%%)	22,2	2	Odsetek zarejestrowanych bezrobotnych uprawnionych do pobierania zasiłku jest drugą - obok samego wskaźnika bezrobocia - wielkością świadczącą o społecznym znaczeniu braku pracy. W Kraśniku odsetek ten jest niższy niż w miastach „kontrolnych”. Oznacza to niewątpliwie, że realna społeczna dolegliwość bezrobocia jest większa niż wynikałoby to z samego tylko udziału osób bezrobotnych w populacji ludności w wieku produkcyjnym.	33,7	28,5	23,8
Dochód budżetu miasta na 1 mieszkańca (w złotych)	697	2	Kraśnik jest gminą miejską o randze ponadlokalnej. Ten status oznacza, że jego komunalny majątek trwały wymaga znacznych nakładów związanych z wykonywaniem wielu zróżnicowanych funkcji i z intensywnym wykorzystaniem przestrzeni miejskiej. Przy randze miasta, a także przy jego mało skoncentrowanym kształcie przestrzennym, poziom dochodów budżetu musi być uznany za skromny - także w porównaniu z miastami o podobnej skali i randze.	1.235	850	698
Liczba centrali, oddziałów i filii banków	5	4	W Kraśniku działa obecnie 5 oddziałów lub filii bankowych (2 – BDK PKO SA, 1 Bank Spółdzielczy, 1 - PKO BP i 1 - PKB SA). Liczba ta wydaje się zaspokajać (zwłaszcza w porównaniu z innymi miastami o porównywalnej randze) aktualne potrzeby ludności i podmiotów gospodarczych. Należy jednak przyjąć, że ranga miasta, a zwłaszcza możliwa skala rozwoju gospodarczego niewątpliwie nie będą mogły odbyć się bez wzrostu liczby placówek bankowych (zapewne - o zróżnicowanym profilu).	5	5	3
Liczba wypadków drogowych	75	2	Kraśnik leży na rozwidleniu dwu dróg krajowych i jest z tego względu ośrodkiem, przez który przechodzi silny tranzytowy ruch kołowy. Przeptywający przez centrum Kraśnika transport swoim hałasem, emisją spalin i wibracjami znaczną uciążliwość. Jednak najważniejszym obciążeniem warunków życia jest znaczna liczba wypadków - znacznie większa proporcjonalnie niż w miastach porównywalnej wielkości i o zbliżonym znaczeniu osadniczym.	30	57	27
Produkcja warzyw w dt/h - kapusta - cebula - marchew - pomidory	245 135 280 20	4	Poziom produktywności lokalnej przestrzeni rolniczej w Kraśniku wydaje się umiarkowana - w porównaniu z innymi miastami o zbliżonej randze i biorąc pod uwagę jakość gleb w mieście. Jednak kształt administracyjny miasta, jego sąsiedowanie z obszarami wiejskimi intensywnie wykorzystywanymi na uprawę warzyw i owoców oraz położenie komunikacyjne powoduje, że miasto posiada dostateczny dostęp do produktów rolnych nie obciążonych nadmiernymi kosztami transportu.	200 170 350 40	265 220 330 50	400 170 360 50

Odsetek mieszkańców korzystających z sieci infrastruktury komunalnej (w %): - wodociągu - kanalizacji - gazu sieciowego	91,0 82,4 95,4	5	Wyposażenie mieszkań w media komunalne jest kluczowym czynnikiem określającym społecznie odczuwane warunki życia w konkretnym miejscu. Mieszkańcy miasta Kraśnika w znacznej większości mają dostęp do sieci infrastruktury komunalnej - także do sieci gazowej, nie występującej wciąż na całym obszarze województwa. Jako niedostateczne można jednak potraktować wyposażenie mieszkań w sieć kanalizacyjną, której nie posiada prawie co piąte mieszkanie. Stan ten, niezależnie od negatywnego wpływu na warunki zamieszkania, w zestawieniu z wyraźnie lepszym rozwojem sieci wodociągowej, niekorzystnie wpływa także na stan środowiska przyrodniczego. (a zatem również - choć pośrednio - na warunki życia w mieście).	86,9 77,8 -	96,7 90,8 93,7	96,9 93,0 97,3
Powierzchnia użytkowa 1 mieszkania (m ²)	56,4	4	Przeciętna powierzchnia użytkowa mieszkań kraśnickich jest odzwierciedleniem struktury zasobów mieszkaniowych w mieście - wśród których znaczny udział mają budynki wielorodzinne, o mniejszych z natury mieszkaniach. Na tym tle średnia powierzchnia, większa niż w Puławach i Świdniku (tj. miastach mających podobny charakter morfologiczny zasobów mieszkaniowych) wskazuje na stosunkowo relatywnie korzystną sytuację Kraśnika. Ocena taka może jednak odnosić się jedynie do dotychczas przyjmowanych standardów, natomiast nie można jej przyjąć za przesłankę przyszłego kształtowania kierunków rozwoju miasta - z uwagi na konieczność podnoszenia poziomu życia mieszkańców.	60,6	51,9	52,1
Liczba podmiotów gospodarczych na 1.000 mieszkańców	62,9	4	Aktywność ekonomiczna mieszkańców Kraśnika utrzymuje się na poziomie zbliżonym (a nawet nieco wyższym) do innych miast o porównywalnej liczbie ludności. Z uwagi na charakter tego ośrodka jako centrum handlowo-usługowego stan ten należy uznać za normalny i nie wyczerpujący rezerw tkwiących w potencjalnym popycie obszaru węzłowego regionu Kraśnika (wraz z samym miastem).	67,8	61,6	60,0

3.4.2. Struktura władania gruntów a tereny budowlane

Miasto dysponuje zasobami gruntów komunalnych o zróżnicowanej wielkości i położeniu. Spośród terenów komunalnych do ewentualnego zagospodarowania trwałą zabudową, polegającą na uzupełnianiu funkcji już tam istniejących, przydatne wydają się przede wszystkim:

- * tereny w sąsiedztwie zbiegu ulicy Urzędowskiej i Alei Młodości,
- * tereny rozrzucone wzdłuż Alei Niepodległości,
- * tereny na północ od ul. Urzędowskiej,
- * tereny na wschód od ul. Przemysłowej,
- * teren we wschodniej części rejonu przemysłowego przy ul. Obwodowej.

Przydatność pozostałych większych obszarów pozostających w dyspozycji miasta - zwłaszcza leżących w dolinie Wyżnicy - jest natomiast wątpliwa ze względów fizjograficznych lub ekologicznych.

Nie istnieją dotychczas, poza wspomnianym terenem na północ od ul. Urzędowskiej, w mieście samodzielne, zwarte obszary komunalne, o powierzchni kilkudziesięciu hektarów, które można by przeznaczyć na cele jednorodzinnej zabudowy mieszkaniowej. Za początki

tworzenia tego typu obszaru można by uznać przejęcie przez miasto pojedynczych wąskich działek rolniczych na zachód od ul. Lubelskiej. Wydaje się, że ten właśnie rejon może być terenem największej aktywności samorządu w dziedzinie gospodarki gruntami, polegającej na spójnym, wielosekwencyjnym działaniu:

- * wykupieniu obszaru przeznaczanego w planie miejscowym na cele mieszkaniowe,
- * dokonaniu podziału tego obszaru zgodnie z potrzebami budownictwa mieszkaniowego,
- * uzbrojeniu w media komunalne
- * przeznaczeniu na różne formy mieszkalnictwa:
  - komunalne - budowane ze środków miasta, zatem bez zbywania gruntów,
  - indywidualne - budowane ze wsparciem finansowym miasta, polegającym na zbywaniu działek budowlanych poniżej cen rynkowych,
  - prywatne - budowane na gruntach zbywanych przez miasto po cenach rynkowych.

Wybór wskazanego miejsca (lub innego rejonu w mieście, o podobnych walorach lokalizacyjnych) oraz zastosowanie przedstawionych powyżej sekwencji działań, pozwoli na zrealizowanie kilku celów lokalnej polityki przestrzennej - przede wszystkim na skoncentrowanie znacznej części nowej zabudowy w zwartym obszarze, położonym w pobliżu starej części miasta i w pełni uzbrojonym.

Także na terenach nie będących własnością miejską celowe byłoby podejmowanie - w sposób wybiórczy i skoncentrowany - kompleksowego uzbrajania obszarów przeznaczonych planem pod zabudowę mieszkaniową. W sytuacji stosunkowo niewielkich różnic pomiędzy cenami terenów budowlanych w samym mieście na jego skraju (~~w tym na obszarze gminy~~), uzbrojenie terenów w media komunalne mogłoby stanowić zasadniczy czynnik różnicujący atrakcyjność lokalizacyjną, a zatem zapobiegający rozproszeniu zabudowy. W dalszej perspektywie oznaczać to będzie zmniejszenie kosztów eksploatacji, rozbudowy i modernizacji sieci uzbrojenia.

Szczególnym faktem prawnym na obszarze Kraśnika jest niewykupienie przez miasto bardzo wielu dróg gminnych. Wydaje się, że w sytuacji niedostatecznych środków budżetowych i potrzeby aktywnej polityki przestrzennej, właściwe byłoby przestrzenne zharmonizowanie procesu płacenia należności za drogi gminne z kształtowaniem nowych terenów mieszkaniowych i innych obszarów ważnych dla rozwoju miasta.

3.5. Ocena istniejącego układu komunikacyjnego miasta.

W dotychczasowej polityce przestrzennej kształtowania zabudowy komunikacja stała się najbardziej zaniedbaną i poniekąd niedocenianą dziedziną w funkcjonowaniu obszarów urbanistycznych. Jednym z głównych powodów są wysokie koszty realizacji utrzymania ulic przy jednoczesnych znacznych brakach środków finansowych na ten cel.

3.5.1 Ocena stanu istniejącego podstawowego układu komunikacyjnego miasta.

Kraśnik położony jest na terenie szczególnie niekorzystnym dla kształtowania sprawnej obsługi komunikacyjnej miasta.

Teren ten charakteryzuje się licznymi rozcięciami erozyjnymi typu wąwozy. Dodatkowo miasto dzieli na dwie części przepływająca z północnego zachodu na południowy wschód rzeka Wyznica.

Drogowe powiązanie obu części odbywa się poprzez dwa istniejące mosty zlokalizowane od siebie w odległości około 150 metrów położone na ciągach ulic przechodzących przez obszar Starego Miasta objętego ochroną konserwatorską.

W stanie istniejącym północno - zachodnia część miasta - Kraśnik Fabryczny, północno - wschodnia dzielnica mieszkaniowa przy ulicy Kolejowej oraz zabudowa rejonów Zarzeczce i Piaski oparta jest na układzie zbliżonym do prostokątnego.

Część południowo zachodnia posiada układ ulic promienisto - pierścieniowy ze zbiegającymi się w obszarze centrum kierunkami zewnętrznymi drogi krajowej Nr 74 Kraśnik - Annopol - Kielce, powiatowymi Nr 22517 do Józefowa, Nr 22588 w kierunku Trzydnika, Nr 22613 w kierunku Rzeczycy, Nr 22592 do Słodkowa oraz gminnymi do Mikulina Nr 2244003, do Słodkowa 2244007.

Ze względu na wąwozy w stanie istniejącym pierścienie okalające Stare Miasto funkcjonują jako ciągi pieszo-jezdne i piesze. Przy takim układzie drogowo ulicznym wymiana ruchu również ciężarowego odbywa się w strefie Starego Miasta. Istniejący układ komunikacyjny w skoncentrowanej zwartej

zabudowie jest niesprawny i nieprzystosowany do przenoszenia dużego ruchu w tym zwłaszcza ciężarowego.

Oceniając cały układ podstawowy miasta należy podkreślić, iż niemal wszystkie odcinki ulic w ciągach dróg krajowych i wojewódzkich posiadają zaniżone parametry techniczne przy uwzględnieniu funkcji jaką pełnią w istniejącym układzie komunikacyjnym miasta. Parametry ulic: Lubelskiej, Przemysłowej, Urzędowskiej, Kościuszki, Natutowicza, Janowskiej odpowiadają normom technicznym ulic zbiorczych i lokalnych a pełnią przeciw ulic głównych i zbiorczych.

Poza tym zniżone parametry techniczne głównie linii rozgraniczających posiadają ulice: Jagiellońska, Oboźna, Suchyńska, Kościuszki - dla potrzeb ruchu istniejącego (docelowe znaczne obniżenie funkcji ulicy), Piłsudskiego, Strażacka, Podleska, Rzeczycka. Zaniżone linie rozgraniczające występują na ulicach Budzyńskiej, Nadstawnej.

Ulice tego układu obudowane są istniejącą zabudową mieszkaniową najczęściej jednorodziną z koniecznością jej obsługi bezpośredniej niemal na całej długości. Dotyczy to zwłaszcza ulicy Urzędowskiej, a także Janowskiej, Cegielnianej, Przemysłowej. Częste zjazdy wywołują zakłócenia w ruchu i obniżają przepustowość, powodując kolizję pieszy- pojazd.

Zlokalizowana wzdłuż dróg krajowych i wojewódzkich zabudowa mieszkaniowa znajduje się w strefie negatywnego oddziaływania przeciążonych dróg w postaci spalin, drgań, kurzu, hałasu. Ilość budynków mieszkalnych w strefie uciążliwości komunikacyjnej obrazuje plansza komunikacyjna.

Przy dużym obciążeniu ulic dla zapewnienia bezpieczeństwa ruchu w godzinach nocnych istotnym jest właściwe oświetlenie uliczne. Wprawdzie wszystkie ulice w ciągach dróg krajowych oraz wojewódzkich i w przeważającej części powiatowych posiada oświetlenie, lecz na części z nich jest ono nie wystarczające. Przyczyną tego jest występowanie groźnych kolizji np. notowane często na ulicy Urzędowskiej w rejonie skrzyżowania z ulicą Graniczną. Brak i słabe oświetlenie wywołuje także niebezpieczeństwo w relacji pieszy - pojazd.

Odcinki szczególnie niebezpieczne to: ulica Urzędowska na odc. Koszarowa - Piaski. odcinki niebezpieczne: ulica Janowska - Narutowicza do Lubelskiej, Lubelska odc. Kolejowa - Tysiąclecia, Janowska rejon Struży, skrzyżowanie Urzędowskiej z ulicą Graniczną. Wypadki występują także na ulicy Cegielnianej na wysokości Młyńskiej, Kościuszki, oraz na Urzędowskiej - rejon skrzyżowania z ulicą Słowackiego.

3.5.2. Ocena stanu istniejącego układu obsługującego miasta wraz z obsługą parkingową i garażową.

Układ lokalny miasta w dzielnicy Kraśnik Fabryczny posiada na zdecydowanej większości ulic nawierzchnię twardą ulepszoną. Na przeważającej części tych ulic stan techniczny należy ocenić na średni i poniżej średniego. Ulica Reymonta posiada zły stan techniczny jezdni i chodników, natomiast ulice Krasickiego i Wyszyńskiego (odcinek Niepodległości - Sikorskiego) są obecnie w realizacji. Na ulicy Wyszyńskiego przewiduje się także budowę miejsc parkingowych.

Przepustowość dróg w obszarze zabudowy mieszkaniowej i usługowej jest wystarczająca. Tereny nie obsłużone komunikacyjnie stanowią około 10% ogólnej liczby istniejącego tam zainwestowania miejskiego.

Problemem tej części miasta są braki w zaspakajaniu potrzeb parkingowych i garażowych, dotyczy to zarówno parkingów w obszarze osiedli mieszkaniowych jak i przy obiektach usługowych. W różnych osiedlach są one różne. Najmniej korzystny układ występuje w obszarze lokalizacji budynków komunalnych, gdzie braki zgodnie z informacjami uzyskanymi od właściciela terenu dochodzą nawet do 60-70%. Na terenie pozostałych spółdzielni mieszkaniowych położonych w Kraśniku Fabrycznym wynoszą około 30%.

Ze względu na braki miejsc parkingowych, zwłaszcza w zabudowie wielorodzinnej, a także przy usługach i zakładach pracy, chodniki są wykorzystywane do parkowania pojazdów, co powoduje ich bardzo szybkie niszczenie. Jednocześnie pojazdy owe utrudniają ruch pieszym. Dotyczy to całego obszaru miasta.

W dzielnicy mieszkaniowej w rejonie ulicy Kolejowej występuje większa ilość ulic nie urządzonych z gruntową lub żwirową nawierzchnią oraz z niezrealizowanymi chodnikami. stanowią one około 15-20%. Stan techniczny ulic urządzonych średni i poniżej średniego w tym ulica Kolejowa (układ podstawowy - wojewódzka wewnętrzna) na znacznej części posiada zniszczoną nawierzchnię, wymagającą modernizacji. Występują tu także ulice urządzone posiadające zaniżone parametry techniczne. Są to: - 3-go Maja - jezdni i linie rozgraniczające -Wojska Polskiego - linie rozgraniczające -Zakrzowiecka - linie rozgraniczające i

jezdni Tereny nie obsługiwane komunikacyjnie w dzielnicy tej stanowią 15-20%, a przepustowość dróg jest zadawalająca.

Dzielnica przemysłowo-składowa posiada braki w zaspokajaniu potrzeb parkingowych zwłaszcza dla pojazdów ciężarowych, oraz stan techniczny ulic poniżej średniego.

Osiedla mieszkaniowe rejon Zarzecza i Piask posiadają niemal w 100% urządzoną sieć uliczną oraz w 70% miejsc parkingowych. Przy czym zaspokojenie potrzeb parkingowych jest zróżnicowane w poszczególnych osiedlach:

- osiedle przy Piaskowej - 100% potrzeb
- osiedle przy Urzędowskiej (Szopena - Kopernika) - 40%
- osiedle Koszarowa - 70%

W tych osiedlach realizacja parkingów odbywa się kosztem uszczuplenia terenów zielonych. Znacznie większe braki występują tu w zaspokajaniu potrzeb garażowych.

W części śródmiejskiej nakładają się na siebie układ obsługujący z układem podstawowym miasta, w tym tranzytem. Obsługę tej części zabudowy zapewnia w niedostatecznym stopniu istniejący wąski układ uliczek nieprzystosowanych do przenoszenia zwiększonego ruchu.

Ulice są bardzo często niemożliwe do przebudowy z uwagi na wyznaczoną strefę ochrony konserwatorskiej. Dotyczy to także ulic układu podstawowego przeciążonych znacznym ruchem przelotowym zwłaszcza pojazdami ciężkimi na kierunku drogi krajowej Nr 74 Kraśnik - Kielce. Z uwagi na fakt, iż większość powyższych ulic ma nienormatywne parametry (szerokości linii rozgraniczających i jezdni), obsługuje bezpośrednio przyległy teren (częste wloty bramowe), występuje brak pasów zieleni oddzielających ruch pieszych od ruchu pojazdów - obsługa komunikacyjna miasta jest niesprawna, uciążliwa i niebezpieczna.

Układ ten oprócz wyżej wymienionych problemów komunikacyjnych niesie wiele uciążliwości dla mieszkańców dzielnicy (spaliny, drgania, kolizje, hałas). Ta część miasta posiada znacznie większy procent ulic nieurządzonych, o złym i poniżej średniego stanie technicznym, a także o zaniżonych parametrach technicznych.

Poza ulicami układu podstawowego wymienionego powyżej pełniącego także obsługę bezpośrednią terenu, zaniżone parametry występują na ulicy: Mleczarskiej, Pułaskiego, Ogrodowej, Szewskiej, Dąbrowskiej, Młyńskiej, Ostrowieckiej, Łąkowej oraz dojazdu do cmentarza; dotyczy to zarówno linii rozgraniczających jak i szerokości jezdni.

Zaniżone linie rozgraniczające występują na ulicach: Obwodowej, Długiej, Świerkowej. Rejon ten posiada również niezaspokojone potrzeby parkingowe i garażowe dla mieszkańców dzielnicy oraz w miejscach lokalizacji usług.

3.5.3. Ocena układu kolejowego

Istniejący układ kolejowy mimo znacznych możliwości przewozowych pełni niewielką rolę w układzie komunikacyjnym miasta, zwłaszcza w przewozach towarowych. Ze względów ekonomicznych radykalnie zmniejszyła się ilość kursujących pociągów. Jest to związane z koniecznością łożenia kilkakrotnie większych nakładów na budowę i eksploatację kolei niż na komunikację kołową. Stąd w warunkach gospodarki rynkowej transport samochodowy wypiera transport szynowy.

W ocenie przewoźnika przy istniejącym i zakładanym ruchu pasażerskim pojemność układu sieci i dworca stacji Kraśnik jest wystarczająca. W najbliższej perspektywie nie przewiduje się rozbudowy infrastruktury w zakresie wprowadzenia nowych relacji pociągowych w ruchu pasażerskim oraz związanej z odprawą podróżnych. Obecnie możliwości przewozowe odcinka linii Lublin - Stalowa Wola – Rozwadów i pojemność dworca stacji Kraśnik wykorzystywane są w 60%.

3.5.4. Ocena obsługi komunikacji pasażerskiej

■ Komunikacja zamiejska

Przewozy pasażerskie świadczone są głównie przez komunikację autobusową z przewoźnikiem państwowym PKS, w znacznie mniejszym zakresie przewoźnikiem prywatnym, uzupełniane komunikacją kolejową.

Względy ekonomiczne wpływają na częstotliwość środków komunikacji. Należy przy tym zaznaczyć, iż daje się zauważyć pewne tendencje spadkowe ilości podróżnych korzystających z komunikacji publicznej na rzecz zwiększenia podróży indywidualnym środkiem lokomocji. Obsługa komunikacji publicznej

zamięskiej w zakresie relacji i częstotliwości jest zadowolająca. Natomiast mniej korzystniej wypadnie ocena standardu obsługi pasażerów na przystanku dworcowym. Dla takiej liczby podróżnych (450 tys./miesiąc) osiem stanowisk odjazdowych i jedno przyjazdowe zgodnie z normatywem projektowania dworców wymaga powierzchni trzy a nawet czterokrotnie większej niż obecna. Istniejący dworzec ma powierzchnię niespełna 0,4 ha, a winien mieć około 1,5 ha.

■ Komunikacja miejska

Według badań ankietowych mieszkańcy miasta oceniają obsługę komunikacji MPK na poziomie średnim. Główne uwagi to zwiększenie częstotliwości kursów autobusów, wydłużenie linii, ewentualnie korekta tras.

Dla oceny obsługi transportowej zabudowy mieszkaniowej przez komunikację miejską wykonano izochrony dojazdów z każdego punktu miasta (miejsc zamieszkania) do określonego celu podróży. Celami podróży ustalono skupiska miejsc pracy, usług, dworca kolejowego i dworca PKS. Przyjęto społecznie akceptowany przedział czasowy wynoszący 30 minut. Na ten czas składa się dojazd do przystanku, czas oczekiwania na autobus wynoszący 1/2 częstotliwości kursowania komunikacji w danym kierunku oraz przejazd autobusem do celu podróży.

Z tak wykonanych izochron dostępności wynika, iż najlepsze skomunikowanie posiada obszar ograniczony od południa rzeką Wyżnicą; od północy obejmuje zabudowę Zarzecza i Piask, od zachodu rejon ulicy Budzyńskiej, od wschodu ulicą Narutowicza; swym zasięgiem obejmuje także szkołę przy ulicy Armii Krajowej. Teren niemal całego Śródmieścia nie mieści w 30 min. izochronie dojazdu do Fabryki Łożysk Tocznych i usług w Kraśniku Fabrycznym. W izochronie dojazdu do dworca PKS nie mieszczą się natomiast tereny poza zwartą zabudową Kraśnika Fabrycznego. Do dworca PKP i terenów przemysłowych przy ulicy Kolejowej nie można dojechać w przyjętych 30 min. z obszaru całego Kraśnika Fabrycznego, części odleglejszej Śródmieścia oraz z rejonu ulic Oboźnej, Suchyńskiej.

Sieć wykonanych izochron potwierdza odczucia mieszkańców miasta zawarte w badaniach ankietowych dotyczących obsługi MPK. Ten stan rzeczy wynika z kilku powodów:

- > podstawowy - to względy ekonomiczne (rozproszona zabudowa nie może zapewnić rentowności obsługi)
- > zbyt wydłużony pasmowy charakter miasta (odległość pomiędzy najbardziej oddalonymi od siebie terenami zabudowy mierzone po ciągach ulicznych wynosi ok. 13 km)
- > brak powiązań poprzecznych pomiędzy terenami zainwestowania położonymi po obu stronach rzeki Wyżnicy

Dla poprawy funkcjonowania obsługi należałoby zwiększyć częstotliwość kursowania na liniach Śródmiejskich oraz do dworca PKP. Wprawdzie rachunek ekonomiczny nie pozwala na wydłużenie tras i zwiększenie częstotliwości autobusów normalnogabarytowych, lecz można wprowadzić komunikację „busową”, co nie wymagałoby dodatkowych środków finansowych. Usprawnienie bardziej radykalne przyniosłaby realizacja ulicy zbiorczej łączącej ulicę Urzędowską z ulicą Kościuszki i Cegielnianą (przez przedłużenie Św. Faustyny i ulicę Żytnią). Dodatkowym rozwiązaniem bóleczek komunikacji miejskiej byłoby wyznaczenie i realizacja ścieżek rowerowych i ciągów pieszych stanowiących skróty do poszczególnych celów podróży zwłaszcza miejsc pracy, usług oraz przystanków MPK.

3.5.5. Ocena obsługi zaplecza technicznego

Zaspokojenie potrzeb parkingowych mieszkańców w obszarze osiedli mieszkaniowych wielorodzinnych a zwłaszcza na terenach usług i miejsc pracy jest dalece nie wystarczające. Z obliczeń ilości potrzebnych miejsc parkingowych zarówno na podstawie zarejestrowanych samochodów w mieście jak i liczby mieszkańców z uwzględnieniem wskaźnika motoryzacji wynika, iż na obszarze osiedli wielorodzinnych winno być około 6 tys. miejsc postojowych. Uwzględniając liczbę miejsc garażowych oraz istniejące parkingi do zrealizowania pozostało by ogółem około 50%. Szacunkowo biorąc istniejące miejsca parkingowe przy usługach stanowią maksymalnie 30% potrzeb.

Liczba garaży dla pełnego pokrycia potrzeb wymaga realizacji ok. trzy razy więcej miejsc niż w stanie istniejącym. Istniejący stan wymaga 37 stanowisk naprawczych by zapewnić odpowiednią obsługę samochodową.

Natomiast bardzo dobra sytuacja jest stacji paliw. Stacje paliw winny pokrywać 60% zapotrzebowania na paliwo wszystkich samochodów co w przypadku Kraśnika wynosi 9600 samochodów. Stacja paliwowa II

klasy obsługuje 4900 samochodów. Do zaspokojenia więc potrzeb samego miasta wystarczyłyby 2 stacje paliw II klasy.

3.6. Diagnoza systemów infrastruktury sanitarnej Wnioski z

oceny stanu istniejącego systemu

- W celu wyeliminowania istniejących zagrożeń dla stanu czystości wód na obszarze miasta należy dążyć do rozbudowy zasięgu obsługi miejskiego systemu kanalizacji sanitarnej, głównie we wschodniej, południowej i zachodniej części miasta,
- W rozwoju systemu kanalizacji sanitarnej należy uwzględnić możliwość wykorzystania rezerw przepustowości istniejących oczyszczalni,

~~Ze względu na zły stan techniczny i niedostateczną średnicę istniejącego kolektora sanitarnego przebiegającego w dolinie rzeki Wyżnicy należy podjąć jego przebudowę na odcinku od ul. Lubelskiej do oczyszczalni ścieków oraz przedłużyć jego przebieg na wschód wzdłuż ul. Janowskiej do granicy miasta.~~

- Ze względu na rozwój zabudowy należy rozbudować sieć kanalizacyjną w dzielnicach: „Budzyń” ulice: Świerkowa, Piaskowa, Długa, Urzędowska, „Piaski/Zarzeczce II” ulica Urzędowska (od ul. Piaskowej do ul. Koszarowej), „Bojanówka” ulice: Suchyńska, Filaretów, Prusa, Bojanowska; „Ośrodek” ulice: Kościuszki, Cegielniana, Młyńska, Żytnia, Oboźna, Łąkowa, „Stacja Kolejowa” ulice: Przemysłowa, Kolejowa, Towarowa, Obwodowa, Wojskowa, Powstańców Śląskich, Lipowa, 3-go Maja, Wojska Polskiego, Komisji Edukacji Narodowej, Małachowskiego, Kołtątaja, Konarskiego, Dygasińskiego, Staszica, Zakrzowiecka, Brzozowa, Gajowa, Orzechowa, „Zarzeczce I” ulice Przemysłowa i Janowska.
- Aktualny zasięg obsługi istniejącego systemu kanalizacji deszczowej jest niewystarczający
- Istniejące układy komunalnej sieci deszczowej nie posiadają urządzeń podczyszczających
- Należy przyspieszyć rozwój kanalizacji deszczowej w szczególności na terenach posiadających intensywną zabudowę oraz na terenach zainwestowanych w obrębie ustanowionych stref ochronnych ujęć wód.
- Miasto posiada dobrze zaawansowany w rozwoju system gazowniczy (ponad 95 % ludności obsługiwanej tym systemem)
- Istnieje dogodna możliwość dalszego rozwoju tego systemu ze względu na duże rezerwy przepustowości istniejących źródeł zasilających ten system (rezerwa około 64 %) oraz bezpośredni dostęp do magistralnej sieci gazowej wysokoprężnej DN-700
- Aktualna wydajność źródeł zabezpiecza możliwość dalszego rozwoju miasta w okresie perspektywicznym
- Istniejące dwa podstawowe źródła systemu ciepłowniczego (Ciepłownia Rejonowa i EC-FŁT) posiadają znaczną dyspozycyjną rezerwę mocy cieplnej (wynoszącą około 50 MW) możliwą do wykorzystania dla potrzeb obsługi planowanego programu rozwoju miasta w okresie perspektywicznym .
- Znaczna część istniejących sieci przesyłowych posiada niedostateczną izolacyjność cieplną i kwalifikuje się do modernizacji lub przebudowy
- Na terenie miasta funkcjonuje jeszcze 16 kotłowni lokalnych opalanych węglem, które są źródłem emisji do atmosfery znacznej ilości zanieczyszczeń, gdyż nie posiadają urządzeń do odpylania spalin.
- Kotłownie te powinny być zgazyfikowane lub przebudowane na węzły ciepłne systemu ciepłowniczego
- Dla poprawy efektywności i niezawodności pracy systemu ciepłowniczego należy przewidywać:
  - dalszą rozbudowę układu przesyłowego (w zakresie uzasadnionym pod względem techniczno-ekonomicznym) pozwalającą na sukcesywne eliminowanie uciążliwych kotłowni lokalnych oraz przebudowę ich na węzły ciepłownicze,
  - modernizację sieci uwzględniającą zastosowanie rur preizolowanych,
  - modernizację i automatyzację węzłów ciepłnych,
  - modernizację i ewentualną rozbudowę ciepłowni rejonowej

System ciepłowniczy powinien być preferowany do obsługi ciepłej skoncentrowanych zespołów zabudowy.

3.7. Zagrożenia bezpieczeństwa ludności i jej mienia

Wraz z rozwojem miasta, powstają nowe potrzeby w zakresie bezpieczeństwa publicznego i obrony cywilnej. Nowe inwestycje, a także plany miejscowe powinny umożliwiać realizację zadań obrony cywilnej

związanych z bezpieczeństwem publicznym, co najmniej w zakresie: budownictwa ochronnego, zaopatrzenia w wodę w warunkach specjalnych, skutecznego działania systemu alarmowania ostrzegania przed niebezpiecznymi zjawiskami zachodzącymi w atmosferze, hydrosferze oraz szeroko pojętym środowisku geograficznym i wczesnego ostrzegania mieszkańców o zagrożeniach.

Zagrożenia bezpieczeństwa ludności i jej mienia na terenie miasta wynikają z:

- pogarszającego się stanu środowiska przyrodniczego,
- braku w pełni rozwiązanej gospodarki ściekowej,
- użytkowanych układów transportowych, które stwarzają zagrożenia, jakie ruch transportowy powoduje – przewóz ładunków niebezpiecznych w ruchu o dużym natężeniu przy złych parametrach technicznych układów transportowych,
- złego stanu dróg przy relatywnie wystarczającej ich sieci,
- niepełnego wyposażenia mieszkań w podstawowe urządzenia takie, jak wodociąg, kanalizacja, centralne ogrzewanie i in.,

W celu wyeliminowania przyczyn powodujących zagrożenia należy podejmować działania polegające na realizacji przedsięwzięć mających na celu ochronę życia, zdrowia, mienia lub środowiska przed pożarem, klęską żywiołową lub innymi miejscowymi zagrożeniami (zdarzenie wynikające z rozwoju cywilizacyjnego i naturalnych praw przyrody nie będące pożarem ani klęską żywiołową, stanowiące zagrożenie dla życia, zdrowia, mienia lub środowiska, któremu zapobieżenie lub którego usunięcie skutków nie wymaga nadzwyczajnych środków) poprzez:

1. zapobieganie powstawaniu i rozprzestrzenianiu się pożaru, klęski żywiołowej lub innych miejscowych zagrożeń,
2. zapewnienie sił i środków do zwalczania pożaru, klęski żywiołowej, lub innych zagrożeń miejscowych,
3. prowadzenie działań ratowniczych w celu likwidacji przyczyn.

Na terenie miasta nie występują szczególne uwarunkowania sprzyjające powstawaniu poważnych zagrożeń ludności i jej mienia. Nie obserwuje się zagrożeń związanych z ruchami masowymi ziemi ani obszarów osuwiskowych oraz zagrożenia powodziowego. Lokalne rzeki i cieki wodne nie stanowią istotnego zagrożenia powodziowego. Dodatkowe zabezpieczenie stanowi zalew zlokalizowany w zachodniej części miasta, mogący retencjonować nadmiar wód. Do lokalnych podtopień może dochodzić jedynie w przypadku długotrwałych lub bardzo intensywnych opadów. Dlatego wskazane jest niezabudowywanie naturalnych dolin rzecznych, ani obniżen terenu oraz dbałość o systemy odwadniające i melioracyjne.

Na terenie miasta, ani w jej bezpośrednim sąsiedztwie nie funkcjonują również żadne zakłady przemysłowe stwarzające zagrożenie poważną awarią przemysłową. Duże zagrożenie jest związane z transportem substancji niebezpiecznych i łatwopalnych drogą krajową nr 19 i 74. Jednakże awarie związane z katastrofami drogowymi mają niewielki zasięg i są stosunkowo łatwe do opanowania i zneutralizowania skutków. Nie mniej wskazane jest lokalizowanie zabudowy wzdłuż tras tranzytowych z zachowanie wymaganych prawem odległości.

Pośrednie zagrożenie dla bezpieczeństwa ludności i jej mienia stanowi spowolnienie lub zahamowanie tempa rozwoju gospodarczego, powodujące wzrost niekorzystnych zjawisk społecznych, takich jak bezrobocie i przestępczość. W celu zapobiegania niekorzystnym zjawiskom gospodarczo-społecznym konieczna jest troska o zrównoważony rozwój gminy - racjonalne, sprzyjające inwestowaniu przeznaczenie terenów pod funkcje mieszkaniowe i gospodarcze.

Za bezpieczeństwo publiczne miasta Kraśnik odpowiada Komenda Powiatowa Policji w Kraśniku oraz Komenda Powiatowa Państwowej Straży Pożarnej.

4. OCENA DOTYCHCZASOWEGO MIEJSCOWEGO PLANU OGÓLNEGO ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO MIASTA KRAŚNIKA (I POZOSTAŁYCH PLANÓW MIEJSCOWYCH)

~~4.1. Ocena planu w aspekcie istniejących i potencjalnych kolizji ekologicznych~~

~~1/ Największy konflikt, jaki z uwarunkowaniami ekologicznymi wywołują ustalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego m. Kraśnika to sposób wytrasowania południowej obwodnicy na~~

~~kierunku Lublin Annopol /060 KK—063 KK/, a szczególnie odcinek oznaczony symbolem 063 KK. Przecina on dolinę Wyżnicy w miejscu najmniej do tego celu odpowiednim z punktu widzenia walorów przyrodniczo-krajobrazowych jakie ten fragment doliny reprezentuje. Realizacja obwodnicy na tym odcinku spowoduje bowiem dewastację obszaru źródłiskowego, tj. zasypanie funkcjonujących tu źródeł, zniszczenie zasilanych przez nie stawów /o proveniencji historycznej sięgającej co najmniej XVI w./ oraz zdeformowanie naturalnie ukształtowanego, bo erozyjnie, podcięcia zbocza doliny.~~

~~2/ Również sposób wytrasowania w planie kolejnych odcinków obwodnicy budzi zastrzeżenia natury ekologicznej. Odcinek obwodnicy ozn. symb. 060 KK przecina górne partie wąwozu Podlesie, zakłócając ekologiczną ciągłość przestrzenną ekosystemu związanego z tą formą rzeźby terenu /w Systemie Przyrodniczym Miasta wąwóz pełni funkcję sięgacza/. Ponadto przebiegając w bezpośrednim sąsiedztwie komunalnego ujęcia wody "Głęboka" /w terenie ochrony pośredniej zewnętrznej/ stwarza potencjalne niebezpieczeństwo dla czystości ujmowanych wód.~~

~~3/ Innego rodzaju problemy stwarzają niektóre ustalenia planu dla tej części dzielnicy Budzyń, która jest położona w strefie korytarza ekologicznego łączącego dolinę Wyżnicy z lasem Dąbrowa Bór. Dowodzą one co prawda świadomości wagi tego powiązania przyrodniczego pomiędzy doliną a lasem /B-21 ZL, B»32 ZE/, ale nie są do końca konsekwentne w obronie tego terenu przed zabudową, dopuszczając ją, choć w ograniczonym zakresie, dla terenu ozn.symb. A-70 ZE,MNR.~~

~~4/ Zwraca również uwagę prawie zupełny brak przerw w terenach wyznaczonych pod zabudowę po obu stronach doliny Wyżnicy pomiędzy Budzynie na północy a Kwiatkowicami i Pasięką na południu. Jedyne przerwy wiążą się z komunikacją i nie zapobiegną w przyszłości niemal całkowitej izolacji doliny od wierzchowinowych terenów otwartych. Izolacja ta skutkować będzie powolną degradacją ekologiczną doliny.~~

~~5/ Stabilizacji geodynamicznej stromych zboczy doliny zagraża możliwość dogęszenia zabudowy, jaką dopuszcza plan, w Pasiece na terenach ozn.symb. C12MN,MR, C19MN,MR i C-33MR,MN.~~

~~6/ Plan w żaden sposób nie chroni strefy ekotonalnej lasu Kraśnik Fabryczny na odcinku A13US—ul. Urzędowska. Nie jest zachowana wolna od zabudowy strefa o szerokości 25-30 m, zazwyczaj w takich sytuacjach, tj. bezpośredniego kontaktu dzielnicy mieszkaniowej z lasem, przeznaczana pod zieleni publiczną.~~

~~7/ Za kolizyjnie z uwarunkowaniami ekologicznymi i krajobrazowymi uznaje się przypisanie ul. Szewskiej, częściowo biegnącej dnem wąwozu Podlesie z ciekkiem, funkcji ulicy zbiorczej /oznaczonej w planie ogólnym symbolem 052 KZ/ jako fragmentu tzw. małej obwodnicy. W Systemie Przyrodniczym Miasta wąwóz ten pełni rolę sięgacza hydrologicznego i biologicznego i jako taki, a także ze względu na konieczność zachowania odpowiednich standardów aerosanitarnych /gęsto zabudowany teren jest słabo przewietrzany/ powinien być wyłączony spod intensywnego użytkowania komunikacyjnego, które tę ekologiczną drożność ujęciowego odcinka wąwozu /a więc bardzo newralgicznego/ zniweczy. Również morfometria rzeźby /duże deniwelacje i spadki terenu, wąskie dno wąwozu/ nie sprzyja, w sensie kosztów realizacji, inwestycjom drogowym, a walory estetyczne urozmaiconego krajobrazu /częściowo obniżone substandardową zabudową/ domagają się raczej ochrony i wyeksponowania, tym bardziej, że istnieje możliwość /pkt 8/ alternatywnego rozwiązania.~~

~~8/ Weryfikacji wymaga również przyjęty w planie przebieg ulicy oznaczonej symbolem 0108 KL, stanowiącej fragment łącznicy ul. Kościuszki z odcinkiem projektowanej południowej obwodnicy miasta biegnącym przez rejon Pasięki. Sposób wytrasowania tej ulicy dowodzi nie liczenia się z naturalnym ukształtowaniem terenu, tu bardzo urozmaiconego /wysoka i stroma skarpa wąwozu Podlesie/. Prace ziemne niezbędne dla uzyskania zgodnej z normami niwelety drogi byłyby bardzo kosztowne i prawdopodobnie uaktywniłyby procesy geodynamiczne /erozję, osuwiska/.~~

4.2. Sfera społeczno-gospodarcza: ocena planu w aspekcie funkcjonalnym

- **Mieszkalnictwo jednorodzinne** - obecnie obowiązujące na obszarze miasta plany miejscowe ustalają funkcję mieszkalnictwa jednorodzinnego (wraz z towarzyszącymi tej funkcji usługami) wobec **ok. 820 ha** - zgodnie z pomiarami powierzchni terenów podawanymi przez te plany. Porównanie ustaleń planu ze stanem istniejącym pozwala na stwierdzenie, że spośród obszarów przeznaczonych pod mieszkalnictwo jednorodzinne, jeszcze **ok. 350 ha** nie zostało zagospodarowane. Przy czym wielkość ta obejmuje zarówno obszary całkowicie jeszcze nie zabudowane, jak i - liczne - tereny, gdzie funkcja

mieszkaniowa istnieje już, lecz w postaci ekstensywnej. Większość już wyznaczonych rezerw terenów mieszkaniowych leży pomiędzy ul. Urzędowską a północną granicą administracyjną miasta - gdzie istnieje jeszcze **ok. 200 ha** terenów mieszkaniowych (brutto). *Plany miejscowe wyznaczają zatem prawie dostateczne - wobec przewidywanych potrzeb mieszkaniowych miasta do roku 2020 - tereny do zagospodarowania przez omawianą formę zabudowy mieszkaniowej. Wydaje się więc, że ewentualne nowe obszary o tej funkcji mogą być wskazywane bardzo powściągliwie - jedynie w sytuacji, gdy będzie to zarówno dopuszczalne ze względu na warunki fizjograficzne, jak i korzystne dla kształtowania przyszłego wizerunku miasta.*

- **Mieszkalnictwo wielorodzinne** - tereny mieszkalnictwa wielorodzinnego (łącznie z towarzyszącymi mieszkalnictwu usługami codziennego użytku) zajmują w obecnie obowiązujących planach miejscowych zajmują **ok. 110 ha**. Wśród tych terenów, według szacunkowej oceny, jeszcze **ok. 20 ha** nie zostało w ogóle zagospodarowane lub też jest zagospodarowane w sposób inny niż przewidziany planami. Obszary nie zagospodarowane mniej więcej po połowie leżą w Kraśniku Fabrycznym oraz w rejonie na północ od ul. Urzędowskiej. *Proporcje pomiędzy wolnymi obszarami przewidzianymi na budownictwo wysokie i niskie wyglądają więc jak 1:10, zatem można uznać za celowe ich poprawienie. Jednak w sytuacji istnienia wciąż pewnych rezerw, wyznaczanie dalszych terenów na potrzeby mieszkalnictwa wysokiego nie musi być podyktowane potrzebami społecznymi, lecz może wynikać przede wszystkim z przyjętych przez samorząd zasad kształtowania wizerunku miasta.*
- **Centra usługowe** - obszary przewidziane w planach na „wolnostojące” usługi centralne (przede wszystkim - w obecnym rozumieniu - komercyjne) to łącznie ok. 45 ha. Spośród tych terenów jeszcze ok. 17 ha nie zostało zabudowane. Tereny niezabudowane (lub nie w pełni zabudowane) leżą we wszystkich rejonach miasta, lecz największe możliwości kreowania nowego centrum usługowego istnieją w obszarze, gdzie są również największe rezerwy terenów mieszkaniowych - pomiędzy starą i nową częścią Kranika, na północ od ul. Urzędowskiej. Niedostateczne natomiast wydają się istniejące jeszcze rezerwy w sąsiedztwie centrum Starego Kranika - i ten teren powinien być zapewne miejscem poszukiwania lokalizacji nowych obszarów rozwojowych dla usług centralnych (różnej rangi).
- **Oświata** - łączna powierzchnia terenów oświatowych w Kraśniku to ok. 17 ha. *Wszystkie wskazane w planie tereny o tej funkcji są całkowicie lub w części zagospodarowane (z wyjątkiem ewentualnych terenów oświatowych, jakie mogą być wskazane przez przyszły szczegółowy plan miejscowy w strefie dużych rezerw mieszkaniowych na północ od ul. Urzędowskiej). Pewne możliwości rozbudowy bazy istnieją przede wszystkim w starej części miasta (np. tereny B 61UO i B 63UO). Należy jednak wziąć pod uwagę, że (poza być może terenem B 63UO) fakt istnienia tych rezerw jest identyfikowany z punktu widzenia obecnie przyjętych standardów przestrzennych funkcji oświatowej. Niewątpliwą natomiast koniecznością podnoszenia jakości usług oświatowych będzie oznaczała także potrzebę zwiększenia obszaru użytkowanego przez każdą z placówek. Zatem ewentualna intensyfikacja zagospodarowania terenów oświatowych przez majątek trwały powinna być prowadzona bardzo ostrożnie, natomiast właściwszą drogą rozwoju funkcji oświatowej w Kraśniku może być poszukiwanie nowych miejsc lokalizacji placówek oświatowych (zwłaszcza szczebla wyższego niż podstawowy).*
- **Ochrona zdrowia** - obszary „wolnostojącej” (przede wszystkim zamkniętej) ochrony zdrowia zajmują w Kraśniku ok. 14 ha. *Plan ogólny miasta wyznacza stosunkowo duże rezerwy dotychczas nie zagospodarowane (4 ha - B 34UZ, 1,5 ha - B 35 UZ). Poszukiwanie nowych terenów dla tej funkcji nie wydaje się zatem kluczowe dla przyszłego poziomu Kraśnika jako ponadlokalnego ośrodka ochrony zdrowia. Natomiast niewątpliwie celowe byłoby zwiększenie elastyczności programowej już wyznaczonych terenów (przeznaczonych obecnie np. na „zakład specjalny”), co pozwoliłoby na ich wykorzystanie zgodnie z realnie pojawiającymi się potrzebami.*
- **Przedsiębiorczość** - łączna powierzchnia obszarów, które plany miejscowe Kraśnika przeznaczają na przemysł, hurtownie, usługi produkcyjne, drobną przedsiębiorczość itp., wynosi **ok. 350 ha**. *W powierzchni tej mieszczą się jednak także tereny leśne leżące na obszarze użytkowanym przez Fabrykę Łożysk Toczyńskich. Bez FŁT tereny przemysłowe w planie to **ok. 115 ha**, z czego ok. połowy przypada na rejon ul. Obwodowej. Tereny wolne lub rezerwy terenu w obszarach już częściowo zagospodarowanych wynoszą natomiast **ok. 30 ha** (nie licząc ewentualnych rezerw w obszarze FŁT), z których także ok. połowy przypada na ul. Obwodową. Nie wszystkie jednak rezerwy terenu wydają się możliwe do zagospodarowania przemysłowego, niewątpliwie bowiem część tej powierzchni powinna zostać*

przeznaczona na zagospodarowanie łagodzące negatywny wpływ istniejącego przemysłu na otoczenie (środowisko przyrodnicze, tereny mieszkaniowe, krajobraz). Zatem efektywne rezerwy terenów przemysłowych są wyraźnie mniejsze i można je uznać za dostateczne jedynie na krótki okres i dla stosunkowo niewielkich ewentualnych nowych obiektów. Natomiast dla zapewnienia możliwości w miarę swobodnego rozwoju przedsiębiorczości do roku 2020 celowe wydaje się poszukiwanie nowych terenów (lub przynajmniej jednego zwartego terenu). Alternatywnym rozwiązaniem może tutaj być jednak wykorzystanie bardzo dużych (kilkaset ha) rezerw terenów przemysłowych istniejących w gminie Kraśnik!

4.3. Ocena zasad obsługi przyjętego w planie ogólnym miasta układu komunikacyjnego.

4.3.1. Układ komunikacyjny w relacji do zabudowy.

Układ komunikacyjny jest obecny we wszystkich obszarach zabudowanych; pełni w stosunku do nich rolę obsługową, a jednocześnie stymuluje ich rozwój, jest także elementem kompozycji przestrzeni. Wyznacza podziały terenów, osie kompozycyjne i widokowe.

Układ komunikacyjny winien umożliwiać swobodny przejazd oraz docieranie do określonego celu. Im większe natężenie funkcji tranzytowych, w tym większym stopniu ciąg komunikacyjny rozgranicza tereny położone po obu jego stronach. Im większa koncentracja celów podróży wokół drogi tym bardziej ograniczona musi być funkcja tranzytowa, a ulica powinna pełnić rolę organizującą przestrzeń i łączącą otaczającą zabudowę.

Nakładanie się funkcji tranzytu i dojazdu jest zjawiskiem nagminnym. Sytuację tę pogłębia silny nacisk ze strony inwestorów i właścicieli gruntów na wykorzystanie każdej istniejącej drogi bez względu na jej trasę, jako osi podziału przyległych terenów na działki budowlane. Efektem tych nacisków są ustępstwa czynione na ich rzecz w planach miejscowych.

Dla tego ważna jest dyscyplina w realizacji ustaleń planu ogólnego w szczególności zakazy podziałów, które mogłyby prowadzić do dalszego pogłębiania niekorzystnych sytuacji.

Ze względu na to, iż najczęściej układ komunikacyjny zwłaszcza wyższych klas jest ostatnim elementem w zagospodarowaniu danego terenu i jest on etapowany, a poszczególne etapy wymuszają aktualne potrzeby, ważnym jest dla obszarów przyległych sprecyzowanie zasad obsługi komunikacyjnej tak by było możliwe zaprojektowanie i realizacja powiązań we właściwych parametrach, z zastosowaniem optymalnych rozwiązań skrzyżowań.

W tym celu rezerwa w planie pod ulicę w kat. głównych i ważniejszych zbiorczych, a zwłaszcza pod skrzyżowania winna być poprzedzona opracowaniem projektowym.

4.3.2. Koncepcja układu komunikacyjnego obowiązującego planu zagospodarowania przestrzennego

Dla poprawy funkcjonowania miasta w docelowym układzie komunikacyjnym w planie ogólnym zagospodarowania przestrzennego przyjęto słuszną zasadę segregacji ruchu opartą na zhierarchizowanym trzystopniowym podziale podstawowej sieci powiązań. Sieć tę tworzą:

1. układ głównych powiązań zewnętrznych w kategorii G, których głównym celem jest przenoszenie ruchu tranzytowego, częściowo także wewnętrznego miejskiego międzydzielnicowego.

Stanowią go:

- otwarta od strony południowo-zachodniej, obwodnica zewnętrzna na kierunkach drogi krajowej Nr 19, Nr 74 oraz 833 tj.:
- od strony wschodniej powiązanie drogi krajowej Nr 19 Lublin- Kraśnik- Rzeszów
- od strony południowej powiązanie kierunku drogi Nr 19 z drogą krajową Nr 74 Lublin-Kraśnik-Annopol-Kielce
- od północy powiązanie obu w/w dróg krajowych z drogą Nr 833 Chodel-Urzędów-Kraśnik

2. układ podstawowych powiązań miejskich dalekich stanowi z jednej strony połączenie miasta z zewnętrznymi kierunkami z drugiej łączenie poszczególnych części miasta ze sobą; układ ten oparto o ulice w kat. „Z” zbiorczych uzupełniony ulicami w kat. „L” tj.:

- na kierunku wschód - zachód układ pasmowy wzdłuż rzeki Wyżnicy, powiązanie odległej dzielnicy Fabrycznej ze Śródmieściem i pozostałą częścią miasta - ciągi ulic Urzędowska, 1000-lecia,
- obwodnica miejska ciąg Żytnia i przedłużenie jej w kierunku Jagiellońskiej, Urzędowskiej i dalej Św. Faustyny i do drogi wzdłuż bocznicy kolejowej .

- w obszarze starej części miasta: Kościuszki -, Piłsudskiego oraz Nowoprojektowaną ul. Szewską, Narutowicza, Mostową, Struga, Lubelską i Janowską
- uzupełniony układem ulic: Słowackiego, Krasińskiego, Janowską od Przemysłowej w kierunku Słodkowa, Cegielnianą, Podleską, Rzeczycką, Nadstawną, Budzyńską.

3. układ podstawowych powiązań miejskich bliskich tworzą ulice w kat. „L” ulice zbiorcze dla danego obszaru; są to:

- w części Kraśnika Fabrycznego: Graniczna, Niepodległości, Mickiewicza, Wyspiańskiego, Makuszyńskiego, Konopnicka,
- w części dzielnicy przemysłowej: Kolejowa, Towarowa,
- w części osiedli wielorodzinnych Piaski i Zarzeczce: Koszarowa, przedłużenie jej w nowoprojektowaną dzielnicę mieszkaniową „1000-lecia” i dalsze powiązanie z ulicą Armii Krajowej,
- w starej części miasta: Jagiellońska, ciąg Narutowicza - Pl. Wolności-Kościuszki, Strażacka, Pułaskiego.

4.3.3. Obsługa transportowa miasta

Plan zakłada lokalizację dworca PKS u zbiegu ulic głównych przy węźle dróg krajowych przebiegających przez obszar miasta tj. Nr 19, 74, 833 - róg Lubelskiej i Przemysłowej. W założeniach planu liczbę miejsc parkingowych dostosowano do obowiązującego wówczas wskaźnika motoryzacji i liczby mieszkańców przyjętej na perspektywę. Podobnie w zakresie stacji paliw i stacji obsługi.

4.3.4. Ocena koncepcji obsługi komunikacyjnej miasta i jej elementów.

Wprawdzie zasady obsługi komunikacyjnej zostały trafnie przyjęte w planie ogólnym zagospodarowania przestrzennego miasta Kraśnika, to jednak po rozpoznaniu dzisiejszych realiów i zasłóci realizacyjnych oraz ściślejszej analizy można zauważyć pewne niedociągnięcia i brak konsekwencji.

Rozpatrując układ starej części Kraśnika / Śródmieście/ należy podkreślić, iż plan przewiduje rozbudowę układu o nowy element tj. ulicę śladem Szewskiej i cieką włączając go do dotychczasowego jedyne powiązania z częścią północno-wschodnią o małej przepustowości tj. w ulicę Narutowicza, która już w stanie istniejącym jest przeciążona. Poszerzenie jej wiązałoby się z rozbudową mostu (co wymaga ekspertyzy obiektu), ale zabieg ten mógłby się okazać niewystarczający.

Usprawnienie tego układu zakłada się poprzez rozbudowę ul. Piłsudskiego do parametrów ulicy zbiorczej „Z” (obecnie lokalna).Poszerzeniem linii rozgraniczających przewiduje się kosztem istniejącej tam zabudowy będącej w strefie ochrony konserwatorskiej. Wydaje się to założeniem czysto teoretycznym. Dodatkowo przebieg nowoprojektowanej ulicy Szewskiej jest w kolizji z systemem ekologicznym miasta; bowiem przechodzi śladem cieką wodnego. Pozostaje nadal w założeniach planu penetracja znacznym ruchem obszaru rynku - ciąg ulic Narutowicza - Plac Wolności - Kościuszki w kategoriach lokalnych. Należy przy tym podkreślić, iż kategoria tych ulic została obniżona w stosunku do stanu istniejącego (ze zbiorczej na lokalną).

Duża odległość pomiędzy starą częścią miasta a dzielnicą Fabryczną wymaga sprawnego powiązania. Plan zakłada równoległe ciągi komunikacyjne: dwa dla powiązań miejskich w kategorii zbiorczych oraz ulicę w kategorii głównej dla tranzytów i obsługi miasta (wyloty dróg zewnętrznych). W stanie istniejącym funkcję tranzytową, połączeń obu części miasta, jak również obsługę bezpośrednią terenu przejęła ulica Urzędowska. Jednak koncentracja celów podróży wzdłuż Urzędowskiej, obustronny ciąg wąskich działek (najczęściej z nowopowstałą zabudową mieszkaniową) oraz znaczny ruch wynikający z funkcji powiązań międzydzielnicowych i tranzytów spowodowała, iż układ ten jest niewydolny, niebezpieczny i niesprawny. Tak obudowana długa (około 6 km) ulica z obsługą bezpośrednią terenu nawet przy przeniesieniu tranzytu na inną trasę nie będzie mogła pełnić roli powiązań dalekich międzydzielnicowych i wydaje się celowe obniżenie kategorii tej ulicy w układzie docelowym. By nie dopuścić do podobnej sytuacji w przypadku innych ulic układu podstawowego (powiązań międzydzielnicowych) należy w ustaleniach planu terenów przyległych do tych ulic ściślej precyzować sposób ich obsługi.

Podobny sposób obsługi terenów zabudowy jak to zrealizowano wzdłuż ul. Urzędowskiej proponuje plan szczegółowy zabudowy osiedla „Aleja 1000-lecia”, gdzie pierwszy rząd zabudowy od strony ulicy 1000-lecia zakłada wyjazdy bramowe do ulicy zbiorczej. Ponieważ nie jest możliwe odwrócenie obsługi projektowanych działek proponuje się zapis w planie o konieczności takiego przekształcenia przekroju

poprzecznego ulicy by przewidywał on możliwość realizacji ulicy obsługującej oraz lokalizację pełnego uzbrojenia technicznego, z zachowaniem już istniejącego. W tymże planie należałoby zaproponować sensowniejsze rozwiązanie przebiegów ulic lokalnych - dotyczy to ulicy Ostrowieckiej, która kończy się bez włączenia do Lubelskiej czy 1000-lecia i ponownie wraca pod ostrym kątem do nowoprojektowanego powiązania przedłużenia ulicy Św. Faustyny z ulicą Lubelska w dalszej kontynuacji z Przemysławą i dworcem PKP. Zapis o konieczności ograniczenia wjazdów bramowych należy także zapisać dla pozostałej części 1000-lecia. Całkowitym zakazem obsługi bezpośrednio przyległych terenów należy objąć ulicę projektowaną wzdłuż bocznic kolejowej w kat. G z określeniem pasa zieleni izolacyjnej. Co do przebiegu tejże ulicy można mieć wątpliwości czy nie opóźni realizacji poprowadzenie jej śladem wiązki linii energetycznych.

Obudowę ciągów ulic wylotowych plan zakłada w rejonie ul. Cegielnianej przy wlocie ul. Głębokiej oraz poza terenem miasta na ciągu drogi krajowej Nr 74 poniżej włączenia południowej obwodnicy; tam też proponowane tereny budowlane znajdują się w strefie uciążliwości przy nowej konstrukcji planu należy dążyć do rezygnacji z tych terenów budowlanych. Wlot ulicy Głębokiej wymaga zmiany, przebiegu włączenia z ostrego kąta na zbliżony do kąta prostego.

Przy włączeniu obwodnicy do drogi Nr 74 w obrębie skrzyżowania dochodzi droga gminna z rejonu Bojanówki bez widocznej kontynuacji przebiegu co wymaga analizy i rezerwacji terenu na poprawne włączenie i przebieg.

Ograniczenia włączeń bramowych wymaga także odcinek ulicy Janowskiej od Narutowicza do Przemysławej z racji nakładania się ruchu międzydzielnicowego i wylotowego w kierunku Rzeszowa oraz obsługi bezpośredniej terenu. Podobnie na dalszym odcinku (zapis w planie).

Korektę przekroju poprzecznego wymaga ul. Graniczna, ponieważ obowiązujący normatyw projektowania ulic nie przewiduje realizacji jezdni o szerokości jezdni 9,0 metrów. Zgodnie z obowiązującym obecnie normatywem należy przyjąć szerokość 7,0 lub 13,0 m wyjątkowo 12,0.

Zapis o ograniczeniu wjazdów bramowych należy umieścić w ustaleniach do ulicy Żytniej i przedłużenia jej w kierunku Urzędowskiej.

Lokalizacja projektowanej zabudowy mieszkaniowej wzdłuż ulicy Przemysławej oraz Lubelskiej (poza granicą miasta) znajduje się w znacznej części w strefie uciążliwości ulicy w ciągu drogi ekspresowej, która wynosi 90,0 m od krawędzi zewnętrznej jezdni.

Wymaga analizy możliwość adaptacji zabudowy mieszkaniowej obsługiwanej od strony ulicy Lubelskiej w rejonie wlotu ulicy 1000-lecia z uwagi na fakt, iż znajdzie się ona po zrealizowaniu docelowego skrzyżowania w bezpośrednim sąsiedztwie owego skrzyżowania.

Należy przywrócić w planie szczegółowym budownictwa jednorodzinnego przy ulicy Przemysławej odcinek zlikwidowanej w tym planie ulicy przedłużenie Kwiatkowskiej tak by ponownie powstał ciąg zamkniętych ulic lokalnych omijających węzeł dróg krajowych. Ciąg ten połączy ul. Św. Faustyny, Ostrowiecką, Lubelską, Przemysławą i poprzez ulicę Kwiatkowską i Wojskową - Kolejową, dworzec PKP. Będzie to dogodne powiązanie dla komunikacji miejskiej obsługującej cały ciąg terenów zabudowy jednorodzinnej.

Z rozeznania stanu istniejącego zainwestowania po obu stronach drogi Nr 19 (wylot z Lubelskiej) wynika, iż realizacja obwodnicy z wykorzystaniem istniejącego jej przebiegu może się okazać nierealna. Obudowana obustronne zabudową mieszkaniową i siedliskową droga przy realizacji w parametrach docelowych tj. w granicach 75-80 m. będzie pociągała za sobą ogromne koszty społeczne i ekonomiczne (znaczna ilość budynków, las). Rozstrzygnięcie tego problemu wymaga wykonania studium przebiegu trasy tym bardziej, iż odcinek Pułankowice (początek lasu od strony Pułankowice - Kraśnik miasto) dotychczas nie był opracowywany projektowo. Brak więc rozeznania w możliwościach realizacji w parametrach ruchu szybkiego.

Podobnie wymaga rozstrzygnięć skrzyżowanie o pięciu wlotach usytuowane w rejonie ulic Budzyńska, Urzędowska oraz z nieznacznym przesunięciem wlotu ulicy Budzyńskiej, ulicy o symbolu 038KZ i ulicy w kategorii „G” projektowanej wzdłuż bocznic kolejowej (szczególnie duże nagromadzenie na niewielkim terenie ulic o wysokiej klasie technicznej). Zakłada się wstępnie wprowadzenie rozwiązań zmniejszających liczbę ulic i uproszczenie skrzyżowań.

Ze wstępnego rozpoznania wysokościowego przebiegu projektowanej ulicy kategorii głównej w miejscu włączenia jej do Urzędowskiej i Granicznej wynika, iż przegrodzi ona ekologiczny ciąg stawy - ogródki działkowe - las. Podobnie 1,5 km dalej w rejonie pomiędzy ulicami Długą i Budzyńską w związku z

realizacją nowego układu komunikacyjnego w tym rejonie według ustaleń obowiązującego planu (dwie ulice zbiorcze i główna) przegrodzeniu ulegnie jeszcze ważniejszy dla miasta ciąg ekologiczny (rzeka Wyżnica, stawy, zespół zieleni Dąbrowa Bór - Budzyn).Obie kwestie wymagają analizy, ewentualnie zmiany przebiegu.

Także degradacji ulegną naturalne stawy w rejonie Pasieki o dużych walorach ekologiczno - przyrodniczo - krajobrazowych, dotyczy to także wąwozów w rejonie Podlesia, które znalazły się na trasie przyszłej obwodnicy zewnętrznej miasta.

Brak kontynuacji przebiegu dróg gminnych na stykach miasto-gmina występuje w powiązaniu: Dąbrowa Bór - ulica Świerkowa (północno-zachodnia część miasta) oraz ciągu pieszo-jezdnego ogródki działkowe-ulica Energetyczna, na północnym-wschodzie Stróża - 3-go Maja- Lipowa.

Lokalizacja dużego zespołu garaży lub jak przewiduje plan miejsc parkingowych przy ulicy Komunalnej wymaga zorganizowania dodatkowego awaryjnego wyjazdu.

4.3.5. Zagrożenia i szanse

Proponowane poprowadzenie drogi ruch szybkiego przez zainwestowany teren miasta tj. od wlotu drogi z Lublina - ulicy Lubelskiej poprzez ulicę Przemysłową do Janowskiej wydaje się być rozwiązaniem o bardzo wysokich kosztach społecznych. Przyjmując dzisiejsze realia realizacyjne i ekonomiczne dróg ekspresowych odległość budynków mieszkalnych od skrajnej krawędzi głównej jezdni przy zastosowaniu pasa zieleni izolacyjnej winno wynosić 80 m.

W przypadku wyżej wymienionych ulic wyniesie 20 m. i mniej. Przy czym brak w tym przypadku terenu na zrealizowanie jakiegokolwiek pasa zieleni pasa zieleni izolacyjnej.

Na dalszym południowym odcinku wylot na Rzeszów i Kielce występują kolizje z terenami o dużych walorach przyrodniczo - kulturowych (stawy, wąwozy). Znaczne trudności występują także w obszarze północnym miasta wlot z Lublina, gdzie będą wymagane duże wyburzenia i podobnie jak przy ulicy Przemysłowej zabudowa znajdzie się w strefie uciążliwości bez możliwości realizacji pasa zieleni. Problem więc wymaga ponownego przeanalizowania.

W realizacji zespołów zabudowy komunikacja jest z reguły ostatnim elementem infrastruktury technicznej. Ulice są budowane najczęściej po zrealizowaniu większości mediów (woda, energia elektryczna, gaz), a także budynków i to już po ich dłuższym funkcjonowaniu.

Była by to nawet właściwa kolejność wyprzedzania uzbrojenia poziomego, gdyby nie fakt, iż uzbrojenie to jest realizowane bez uprzedniego opracowania projektowego samej ulicy. Beztroskie usytuowanie infrastruktury, ogrodzeń, wjazdów itp. (za co winę ponoszą zarówno projektanci jak i samorządowy nadzór budowlany akceptujący takie rozwiązania) w przekroju poprzecznym ulicy staje się problemem przy realizacji jej właściwych parametrów. Pozorne oszczędności, brak opracowań przynajmniej koncepcji ulic (w układzie docelowym) odbija się w rezultacie na podrożeniu ciągów ulicznych. Gdyż nierzadko sieci wymagają przebudowy a niemal regułą jest to przy poszerzeniu istniejących już ulic. Taki stan rzeczy w Kraśniku występuje na większości istniejących nieurządzonych ulicach np. dotyczy to ulicy Mleczarskiej, Polnej, Młyńskiej, Szewskiej, Kwiatkowskiej. W ulicach urządzonych przy rozbudowie ich do parametrów docelowych wystąpi ten problem przy częściowo Podleskiej, Lubelskiej, Urzędowskiej, Tysiąclecia i innych.

Radykalna poprawa zaistniałej już sytuacji wymaga dużych nakładów finansowych na przebudowę systemu komunikacyjnego w sposób zapewniający odpowiednią hierarchię jak i wykup terenów w liniach rozgraniczających właściwych dla danej klasy ulicy. Trudną sytuację w istniejącym układzie komunikacyjnym (jak również w docelowym) pogłębia fakt:

- niekorzystnych struktur własności gruntów, a szczególnie jej rozdrobnienia; dotyczy to terenów Śródmieścia, działek po obu stronach ulicy Urzędowskiej, Tysiąclecia; -braku środków na finansowanie takich poczynań jak tworzenie zasobów gruntów gminnych, wypłacanie odszkodowań oraz opracowań studialnych i koncepcyjnych. -brak także zrozumienia potrzeby godzenia interesów prywatnych i publicznych co szczególnie uwidacznia się przy uchwalaniu nowych planów urbanistycznych lub ich zmian, gdzie rezerwę pod komunikację uchwała się najczęściej na poziomie absolutnego minimum dla potrzeb stanu nie mówiąc już o perspektywie. Obserwuje się brak woli i odwagi samorządów do podejmowania aktywnych strategii i stosowania nie wypróbowanych procedur, propagowania dobrych wzorców.

Szansę na poprawę stworzyły by takie czynniki jak: -przede wszystkim rozwój gospodarczy miasta, regionu i kraju. Jednakże rozwój miasta nie nastąpi bez przyciągnięcia bogatych prężnych inwestorów proponując im dogodne warunki atrakcyjne lokalizacje,

-dobre wykorzystanie ekonomicznych walorów przestrzeni stosując takie układy urbanistyczne, które ograniczają nakłady na komunikację i uzbrojenie (terenów nowoprojektowanych),

-przekształcenie istniejących zdegradowanych terenów o zabudowie ekstensywnej nie wymagających rozbudowy infrastruktury technicznej (z rezerwą w uzbrojeniu) na zwartą bardziej ekonomiczną rezerwując optymalne wielkości parkingów, zespołów garażowych i terenów pod skrzyżowania,

-stosując zabudowę o różnych funkcjach w poszczególnych jednostkach miejskich (mieszkanie, praca, usługi, wypoczynek) ograniczymy długości dojazdów do poszczególnych celów podróży. Pod tym kątem należy zweryfikować niezrealizowane dotychczas tereny budowlane.

Wprawdzie najlepszą obsługę komunikacją miejską w stanie istniejącym posiadają tereny w rejonie ulicy Urzędowskiej, jednak z uwagi na znaczne przeciążenie ulicy nie jest możliwe bez rozbudowy układu poprzecznego (przedłużenie Św. Faustyny poprzez ulicę Żytnią do Cegielnianej) lub ulic równoległych 1000-lecia ewentualnie Jagiellońskiej wprowadzenia jakichkolwiek dodatkowych źródeł ruchotwórczych.

Ulica Urzędowska posiada na części swej długości nietypową szerokość jezdni tj. 9 m. obecnie nie stosowaną, charakteryzującą się dużą wypadkowością przy czym wypadki najczęściej typu ciężkiego - zderzenia czołowe. Dla usprawnienia i poprawy bezpieczeństwa ruchu już dzisiaj należało by wprowadzić (bez większych nakładów oznakowanie poziome jezdni) przywiązując dużą dbałość o jego utrzymanie we właściwym stanie. Jednocześnie przeniesienie części ruchu na ulicę 1000- lecia .

Należało by także przeprowadzić analizę ekonomiczną ewentualnego poszerzenia ulicy do 12 m. lub realizacji dalszego odcinka 1000-lecia.

Dla poprawy jakości życia mieszkańców należy uniezależnić funkcjonowanie miasta od samochodu, zwłaszcza, iż 3/4 mieszkańców Kraśnika korzysta z komunikacji miejskiej. Uniezależnienie takie wymagało by usprawnienia komunikacji pasażerskiej np. poprzez wprowadzenie postulowanej zresztą przez mieszkańców komunikacji „busowej” oraz urządzenie ciągów pieszo-rowerowych ewentualnie rowerowych i pieszych stanowiących skróty do przystanków MPK oraz miejsc pracy i usług. Należy przy tym zadbać o właściwe oświetlenie, bezpieczeństwo (zwłaszcza nocą) oraz o miejsca do przechowywania rowerów (boksów rowerowych).

5.SYNTeza UWARUNKOWAŃ - POTENCJAŁY, PROBLEMY, KONFLIKTY, ZAGROŻENIA

5.1. Obszary problemowe miasta z punktu widzenia ochrony środowiska.

Główne obszary problemowe miasta wynikają:

- z istniejącego zagospodarowania terenu /korek ekologiczny w dnie doliny Wyżnicy/,
- z projektowanego zagospodarowania terenu /projektowany zbiornik retencyjny w Budzynie, południowa obwodnica miasta/,
- z uwarunkowań ochronnych rzutujących na możliwości zagospodarowanie i użytkowania terenu /tereny ochrony pośredniej zewnętrzne ujęć wody/,
- z nie uregulowania stanu prawnego wyeksploatowanych złóż surowców ilastych w granicach miasta.

5.1.1. Rejon dworca autobusowego

Część zabudowy starego Kraśnika rozlokowana w przewężeniu doliny Wyżnicy zakłóca ciągłość przestrzenną ekosystemów łąkowo-pastwiskowych, pogarsza warunki anemologiczne miasta /utrudnia przewietrzanie, m.in. wskutek lokalizacji dworca autobusowego tuż nad rzeką/ oraz dysharmonizuje krajobraz.

Kierunki rozwiązań sytuacji problemowej powinny zmierzać do sukcesywnego poszerzania przykorytowego, wolnego od zabudowy pasa terenu /do szerokości co najmniej 50 m/. Powinien również obowiązywać zakaz dogęszczania zabudowy kubaturowej.

5.1.2. Projektowany zbiornik wodny "Budzyń"

Budowa zbiornika wodnego, oprócz niewątpliwych korzyści, jakie stwarza dla środowiska /poprawa bilansu wodnego w zlewni, poprawa warunków aerosanitarnych bioklimatu poprzez

absorpcję pyłków alergicznych i niewielki wzrost wilgotności powietrza/, krajobrazu i warunków wypoczynku dla mieszkańców, spowoduje również szereg problemów.

Są one związane:

- z nieuniknionymi stratami w przyrodzie /utracone zostaną stanowiska roślin rzadkich i chronionych, wycięciu podlegać będzie kilkaset drzew/,
- z trudnościami eksploatacyjnymi /w czasie projektowanego zbiornika występuje torf, który, przed zalaniem, należałoby usunąć - w przeciwnym wypadku powodów będzie eutrofizację wód,
- z brakiem kanalizacji sanitarnej terenów zabudowy, które znajdują się w bezpośrednim sąsiedztwie projektowanego zbiornika.

Wymagane opracowanie koncepcji zagospodarowania obrzeży zbiornika ze szczególnym zwróceniem uwagi na gospodarkę wodno-ściekową oraz kształtowanie zieleni i zagospodarowanie rekreacyjne w harmonii z akwenem wodnym.

5.1.3. Krasne

Z projektowanych inwestycji największe problemy środowiskowe stwarza obwodnica południowa, a zwłaszcza sposób i miejsce jej przejścia przez dolinę Wyżnicy. Realizacja tego odcinka trasy obwodnicy zdewastuje obszar źródłkowy jedynego lewego dopływu Wyżnicy, tzn. potoku Krasny i zdeformuje rzeźbę. Brak możliwości ograniczenia strat w środowisku i dysharmonii krajobrazu. Jedyne zmiana przebiegu trasy obwodnicy w tym rejonie poprzez przesunięcie jej w kierunku południowo-wschodnim, mogłaby zlikwidować tę kolizję.

5.1.4. Strefy ochrony pośredniej zewnętrznej ujęcia wody

Istniejące na terenie miasta Kraśnik ujęcia wody: „Żwirki i Wigury” w Dzielnicy Fabrycznej, „Głęboka” w Dzielnicy Starej, „3-go Maja” w osiedlu Kolejowym oraz ujęcie eksploatowane przez FŁT-Kraśnik S.A. posiadają ustanowione strefy ochrony bezpośredniej oraz pośredniej wewnętrznej i zewnętrznej Ujęcia wód podziemnych znajdujące się w Dzielnicy Fabrycznej tj. ujęcie FŁT-Kraśnik S.A. i ujęcie komunalne „Żwirki i Wigury” posiadają wspólną zewnętrzną strefę ochrony pośredniej wyznaczoną 25-letnim czasem wymiany wody w warstwie wodonośnej. Pozostałe ujęcia wody podziemnej posiadają odrębne, własne strefy ochronne.

Wyznaczenie terenu ochrony pośredniej zewnętrznej ujęcia komunalnego w obszarze zainwestowanym Kraśnika Fabrycznego z jednej strony ogranicza dowolność zagospodarowania terenu, z drugiej jednak nakłada obowiązek poprawy stanu sanitarnego hydrosfery i pedosfery. Tak więc "problemowość" takiego obszaru jest względna i po spełnieniu rygorów strefy ochronnej, prowadzi w konsekwencji do poprawy warunków życia.

Natomiast istotne uciążliwości dla ujęcia komunalnego "Głęboka" może stwarzać funkcjonowanie południowej obwodnicy miasta, której odcinek przebiega przez teren ochrony pośredniej zewnętrznej tego ujęcia. Pomimo zwrócenia w decyzji ustanawiającej strefy ochronne ujęcia szczególnej uwagi na zagrożenia dla ujęcia stąd wynikające i ostre rygory z tym niebezpieczeństwem związane, podkreśla się, że nie sposób definitywnie wykluczyć zanieczyszczenia ujmowanych wód podziemnych w przypadku katastrof drogowych na obwodnicy.

5.1.5. Złóża Kraśnik III i Kraśnik IV

Pomimo wyeksploatowania surowca, złoża Kraśnik III i Kraśnik IV nadal są ujmowane w bilansie zasobów i z mocy prawa teren ich pierwotnego występowania określony w dokumentacji geologicznej podlega ochronie przed trwałym zainwestowaniem. Ponieważ są to tereny położone na kierunku rozwojowym miasta, tj. przy trasie Kraśnik-Annopol, wskazane jest podjęcie inicjatywy w kierunku zdjęcia tych złóż z bilansu zasobów.

5.1.6. Podsumowanie problemów ekologicznych

1/ Miasto odznacza się bardzo zróżnicowanymi fizjograficznymi warunkami rozwoju: bardzo korzystnymi w części prawobrzeżnej /tj. położonej na północny-wschód i północ od doliny Wyżnicy/ oraz mniej korzystnymi /szczególnie pod względem cech rzeźby i podłoża/ w części lewobrzeżnej. Fakt

ten, oprócz bardzo wyraźnej dysproporcji w powierzchni pomiędzy lewobrzeżną i prawobrzeżną częścią miasta, na niekorzyść tej pierwszej, utrudnia możliwości rozwoju przestrzennego miasta o lewej stronie doliny oraz kształtowanie struktury funkcjonalno-przestrzennej w oparciu o Stare Miasto z przypisanymi mu funkcjami centrotwórczymi.

2/ Pomimo narastającej antropopresji i długotrwałej eksploatacji zasobów naturalnych w obszarze administracyjnym miasta i w jego bezpośrednim sąsiedztwie zachowały się dwa rejonu o częściowo zachowanych cechach naturalnych i znaczących wartościach przyrodniczych las Kraśnik Fabryczny i dolina Wyżnicy. O ile jednak stan sanitarny i zdrowotny kompleksu leśnego jest ustabilizowany, a nawet w ostatniej dekadzie ulega pewnej poprawie, o tyle dolina Wyżnicy poddawana nasilającej się presji urbanizacyjnej w latach 90-tych, systematycznie traci wartości istotne nie tylko dla dziedzictwa przyrodniczego tej części regionu lubelskiego /ubytek stanowisk roślin rzadkich i chronionych/, ale przede wszystkim dla warunków życia w mieście /dezintegracja powierzchni biologicznie czynnej pod użytkami zielonymi/.

3/ W granicach administracyjnych miasta prawna ochrona zasobów naturalnych realizowana jest za pośrednictwem form ochrony przewidzianych:

- ustawą o lasach /lasy ochronne/,
- ustawą o ochronie przyrody /obszar chronionego krajobrazu, użytek ekologiczny, pomniki przyrody/,
- ustawą prawo wodne /strefy ochronne ujęć wody z wydzielonymi terenami ochrony bezpośredniej i pośredniej/,
- ustawą prawo geologiczne i górnicze,
- ustawą o ochronie gruntów rolnych i leśnych /użytki rolne klas I-IV, a także w przypadku gleb organicznych, również klas V-VI, grunty leśne/.

Do południowo-zachodnich granic administracyjnych miasta przylegają złoża surowców ilastych podlegające przepisom prawa geologicznego i górniczego.

Zwraca uwagę brak koordynacji w zakresie ochrony przyrody pomiędzy miastem Kranik a gminami Kraśnik i Dzierzkowice. Objęcie ochroną jako użytek ekologiczny dna doliny Wyżnicy tylko w granicach administracyjnych miasta, a więc jedynie wycinka kompleksu wodno-łukowego, nie spełnia celów ochrony określonych ustawą, w szczególności utrzymania procesów ekologicznych i stabilności ekosystemów oraz zapewnienia ciągłości istnienia gatunków i ekosystemów.

4/ Środowisko przyrodnicze miasta odznacza się bardzo małymi zdolnościami do absorpcji zanieczyszczeń bez szkody dla równowagi przyrodniczej miasta, a tym samym dużą podatnością na degradację. Ów brak odporności na antropopresję w szczególności dotyczy hydrosfery /minimalne zdolności Wyżnicy do samooczyszczania, bardzo duża przepuszczalność warstwy aeracyjnej/, a w mniejszym stopniu - pedosfery w lewobrzeżnej części miasta. W zakresie ochrony wód oznacza to wymóg konsekwencji w realizacji kanalizacji sanitarnej, ponieważ warunkuje ona odczuwalną poprawę stanu hydrosanitarnego środowiska i budowę zbiornika wodnego na Wyżnicy.

5/ Na tle innych regionów województwa lubelskiego środowisko przyrodnicze w rejonie Kraśnika odznacza się stopniem zanieczyszczenia na pograniczu średniego i dużego. Stosunkowo najlepsze są warunki arosanitarne, czego dowodem jest brak, z jednym wyjątkiem /pkt. 2.2./ przekroczeń dopuszczalnych norm zanieczyszczenia powietrza. Stan sanitarny wód jest bardzo zróżnicowany. Wyżnica prowadzi wodą w II i III klasie czystości oraz pozaklasową.

Wskutek wieloletniej eksploatacji surowców ilastych wyjątkowo zdegradowana jest powierzchnia ziemi, koncentracja wyrobisk poeksploatacyjnych należy tu do największych w województwie.

5.2. Problemy i zagrożenia struktury funkcjonalno - przestrzennej

5.2.1. Główne problemy przestrzenne i funkcjonalne

1. Wyraz przestrzenny miasta, jego struktura i charakter zabudowy nie są adekwatne do wielkości miasta. Kraśnik, szczególnie stary charakteryzuje się brakiem przestrzeni typowo miejskich. Przybysze, przejeżdżający przez miasto daremnie szukają obrazu 38 - tysięcznego miasta. W zasadzie w Kraśniku Lubelskim tylko w Śródmieściu spotykamy zwartą, miejską zabudowę. Jedno osiedle wielorodzinne przy ulicy Urzędowskiej nie tworzy miasta. Odnosi się wrażenie, że to właściwe miasto jest w Kraśniku Fabrycznym.

2. W obecnym żywiolowym rozwoju organizmu miejskiego brak jest koncepcji na połączenie obu Kraśników, czy też koncepcji obszaru wspólnego dla nich, krystalizującego układ. Tym połączeniem nie może być sznur nijakiej zabudowy zagrodowo - jednorodzinnej. Za takowe mógłby być uznany obszar łącznikowy w Budzynie np. parkowo - rekreacyjny o dużej wartości estetyczno - przestrzennej lub obszar zabudowy usługowo - pensjonatowej. Wydaje się, że w związku z zamiarem budowy zbiornika retencyjnego obszar ten powinien pełnić funkcję wypoczynkową dla obu miast.
3. Problemem jest obrastanie zabudową ulicy Przemysłowej - obwodnicy miasta i przyszłej drogi ekspresowej oraz sytuowanie na wschód od niej osiedli jednorodzinnych. Dalsze inwestowanie za obwodnicą spowoduje, że nie będzie ona mogła spełniać swego zadania, a tym bardziej stać się drogą ekspresową ze względu na wjazdy bramowe oraz pełnienie funkcji ulicy zbiorczej dla dzielnic usytuowanych na wschód od niej.
4. Obecna polityka przestrzenna miasta, polegająca na inwestowaniu z dala od ulic głównych i miejsc centralnych (w tym wykonywanie planów szczegółowych w obszarach nieistotnych dla prawidłowego tworzenia struktury przestrzennej miasta) powoduje rozproszenie zabudowy i nie sprzyja wytworzeniu się zwartego organizmu miejskiego. Zabudowa rozproszona - to absurd z punktu widzenia zasad funkcjonowania takiego układu (marnotrawstwo energii i nakładów na budowę infrastruktury, w tym komunikacji). Koszty społeczne i eksploatacyjne są w takich warunkach szczególnie wysokie.
5. Problemem, uwarunkowanym jednak dotychczasowym przeznaczeniem w planie ogólnym, jest nieprawidłowa lokalizacja zabudowy o charakterze miejskim (powstająca nowa zabudowa wielorodzinna w osiedlu Piaski jest oddzielona od ulicy głównej Urzędowskiej i przysłonięta zabudową jednorodziną o bardzo miernych wartościach architektonicznych). Nie można doszukać się idei w takim wyznaczeniu terenów mieszkalnictwa wielorodzinnego w aspekcie kreowania właściwej sylwety miasta. Wydaje się, że dobrym posunięciem w zagospodarowaniu przestrzennym byłoby stworzenie „przeciwwagi” dla osiedla Piaski po wschodniej stronie ul. Lubelskiej. Ulica ta tym samym uzyskałaby znaczenie osi kompozycyjnej układu.
6. Obecnie należy stwierdzić, że Stary Kraśnik, poza miastem lokacyjnym, nie posiada żadnej kompozycji w postaci osi, dominant, wnętrza urbanistycznych i założeń przestrzennych. Charakteryzuje go żywiolowy rozwój i chaos przestrzenny.
7. Obecna politykę przestrzenną miasta cechuje brak wrażliwości dla wartości krajobrazowych, najatrakcyjniejszych (po starym mieście) ze względu na ukształtowanie powierzchni, obszarów dzielnicy Góry. Dzielnica nie posiada utwardzonych ulic (Śliska, Miła, Wąska, Krzywa, Spokojna) oraz infrastruktury (m. in. rażą napowietrzne linie energetyczne). Dzielnicy tej grozi opustoszenie i wyludnienie. Trudne warunki geologiczno inżynierskie pozwalają tam lokalizować jedynie zabudowę jednorodziną. Brak inwestorów spowodowany jest niedorozwojem sieci ulicznej i infrastruktury. Na niektórych terenach znajdują się opuszczone chaty powoli zamieniające się w rudery. Pięknie położony teren przy ul. Spokojnej, nad wąwozem świeci pustkami i straszy walącymi się budynkami (mimo znajdującego się tam wspaniałego drzewostanu, rozciągających się malowniczych widoków na dolinę i Zarzecze oraz panującego tam wyjątkowego nastroju i uroku).
8. Poważny problem przestrzenny i ekologiczny stanowi zabudowa przy samym korycie rzeki w okolicy dworca autobusowego. Obecna polityka przestrzenna miasta jest nie tylko nastawiona pasywnie na działania w kierunku „odgospodarowania” tych terenów, ale przeciwnie - na prowadzenie dalszej dewastacji środowiska poprzez wydawanie nowych pozwoleń na budowę na tym terenie (budynek w budowie przy ulicy Mostowej). Natomiast brak jest działań które doprowadziłyby do regeneracji i rekultywacji tych terenów i przywrócenia im właściwej funkcji użytków zielonych oraz udostępnienia doliny dla mieszkańców (urządzenie bulwaru - ścieżki spacerowej i rowerowej z odpowiednim oświetleniem). Brak również świadomości ukształtowanych wglądów w dolinę, np. z ulicy Urzędowskiej. Mur, który postawiono w korycie rzeki przy rogu ul. Lubelskiej i Mostowej (przy czym obmurowano dwie potężne wierzby) od lat spotyka się z obojętnością władz. Problem degradacji doliny jest tym bardziej drastyczny, że Rada Miejska nadal podejmuje uchwały o zmianie przeznaczenia łąk w dolinie na zabudowę jednorodziną. Rola doliny jako pięknej, zielonej osi o szczególnym znaczeniu dla kształtowania przyszłego wizerunku miasta oraz bardzo ważnym ekologicznym (w tym klimatycznym) jest obecnie nie dostrzegana.
9. Zagospodarowanie przestrzenne Kraśnika Fabrycznego cechuje brak kontynuacji założeń i osi, ciągów pieszych, ciągłości terenów zielonych oraz brak wglądów i

powiązań z lasem. Przykładem braku kontynuacji założeń jest ulica Makuszyńskiego - aleja z pasem zieleni pośrodku dwóch jezdni, która prowadzi „do nikąd”. Ściana lasu, który jest największym atutem Kraśnika Fabrycznego i bezsprzecznym „dobrem publicznym”, jest niedostępna i zaśmiecona zdegradowaną zabudową garażową. Na zamknięciu widokowym większości uliczek prowadzących do lasu (Garażowej, Komunalnej) dominują w pełnej chwale obskurne blaszaki. Ciągi piesze w osiedlach starszych (pomiędzy Al. Niepodległości, Wyszyńskiego, Sikorskiego i parkiem) i młodszych (na południe od ulicy Słowackiego), zapoczątkowane często ciekawymi przejściami bramowymi, prowadzą prawie zawsze na śmietniki, stacje trafo, garaże lub parkingi. Nie istnieją ciągi, które czytelnie kierowałyby ruch pieszy na przykład do następnej bramy, na skwer lub plac zabaw albo do innego atrakcyjnego miejsca (np. ważnego obiektu publicznego). Tereny zieleni, bardzo pięknie zadrzewione i często atrakcyjnie urządzone (przy domu kultury i najważniejsze przy Al. Niepodległości - róg ul. Mickiewicza) są samotnymi wyspami, bez dalszej kontynuacji i powiązania z innymi terenami zielonymi.

10. Problemem jest nieodpowiednie wykorzystanie terenów w obrębie istniejącego zainwestowania miejskiego (pomiędzy ul. Jagiellońską a Urzędowską, ul. Armii Krajowej a Struga, wielu terenów w Śródmieściu) Ekstensywne zagospodarowanie tych terenów, położonych w centrum miasta (szczególnie o funkcjach zagrodowych) wpływa negatywnie na krajobraz miasta i prowadzi do marnotrawstwa najbardziej cennych obszarów. Nie sprzyja też ukształtowaniu właściwego image miasta - jego sylwety, klimatu, wysokiej jakości architektury.
11. Wyżej opisany problem jest związany zagospodarowaniem głównych ulic miejskich Kraśnika Starego: Lubelskiej i Urzędowskiej, które otoczone są zabudową zagrodowo - jednorodziną, posiadają duże przerwy w pierzejach. Nie spełniają one roli osi kompozycyjnych jaką, wydawałoby się, wyznacza im położenie w układzie przestrzennym miasta. reasumując, brakuje podkreślenia głównych ulic zabudową zwartą, o charakterze miejskim, z usługami w parterach, brakuje przestrzeni ulicznej typu bulwar z całym swoim bogactwem połączenia funkcji mieszkaniowej, handlowej i biurowej, z zielenią i komunikacją publiczną oraz indywidualną (namiastkę tego mamy w najstarszej części Al. Niepodległości).
12. W Kraśniku Lubelskim brak jest sympatycznych niewielkich placów z kafejkami i restauracjami, brak uporządkowanych dzielnic mieszkaniowych o zabudowie kameralnej, z czytelnym układem ulic dojazdowych i zielonych wnętrz. Podkreślana już niska świadomość mieszkańców odnośnie wpływu uporządkowanej przestrzeni miejskiej na jakość życia w mieście, powoduje opór społeczny przed wytyczaniem dróg i terenów zieleni publicznej.
13. Obserwowanym procesem wpływającym na rozproszenie zabudowy jest rozdrabnianie pól na wąskie paski, kwadraciki i prostokąciki lub wykupywanie pól i następnie staranie się o "przekwalifikowanie" ich w planie miejscowym na tereny przeznaczone pod zabudowę. Prowadzi to do anarchii w lokalizowaniu zabudowy, jej przypadkowemu rozrzucaniu, a tym samym do braku dbałości o jej grupowanie i porządkowanie.

5.2.2. Obszary przestrzeni miejskiej o krajobrazie zdegradowanym

Za główne obszary przestrzeni miejskiej o krajobrazie zdegradowanym należy uznać pas nijakiej zabudowy zagrodowo - jednorodzinnej po obu stronach ul. Urzędowskiej i pomiędzy ulicą Urzędowską i Jagiellońską, gdzie panuje zupełny chaos przestrzenny, a zabudowa powstaje bez żadnego planu. Do domów usytuowanych w dalszych rzędach zabudowy od ulicy publicznej dojeżdża się przez wąskie drogi usytuowane wzdłuż posesji bliższych ulicy. Domy nie mają wyznaczonej linii zabudowy, architektura ich bywa żenująca, otoczenie zaś składa się ze zbiorowiska obór stodół i innych budynków gospodarczych.

Drugi obszar, już zupełnie slumsowy, znajduje się w dolinie rzeki Wyżnicy przy ul. Krańcowej, w kwartale pomiędzy ul. Lubelską, Grodzką i Narutowicza. Stoją tu w wielkim nieporządku walące się domy o małych wymiarach "przyklejone" do budynków gospodarczych. Widok drugiego brzegu doliny w tym obszarze, tj. zabudowy przy ul. Mostowej, jest również bardzo smutny. Do samego koryta rzeki przylegają tyły posesji z budynkami gospodarczymi, "wpadającymi" prawie do rzeki. Tzw. "korek ekologiczny", czyli teren przełomu rzeki Wyżnicy przez dzielnicę Śródmieście, należy uznać za obszar o zdegradowanych wartościach krajobrazowych, a w szczególności przyrodniczych.

Obszary zdegradowane w Kraśniku Fabrycznym to oczywiście garażowiska przy lesie i tereny składowe (z barakami) przy ul. Konopnickiej. Najbardziej "odhumanizowane" osiedle wielorodzinne, z szarej wielkiej

plyty to osiedle pomiędzy Wyszyńskiego, Mickiewicza i Krasieńskiego (V - cio kondygnacyjne, o skali i kolorach wywołujących wrażenie zagubienia i przygnębienia). Inne osiedla w Kraśniku Fabrycznym są bądź niższe (część najstarsza), bądź posiadają więcej wysokiej zieleni (np. osiedle pomiędzy Dekutowskiego i Grunwaldzką), która maskuje ich brzydotę i w znaczący sposób poprawia wrażenia estetyczne i ich odbioru.

Negatywne zamknięcia widokowe posiadają ulice w Kraśniku Fabrycznym - Garażowa i Komunalna oraz wszystkie ulice w Kraśniku Lubelskim biegnące z północy do Urzędowskiej, które "natykają" się na sznur nieciekawej zabudowy, zamykającej wgląd w dolinę rzeki.

5.3. Główne problemy ochrony dziedzictwa kulturowego

5.3.1. Sprzeczności i konflikty związane z dotychczasowymi i potencjalnymi funkcjami miasta, a zasobami kulturowymi.

1. Głównymi obszarami problemowymi są tereny zdegradowane i ich obca klimatowi zabytkowemu zabudowa. Zabudowa ta wymaga przekształceń, zwłaszcza przebudowy brył i elewacji w celu uzyskania architektury harmonizującej z otaczającym krajobrazem kulturowym oraz dopasowania sylwety budynków do odpowiedniej skali. Łączy się to z dużymi nakładami finansowymi oraz stwarza trudności prawne i własnościowe. Polityka przestrzenna miasta powinna być skierowana na zastosowanie wszelkich instrumentów w celu zminimalizowania rażącego charakteru tej zabudowy i poddania jej procesom humanizacji.
2. Problemem jest również brak stosowania zabiegów konserwacyjnych w stosunku do obiektów będących w rejestrze zabytków (dworek modrzewiowy, synagoga) oraz w ewidencji. Większość kamienic wpisanych do ewidencji zabytków jest w złym stanie technicznym, a nawet w stanie ruiny (przy ul. Kościuszki 9, 11, przy ul. Olejnej). Inne mają zaniedbane elewacje i odpadające detale architektoniczne (gzymsy, boniowania), zardzewiałe oryginalne balustrady.
3. Istotnym problemem jest również niedostosowanie funkcji do zabytku. Rażącym przykładem jest dworek modrzewiowy - obiekt wpisany do rejestru zabytków, który mieści sklep zoologiczny i sklepy rzemieślnicze.
4. Główny konflikt w obszarze strefy konserwatorskiej stanowi ruch komunikacyjny, niedostosowany do przepustowości dróg. Przez Rynek, po drodze krajowej przejeżdżają tiry i samochody ciężarowe, zagrażając zabytkom i uniemożliwiając życie mieszkańcom. Rynek, który powinien pełnić funkcje agory, stanowi trasę komunikacyjną ciężkiego i ciągłego ruchu.
5. Badania opinii publicznej (Ankieta INFOR OPINIA W-wa 1998) wskazują na brak świadomości wśród mieszkańców Kraśnika odnośnie wartości historycznych, artystycznych i przestrzennych starego miasta, w tym pięknego jego usytuowania. Mieszkańcy zdają się nie wiedzieć i nie są z tego dumni, że Kraśnik jest jednym z najpiękniej położonych miast Lubelszczyzny. Tę samą nieświadomość wykazują kolejne władze. Przejawia się to w zupełnym braku promocji tych atutów miasta oraz zaniechaniu działań w celu uczytelnienia, wydobywania i podkreślenia jego wartości przestrzennych i urbanistycznych. Nie pracuje się nad tym, aby wzgórze „zamczyska” oraz starego miasta z jego dominantami były z daleka widoczne. Nie karczkuje się nie potrzebnych krzaków i zarośli przesłaniających wzgórze, nie podejmuje się działań w celu likwidacji zdegradowanej zabudowy (bud i komórek) na ich zboczach oraz zabytkowej skarpie. Rozpadają się nie tylko kamienice starego miasta, ale również zabytkowe młyny z zachowanym wyposażeniem, które mogłyby być wielką atrakcją dla turystów oraz pomocą dydaktyczną dla młodzieży szkolnej. Najbardziej drastycznym problemem jest jednak fakt braku szacunku dla dziedzictwa kulturowego wśród prominentów władzy, którzy wykazują chęć do „amerykanizacji” wyglądu starego miasta, zabudowania go obiektami ze szkła i aluminium, podwyższenia obowiązującej dopuszczalnej liczby kondygnacji, zniszczenia chronionego układu urbanistycznego. W związku z tym należy stwierdzić, że problem ten jest najpoważniejszym przy formułowaniu zadań przyszłej polityki przestrzennej miasta w zakresie ochrony wartości kulturowych.
6. Dotychczasowe studia historyczno - urbanistyczne oraz zapisy planów miejscowych pomijają milczeniem fakt istnienia na terenie miasta zespołów architektury drewnianej, szczególnie w okolicach Budzyna (przy ul. Długiej i Nadstawnej), wspominając o pojedynczych budynkach na starym mieście. Architektura ta, dzisiaj już bardzo zaniedbana zasługuje jednakże co najmniej na inwentaryzację historyczną i fotograficzną, a należałoby się zastanowić czy również na ratunek - rewitalizację lub rehabilitację. Polityka zachęt (metodami fiskalnymi, promocją, podatkowymi) do wykorzystania

budynków drewnianych dla rekreacji, wypoczynku, rozrywki mogłaby ocalić te obiekty, ważne dla tradycji i tożsamości miasta oraz potencjalnie atrakcyjne w kontekście obecnych zamierzeń miasta (budowy zbiornika retencyjnego w Budzynie).

7. Jednym z głównych problemów jest obumieranie i pustoszenie całego Śródmieścia, w tym Starego Miasta oraz otaczających go dzielnic : Pasiaka i Góry. Pusta tereny, po wyburzeniach - przy Rynku, od końca lat 60 - tych pozostają niezabudowane. Duże rezerwy, również powstałe po wyburzeniach, znajdują się w kwartale Rycerska - Wierzbowa - Kościuszki - Piłsudskiego. Świadczy to o braku polityki przestrzennej mającej na celu aktywizację i rewitalizację Starego Miasta. Nie zauważa się również potrzeby i dążenia wśród mieszkańców do wykorzystania pod zabudowę terenów położonych w kwartale przy ul. Dąbrowskiej.
8. Problemem jest również brak usług publicznych z zakresu administracji samorządowej, które w znaczący sposób podniosłyby powagę i podkreśliły status historycznego centrum. Bardzo pożądaną funkcją byłby ratusz przy Rynku, np. w miejscu obecnego Domu handlowego. Należy również zauważyć społeczny czynnik wpływający na stagnację Śródmieścia. Jest nim wytworzenie się struktury społecznej dzielnicy o przeważającej liczbie ludzi starszych lub o niewielkich dochodach.
9. Problemem wpływającym negatywnie na próby władz samorządowych dotyczących aktywizacji Śródmieścia jest wielki opór społeczny mieszkańców tej dzielnicy przed wprowadzaniem wszelkich zmian i innowacji. W największym stopniu dotyczy to komunikacji, nawet w zakresie dróg dojazdowych i ciągów pieszych.
10. Problem stanowi również wielka liczba budynków małokubaturowych, w bardzo złym stanie technicznym, a nawet ruder (przeważnie gospodarczych i garaży jak też małych, substandardowych domów) porzucanych po całym Śródmieściu (głównie na zabytkowej skarpie przy Podwalnej, przy ul. Zamkowej, Okopowej, a także na zapleczach większości działek oraz wewnątrz prawie wszystkich kwartałów zabudowy mieszkaniowej). W kompetencji władz samorządowych jest szkodliwa przestrzennie lokalizacja kiosków tymczasowych (szczególnie rażąca przy ul. Strażackiej - róg Bożniczej).
11. Dużym zubożeniem funkcjonalnym Starego Miasta jest zupełny brak usług gastronomicznych. Zgodnie z tradycją dawnych zajazdów krańniczych, Rynek powinien być "obrośnięty" konkurującymi ze sobą kafejkami, restauracjami i kawiarniami. Zapewne wiąże się to z nieodpowiednim stosowaniem instrumentów polityki przestrzennej, służących sterowaniu doborem pożądanых funkcji (ulgi, kredyty, zmniejszanie podatków).

5.3.2. Możliwości i ograniczenia rozwoju miasta na podstawie oceny środowiska kulturowego

- Uwarunkowania będące silnymi ograniczeniami rozwoju. Identyfikacja czynników zagrażających i modyfikujących analizowane zasoby.
1. Istniejące tereny zabudowane (obiektami slumsowymi lub zagrodowymi) słabo podatne na przekształcenia w kierunku przywrócenia prawidłowego krajobrazu kulturowego (część kwartału Rycerska - Wierzbowa - Kościuszki - Piłsudskiego, budynki na skarpie przy ul. Podwalnej, budynki przy ul. Okopowej, Zamkowej, Szewskiej, Wałowej).
  2. Mały stopień wyposażenia w usługi ukształtowanego centrum miasta wokół Rynku. Brak odpowiedniej bazy gastronomicznej i turystycznej oraz usług, które sprzyjałyby rozwojowi dzielnicy.
  3. Słabe warunki ekspozycji wzgórza Starego Miasta ze względu na otaczającą zabudowę oraz zieleni wysoką (choć świetne ze względu na ukształtowanie powierzchni).
  4. Bariera przestrzenna o charakterze liniowym w postaci drogi krajowej przebiegającej przez centrum Starego Miasta i Rynek, o bardzo dużym nasileniu ruchu tranzytowego i lokalnego (funkcja drogi niezgodna z możliwościami jej przepustowości).
  5. Mała przydatność pod zabudowę lewobrzeżnej części miasta ze względu na warunki fizjograficzne, a tym samym mała możliwość aktywizacji terenów otaczających Stare Miasto.
  6. Wysoki udział krajobrazów dysharmonijnych w przestrzeni miejskiej Śródmieścia (punktowa zabudowa wielkokubaturowa wokół Rynku i przy ulicy Ogrodowej, dużo zabudowy zdegradowanej lub szkodliwej konserwatorsko).

7. Katastrofalny stan techniczny obiektów wpisanych do ewidencji zabytków oraz nieodpowiednie funkcje obiektów wpisanych do rejestru zabytków (dworek modrzewiowy).
8. Strefy awaryjności infrastruktury i niedoinwestowanie jej systemów (częściowo kanalizacja i prawie zupełny brak deszczówki).
9. Mała podatność społeczeństwa na przemiany oraz porządkowanie przestrzeni miejskiej prowadzące do odzyskania utraconych walorów kulturowych.
10. Wytworzenie się lokalnej enklawy nagromadzenia mieszkańców w wieku emerytalnym, o niskim statusie społecznym i stopniu wykształcenia (starzenie się ludności dzielnicy).
11. Niewielkie zasoby terenów własności komunalnej w obszarze strefy konserwatorskiej.
12. Brak terenów pod miejsca parkingowe w odpowiedniej odległości od strefy ochrony konserwatorskiej.

■ Uwarunkowania rozwoju będące silnymi predyspozycjami rozwoju miasta -atutami.

1. Układ urbanistyczny Starego Miasta wpisany do rejestru zabytków oraz 6 obiektów - zabytków rejestrowych.
2. Wiele obiektów wpisanych do ewidencji zabytków.
3. Historycznie ukształtowane centrum miasta przy Rynku, nadal (choć z trudem) utrzymujące swoją priorytetową funkcję w strukturze funkcjonalnej Kraśnika.
4. Niezwykle atrakcyjne położenie na wzgórzach: miasta lokacyjnego oraz "Zamczyska"; walory krajobrazowe wynikające z bardzo bogatego ukształtowania powierzchni.
5. Tereny wolne od zabudowy w centrum Starego Miasta - przy Rynku, dające szansę na przywrócenie dawnego kolorytu miasta oraz wzbogacenie go o pożądane funkcje.
6. Duży udział w obszarze strefy ochrony konserwatorskiej miejsc i ulic widokowych (skarpa przy Podwalnej, ul. Zgoda, ul. Bagno - Bożnicza, skrzyżowanie Lubelska - Narutowicza, wzgórze "Zamczyska"), miejsc godnych uwagi (obiekty wpisane do rejestru zabytków, w tym głównie kościoły katolickie i bożnice żydowskie, uroczych zaułków (przejście bramowe z ulicy Wałowej do Narutowicza, ul. Ratuszowa - wglądy od strony ul. Olejnej, ul. Zamkowa biegnąca w fosie) itd.
7. Pozostałości trzech zabytkowych młynów wodnych na rzece Wyżnicy, których ewentualna rekonstrukcja umożliwiłaby wytworzenie unikatowego w regionie szlaku turystycznego.

5.4. Problemy i potencjały rozwoju przestrzennego Kraśnika - sfera społeczno-gospodarcza

- równowagi", mających chronić sieć osadniczą regionu przed nadmierną dominacją Lublina ze Świdnikiem.
2. Lubelski Zespół Miejski (tj. Lublin i Świdnik) jest nieporównanie atrakcyjniejszy lokalizacyjnie od większości pozostałych ośrodków miejskich regionu, w tym także od Kraśnika. Można zatem przewidywać, że w perspektywie najbliższych kilkunastu lat może „odwracać uwagę” potencjalnych inwestorów od możliwości angażowania nowych kapitałów w Kraśniku. Ponadto możliwe jest powstanie zjawiska „wypłukiwania” zasobów (ludzi i kapitału) z Kraśnika na rzecz LZM - polegającego na przenoszeniu się do Lublina najaktywniejszych i najlepiej wykwalifikowanych pracowników, a także na inwestowaniu w Lublinie zysków z prowadzonej w Kraśniku działalności gospodarczej.
  3. Kraśnik leży w miejscu bardzo atrakcyjnym komunikacyjnie. Przechodzą przezeń dwie ważne drogi, obsługujące ponadregionalne powiązania gospodarcze. Są to:
    - * droga nr 19 - należąca do sieci dróg ekspresowych, leżąca w ciągu szlaku biegnącego z krajów nadbałtyckich, przez Lublin, Rzeszów, w kierunku Budapesztu, a obsługująca także znaczna część transportu z Warszawy na południowy wschód Europy,
    - * droga nr 74 - biegnąca z Kraśnika w kierunku Kielc, Krakowa i Śląska i obsługująca znaczna część transportu w tym kierunku nie tylko z Lublina i regionu lubelskiego, ale także pochodzącego z wschodniej i północno-wschodniej granicy.

Drogi te są bardzo intensywnie wykorzystywane przez wszelkie rodzaje transportu. W roku 1995 średni dobowy ruch samochodów na drodze nr 19 wynosił w sąsiedztwie Kraśnika 4.500-7.500 pojazdów, a na drodze nr 74 - 4.300 pojazdów. Z powyższych wielkości średni łączny dobowy ruch tranzytowy wynosił w tym czasie przez Kraśnik (na obydwu wspomnianych drogach) ok. 6.000 tysięcy pojazdów. Prognoza ruchu na rok 2025 wskazuje na wzrost natężenia ruchu na powyższych drogach do łącznie ok. 50.000

pojazdów na dobę. Będzie to zatem skala ruchu porównywalna z niektórymi proponowanymi autostradami.

Przez Kraśnik przebiega także linia kolejowa (jednotorowa, niezelektryfikowana) z Lublina do Stalowej Woli (Rozwadowa). Zbieg tak ważnych szlaków komunikacyjnych stanowi, zgodnie z doświadczeniami rozwiniętych krajów Europy Zachodniej i Azji Południowo-Wschodniej, bardzo silny czynnik pobudzający rozwój gospodarczy terenów i ośrodków przyległych. Efektywność działania tego czynnika w przypadku Kraśnika zależy jednak m.in. od przyszłego poziomu technicznego tych szlaków - tempa budowy drogi ekspresowej o właściwych parametrach (zwłaszcza uwzględniających potrzebę likwidacji przejazdu przez wnętrze miasta), elektryfikacji linii kolejowej itp.

4. Z dniem 1 stycznia 1999 roku Kraśnik staje się siedzibą władz samorządowego powiatu. Fakt ten spowoduje szereg korzystnych uwarunkowań dla możliwości rozwoju ekonomicznego miasta i szans na podniesienie poziomu życia jego mieszkańców: Będą to przede wszystkim:

- * wzrost powierzchni i liczby mieszkańców obszaru obsługiwanego przez funkcje zrejonizowane (przymusowe) działające w Kraśniku po powstaniu powiatu - w stosunku do obecnych funkcji rejonowych; liczba ludności obszaru pozostającego w administracyjnym oddziaływaniu miasta wzrośnie z obecnych ok. 75 tysięcy osób (zasięg Urzędu Rejonowego) do ok. 105 tysięcy osób w powiecie; oznaczać to będzie silniejszeciążenie do Kraśnika jako ośrodka centralnego z terenów włączonych do terytorium powiatu (dotychczas położonych poza granicą województwa lubelskiego);
- * wzrost kompetencji powiatu w stosunku do obecnych kompetencji rejonu administracyjnego i innych działających aktualnie w mieście instytucji publicznych; oznaczać to będzie powstawanie nowych agend administracyjnych na obszarze miasta, a jednocześnie wzrost siły oddziaływania administracyjnego Kraśnika na teren powiatu; * przejęcie przez powiat części środków publicznych dotychczas pozostających w dyspozycji władz wojewódzkich; umożliwić to może efektywniejsze i bardziej racjonalne kształtowanie (w tym rozwijanie) sieci obiektów infrastruktury technicznej i społecznej podległych powiatowi, a w znacznym stopniu zlokalizowanych właśnie w granicach miasta.

5. Duża gęstość zaludnienia obszaru administracyjnego miasta świadczy o relatywnie intensywnym zagospodarowaniu przestrzeni miejskiej, a nawet o wychodzeniu miejskiego układu osadniczego poza granice administracyjne. Jednakże faktem jest także daleko posunięte zróżnicowanie zagęszczenia osadnictwa w poszczególnych dzielnicach Kraśnika. Gęsto zaludnione dzielnice to przede wszystkim centrum starej części miasta oraz Kraśnik Fabryczny, gdzie dominuje zabudowa wielokondygnacyjna. Jednocześnie zaś m.in. w rejonie ul. Urzędowskiej istnieją znaczne obszary zagospodarowane przez funkcje osadnicze stosunkowo ekstensywnie. Część zasobów mieszkaniowych to obiekty w złym stanie technicznym. Wynika to przede wszystkim z faktu, że ich właściciele nie posiadają finansowych możliwości renowacji tych budynków lub przynajmniej ich utrzymania w należytych stanie.
6. Stosunkowo wysoki przyrost naturalny w mieście, oznaczający oparcie przyrostu ludności przede wszystkim na organicznym, endogenicznym czynniku, pozwala założyć, że liczba mieszkańców Kraśnika będzie się wciąż zwiększała. Obecna ludność miasta wzrośnie zapewne do roku 2020 o maksymalnie ok. 7,6 tys. osób, a najbardziej prawdopodobna jest skala wzrostu o ok. 5-6 tysięcy osób (w obecnych granicach administracyjnych). Zatem liczba mieszkańców Kraśnika może w roku 2020 wynosić ok. 43-44 tysięcy osób. Jednocześnie jednak zapewne podwyższy się mediana wieku ludności, wskutek zmniejszenia się liczby mieszkańców w wieku przedprodukcyjnym, a wzrostu liczby osób w wieku poprodukcyjnym. Oznaczać to może utrzymanie się obecnej liczby dzieci i młodzieży w wieku szkolnym, a ok. 2-krotny wzrost liczby emerytów. Powyższe przekształcenia demograficzne pozwolą jednak zapewne na utrzymanie (przy rosnącym średnim wieku ludności zawodowo czynnej) obciążenia demograficznego ludności.
7. Baza lokalowa szkół podstawowych w mieście jest stosunkowo dobrze rozwinięta. Obciążenie budynków szkolnych (mierzone liczbą uczniów przypadających na 1 pomieszczenie do nauczania) jest zbliżone w starej i nowej części miasta (i wynosi niespełna 30 osób na 1 pdn). Jednocześnie zaś do tej pory nie został przesądzony kształt reformy szkolnictwa podstawowego i średniego. Ostateczna struktura szkół będzie w sposób kluczowy rzutować na potrzeby lokalowe. Jeżeli szkolnictwo tych szczebli pozostanie bez zmian, także intensywność wykorzystania obecnych budynków pozostanie na poziomie zbliżonym do obecnego. W przypadku zaś wejścia w życie reformy szkolnictwa szczególnie istotne

będzie organizacyjne i ustrojowe ulokowanie gimnazjum. W zależności bowiem, czy gimnazja będą funkcjonować przy szkołach podstawowych (zapewne podlegając w takiej sytuacji gminom), czy też przy liceach (będąc elementem struktur powiatowych), różnie może wyglądać wykorzystanie istniejącej bazy szkół w Kraśniku, a także różne mogą być potrzeby powstawania nowych obiektów szkolnych - pod względem ilości i charakteru tych obiektów.

8. Aktywność ekonomiczna mieszkańców miasta - w porównaniu z innymi głównymi miastami starego województwa lubelskiego - sytuuje się w pobliżu średniej. Na 1000 mieszkańców przypada 62,9 podmiotów gospodarczych, co stanowi wyższy wskaźnik niż np. w nieco większych Puławach (61,6) lub Świdniku (60,0), a niższy z kolei niż w Lubartowie (67,8) i oczywiście - niż w Lublinie (84,8). Wydaje się więc, że „klimat przedsiębiorczości” jest w Kraśniku stosunkowo korzystny i może stanowić istotny czynnik pozwalający wykorzystać ewentualną przyszłą korzystną zewnętrzną koniunkturę rozwojową miasta.
9. Miasto Kraśnik charakteryzuje się bardzo silną koncentracją zatrudnienia w przemyśle - w którym bezwzględnie dominuje 1 zakład - Fabryka Łożysk Toczných. Taka sytuacja stanowić może poważne zagrożenie zarówno dla równowagi gospodarczej, jak i dla prawidłowego funkcjonowania struktury społecznej Kraśnika. Ewentualne radykalne pogorszenie stanu finansowego Fabryki spowodować może zwłaszcza:
  - * wyraźne zmniejszenie dochodów własnych gminy miejskiej - związane przede wszystkim z ustaniem dopływu podatku od nieruchomości z FŁT;
  - * skokowy wzrost bezrobocia wśród mieszkańców miasta, powodujący samoistne problemy społeczne;
  - * spadek popytu wewnętrznego na towary i usługi, dotychczas zgłaszanego przez osoby zatrudnione w FŁT, a zatem regres znacznej części potencjału gospodarczego miasta, czyli podmiotów gospodarczych zorientowanych na rynek lokalny.
10. Kraśnik charakteryzuje się, z uwagi na swoją historię i wywodzącą się z niej morfologię, bardzo szczególną strukturą funkcjonalną. Dwie, wyraźnie się wyodrębniające przestrzennie, części miasta różnią się pomiędzy sobą charakterem funkcji centralnych:
  - * Kraśnik Fabryczny, pomimo, że mieszka już w nim większość mieszkańców miasta, skupia w przeważającym stopniu funkcje endogeniczne, tj. związane z obsługą własnych mieszkańców;
  - * Stary Kraśnik natomiast w o wiele większym stopniu pełni funkcje egzogeniczne, czyli związane z obsługą całego subregionu miasta.Stan taki, którego mierzalnym przejawem jest np. udział uczniów spoza miasta w ogólnej liczbie uczniów szkół ponadpodstawowych, wskazuje na utrzymującą się niewątpliwie wyraźnie lepszą dostępność do starej niż nowej części miasta z obszarów przez nie obsługiwanych.
11. Kraśnik posiada już stosunkowo dobrze wykształcone przestrzennie strefy przedsiębiorczości, o zróżnicowanym także charakterze działowym:
  - * centrum Starego Kraśnika - gdzie dominują niewielkie zakłady handlowo-usługowe,
  - * Kraśnik Fabryczny - gdzie także przeważają małe przedsiębiorstwa związane rynkiem lokalnym, choć dominującym zakładem jest oczywiście Fabryka Łożysk Toczných;
  - * rejon ul. Obwodowej - gdzie skupiają się stosunkowo duże, kapitało- i terenochłonne przedsiębiorstwa, wśród których znaczny odsetek stanowią firmy komunalne;
  - * rejon dworca kolejowego - gdzie, jak się wydaje, proces krystalizacji charakteru strefy przedsiębiorczości jest jeszcze niezakończony.Istniejące w Kraśniku większe zakłady przemysłowe charakteryzują się znacznym stopniem zużycia środków trwałych. Świadczy to niewątpliwie o niewielkich na ogół możliwościach inwestycyjnych przedsiębiorstw będących właścicielami tych zakładów, a zatem przede wszystkim o znacznej ich inercji przestrzennej. Nie mogą one być także traktowane jako wystarczająca podstawa dla perspektywnego rozwoju Kraśnika.
12. Polityka ekonomiczna władz samorządowych miasta Kraśnika jest stosunkowo aktywna. Podmioty chcące inwestować w mieście mogą (wedle deklaracji Zarządu Miasta) liczyć na wielostronną pomoc - związaną z ulgami w podatkach lokalnych, a także z ułatwieniami w procesie inwestowania. Jednakże funkcjonujące w Kraśniku rozwiązania kształtujące warunki inwestowania nie są jakościowo różne (zatem także nie są istotnie korzystniejsze) od zasad funkcjonujących w innych miastach regionu, a charakteryzujących się porównywalną atrakcyjnością lokalizacyjną (np. w Lubartowie lub Świdniku).

13. Miasto (tj. przede wszystkim funkcjonujące na jego obszarze podmioty gospodarcze) dysponuje rezerwami wolnych terenów możliwych do zagospodarowania przez funkcje komercyjne, w tym także przez przemysł. W zależności od atrakcyjności ewentualnych inwestorów możliwe byłoby wygospodarowanie zapewne przynajmniej ok. 20-25 ha - położonych wewnątrz obecnie istniejących stref przemysłowych lub na obszarach wyznaczonych na ten cel w obowiązującym planie zagospodarowania przestrzennego miasta.
14. *Zarejestrowane bezrobocie jest aktualnie w Kraśniku relatywnie niskie. Tylko 8,8% osób w wieku produkcyjnym pozostaje bez pracy.* Jednakże jednocześnie tylko ok. 1/5 bezrobotnych ma prawo do zasiłku. Zatem bezrobocie musi być traktowane jako istotny problem społeczny. Społeczny wymiar bezrobocia pogłębia ponadto fakt, że stosunkowo wysoki (o ponad połowę wyższy niż w podobnych miastach województwa) jest odsetek mężczyzn w wieku produkcyjnym pozostających bez pracy. Bezrobocie to nie może przy tym być zlikwidowane lub istotnie zmniejszone przez obecny potencjał ekonomiczny. Większość przedsiębiorstw dominujących w mieście deklaruje bowiem, że nie będzie potrzebowała w najbliższej przyszłości zwiększania zatrudnienia - i to nawet w przypadku poprawy swojej sytuacji ekonomicznej.
15. Kraśnik posiada stosunkowo niewielki budżet, jak na gminę miejską tej wielkości. Ponadto władze samorządowe prowadzą politykę pełnego pokrycia wydatków budżetowych. Niewątpliwie taka sytuacja zwiększa bezpieczeństwo budżetowe samorządu, lecz jednocześnie ogranicza bieżące możliwości kształtowania inwestycji publicznych na obszarze miasta, a zatem i możliwości aktywnego podnoszenia poziomu lokalnej przestrzeni gospodarczej.
16. Ranga Kraśnika jako centrum szkolnictwa ponadpodstawowego oraz jego wyposażenie w bazę lokalową szkół ponadpodstawowych jest w Kraśniku przeciętne na tle innych szkół o podobnej wielkości i znaczeniu dla regionu. Na 1000 mieszkańców przyszełego powiatu przypada obecnie ok. 40,0 uczniów, podczas gdy w Puławach wyraźnie więcej - 54,2, a w Lubartowie mniej - 24,2, a w Opolu Lubelskim jeszcze mniej - 17,4. Można zatem przyjąć, że szkolnictwo tej rangi stanowi czynnik rozwoju miasta o umiarkowanym (choć istotnym w strukturze funkcji ponadlokalnych) znaczeniu.
17. Wyposażenie miasta w przedszkola wydaje się odpowiadać potrzebom - liczba dzieci korzystających z tej formy opieki odpowiada liczbie miejsc. W ciągu ostatnich lat zaznacza się przy tym lekki spadek liczby przedszkolaków. Perspektywy i potrzeby rozwoju bazy przedszkoli zależne są przede wszystkim od wyboru (przez władze centralne i samorządowe) strategii polityki społecznej - dotyczącej sposobu wspomagania rodzin z dziećmi w wieku przedszkolnym.
18. W mieście nie działają samodzielne żłobki, lecz jedynie placówki o tym charakterze przy przedszkolach. Stan taki utrzymuje się już od kilku lat, a liczba dzieci w tych placówkach w poszczególnych latach waha się. W najbliższym okresie należy przewidywać co najwyżej utrzymywanie się w Kraśniku obecnej liczby dzieci wieku mogącego podlegać opiece w żłobkach. Natomiast zapewne - podobnie jak w przypadku przedszkoli - efektywny popyt na te formy opieki nad dziećmi, a zatem i potrzeby rozwoju bazy, będą zależały od kierunków ogólnopanaństwowej i lokalnej polityki społecznej.
19. W ostatnich latach zaczyna tworzyć się na obszarze Kraśnika ośrodek wyższego szkolnictwa zawodowego. Obecnie trudno jeszcze ocenić szanse rozwoju tej funkcji, jednak w przypadku jej utrwalenia jako elementu struktury miasta, oznaczać ona będzie znaczne podniesienie szans rozwojowych Kraśnika i jego regionu miejskiego (mogącego w zakresie tej funkcji wykraczać poza powiat) - przede wszystkim poprzez podniesienie przeciętnego poziomu kwalifikacji specjalistycznych kadr. Ważne będzie także samo powstanie kolejnej funkcji umacniającej rangę centralna miasta.
20. W ostatnich latach dynamicznym przemianom podlega struktura popytu na różne formy budownictwa mieszkaniowego. Nie sposób zatem dokładnie określić także przyszłą strukturę popytu (zwłaszcza efektywnego) na nowe mieszkania w domach jedno- i wielorodzinnych. Podobnie - wydaje się, że pożądana liczba mieszkań komunalnych będzie przede wszystkim efektem rozstrzygnięć władz samorządowych, dotyczących wspierania różnych form budownictwa.
21. Ustawy ustrojowe i materialne określające kompetencje samorządu gminnego (i - w mniejszym stopniu - powiatowego) nakładają na władze samorządowe szereg szczegółowych obowiązków, których realizacja ma (lub może mieć) wymiar przestrzenny. Jest to np. prowadzenie wyspecjalizowanych obiektów o charakterze socjalnym - np. domów pomocy społecznej, schronisk dla bezdomnych,

domów dziecka itp. Zadania te stanowią kolejne czynniki umacniające funkcję centralną miasta, lecz wymagają także zapewnienia odpowiednich terenów w jego obszarze administracyjnym.

22. Wyposażenie Kraśnika w bazę lokalową obiektów lecznictwa zamkniętego jest na tle innych miast powiatowych średnie. Będąc w trakcie budowy lub w zaawansowanej fazie projektowej nowe budynki szpitalne podniosą jednak wskaźnik łóżek szpitalnych przypadających na 1.000 mieszkańców powiatu do poziomu kształtującego się powyżej tej średniej (porównywalnego z obecnym wyposażeniem Puław). Zatem (poza ewentualną potrzebą restytucji niektórych obiektów), poziom wyposażenia Kraśnika w obiekty lecznictwa szpitalnego można uznać za wystarczający.
23. Ceny terenów przewidzianych w planach zagospodarowania przestrzennego na cele budownictwa mieszkaniowego lub usługowego są w Kraśniku i w jego bezpośrednim sąsiedztwie dość zróżnicowane. Wyraźnie przy tym zaznacza się spadek tych cen na terenach podmiejskich, nawet położonych niedaleko od centralnych dzielnic miasta. Stan taki działa, w skali miasta o wielkości Kraśnika, oczywiście na niekorzyść zagospodarowywania obszaru samego miasta i jego poszczególnych (kształtujących się) skupisk osadnictwa, stanowiąc naturalny ekonomiczny czynnik rozpraszania zabudowy. Nie ma przy tym danych świadczących, że czynnikiem działającym na korzyść zagospodarowywania obszarów leżących wewnątrz miasta jest ich lepsze uzbrojenie w infrastrukturę techniczną.

5.5. Główne problemy wynikające z oceny stanu i rozwoju układu komunikacyjnego..

Rozbudowie i przebudowie miast towarzyszy szybki w naszym kraju rozwój motoryzacji. Szczególnie intensywny był on w ostatnim 10-leciu, kiedy to ruch na drogach wzrósł 2-krotnie. Nie szło to w parze z rozwojem sieci ulicznej i obsługi transportowej, co pogłębiło zaległości w tej dziedzinie. Większość miast nie posiada ulic przystosowanych do przenoszenia tak dużych obciążeń. Taki stan rzeczy wystąpił także w Kraśniku zwłaszcza, iż leży on na trasie krzyżujących się dwóch ważnych połączeń drogowych o znaczeniu krajowym. O ważności ich świadczą nadane numery ewidencyjne Nr 19 i 74 (numeracja ustalana jest zgodnie z ważnością dróg). Trzeci kierunek drogi krajowej w mieście to droga

Nr 833 (od 01.01.99 r. droga wojewódzka) o zdecydowanie mniejszym znaczeniu krajowym, lecz z racji nakładania się dużych ruchów miejskich z ruchem tranzytowym jest najbardziej przeciążona i o dużym znaczeniu dla funkcjonowania miasta. Położenie miasta na ciągach ważnych dróg krajowych z jednej strony rokuje szansę szybkiego rozwoju gospodarczego z racji dobrego powiązania z obszarem całego kraju i ciągami dróg międzynarodowych, z drugiej stwarza znaczne uciążliwości dla mieszkańców miasta. Dla zobrazowania tempa przyrostów obciążeń ruchu na drogach wchodzących do miasta i ulicach miejskich zestawiono dane generalnych pomiarów ruchu wykonane w 1985 i w 1995 r.

- wylot z Lublina (ul. Lubelska - granica miasta) 3328 pu/dobę i 6500 pu/dobę - 2-krotny wzrost
- wylot na kierunek Rzeszowa (ul. Janowska - granica miasta) 1940 pu/dobę i 4739 pu/dobę wzrost 2,4 razy
- wylot na kierunek Kielce (ul. Cegielniana - granica miasta) 2934 pu/dobę i 4281 pu/dobę - wzrost 1,5 razy
- wylot na kierunek Urzędowa (ul. Urzędowska - granica miasta) 4880 pu/dobę i 3313 pu/dobę spadek ruchu 1,5 razy

Wielkość ruchu na ulicach układu

podstawowego miasta:

- ul. Urzędowska (od Fabrycznego do zabudowy Piask i Zarzecza) w 1995 roku - 7071 pu/dobę 1998 r. wzrost o 1,3 razy.
- ul. Urzędowska (zabudowa Piask i Zarzecza do Lubelskiej) w 1998 r. - 14300 pu/dobę
- ul. Lubelska (Urzędowska - 1000-lecia - Przemysłowa) w 1995 r. - 4281 pu/dobę
- ul. Lubelska w kierunku PKS w 1985 r. - 4386 pu/dobę, 1995 r. - 10100 pu/dobę - wzrost 2,3 razy
- ul. Kościuszki w 1995 r. - 7538 pu/dobę
- ul. Przemysłowa w 1995 r. - 4739 pu/dobę

Ruch na drogach nadal rośnie i to w tempie wyższym niż dotychczas. W ciągu dwóch ostatnich lat wzrósł o około 1,3 razy.

Ze względu na to, że układ głównych ulic Kraśnika, jak w większości miast historycznych, przebiega centralnie do obszaru, a wielkość ruchu tranzytowego jest znaczna i wynosi szacunkowo od 30% do 60% (największy występuje na ulicy Przemysłowej, Janowskiej, Kościuszki, Cegielnianej; najmniejszy natomiast na Urzędowskiej) - poza ilością samochodów duże znaczenie ma także procentowy udział

poszczególnych rodzajów pojazdów w ruchu. I tak przez obszar Starego Miasta przejeżdża niemal największa liczba (w jednostkach umownych) samochodów ciężarowych w 1995 roku było 817 pu/dobę, autobusów 172 pu/dobę stanowiło to 19% i 4% wszystkich potoków na tej ulicy. Ulica Lubelska (wlot z Lublina) ciężarowych 1170 pu/dobę, autobusów 195 pu/dobę, na dalszym odcinku Lubelskiej i Przemysłowej po około 750 pu/dobę samochodów ciężarowych i 150 do 200 pu/dobę autobusów. Najmniejsza liczba samochodów ciężarowych przejeżdżała przez ulicę Urzędowską (mimo lokalizacji przy tej ulicy FŁT)

tj. 353 pu/dobę, 495 pu/dobę autobusów. Przez przekrój ulicy Lubelskiej w rejonie dworca PKS znaczna liczba autobusów - 707 pu/dobę oraz 808 pu/dobę ciężarowych. W tej sytuacji budowa obwodnic staje się jednym z kluczowych problemów do rozwiązania dla władz miasta obok równie ważnego usprawnienia ruchu wewnętrznego wynikającego z funkcjonowania miasta, który stanowi pozostały procent ruchu różny dla różnych ulic zawierający się w granicach od 70 do 40%. W tym przypadku odwrotnie na ulicy Urzędowskiej największy ruch miejski 70% ogólnego ruchu, na Przemysłowej - najniższy 40%. Jednak należy uświadomić sobie, iż sytuacja ekonomiczna kraju nie rokuje szybkiego rozwiązania problemu ruchu tranzytowego.

Nie znaczy to, że budowa obwodnic będzie zaniechana. Obwodnice muszą być zrealizowane w wysokich parametrach technicznych obowiązujących dla dróg ekspresowych o niewielkiej dostępności dla ruchu lokalnego miasta. Dziś jedynie pewne jest, iż budowa obwodnicy przesunie się w czasie i nie będą spełnione oczekiwania władz i mieszkańców miasta. Jak wynika z informacji Dyrekcji Okręgowej Dróg Publicznych w Lublinie brak jest dotychczas nawet przybliżonego terminu ich realizacji. Wiadomo jest tyle, iż obwodnica Kraśnika mieści się na liście około 100 najbardziej pilnych obejść do zrealizowania w obszarze kraju. Być może w tej sytuacji jest jeszcze czas na przeanalizowanie możliwości realizacji obwodnicy zgodnie z przebiegiem przyjętym w obowiązującym planie ogólnym miasta. Zdaniem projektantów „Studium”, a także DODP w Lublinie istnieje wręcz konieczność opracowania przebiegu trasy w celu rozeznania i zweryfikowania istniejącej koncepcji. Dyrekcja

Okręgowa Dróg Publicznych w Lublinie wstępnie uzyskała ustną obietnicę ze strony Generalnej Dyrekcji Dróg Publicznych w W-wie pokrycia kosztów opracowania takiego „Studium”, chciała by jednak wsparcia ze strony władz miasta w kwestii potrzeby podjęcia takiego tematu.

Problemy do rozstrzygnięcia w zakresie przebiegu trasy obwodowej przez obszar miasta i gminy:

1. Obwodnica (według planu ogólnego) posiada zaniżone parametry techniczne. Decyzja o realizacji drogi Nr 19 w parametrach dróg ekspresowych obowiązuje od stycznia 1996r., kiedy to ukazało się Rozporządzenie RM o zaliczeniu jej do sieci dróg ekspresowych
2. Przebieg obwodnicy w dotychczasowych ustaleniach na odcinku południowym objętym decyzją o warunkach zabudowy i zagospodarowania terenu nie stwarza wprawdzie problemów w rozbudowie przekroju poprzecznego oraz ze względu na zabudowę mieszkaniową, lecz wyraźnie koliduje z terenami o dużych walorach ekologiczno - przyrodniczo - krajobrazowych, a w szczególności spowoduje degradację naturalnych stawów w rejonie Pasieki oraz wąwozów w rejonie Podlesia. Walory przyrodnicze nie są dostatecznie doceniane, nie dają się przeliczyć na pieniądze jak to jest w przypadku odszkodowań i wyburzeń budynków, choć wartość ich jest ogromna dla człowieka.
3. Realizacja obwodnicy od strony Lublina z wykorzystaniem istniejącego przebiegu na odcinku od granic gminy Kraśnik do ulicy Kolejowej w parametrach drogi ekspresowej wydaje się mało realna. Droga obudowana obustronnie zabudową mieszkaniową jednorodzinną i siedliskową (w stanie istniejącym i planie miasta) przy realizacji w parametrach docelowych tj. w granicach 80 m. będzie pociągała za sobą ogromne koszty społeczne i ekonomiczne (znaczna ilość budynków, las). Omówiony odcinek drogi Pułankowice - Kraśnik - miasto dotychczas nie był opracowany projektowo. Brak więc rozeznania w możliwościach realizacji w parametrach drogiej ekspresowej.
4. Przyjęty przebieg obwodnicy śladem ulicy Przemysłowej także w przyszłości stanie się problemem dla dość licznej grupy mieszkańców już tam mieszkających i przyszłych. Uciążliwość liczona dla takiej obwodnicy sięga 80 m. od skrajnej krawędzi głównej jezdni, natomiast po zrealizowaniu jej budynki mieszkalne znajdują się w odległości od 5 do 20 m. Podobna sytuacja z uciążliwością wystąpi w obszarze wylotu Lubelskiej.

Jak wynika z powyższego sprawa przebiegu obwodnicy wymaga bardzo poważnego potraktowania, gdyż podjęte już dziś decyzje mogą mieć brzemienne skutki za kilka lub kilkanaście lat.

Poza problemami ruchu tranzytowego w mieście nie mniej ważną jest sprawa usprawnienia ruchu miejskiego, wyrównania dużych zaniedbań w zakresie bezpieczeństwa ruchu, zaplecza technicznego i transportu. W tym miejscu należy podkreślić, iż ruch wyłącznie miejski (w stanie istniejącym) - nawet przy założeniu, że już dzisiaj mamy zrealizowaną południową obwodnicę miasta - będzie wymagał usprawnienia, przebudowy, a przede wszystkim rozbudowy niektórych elementów układu podstawowego. Dotyczy to głównie ulicy Urzędowskiej, obsługi transportowej Starego Miasta i Śródmieścia oraz terenów zabudowy w rejonie dworca kolejowego. Tym bardziej przy braku obwodnic wymaga natychmiastowych działań. Nieznaczną poprawę funkcjonowania układu komunikacyjnego można osiągnąć bez ponoszenia dużych nakładów finansowych poprzez:

1. usprawnienie i poprawę bezpieczeństwa ruchu na ulicy Urzędowskiej włączając do obsługi miasta odcinek ulicy 1000- lecia i Św. Faustyny,
2. wprowadzenie oznakowania poziomego przede wszystkim na skrzyżowaniach skanalizowanych oraz na całej ulicy Urzędowskiej - co zwiększy znacznie bezpieczeństwo i usprawni ruch,
3. wprowadzenie korekty łuku prawoskrętu z ulicy Urzędowskiej w ul. Lubelską zabezpieczając promień 15 m. dla skręcających tam autobusów zwłaszcza przegubowych (obecnie autobusy wjeżdżają na chodnik lub stwarzają niebezpieczeństwo zderzenia się z pojazdami jadącymi ulicą Lubelską),
4. zainstalowanie w rejonach najbardziej niebezpiecznych przejść sygnalizacji świetlnej dla pieszych (rejon Urzędowskiej, Lubelskiej),
5. wprowadzenie oznakowania pionowego (kierunkowskazy) zmieniającego przebieg trasy Nr 833 z odcinka ulicy Lubelskiej przy dworcu PKS na kierunek 1000-lecia - Przemysłowa oraz trasy Nr 74 z Lubelskiej na kierunek Janowska - Struga (Mostowa) - Narutowicza - Kościuszki - Cegielniana zgodnie z sugestiami DODP Lublin; na ile kierowcy będą wykorzystywali ten wydłużony przebieg dróg okaże się po wprowadzeniu oznakowania.

Radykalną poprawę funkcjonowania układu ulicznego miasta można będzie osiągnąć jednak realizując ciąg nowych ulic łączących ulicę Św. Faustyny z ul. Żytnia i dalej z Cegielnianą - trasę ulic okalających Śródmieście od strony zachodniej. W ten sposób zostanie usprawnione powiązanie Kraśnika Fabrycznego ze Śródmieściem i odciążony kierunek drogi Nr 74.

Należało by także sprawdzić pod kątem możliwości techniczno - ekonomicznych rozbudowy przekroju poprzecznego ul. Urzędowskiej w zakresie szerokości jezdni z 9 do 12 m. Obecnie ulica posiada nietypową szerokość jezdni 9 m, nie stosowaną już w nowych normatywach ze względu na dużą wypadkowość (zderzenia czołowe). Dla poprawy jakości życia mieszkańców należy usprawnić funkcjonowanie komunikacji miejskiej zwłaszcza, że 3/4 ludności miasta korzysta z usług MPK wprowadzając na trasach linii terenów rozproszonej zabudowy i w okresach międzyszczytowych komunikację busową zgodnie z oczekiwaniami i sugestiami mieszkańców.

Pewną poprawę warunków funkcjonowania miasta oraz zmniejszenia ilości samochodów w ruchach wewnątrzmijskich można osiągnąć poprzez wyznaczenie i realizację ciągów pieszo - rowerowych ewentualnie rowerowych i pieszych, stanowiących skróty do przystanków MPK, miejsc pracy i usług. Należy przy tym bezwzględnie zadbać o właściwe oświetlenie, bezpieczeństwo (zwłaszcza nocą) oraz miejsca do przechowywania rowerów (boksów rowerowych). Inwestycje te nie wymagały by tak dużych nakładów finansowych.

Za cel należało by także przyjąć wyrównanie zaniedbań w rozbudowie systemów transportowych w stosunku do poziomu motoryzacji, ruchliwości i oczekiwań mieszkańców. Należy wyszukać i zabezpieczyć miejsca możliwych lokalizacji zespołów parkingowych umożliwiających optymalne wykorzystanie terenu oraz sukcesywną ich realizację.

5.6. Główne problemy wynikające z oceny stanu infrastruktury sanitarnej 5.6.1. System zaopatrzenia w wodę

- Problemem jest wysoko niewystarczające zabezpieczenie możliwości dostawy wody dla zabudowy istniejącej i planowanej w północno - wschodniej części miasta; rozwiązanie problemu wiąże się z potrzebą realizacji pompowni strefowej usytuowanej w dzielnicy przemysłowej przy ul. Obwodowej.
- ~~Brak powiązania siecią magistralną dwóch głównych źródeł systemu wodociągowego tj. stacji wodociągowej - ujęcie przy ul. Żwirki i Wigury ze stacją wodociągową przy ujęciu Głęboka.~~

- Problem i zagrożenie dla zdrowia mieszkańców stanowi znaczna ilość sieci wodociągowych z rur azbestowych.
- Konieczność budowy zbiornika wody czystej na stacji wodociągowej przy ul. 3-go Maja. Inwestycja ta ma na celu poprawę jakości zaopatrzenia w wodę na rozpatrywanym terenie oraz zwiększenie pewności i niezawodności całego systemu dla osiedla Kolejowego
- ~~Stacja wodociągowa przy ul. Żwirki i Wigury wymaga przebudowy (należy rozważyć możliwość budowy nowej stacji wodociągowej na terenie przeznaczonym pod jej rozbudowę – zgodnie z programem ogólnym wodociągu dla miasta Kraśnika).~~

5.6.2. System kanalizacji sanitarnej

- Brak odpowiedniej sieci kanalizacyjnej w północno - wschodniej części miasta; zachodzi pilna potrzeba jej rozbudowy.
- Nie jest zrealizowana sieć kanalizacyjna (wiążąca się z budową przepompowni) dla obsługi obszaru zabudowy przy ul. Kolejowej.
- ~~Problem stanowi pilna potrzeba budowy kolektora sanitarnego wzdłuż ul. Janowskiej (aż do granic miasta).~~
- Ważnym priorytetowym zadaniem dla miasta jest potrzeba przebudowy kolektora „A” na odcinku od ul. Lubelskiej do oczyszczalni komunalnej (zły stan techniczny i niedostateczna przepustowość).
- Brak realizacji kolektora „D” stanowiącego odgałęzienie od kolektora „A” w kierunku południowym powoduje niedostatek zabezpieczenia obsługi terenów zabudowy przy ul. Cegielnianej.
- ~~Nieistnienie potrzebnego kolektora sanitarnego w rejonie Al. Tysiąclecia.~~
- Potrzeba dalszej rozbudowy sieci kanalizacji sanitarnej wzdłuż Al. Tysiąclecia dla planowanej zabudowy tego rejonu.
- Brak sieci dla obsługi terenów w rejonie ul. Kraszińskiego, rejon „Budzyń” ulice: Świerkowa, Piaskowa, Długa, Urzędowska; rejon „Piaski/Zarzecze II” ulica Urzędowska (od ul. Piaskowej do ul. Koszarowej); rejon „Bojanówka” ulice: Suchyńska, Filaretów, Prusa, Bojanowska; rejon „Ośrodek” ulice: Kościuszki, Cegielniana, Młyńska, Żytia, Oboźna, Łukowa; rejon „Stacja Kolejowa” ulice: Przemysłowa, Kolejowa, Towarowa, Obwodowa, Wojskowa, Powstańców Śląskich, Lipowa, 3-go Maja, Wojska Polskiego, Komisji Edukacji Narodowej, Małachowskiego, Kołłątaja, Konarskiego, Dygasińskiego, Staszica, Zakrzowiecka, Brzozowa, Gajowa, Orzechowa; rejon „Zarzecze I” ulice Przemysłowa i Janowska.

5.6.3. System kanalizacji deszczowej

- Niedostateczny stan zaawansowania rozwoju systemu - szczególnie na obszarze Starego Miasta.
- Nie zadawalający stan odwodnienia terenów w rejonie stref ochronnych ujęć wód podziemnych.
- Brak urządzeń podczyszczających na sieciach kanalizacji deszczowej.

5.6.4. Gospodarka cieplna

- Zły stan izolacyjności termicznej w znacznej części sieci przesyłowych systemu ciepłowniczego.
- Problem stanowi potrzeba modernizacji ciepłowni centralnej w celu poprawy sprawności cieplnej źródła oraz zmniejszenia uciążliwości dla atmosfery (brak skutecznych urządzeń odpylających).
- Kwestia modernizacji i automatyzacji systemu C.O.; potrzeba realizacji tego zadania ma na celu poprawę jego efektywności techniczno - ekonomicznej.

1. Miasto Kraśnik ma stosunkowo korzystne położenie w sieci osadniczej regionu – z punktu widzenia wynikających stąd możliwości rozwoju społeczno-ekonomicznego. Leży bowiem w odległości ok. 50 km od bezwzględnie dominującego ośrodka w regionie, jakim jest Lublin ze Świdnikiem. Funkcjonowanie na obrzeżu kształtującej się aglomeracji lubelskiej ma dla Kraśnika dwie podstawowe zalety:

- * relatywnie łatwą dostępność podmiotów gospodarczych działających w mieście do konsumpcyjnego i zaopatrzeniowego rynku aglomeracji - przy niskich kosztach transportu,
- * brak bezpośredniej presji węzłowego subregionu Lublina (jako ośrodka centralnego I rdzenia układu osadniczego) na subregion kraśnicki; oznacza to szanse na utrzymanie niekwestionowanej i trwałej dominacji Kraśnika jako subregionalnego ośrodka centralnego na obszarze ok. 1.000 km², w południowo-zachodniej części mezoregionu lubelskiego.

Stąd też - w długiej perspektywie czasu - Kraśnik ma znaczne szanse kooperacji z aglomeracją lubelską. Szanse te są zresztą w znacznym stopniu zależne od tempa wzrostu samej aglomeracji. Szybsze bowiem osiągnięcie wysokiego poziomu rozwoju aglomeracji lubelskiej będzie oznaczało także większe możliwości kooperacji, a w dalszej perspektywie - również możliwości przejmowania przez Kraśnik obiektów (zwłaszcza zakładów produkcyjnych) „nie mieszczących się” w obszarze aglomeracji. Od dawna bowiem Kraśnik uznawany jest w regionalnej polityce przestrzennej za jeden z „ośrodków”.

6. Diagnoza stanu i uwarunkowania dotyczące terenów objętych zmianą Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego miasta Kraśnik.

6.1. Dotychczasowe przeznaczenie, zagospodarowanie i uzbrojenie terenów

Przedmiotowa zmiana Studium obejmuje cztery obszary, w granicach których znajdują się następujące tereny:

1. Teren położony w północno – zachodniej części miasta, w obrębie geodezyjnym Budzyń i Północ, przy ul. Urzędowskiej (droga wojewódzka nr 833). Obszar zajmuje powierzchnię ok. 99,90 ha. Tereny obszaru w zachodniej części są nieprzekształcone antropogenicznie (tereny leśne). We wschodniej części obszaru zlokalizowane są ogródki działkowe. Obszar sąsiaduje od zachodu z terenami przemysłowymi, natomiast od wschodu z terenami rolnymi. Przez obszar przebiegają sieci elektroenergetyczne wysokiego i średniego napięcia.
2. Teren położony w zachodniej części miasta, w obrębie geodezyjnym Zachód, w rejonie ul. Granicznej i ul. Z. Krasieńskiego. Obszar zajmuje powierzchnię ok. 4,94 ha. Teren obszaru jest nieprzekształcony antropogenicznie. Obszar sąsiaduje od północy, od wschodu i od zachodu z terenami zabudowy mieszkaniowej jednorodzinnej oraz terenami zabudowy zagrodowej. Od południa teren objęty zmianą Studium sąsiaduje z terenami rolnymi oraz terenami zadrzewionymi i zakrzewionymi. Przez obszar przebiega sieć elektroenergetyczna średniego napięcia.
3. Teren położony w zachodniej części miasta w obrębie geodezyjnym Wschód, w rejonie ul. Granicznej. Obszar zajmuje powierzchnię ok. 1,34 ha. Teren zabudowany jest w części budynkami mieszkalnymi jednorodzinnymi. Obszar sąsiaduje od północy z terenami zabudowy mieszkaniowej jednorodzinnej. Od zachodu, południa i wschodu teren objęty zmianą Studium sąsiaduje z terenami rolnymi oraz terenami silnie zadrzewionymi i zakrzewionymi.
4. Teren położony w centralnej części miasta, w obrębie geodezyjnym Budzyń, w rejonie ul. Długiej. Obszar zajmuje powierzchnię ok. 1,76 ha. Tereny obszaru są nieprzekształcone antropogenicznie. Obszar porośnięty jest zielenią niską i wysoką. Od wschodu teren sąsiaduje z istniejącą zabudową mieszkaniową jednorodziną, natomiast od zachodu z terenami rolnymi oraz terenami silnie zadrzewionymi i zakrzewionymi. Teren znajduje się w strefie oddziaływania elektrowni wiatrowej (2 150 m).

6.2. Stan ład przestrzennego i wymogi jego ochrony

Obszary objęte przedmiotową zmianą Studium charakteryzują się stosunkowo jednolitą strukturą funkcji użytkowych. Otoczenie obszarów objętych zmianą nie warunkuje potrzeb nawiązywania stylem zabudowy. Przy określaniu kierunków zagospodarowania przestrzennego niezbędne jest ustalenie zasad zagospodarowania w sposób, który nie naruszy struktury funkcjonalno – przestrzennej, a w szczególności zasady koncentracji usług, produkcji oraz utrzymania otwartych terenów zieleni i terenów rolnych.

6.2a. Diagnoza, o której mowa w art. 10a ust. 1 ustawy z dnia 6 grudnia 2006 r. o zasadach prowadzenia polityki rozwoju, przygotowanej na potrzeby strategii rozwoju gminy

W okresie sporządzania przedmiotowej zmiany Studium gmina nie posiada aktualnej strategii rozwoju miasta ponieważ strategia na lata 2012-2020 straciła moc obowiązywania, w związku z czym nie ma możliwości odniesienia się do uwarunkowań wynikających z diagnozy, o której mowa w art. 10a ust. 1 ustawy z dnia 6 grudnia 2006 r. o zasadach prowadzenia polityki rozwoju.

6.3. Stan środowiska, w tym stan rolniczej i leśnej przestrzeni produkcyjnej, wielkość i jakość zasobów wodnych oraz wymogi ochrony środowiska, przyrody i krajobrazu, w tym krajobrazu kulturowego

W odniesieniu do obszarów objętych przedmiotową zmianą Studium, aktualny pozostaje stan środowiska, w tym stan rolniczej i leśnej przestrzeni produkcyjnej, wielkość i jakość zasobów wodnych oraz wymogi ochrony środowiska, opisane w rozdziale 2.1 „Środowisko przyrodnicze”.

Obszary objęte przedmiotową zmianą Studium położone są w zasięgu Głównego Zbiornika Wód Podziemnych Nr 406 "Niecka Lubelska (Lublin)". Jest to zbiornik szczelinowo-porowy, w którym jako główny poziom użytkowy występuje poziom kredowy. Jakość wód kredowych jest bardzo dobra. Szacunkowe zasoby dyspozycyjne tego zbiornika wynoszą 1330,0 tys. m³/d, a średnia głębokość ujęć 85 m. W związku z powyższym szczególne znaczenie w mieście w zakresie ochrony i zrównoważonego gospodarowania zasobami naturalnymi posiada zachowanie i kształtowanie zasobów wodnych. Konieczna zatem jest ochrona ilościowych i jakościowych zasobów wodnych występujących w powierzchniowych pokładach kredowych.

Zasady zagospodarowania: zakaz wykonywania robót lub innych czynności, które mogą spowodować trwałe zanieczyszczenie gruntów lub wód.

6.4. Stan dziedzictwa kulturowego i zabytków oraz dóbr kultury współczesnej

Na dwóch obszarach objętych zmianą Studium (teren położony w zachodniej części miasta, w obrębie geodezyjnym Zachód, w rejonie ul. Granicznej i ul. Z. Krasieńskiego oraz teren położony w zachodniej części miasta w obrębie geodezyjnym Wschód, w rejonie ul. Granicznej) zlokalizowane są stanowiska archeologiczne odkryte podczas badań powierzchniowych AZP, dla których ustala się ochronę konserwatorską zgodnie z przepisami ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami.

Pozostałe obszary objęte zmianą Studium nie są objęte ochroną konserwatorską, nie przylegają do terenu objętego ochroną konserwatorską i nie występują udokumentowane stanowiska archeologiczne ani dobra kultury współczesnej.

Obszar położony pomiędzy Fabryką Łożysk Tłocznych a ulicą Urzędowską stanowi bezpośrednie otoczenie dawnego hitlerowskiego obozu pracy BUDZYŃ funkcjonującego w czasie II wojny światowej.

6.5. Rekomendacje i wnioski zawarte w audycie krajobrazowym lub określone przez audyt krajobrazowy granice krajobrazów priorytetowych

Samorząd Województwa Lubelskiego nie opracował dotąd audytu krajobrazowego dla województwa lubelskiego, w związku z tym na terenie województwa nie wyznaczono granic krajobrazów priorytetowych, zatem nie ma możliwości odniesienia się do rekomendacji i wniosków zawartych w tym dokumencie.

6.6. Warunki i jakość życia mieszkańców, w tym ochrona ich zdrowia, oraz zapewnienie dostępności osobom ze szczególnymi potrzebami o których mowa w ustawie z dnia 19 lipca 2019 r. o zapewnianiu dostępności osobom ze szczególnymi potrzebami, zgodnie z uniwersalnym projektowaniem

W obrębie analizowanych obszarów i w ich bezpośrednim sąsiedztwie brak jest obiektów i przedsięwzięć, które w sposób znaczący wpływają na stan środowiska, a tym samym na warunki i jakość życia ludzi.

W art. 6 ustawy z dnia 19 lipca 2019 r. o zapewnianiu dostępności osobom ze szczególnymi potrzebami określono minimalne wymagania służące zapewnieniu dostępności osobom ze szczególnymi potrzebami.

Zostaną one uwzględnione na etapie sporządzenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego dla przedmiotowego obszaru

6.7. Zagrożenie bezpieczeństwa ludności i jej mienia

W granicach przedmiotowych obszarów nie występują zagrożenia bezpieczeństwa ludności i jej mienia. Nie występują zagrożenia nadzwyczajnymi awariami obiektów i urządzeń. Obszary zmiany Studium nie są też narażone na osuwanie się mas ziemnych.

6.8. Potrzeby i możliwości rozwoju gminy (w zakresie lokalizacji nowej zabudowy), uwzględniające w szczególności:

- analizy ekonomiczne, środowiskowe i społeczne:

Zgodnie z ustawą o samorządzie gminnym miasto Kraśnik prowadzi gospodarkę finansową na podstawie uchwalanego corocznie budżetu gminy. Jest on rocznym programem finansowym obejmującym dochody i wydatki oraz wskazującym pokrycia niedoboru lub rozdysponowania nadwyżki. Wydatki budżetowe są ściśle powiązane z wysokością osiąganych dochodów oraz realizowanym zakresem zadań. Istniejąca infrastruktura społeczna na terenie gminy obejmująca m.in. ochronę zdrowia, opiekę społeczną, edukację, placówki oświatowe, biblioteki zabezpiecza potrzeby wynikające z możliwości inwestycyjnych w zakresie lokalizacji nowej zabudowy zarówno mieszkaniowej i usługowej jak i produkcyjno - usługowej, składowej i magazynowej, będącej przedmiotem ukierunkowania rozwoju na obszarach niniejszej zmiany Studium.

Analizy dotyczące określenia uwarunkowań rozwoju miasta Kraśnik nie wskazują na wyraźną tendencję zmian. Zmniejsza się liczba dzieci w wieku do 4 lat a rośnie liczba osób w wieku produkcyjnym i poprodukcyjnym. Tendencje te wskazują na potrzeby ludności w zakresie wyznaczenia nowych terenów przeznaczonych pod zabudowę, celem stworzenia lepszych warunków inwestycyjnych, dotyczących powstania nowych miejsc pracy. Kierunki rozwoju przedmiotowych obszarów pod nową zabudowę (obiekty produkcyjne, składy i magazyny, zabudowa usługowa i mieszkaniowa) określone w zmianie Studium przyniosą dodatkowe korzyści finansowe i ekonomiczne dla gminy, co stanowić będzie istotny impuls rozwojowy regionu, służący polepszaniu standardu życia mieszkańców.

- prognozy demograficzne, w tym uwzględniające, tam gdzie to uzasadnione, migracje w ramach miejskich obszarów funkcjonalnych ośrodka wojewódzkiego:

Opracowana przez Główny Urząd Statystyczny „Prognoza ludności na lata 2014-2050” podaje przewidywane stany ludności faktycznie zamieszkałej na danym terenie w układzie powiatowym (mieszkańcy stali oraz przebywający czasowo powyżej dwóch miesięcy) w dniu 31 grudnia każdego roku w podziale administracyjnym i uwzględnia zaistniałe w minionym okresie tendencje i sporządzona została jako uśredniona prognoza dla miast i obszarów wiejskich województwa.

Na podstawie danych GUS dla powiatu kraśnickiego opracowano symulację zmian ludności miasta Kraśnik, która przewiduje niewielki wzrost liczby ludności w okresie 2023 – 2053. Dla terenu obiektów produkcyjnych, składów i magazynów, terenu zabudowy usługowej możliwości prognozowania demograficznego są ograniczone z uwagi na charakter funkcji przedmiotowego obszaru. Zasadnym jest założenie dodatniego wpływu na demografię miasta w związku z tworzeniem możliwości rozwoju i wsparcia w zakresie powiązań transportowo - komunikacyjnych poprzez szeroko pojętą optymalizację funkcjonowania łańcuchów dostaw i dywersyfikację przepływu dóbr i usług.

- możliwości finansowania przez gminę wykonania sieci komunikacyjnej i infrastruktury technicznej, a także infrastruktury społecznej służących realizacji zadań własnych gminy:

Obszary objęte zmianą Studium posiadają dogodną dostępność komunikacyjną, są częściowo wyposażone w sieci infrastruktury technicznej. Na obszarach objętych zmianą Studium nie zachodzi potrzeba lokalizacji obiektów infrastruktury społecznej, służących realizacji zadań własnych gminy.

- bilans terenów przeznaczonych pod zabudowę:

Z opracowanego bilansu terenów wynika, że na terenie gminy istnieje możliwość lokalizowania nowej zabudowy mieszkaniowej, usługowej i produkcyjnej. Zagospodarowanie terenów w granicach

przedmiotowych obszarów zmiany Studium będzie uzupełnieniem istniejącego zagospodarowania. Projektowana zabudowa będzie wpisując się w tendencje rozwojowe analizowanej jednostki osadniczej. Wobec powyższego przeznaczenie obszarów zmiany Studium pod zabudowę mieszkaniową, usługową, produkcyjną, składów i magazynów jest w pełni uzasadnione.

6.9. Stan prawny gruntów

Grunty objęte przedmiotową zmianą Studium stanowią własność: osób prywatnych oraz Skarbu Państwa.

6.10. Występowanie obiektów i terenów chronionych na podstawie przepisów odrębnych

Obszary objęte przedmiotową zmianą Studium częściowo położone są na gruntach leśnych, które podlegają ochronie na podstawie ustawy z dnia 3 lutego 1995 roku o ochronie gruntów rolnych i leśnych. Polega ona na ograniczeniu przeznaczenia gruntów na inne cele, zapobieganiu procesom degradacji i dewastacji, rekultywacji, przywracaniu/poprawie wartości użytkowej, zachowaniu torfowisk i oczek wodnych jako naturalnych zbiorników wodnych, a także ograniczeniu zmian naturalnego ukształtowania powierzchni ziemi. Wszelkie działania mające na celu zmianę przeznaczenia gruntów leśnych na cele nieleśne muszą być poprzedzone uzyskaną zgodą:- ministra właściwego do spraw środowiska – dla gruntów leśnych stanowiących własność Skarbu Państwa,- marszałka województwa – dla pozostałych gruntów leśnych.

Ograniczenia dla zabudowy wynikają także z przepisów odrębnych z zakresu dróg publicznych, które określają m.in. odległości w jakich mogą być usytuowane obiekty budowlane od poszczególnych rodzajów dróg. Z przepisów dotyczących poszczególnych urządzeń infrastruktury wynikają warunki dotyczące lokalizacji i utrzymania tych urządzeń. Pozostałe ograniczenia dla zagospodarowywania terenów i lokalizacji zabudowy wynikają z odrębnych, szczegółowych przepisów z zakresu prawa budowlanego.

6.11. Występowanie obszarów naturalnych zagrożeń geologicznych

W granicach obszarów objętych przedmiotową zmianą Studium nie występują obszary naturalnych zagrożeń geologicznych.

6.12. Występowanie udokumentowanych złóż kopalin, zasobów wód podziemnych oraz udokumentowanych kompleksów podziemnego składowania dwutlenku węgla

W granicach obszarów objętych przedmiotową zmianą Studium nie występują udokumentowane złoża kopalin oraz kompleksy podziemnego składowania dwutlenku węgla. Całe obszary położone są w zasięgu Głównego Zbiornika Wód Podziemnych Nr 406 "Niecka Lubelska (Lublin)", w związku z czym obowiązują szczególne nakazy i zakazy zagospodarowania i użytkowania terenów mające na uwadze ochronę wód podziemnych.

6.13. Występowanie terenów górniczych wyznaczonych na podstawie przepisów odrębnych

Zgodnie z rejestrem prowadzonym przez Państwowy Instytut Geologiczny, na obszarach objętych przedmiotową zmianą Studium nie występują obszary i tereny górnicze wyznaczone na podstawie przepisów odrębnych.

6.14. Stan systemów komunikacji i infrastruktury technicznej, w tym stopień uporządkowania gospodarki wodno-ściekowej, energetycznej oraz gospodarki odpadami

W stosunku do obszarów objętych przedmiotową zmianą Studium aktualne pozostają dane dotyczące stanu systemów komunikacji i infrastruktury technicznej, w tym stopnia uporządkowania gospodarki wodno-ściekowej, energetycznej oraz gospodarki odpadami opisane w rozdziale 2.5 „Układ komunikacyjny” oraz 2.6 „systemy infrastruktury technicznej” Dostępność komunikacyjna - z drogi wojewódzkiej i z dróg gminnych. Obsługa w zakresie energii z istniejących oraz projektowanych sieci

infrastruktury technicznej. Gromadzenie i usuwanie odpadów komunalnych oraz związanych z prowadzoną działalnością na zasadach obowiązujących w mieście.

6.15. Zadania służące realizacji ponadlokalnych celów publicznych

W stosunku do obszarów objętych przedmiotową zmianą Studium aktualne pozostają dane dotyczące zadań służących realizacji ponadlokalnych celów publicznych opisane w rozdziale 2.1 „Zadania służące realizacji ponadlokalnych celów publicznych”

6.16. Wymagania dotyczące ochrony przeciwpowodziowej

Na przedmiotowych obszarach nie występują obszary szczególnego zagrożenia powodzią.